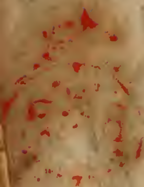
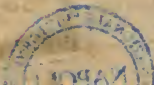

ANT. GALLONI
de
MARTYRVM
CRVCIATIBVS
Liber.

ANT. GALLONI ROMANI

DE

SS. MARTYRVM CRVCIATIBVS

Liber.

Quo instrumenta & modi quibus ijdem Martyres olim torquebantur, simul perspicuè descripta, & tabulis æneis accuratissimè expressa sunt.

ANTVERPIÆ,
Sumptibus SEBASTIANI COMBI, & JOANNIS LANOI.
cIↄ Iↄc LXVIII.

Illustrissimo Reverendissimoque

DOMINO

D. JOANNI NEERCASSELIO,

CASTORIENSIUM
Præsuli dignissimo,

ANDREAS FRISIUS
S. P. D.

CUm ea humanæ sortis & vitæ ratio sit; ut malè meritos non rarò præmia virtutum & fama,

virtutem verò ipsam in præsens invidia & apud posteros oblivio sequatur; illi demum optimè de Republica mihi meriti videntur, qui aliorum egregia facta scripto ad memoriam posteritatis transmittunt. Præterquam enim quod publicè interest, nosse, quæ res, quibus subsidijs, quo tempore gestæ sint; etiam hoc constat, non alio meliore stimulo torpentem ingenij & animorum aciem excitari, quàm frequenti commemoratione illustrium exemplorum. Atque hoc ipsum dubio procul in causa fuit, cur non permittendum sibi putaverit

Gal-

Gallonius, ut illaudati, & non aliquo peculiari præconio commendati abirent illi Martyres, per quos Catholicæ fidei decus, fremente licet Satana, firmum & immobile ſtetiſſet. Eademque nos ratio impulit, ut manum huic operi admoveremus, atque id ageremus ſedulò, ut publicè & in uſus omnium emendatius extaret, quod publico omnium bono conſcriptum erat. Tibi autem Reverendiſſime Præſul hoc quicquid eſt operis dicatum voluimus non eam tantum ob cauſam, ut conatus tibi noſtros & erga religionem ſtudium, quâ id par

erat animi devotione testaremur; sed quia eo te loco positum, illisque benignioris naturæ donis instructum Deus esse voluit, ut in tantâ opinionum & religionis varietate & discrepantia simul judicare de his talibus quàm optimè possis, & formare imbecilliorum animos ad mansuetudinem & constantiam quàm lubentissimè velis.

Vale Præsul Reverendissime, & quantum muneris tui ratio patitur fovere perge illum, qui longum tibi vitæ ac felicitatis cursum precatur, ut tantum Patriæ prosis, & gloriæ addas gloriæ tuæ, quantum pol-

pollicentur tuæ virtutes, & vota. Antverpiæ XIII. *Kalendas Octobris.* M. DC. LXVII.

ANDREAS FRISIUS LECTORI.

Cum hic Gallonius primò Coloniæ nullo discrimine characterum, & postea Parisijs sine aliquo insigni indice, utrobique autem minus accuratè prodijsset, id dedimus operam, ut confusa distinctè, & perperam posita quàm emendatissimè ederemus, subjectis pluribus tabulis quas in editione Coloniensi frustra requires, id quod ignorare te, quia scire tua interest noluimus. Vale.

PE-

PETRVS PAVLVS CRESCENTIVS

CHRISTIANO LECTORI.

ABES, *amice Lector, omnia penè tormentorum genera, quibus Christianorum hominum tentata simul & aucta fides est, brevi comprehensa volumine: opus, mea quidem sententia, & ad martyrum prædicatonem, & ad piorum cognitionem egregium: vel quod res tantas, nec satis ad hæc usque tempora cognitas, in quibus vel maximè elucet fortitudo martyrum, patefacit nobis: vel quod puram ac simplicem in docendo veritatem, falsis explosis opinionibus, ostendit. Videtur enim totius historiæ virtus ea esse præcipua, si non solùm præclaras eximiasque res, sed etiam veras ostendat; ita ut legentis animum non tam rerum maximarum varietas delectet, quàm ve-*

ritas. Iam rei magnitudo patet ipsa per se: nam (ut uno verbo dicam quod sentio) videtur mihi totius Christianæ Ecclesiæ per tanta temporum spatia acerrimè bellantis robur ac virtus uno hoc libello, quasi angusta illa quidem, sed eleganter picta regione contineri; ut nihil ferè præclarè gestum in Christiana militia sit, quòd non unius huiusce libelli finibus contineatur. Veritatem porro lectio ipsa declarabit. Sunt enim singula quæque (id quod inter legendum passim occurret) tum firmissimis probata rationibus, tum etiam ita gravissimorum hominum sententijs & auctoritate firmata, ut non mendacium modo, sed ipsius etiam mendacij suspicionem vitare facillimè possint.

Neque verò ferendum diutius videbatur, ut ea ipsa martyrum tormenta, quibus quasi lucis quibusdam instrumentis, Christiana Ecclesia universa clarissimis esset illustrata radijs, in densissimis obscuritatis tenebris

bris jacerent: eò enim, temporum injuria, an hominum incuria dicam? eò inquam deducta res erat, ut martyrum historias recolentes, nomina quidem tormentorum legeremus, tormenta ipsa non raro cujusmodi tandem ea essent, penitus non intelligeremus: ita fiebat, ut quam præcipuè sectaremur in martyre constantiam, eadem nos ipsa, quibus demum tentata rationibus esset, lateret.

Itaque discussa tandem aliquando omni prorsus caligine, summa Antonij Gallonij *opera & industria sunt in pristinum candorem splendoremque restituta, singulaque tabellis accuratissimè delineata, ut quam tormenti speciem lectio peperisset, quasi præsentem oculis pictura proponat: solet enim non parum ad legentis delectationem confirmandam augendamque, conferre, si id ipsum, quod rude adhuc & informe ex sola verborum adumbratione concipis, habeas ubi sine ulla mentis hæsitatione certum possis intueri.*

Et sanè quem non delectet? quem non excitet ad pietatem? quem non etiam suæ pertæsum tarditatis & ignaviæ ad Christianæ pietatis ardorem accendat talium rerum meditatio? præsertim verò, si ipsis etiam oculis aspiciat tantam veterum Christianorum in Christiana fide ac religione tuenda constantiam? Quem non etiam barbarum ac ferreum ad commiserationem emolliat tot acerbissimos intueri innocentium hominum cruciatus? illum plumbatis fustibusque contundi, hunc ferreis ungulis excarnificari, illum trochleis, hunc equuleo torqueri, illum liquefacto plumbo, ferventi hunc pice, oleoque perfundi, illum tedis ac facibus, hunc laminis candentibus excruciari, illum in crucem, hunc in rotam extolli, illum in ardentes flammas comburendum, hunc in profluentes aquas demergendum conjici, illum ex altissimo loco præcipitem dari, hunc sævis bestiarum dentibus dilaniandum objici, illi stricto gladio caput abscindi, medium huic

pectus

pectus transfodi, illi guttur transfigi, huic dentes lapidibus comminui, maxillasque confringi, oculos illi erui, linguam execari, manus huic pedesque præcidi, denique plena cruore omnia, plena tormentis? Nimirùm istorum erat sanguine plantanda Ecclesia, augenda confirmandaque credentium fides, terra ipsa purpureo riganda imbre, ut uberrimos Christianæ Ecclesiæ fœtus ederet hominum Christianorum. Quin potius istorum erat virtute ac robore rumpendus tyrannicæ crudelitatis & amentiæ furor, audacia comprimenda, frenanda libido, tormentum ipsum constantia superandum. Hæc enim illa martyrum constantia est, quæ unà nequissimorum Christiani nominis hostium impetum sustinuit, conjecta tela retudit, conatus repressit, vires animosque fregit, ipsos etiam hostes debilitatos ac fractos vicit, subegit, proculcavit. Sæviebant Tyranni, furorem expromebant in martyres: novis illos quotidie exquisitisque tormen-

tis

tis excruciatos, oculis atque animis ebibebant ſanguinem è lacero martyris corpore profluentem, carnes ipſas per ſummam excandeſcentis iræ rabiem diſcerptas ac laceras devorabant: ſed non frangebatur in tormentis animus ſanctorum; augebatur fides, creſcebat virtus, conſtantia ipſa in ſupplicijs, tanquam aurum in fornace probata clarius emicabat. Stabat Tyrannus ad ſæviendum ferox, ſtabat martyr ad perferendum fortis: augebat ille tormenta, hic patientiam, ille cruciatus, hic in fide conſtantiam; ita ut ſuccreſcentibus ſupplicijs, virtus etiam ipſa, divina favente gratia creſceret. Quamobrem acerrimus ille fortunarum Eccleſiæ vindex, ac propugnator Laurentius ad minas tyranni theſauros Eccleſiæ requirentis erectus, magna pauperum coacta multitudine; Facultates, inquit, quas requiris, Imperator, iſtorum, quos vides, manus in cæleſtes theſauros deportaverunt. Liberum quidem, ſed mite reſponſum. At verò

medijs

medijs in tormentis longè acrior factus, non interrogatus respondit, sed ipse per se ultrò in summum furentis Tyranni ludibrium & convicium, cum semiustulatum se supposito ex igne sentiret; Aßatum, inquit, est jàm, versa & manduca: ut quæ satiari crudelitate libido non poterat, sacratissimarum illarum carnium ingluvie restingueretur.

Sed Laurentium fortè quis in ipso adolescentiæ flore cruciatum, robore ipso potius, quàm Christiana constantia & fortitudine, sublevatum dicet. Audiat igitur quicunque id objecerit, audiat inquam, non virorum jam & adolescentium, sed ipsarum etiam feminarum, virginum, puellarum in supplicijs cruciatibusque perferendis fortitudinem, robur, constantiam: Audiat (ut cæteras omittam) Agatham castissimam virginem sexus imbecillitatem Christiana virtute superantem, cujus quantò erat cum viribus sexus infirmior, tantò erit majori stupore & admiratione di-

gna

gna constantia. Tentatur modis omnibus à Quintiano impurissimo homine Agathæ purissimæ virginis pudicitia, verbis, blanditijs, suasionibus, minis, sed removeri virginis animus à proposito sancto non potest. Verbis verbera adduntur, à minis ad manus venitur: quid plura? colaphis cæditur, torquetur equuleo; excruciantur latera candentibus laminis admotis: at illa immota & stabilis, super solidissimam Christianæ fidei petram fundata, in confessione Christi, & servandæ virginitatis sententia firmiter perseverat. demum mammillæ, Quintiani scelestissimi hominis jussu, abscinduntur: quo in vulnere cum sese continere amplius intra se virginis constantia non posset; eundem ipsum Quintianum appellans, in hæc verba prorupit: Crudelis Tyranne, num non te pudet eam amputare partem in femina, quam tu ipse, impudens, in matre suxisti? O magnum Christiani roboris testimonium! ô intrepidam in tormentis constantiam! ô inauditam

ditam in femina virtutem! armatum virum inermis femina petit; contemnit, ſuperat, vincit. ſed quid mirum? plus erat in femina virtutis ac roboris, quàm in homine illo armato: nam veniebat ille in haſta & gladio, hæc in nomine DOMINI JESU, *quo duce non exhorrebat ſupplicia, quo adjutore non timebat quid faceret ſibi homo: & licèt adverſus illam immaniſſimorum hoſtium caſtra conſiſterent, atrox exurgeret bellum, tamen in uno* JESU *ſperabat, qui docuerat manus ejus ad prœlium, & digitos ejus ad bellum. Sed quid ego Laurentium, quid Agatham memorem? ſexcenti ſunt in Chriſtiana militia Laurentij, mille Agathæ; ut eorum omnium recenſere numerum, nedum ſingulorum res præclarè geſtas referre, ſi velis, non poſſis. Nota omnibus, perſpectaque eſt martyrum virtus, & conſtantia, ipſis etiam non obſcura tortoribus, quos plerumque defatigatos ac laſſos vires antea deficiebant ad torquendum, quàm martyrem*

vir-

virtus deficeret ad perferendum. Stabant medijs in tormentis martyrum corpora, excruciabantur latera, dissecabantur membra, animus certè in Dei sinum jam jam evolaturus ad cælestem beatamque patriam anhelabat: namque prægustantes jam divinam illam æternæ beatitudinis dulcedinem, quam mox erant adepturi, propositamque futuræ victoriæ palmam intentis oculis intuentes, intelligebant verè non esse condignas passiones hujus sæculi ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, & momentaneum hoc & leve nostræ tribulationis æternum gloriæ pondus operari in cælis. Quare invictissimus ille protomartyr Stephanus inter lapidum crepitantium turbinem, inter obruentium saxorum fragorem, inter vociferantium hominum strepitum, per summam animi sui quietem ac pacem, cælestis gloriæ specie objecta, Video, inqui, cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Non sentiebat conjectos lapides, non jactata convicia, sed ver-

versari sibi videbatur in viola & rosa. Et sanè quis non flores, ô bone Iesu, quis non violas ac rosas tormenta, suppliciaque omnia dixerit suavissima divini amoris tui dulcedine condita? hæc una tortormentorum vim leniebat, acerbitatem absorbebat, sopiebat crudelitatem: hac denique sola repleti interiore dulcedine martyres gaudebant in tormentis, lætabantur in supplicijs, exultabant in cruciatibus, in ipsis gestiebant pœnis, ut non tormenta sibi, sed delicias, non cruciatus, sed voluptates. non pœnam, sed suavitatem sentire viderentur. Doceat id nos Vincentius inter cæteros athleta Christi fortissimus: discruciatur ille varijs sævisque tormentis, virgis cæditur, torquetur equuleo, ferreis ungulis excarnificatur: denique lacerum & apertum undique, vulneribusque confectum martyrij corpus in acutissima testarum fragmenta conjicitur, ut à subjectis etiam torqueretur aculeis: sed ô res mira, & ad propositi nostri confirmationem aptissima! repentè fra-

gmen-

gmenta illa è teſtis roſæ ac violæ novo miraculo factæ, duritiem & aſperitatem in redolentium florum mollitiem ac ſuavitatem convertunt, fitque ægro martyris corpori ſtratum, quo reficeretur, non infringeretur, idoneum. Doceat hoc idem Tiburtius martyr glorioſiſſimus, qui per ardentes prunas fidenter ambulans, ad Tyrannum converſus: Diſce, inquit, ex hoc uno, miſer, veram eſſe Chriſtianorum hominum religionem: prunæ enim mihi flores videntur, quorum odore fruor, non uror calore. Sed vera ſunt iſta, & quæ nullam habeant in Chriſtiano viro dubitationem, cùm præſertim id ipſum ſatis Veritas ipſa, veritatiſque auctor CHRISTUS *demonſtraſſe videatur, cùm ſuavitatem in jugo paſſionum pollicetur. Quamobrem velim propoſitus tibi in hoc libro ſit, Chriſtiane lector, quaſi apertus quidam & ſpatioſus campus pulcherrimis ſuaviſſimisque refertus floribus, per quem jucundè vagari ad libitum poſſis, hinc inde percipiens ſuaviſ-*

vissimam redolentium florum fragrantiam. Id si feceris, futurum facilè polliceor, ut Dilectum vagando invenias; quoniam & ipse descendit interdum ad areolam aromatum, ut ibi pascatur in hortis, & lilia colligat. hunc inventum tene, nec dimittas, donec benedixerit tibi.

DE

DE SANCTORVM MARTYRVM CRVCIATIBVS.

CAPUT I.

De cruce, ſtipitibus, & modis, quibus Chriſtiani in Chriſti Confeſſione perſeverantes appendebantur.

Ractaturi hoc libello, cùm de martyrij inſtrumentis, tum etiam de innumerabilibus penè modis, quibus glorioſiſſimi atque invicti Domini noſtri Jeſu Chriſti milites pro ejus honore mortem forti animo ſubière; à ſacroſancta cruce operis initium meritò facere decrevimus: hæc enim illa fuit, in qua Salvator Orbis, æterni Patris Filius, mortis vincula rumpens, callidum aſpidem ſuperavit, &

ſuis fortitudinem promeruit, ut maximâ cum cordis lætitia eſſent parati ad omnia omnino ardua ac difficillima, etiam, ſi ſic res poſtulaverit, uſque ad ſanguinis effuſionem, membrorum omnium crudeliſſimam obtruncationem. Cùm igitur ejus ſacræ divinæque legis magiſtri ac prædicatores, robur, quod in tormentis præ ſe ferebant, à cruce acceperint, à cruce librum jure decuit exordiri. Quoniam verò ſtipites erecti, ſub hoc eodem crucis nomine ab antiquis comprehendebantur. ideo & de his erit nobis ibidem agendum, ſicuti & de modis, quibus ſancti Martyres pro Chriſti fide defendenda ſuſpendebantur: nam tam cruci affixi, quàm palis alligati, erant aliquo modo pendentes.

Crucis ſupplicium non ſolùm Hebræis, ſed & Gentilibus quoque uſui fuit.

Nunc autem revertentes ad crucem, dicimus, non tantùm Hebræos conſueviſſe reos mortis ipſi-

ipſimet cruci ſuffigere, ſed etiam Gentiles: & hoc quidem nonnullæ ipſorum auctoritates declarant; Ciceronis primùm pluribus in locis, præcipuè 7. Verr. & lib. de finib. bon. & mal. Valerij Maximi lib. 6. cap. 2. externorum 3. de L. Domitio Prætore, & 8. de Quæſt. cap. 4. de Alexandro ſervo Fannij, Titi itidem Livij lib. 3. Curtij 9. Suetonij in Galba 9. & Senecæ de conſolatione ad Martiam: quo in loco habetur, cruces non generis ejuſdem extitiſſe, unde hujuſcemodi ibidem verba leguntur: *Video iſtic cruces non unius quidem generis, ſed aliter ab aliis fabricatas: ſunt qui capite in terram verſo ſuſpendant: alij per obſcœna ſtipitem agunt: alij brachia patibulo explicuerunt*, &c. Quod autem dicit; *alij per obſcœna ſtipitem agunt*, quodnam crucis genus ejuſmodi fuerit, explicat idemmet Seneca lib. 17. epiſt. 102. crucem enim eam, dum

Cruces non unius tantum generis fuerunt.

in Mecænatem voluptuoſum invehitur, acutam nominat. ex quibus omnibus optimè colligi poteſt, ſicut etiam ex lib. 2. epiſt. 15. ejuſdem auctoris, ex crucibus alteram fuiſſe, ut illæ quas communiter per crucis vocem intelligimus; alteram verò inſtar palorum acutorum, quibus hoc tempore Turcæ ad reos vitâ privandos utuntur, adigentes illos per medium hominem uſque ad ſummum oris. Legatur, ſi placet, Seneca loco paulò antè citato, & Procopius de bello Wandalico lib. 1.

Primo crucis generi (ſicuti Seneca ſuperiore loco, multipliciaque Sanctorum acta teſtantur) aliqui fuerunt affixi capitibus in *terram verſis, aliqui autem ad cælum elevatis; & utroque modo in crucem ab idolorum cultoribus tollebantur Chriſtiani. Capite in terram verſo, martyrio inter alios coronatus fuit coryphæus Apoſtolorum Petrus, de quo hæc Ori-

* *Figura Prima D.*

[a] Origenes: *Petrus ad extremum Romæ cùm versaretur, capite deorsum statuto (sic enim perpeti cupiebat) cruci affixus est.* [b] Augustinus autem sic: *Currunt itaque uterque*, id est, Petrus & Paulus, *ad palmam martyrij, & uterque perveniunt ad coronam.* Et paulò post: *Petrus pro Christo capite deorsum verso in ligno suspenditur: Paulus pro Christo gladio trucidatur. Ille propriis gressibus proficiscebatur ad Christum, oculisque ad superiora respiciens, beatum spiritum deducebat ad cælum.* In eandem quoque sententiam (ut alios Patres omittamus) scribit Chrysostomus hom. in Princ. Apostolorum: *Gaudeas tu*, (inquit) *Petre, cui datum est, ut ligno crucis Christi fruereris, & ad Magistri similitudinem voluisti crucifigi, non rectâ quidem figurâ, ut Christus Dominus, sed capite in terram verso; tanquam qui à terra in cælum iter faceres. Beati illi clavi, qui sancta illa membra penetrarunt.*

a Origen. in Genes. apud Euseb. lib. 3. c. 1.

b August. serm. de sanct. 28.

runt. Hucuſque Chryſoſtomus. Sanctiſſimo huic Chriſti Apoſtolo addere poſſumus Calliopum, qui eodem mortis genere pro tuenda Christiana religione fortiter excellenterque de diabolo & mundo triumphavit: itemque & illos, quorum Euſebius meminit hiſt. lib. 2. cap 8. in fine. Et hæc de cruci affixis, pedibus ad cælum tendentibus.

* *Figura Prima C.*

* Pedibus autem ad terram demiſſis (ut rem noſtram proſequamur) paſſi ſunt complures Chriſtianæ legis buccinatores, Philippus videlicet & Andreas Apoſtoli, item [a] Cleonicus, Eutropius, Baſiliſſus, [b] Theodolus, [c] Neſtor Epiſcopus,[d] Timon Diaconus,[e] Alexander quidam,[f] Phengon, Eucarpus, [g] Timotheus, Mau-

a *SS. Cleonici, Entropij, & Baſiliſſi referunt Acta. Graci in Menolog. 5 Non. Martij.* b *Theodoli Euſeb. hiſt. lib. 8. c. 22.* c *Neſtoris Surius tom. 1.* d *Timonis Roman. Martyrol. 13. Kal Maij.* e *Alexandri Surius tom 2.* f *Phengonis & Eucarpi idem tom. 1. ex Metaph. ſub S. Clementis Ancyrani titulo.* g *Timothei & Mauræ Menolog. 5. Non. Maij.*

Maura [h] Eulalia Barcinonensis, [i] Lucillianus, [k] Apollonius, [l] Faustus. Præter hos scribit quoque Martyrologium Romanum de martyribus decem millibus crucifixis, & de Simeone quodam Episcopo similiter crucifixo, qui tunc temporis ætatis suæ annum vigesimum supra centesimum agebat. De primis, id est, de decem millibus in crucem sublatis, X. Kalend. Iulij, sic: *In monte Ararath passio sanctorum martyrum decem millium crucifixorum.* De altero verò, nempè de Simeone Episcopo, XII. Kalend Martij, his verbis: *Hierosolymis natalis beati Simeonis Episcopi & martyris, qui filius Cleophæ, & propinquus Salvatoris secundùm carnem fuisse traditur. Hic Hierosolymorum Episcopus post Iacobum fratrem Domini ordinatus, in persecutione Trajani multis suppliciis affectus, martyrio consum-*

h *Eulaliæ nos in hist. SS. Virginum externarum.* i *Lucilliani Menolog. 3. Non. Junij.* k *Apollonij idem Menol. 6. Id. Iulij.* l *Fausti idem 16. Kal. Augusti.*

matus est, omnibus qui aderant, & & Iudice ipso mirantibus, ut centum viginti annorum senex crucis supplicium fortiter constanterque pertulisset. Tractat de eodemmet S. Episcopo Eusebius hist. 3. cap. 26. & lib. item 8. cap. 8.

Modus quo Gentiles ad Christianos crucifigendos utebantur.

Præparabant à principio crudelitatis ministri (ut nonnulla ex Actibus suprà citatis, & præcipuè Pionii indicant) malleum, clavos ferreos, & crucem ex ligno compositam, quam continuò in terra locabant, & interdum funes aliquos deferre solebant, ad manus ac pedes in crucem agendorum extendendos: deinde sanctos martyres, sive alios ex eorum vana religione alicujus criminis reos, vestibus denudatos, in ligno ponentes, quatuor (ut probabilius videtur) clavis eos in ipso suspendebant: quo facto stipitem simul cum

cruci affixis desuper elevabant, & in excavatum foramen erigentes, sic eos ad acerbiorem cruciatum permanere usque ad putrefactionem relinquebant, uti Valerius Maximus libro sexto, cap. 2. externorum 3. atque alibi non obscurè innuit. Ex his itaque discere possumus, fuisse Hebræos à Gentilibus discrepantes in corporibus cruci affixorum deponendis è ligno: hi etenim (ut modò notavimus) ea in patibulo pendere, donec putrescerent, sinebant: at Judæi non sic, quoniam eadem die, juxta legis mandatum Deuteron. cap. 21. è ligno deponebant, & loco convenienti funerabant.

Quomodo differrent Hebræi à Gentilibus in corporibus cruci affixorum deponendis è ligno.

De alio verò crucis genere, quod initio capitis palum esse acutum Senecæ auctoritate demonstravimus, parum in hoc nostro libello pertractabimus, cùm hactenus non potuerimus in martyrum antiquorum historiis hujusmodi supplicium invenire: nisi fortè tale

De palo acuto.

velimus nuncupare illud, quo gloriosissimi Christi athletæ præacutâ sude per media viscera transverberabantur; & de hoc, divino favente Numine, capitulo ultimo peragemus: vel illud, de quo Theodoretus hist. Eccl. lib. 5. cap. 38. his verbis: *Ubi autem videt eum*, id est S. Benjamin, *hunc cruciatum habere pro ludo, aliam rusus arundinem in membrum genitale intrudi mandat, quæ sæpius extracta insertaque dolores ei incussit inexplicabiles. Post efferatus tyrannus virgam robustam, crassam, & propter ramos undique eminentes valdè asperam, in imam alvi sedem infigi jubet.* hæc ille. Verùm à Turcis (ut legitur libro septimo de signis Eccles. cap. 3.) Hadrianus ex Ordine sancti Dominici, & viginti sex alij palis fuerunt infixi; de quo tormenti genere meminit Procopius de bello Wandalico libro primo, pag. 180. Ac de his hactenus.

Immanes cruciatus.

De

De stipitibus.

Fuerunt cultui dæmonum deditis stipites magno usui, in variis Christianorum cruciamentis: ipsis enim sanctos martyres toto corpore utplurimùm nudatos, clavis ferreis affigentes, vel certè funibus ligantes, ungulis, uncis, aut pectinibus immisericorditer excarnificabant, sagittis configebant, fustibus, aliisque flagellorum instrumentis cædebant, morsibus ferarum objiciebant, evellebant dentes, excidebant linguam, mulieribus mamillas amputabant, denique aliis diris modis eosdem palis astrictos cruciare non desistebant. De stipitibus & eorum usu.

Confirmant hæc quamplurima sanctorum martyrum acta,[a] Greg. nimirum Thaumaturgi, [b] Pionii, [c] Polycarpi, [d] Primi & Feliciani,

A 6   e Mau-

a *Acta Gregorij Surius ex Metaph. tom.* 1. b *Pionij idem ab eodem tom.* 1. c *Polycarpi vetera nostræ bibliothecæ manuscripta.* d *Primi & Feliciani Petrus lib.* 5. *c.* 99.

[e] Mauritij & sociorum, [f] Symphronij,[g] Philemonis,[h] Blandinæ, [i] Marci, Marcelliani, [k] Gaianæ, [l] & Febroniæ virginum, [m] & aliorum utriusque sexûs ferè innumerabilium. hoc idem etiam ex antiquis scriptoribus indicant inter alios Cicero 7. in Verrem, Valerius Maximus lib. 3. cap. 8. de Fulvio, & lib. 5. cap. similiter 8. de L. Bruto, & Suetonius Tranquillus in Claudio c. 34.

Sciendum hoc loco est, martyres, qui palis, clavis ferreis firmati torquebantur, fuisse iisdemmet quandoque etiam funibus ligatos, & hoc ad majorem forsitan ipsorum cruciatum. Videat lector, si vult, aliqua ex Actis Sanctorum paulò antè citatis, speciatim Pionij, Primi, Marci, Mauritij, Marcelliani, & Polycarpi.

De

e *Mauritij & sociorum Surius tom. 4.* f *Symphronij & sociorum Petrus lib. 6. c. 144.* g *Philemonis Petrus lib. 3. c. 183.* h *Blandinæ Eusebius lib. 5. c. 2.* i *Marci & Marcelliani Petrus lib. 5. c. 124.* k *Gaianæ Surius ex Metaphr. tom. 5. sub S. Gregorij Armenij inscriptione.* l *Febroniæ Lippom. 7. Sur. 3. & Menolog.* m *Plurium mart. Rom. Martyr. 8 Id. Ian.*

De columnis, atque arboribus eidem pene uſui accommodatis.

Quamvis conſueſcerent dæmonum cultores ſuppliciis ſæpiſſimè afficere morti addictos ſtipitibus ligatos, de noſtris tamen invenitur quandoque ſcriptum, fuiſſe eos aut columnis, aut arboribus, vel funiculis colligatos, vel clavis affixos, ipſis ſic jubentibus, excruciatos.

De columnis teſtes ſunt Acta Torpetis martyris à Petro lib. 5. cap. 8. relata, & Euſebius hiſtor. 8. cap. 11. & denique columna illa in baſilica S. Sebaſtiani extra Urbem religioſe aſſervata, quæ ex antiqua Chriſtianorum traditione illa eſſe creditur, in qua idem beatus martyr pro Chriſti fidei confeſſione ſagittis percuſſus fuit.

De arboribus verò teſtes Acta ſimiliter martyrum, Zoe à Surio deſcripta tom. 1. ſub S. Sebaſtiani

ni nomine, Paphnutij ab eodem Surio tom. 2 Papæ à Menologio 17. Kal. Aprilis, & Victoris & Coronæ à Petro lib. 4. cap. 168. & à Lipom. tom. 7. à Surio 3. & à Mombritio 2.

De diversis suspendendi generibus.

Cum hactenus à nobis de cruce actum sit, & de stipitibus, reliquum est ut tandem in hac ultima hujus capitis parte de modis suspendendi investigemus, quo pacto videlicet SS. martyres pro sacri Evangelij defensione fuerint à Gentilibus appensi; variis enim, & quidem acerrimis modis per appensionem, ipsorum arbitratu, passi inveniuntur: nam de aliquibus legitur, uno tantum pede fuisse suspensos, & de aliquibus utroque aut saltem (ut scribit Nicephorus histor. 7. cap. 11.) altero pede ad caput elevato, molliore igne supposito, ut fumo ex illa materia proveniente suffocaren-

tur: de quibuſdam aliis, vel ambobus, vel altero brachio, aut certè apicibus pollicum manuum, & pedibus ſimul gravia atque injuſta addita pondera. De quibuſdam etiam reperitur, ſuſpenſos è muro ſublime pendentes, lapidibus & collo & pedibus appoſitis, aut funibus corporibus alligatis, oneratos habentes humeros glebis ſalis, & in os ad majorem eorum pœnam lignis immiſſis. De quibuſdam aliis inſuper deprehenditur, melle perunctos fuiſſe ſub ardentiſſimo Sole ſtipitibus erectis aſtrictos, ut muſcarum & fucorum aculeis torquerentur. De aliis præterea, uncis ferreis ſuſpenſos, aut laqueo, ut necarentur, ſublime elevatos eo modo, quo temporibus hiſce latrones & ſicarij, ut vitâ priventur, levari ſolent. Poſtremo, vel ad columnas, vultu alterius in alterum obverſo ligatos, pedibus non ad terram demiſſis, vel denique capillis appen-

ſos,

ſos, ut mulieribus pro Chriſti fide decertantibus frequenter accidebat.

De ſingulis hiſce modis crebrò ſanctorum martyrum Acta loquuntur. De primo, illa Gregorij Armeniæ Epiſcopi à Metaphraſte apud Surium tom. 5. deſcripta, & Samonæ & Guriæ ab eodem etiam apud eumdem Surium tom. 6. & beatiſſimorum Ionæ ac Barachiſij à Metaphraſte item apud dictum ſcriptorem tom. 2.

De ſuſpenſis altero pede.

Verùm appendebantur ſæpè altero pede per totum diem (ut Euſebius hiſtor. 8. cap. 9. teſtificatur) mulieres Chriſtianæ, ita ut ne pudenda quidem earum in Chriſti vel maximè contemptum contegerentur.

Quantùm verò attinet ad modos, quibus martyres ita cruciabantur, ſciendum eſt eos fuiſſe multos. Nam aliquando ſimpliciter [1] altero pede; aliquando ad hæc [2] fumus ex humida addebatur

1 Figura Prima A.
2 Figura Tertia B.

tur & fœtida materia, nempe ex beſtiarum ſtercore, & inſuper tortores duodecim virgis cædentes: quandoque etiam uno pede in genu deflexo, 3 & genu ferreo injecto vinculo, altero deinde pede ferri pondere, ut ſic miſerandum in modum diſcerperentur, gravato. Vnde in ſancti Samonæ Actis hujuſmodi verba narrantur: *Præſes autem ſtatim jubet Samonam altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum injici ejus genui: quod cùm factum eſſet, eum quidem ſuſpendit præcipitem à pede quem inclinaverat, alterum deorſum trahens pondere ferri.* hucuſque Acta.

3 *Figura ſecunda* C.

Aliquo horum trium generum affecti martyrio inter alios leguntur præclariſſimi illi Chriſti milites, quorum paulò antè fecimus ipſi mentionem, Barachiſius ſcilicet primo, Gregorius Armenius altero, & Samona tertio. Et hæc de primo modo.

De alio ſuſpendendi genere, quod

De appensis ambobus pedibus. quod de appensis ambobus pedibus fuisse diximus, mentionem faciunt nonnulla sanctorum martyrum Acta, Venantij nempè à Petro recitata Catalogi 5. cap. 12. & sanctarum virginum Euphemiæ, ejusque sororum ab eodem Petro Catalogi 8. cap. 29. & à veteribus codicibus Aquilejensis Ecclesiæ manu exaratis, item sanctorum Acepsimæ Episcopi, ac sociorum à Metaphraste apud Surium tom. 2. & sancti Theopompi à Petro lib. 5. cap. 33. Idem quoque demonstrant beati Victorini Acta à Romano Martyrologio relata Nonis Septembris, & Leontii nobilissimi martyris à Surio tom. 3. & S. Mercurii à Metaphraste apud nuper citatum auctorem tom. 6. ac denique aliorum multorum, & quidem innumerabilium: de quibus X. Kalend. Junii sic scriptum reliquit Martyrologium Romanum: *In Cappadocia commemoratio sanctorum*

rum

rum martyrum, qui in persecutione Maximiani, confractis cruribus, necati sunt: item eorum, qui eodem tempore in Mesopotamia appensi pedibus in sublime, capite verso deorsum, suffocati fumo, & lento igne consumpti, martyrium compleverunt.

Ceterùm non uno tantùm modo, sed pluribus erant ita appensi à servis diaboli (ut ex Actibus paulò antè citatis percipi potest) excruciati: nam aliquando * fumo insuper faucibus pressi; aliquando malleis * ab iisdem capita eorum contusa; quandoque vel ingentia * saxa eorundem cervicibus alligata, vel saltem facibus ardentibus, hostilem in modum adusti. *Figura prima* B. *Figura Quarta* A. *Figura secunda* A.

Primo horum in Mesopotamiæ regione quamplures Christiani perpessi habentur; altero Euphemia, Thecla, Erasma, & Dorothea præclarissimæ Christi virgines; tertio Theopompus, & Mercurius, & postremo Venantius.

De

De tertio appendendi genere, id est, de appensis altero brachio.

Verba faciunt de hoc tertio appendendi genere, quod de appensis altero brachio fuisse affirmavimus, permulta sanctorum martyrum Acta, inter quæ illa Samonæ & Guriæ dudum à nobis notata, adnumeramus, & Antoniæ martyris nobilissimæ, de qua Romano in Martyrologio IV. Non. Maij sic literis proditum reperitur: *Nicomediæ natalis sanctæ Antoniæ martyris, quæ nimiùm torta, & variis afflicta cruciatibus, altero brachio tribus diebus suspensa, & in carcere biennio detenta, ad ultimum à Priscilliano Præside in confessione Domini flammis exusta est.* hucusque Martyrologium Romanum.

Notari debet primùm, consuevisse nonnumquam martyrum percussores alligare pedibus isto modo appensorum, ut singulæ illo-

Figura prima G.

lorum corporis compages diſtraherentur, grandis ponderis lapides: cujus rei præclarum firmumque teſtimonium aliquæ ſanctorum res geſtæ dant nobis, potiſſimùm Samonæ & Guriæ identidem in aliis propoſitis hoc ipſo capite citatæ.

De ponderibus, quibus Ieſu Chriſti Domini noſtri athletæ cruciabantur.

Frequentiſſimè in martyrum hiſtoriis legitur, eoſdem ſublime appenſos, fuiſſe inter alia tormenta ponderibus gravatos, ex quibus quædam erant plumbea, vel ferrea, (ut alio loco dicemus) & quædam alia lapidea; lapidea veluti nonnulla fidem faciunt, quæ ad hunc diem hîc Romæ aſſervantur in baſilicis SS. Apoſtolorum, atque Apollinaris, & Anaſtaſij ad Aquas Salvias non procul ab urbe. Erant maximi ponderis lapides, nigrique coloris,

ro-

rotundi, vel oblongi, ferreum annulum ſaxo impactum habentes, quo funiculus ad ligandum & ſuſpendendum ad pedes vel manus ſublime pendentium immittebatur.

Orbicularia quænam fuerint.

Illud præterea lectorem ſcire volumus, quoſdam in ea fuiſſe opinione, ut crediderint prædictos globos lapideos à Joſepho lib. de Machab. ad Polybium, Orbicularia appellatos, non fuiſſe inventos inferendorum cruciamentorum causâ, ſed æſtimandorum onerum gratiâ: quod quidem (ut in Notationibus ad Romanum Martyrologium probatur) minimè eſſe poteſt: nam quæ erant hujuſmodi, habebant (ut Iſidorus lib. 16. origin. & Alciatus de ponderibus cap. 1. docent) notam numeri inſcriptam, quam has non habere apparet.

Varia ponderum genera.

Ampliùs diverſa fuerunt (ut in dictis Notis ad Romanum Martyrologium ſcriptum habetur)

tur) hæc pondera ab illis, quæ lege 12. tabul. debitoribus exhibebantur: erant enim compedes, de quibus Gellius lib. 20. cap. 1. in fine, ubi hæc inter alia: *Vincito aut nervo, aut compedibus quindecim pondo non minore; aut si volet majore, majore vincito.* hæc Gellius.

De quarto suspendendi genere, scilicet de suspensis ambobus brachiis.

De hoc quarto suspendendi genere sermonem faciunt Acta sanctorum Procopij à Metaph. relata apud Surium tom. 4. Andochij, Thyrsi, & Felicis à Petro lib. 8. cap. 116. & Mennæ, ac sociorum ejus à Metaphraste etiam apud Surium tom. 6. *Figura prima E.*

Scies hoc loco, hanc fuisse Gentium consuetudinem, ut interdum vel pedibus hoc modo appen-

penſorum grandia pondera vincirent, vel certè ut poſt tergum diſtortis brachiis eos ſublime demitterent, ac relinquerent. Quocirca Romano in Martyrologio hæc 8. Kal. Octobris de ſanctis Chriſti confeſſoribus Andochio & ſociis referuntur: *Auguſtoduni natalis ſanctorum martyrum Andochij presbyteri, Thyrſi diaconi, & Felicis, qui à beato Polycarpo Smyrnenſi Epiſcopo ab Oriente directi ad docendam Galliam, ibidem flagellis duriſſimè cæſi, ac tota die inverſis manibus ſuſpenſi, & in ignem miſſi, ſed non combuſti, tandem vectibus eorum colla feriuntur, & ita glorioſiſſimè coronantur.*

De quinto ſuſpendendi genere, videlicet de ſuſpenſis pollicibus manuum.

De hoc quinto ſuſpendendi genere ſcribunt Iacobi & Mariani Acta à Petro recitata lib. 4. cap. 104. & à Surio tom. 2. in quibus ejuſ-

ejuſmodi de Mariano Chriſti milite verba narrantur: *Marianum autem fecit tormentis obnoxium, quòd ſe lectorem tantùm, ſicuti erat, fatebatur. Quænam illa tormenta, quàm nova, quàm diaboli venenato ſenſu, & dejiciendi artibus exquiſita ſupplicia! Pependit Marianus ad vulnera: & quæ martyri, etiam in ipſis lacerationibus affuit gratia; ſic tortus eſt, ut illum exaltaret & pœna. Nexus autem, qui pendentem gerebat, non manus, ſed ſummos apices pollicum vinxerat, ſcilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris ceteris laboraret. Addita etiam pedibus injuſta pondera, ut diſcordantibus pœnis utrinque diſtracta, & viſcerum convulſione reſoluta, de nervis ſuis totius corporis compago penderet.* hæc Acta: quibus ſanè non obſcurè inſtruimur vera eſſe, quæ de hoc quinto genere aſſeruimus.

De ſexto genere, videlicet de ſublime pendentibus, oneribus collo & pedibus ligatis.

Figura quarta B. De hoc genere teſtes ſunt beatiſſimi Severiani martyris res geſtæ, à Metaphr. apud Surium tom. 5. relatæ, his verbis: *Præfectus itaque, Severiani ſilentium, contemptum, ſicut erat, arbitratus, graviora in eo excogitabat, & cùm eum de ligno depoſuiſſet, deducit ad murum: cùmque duos lapides maximos & graviſſimos, unum quidem collo, alterum autem alligaſſet pedibus, & martyrem fune cinxiſſet, demittit è muro ſublime pendentem, ut lapidum pondere membris ei divulſis, violenter abrumpat animam.* hucuſque Acta. Et de hoc ſexto genere mihi jam ſatis ſuperque dixiſſe videor.

De ſeptimo, nimirum de ſuſpenſis funibus corporibus ligatis, onuſtiſque humeris glebis ſalis, &c.

De hoc ſeptimo genere mentionem faciunt beati Greg. Armenij Acta à Metaphraſte apud Sur.tom. 5. deſcripta, in quibus hæc: *Cùm iſta fusè ſanctus dixiſſet Gregorius, irâ ſupra modum repletus eſt Tyridates, & acerrimè in eum fuit commotus: & vinctus quidem fuit ſtatim vir præclarus. Deinde cum lignum ori ejus immiſiſſent, quàm maximo poſſunt ſpatio, ſuperiorem partem disjungunt ab inferiori, & ejus humeros onerant glebis ſalis, qui eſt apud Armenios foſſilis: deinde funibus ſacroſancto corpori alligatis, cùm eum ſublime ſuſtuliſſent, totos ſeptem dies ei hoc acerbum producunt ſupplicium.* Hactenus Gregorii Acta, quæ (ſi verum fateri velimus) dilucidè quidem nobis, qualis quantave fuerit hujus generis ſuſpendendi immanitas, declarant. *Figura Quinta A.*

De octavo genere, nempè de astrictis melle perunctis, sub ardentissimo Solis æstu, stipitibus erectis, ut morsibus muscarum & fucorum afflictarentur.

Figura Secunda B.

De hoc genere res gestæ sanctorum Mauritij, sociorumque ejus à Surio relatæ tom. 4. & Marci Arethusij à B. Gregorio Nazianzeno invectiva 1. in Iulianum, à Theodoreto lib. 3. cap. 7. à Sozomeno histor. 5. cap. 19. à Nicephoro lib. 10. cap. 9. & à Surio pariter tom. 1.

De quampluribus modis, quibus Christiani muscarum & fucorum aculeis exponebantur.

Tribus modis in martyrum historijs reperiuntur fuisse Christiani eamdem ob causam radijs Solis objecti: aliquando simpliciter palis ligati, ut Mauritio, socijsque ejus contigit: aliquando sportis ex junco confectis sublati in altum, ut de Marco Arethusio apud paulò antè à nobis citatos auctores legi potest: postremò (veluti B. Hieronymus in Pauli primi

mi Eremitæ historia dat testimonium) humi positi, manibus post terga ligatis. Et hæc de his modis.

Scribit Rodiginus antiq. lect. lib. 10. cap. 5. fuisse à veteribus hocmet supplicij genus Cyphonismus à Cyphone nuncupatum: *unde Cyphon in Aristophanis Pluto,* ait ille, *id nominatur, quod ligneum erat vinculum, sive (ut nunc etiam) ferreum, vulgus* Berlinam *vocat*, quo quis videlicet (adde tu) ad ignominiam ligatus, detinebatur melle delibutus, sic muscis expositus: *hinc fit* (subjungit idem auctor) *ut improbis quoque Cyphonis adhæserit nomen, & Cyphonismus pro supplicio.* deinde paulò inferiùs: *Apud quosdam ita cautum animadverto, ut quisquis per audaciam, legum placita risui habuisset, diebus viginti in archivo,* (id est in loco quo ducebantur damnati ad mortem) *vinctus Cyphone perseveraret nudus, melle ac lacte delibutus, ut apibus muscisque esset pabu-* Cyphonis supplicium quale fuerit.

 lum:

lum: dilapsis verò ijs, muliebri indutus veste, deturbaretur in præceps. hæc Cœlius Rodiginus.

Scaphismus quid. Ejusmodi etiam aliqua ex parte illud tormenti genus erat, quo Persæ (ut Eunapius in Maximo, & Zonara 1. Annalium testantur) ad delinquentes communi luce privandos utebantur; quod quidem scaphismus ab ipsis dictum invenitur. Agit de eo Plutarchus in Artaxerxe his verbis: *Igitur Mithridatem scaphis necari jussit. Genus autem mortis ac supplicij hujusmodi est: Duabus exædificatis scaphis inter se congruentibus in altera hominem, qui ad supplicium datur, resupinant, alteram desuper imponentes sic ambas conjungunt, ut manus ac pedes foris excludantur, reliquum verò corpus totum intus claudatur. Præbent homini cibum, stimulisque oculos fodientes, vesci vel invitum cogunt: vescenti autem pro potu lac melli admixtum in os infundunt, faciemque eodem consper-*

gunt;

gunt; sic ejus oculos versantes, scapham semper adverso Soli opponunt, & muscarum insidentium multitudine ora quotidie obteguntur. Cumque intus ea faciat, quæ edentes, bibentesque homines facere necessitas cogit, ex corruptione & putredine varij pullulant vermes, quibus intra vestes penetrantibus, corpus abroditur. Cùm enim, perfuncto vita homine, superior amovetur scapha, exesa caro aspicitur, & circa viscera talium ferarum pascentium, aliarumque quotidie succrescentium multitudo apparet. Hujusmodi supplicijs Mithridates excruciatus ad decimumseptimum usque diem calamitosam vitam produxit, atque demum extinctus est. hæc Plutarchus, à cujus verbis non differunt relata à Zonara tom. 1. Annalium, pag. 21. hæc enim ibi leguntur: *Persæ atrocitate pœnarum omnes barbaros vincunt, scaphis & excoriationibus supplicia graviora & diuturniora reddentes. Ceterum*

 quod

quod de ſcaphis dixi, declarandum eſt ob imperitiores. Duas ſcaphas inter ſe pares conjungunt, ita inciſas, ut caput, manus, & pedes foras emineant; in quibus, eum qui ſupplicio afficitur, ſupinum reclinant; itaque ſcaphas clavis inter ſe compingunt: deinde potionem ex melle & lacte in os miſeri infundunt, donec ad nauſeam repleatur, eademque & faciem & pedes & brachia ejus perfundunt, & ſub dio ad Solem exponunt; & hoc quotidie faciunt: ita fit, ut muſcæ, veſpæ, & apes liquorum ſuavitate allectæ, faciei & reliquis membris è ſcaphis prominentibus inſideant, miſerum vexent & pungant. At venter ejus lacte & melle diſtentus, liquida rejicit excrementa, è quibus putrefactis lumbrici & vermes ſcaturiunt: qui verò in ſcaphis jacet, in ſordibus illis carne putreſcente, à vermibus eroſus, & crudeliùs & tardiùs interit. Hoc ſupplicij genere Paryſatis Artaxerxis & Cyri mater

eum

eum ſuſtuliſſe fertur, qui ſe Cyrum cũ fratre de regno pugnantem interfeciſſe gloriatus fuerat, per dies quatuordecim excruciatum. Ac ſcapharum ſupplicium hujuſmodi eſt. hactenus Zonaras. In eamdem prorſus ſententiam ſcribit Rodiginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5. Iſtiuſmet quoque generis cruciamenti meminit Eunapius in Maximo his verbis: *Nam ſcaphiſmus ſupplicium Perſis uſitatum pro tormentis huic allatis parvum fuerit.* ſic Sardianus. Ex hucuſque itaque dictis (niſi noſtra nos fortè fallat opinio) perfacilè & nullo negotio percipi poteſt, ſcaphiſmum non à ſcaphio, quod vas erat ſtercorarium, dictum eſſe, ſed à ſcaphis ligneis: & hoc quidem, partim quia prædictis in locis habetur, ambas illas ſcaphas clavis fuiſſe in unum conjunctas atque unitas, quod de ſcaphijs minimè aſſerendum: partim etiam quia ſcaphas illas fuiſſe, & non

Scaphiſmi ſupplicium in uſu erat apud Perſas.

Scaphiſmus non à ſcaphio, ſed à ſcaphis dicitur.

ſcaphia, ibidem legitur. Nec enim obſtat, ſi dicatur ſcaphiſmum non à ſcaphis deductum, ſed à ſcaphio: quia videlicet non ſemper ſcaphis exhibitum reperitur, cùm aliquando corio bovis arido, quo ſic conſumendus inſuebatur, aliquæ martyrum res geſtæ, executioni mandatum nos doceant. Nam hæc ratio, ſi his, quæ ex Plutarcho & Zonara recitavimus, fides eſt adhibenda, nullius videtur momenti: & primò, quia intra ſcaphas duas, & non ſcaphia, narrant ambo huic generi mortis adjudicatos incluſos fuiſſe: deinde quia ſcaphiſmus (ut ex ijſdem auctoribus ſuprà ſcripſimus) ille erat, in quo ſic homo, ſuis indutus veſtibus, decem & ſeptem dierum ſpatio includebatur, ut caput cum manibus pedibuſque melle ac lacte delibutum promineret ad muſcarum & fucorum aculeos ſic perunctum: cujuſmodi non fiebat illis, qui co-

corio bovis insuebantur; illorum enim per diem caput foris excludebatur, ceteris corporum partibus nudatis, & intra corium inclusis. Quocirca de Chrysantho martyre hæc in Actis ejus cùm manuscriptis, tum in lucem editis leguntur: *Auferentes eum ex eodem loco, excoriaverunt vitulum, & corio recenti cingunt eum nudum, & posuerunt eum ad Solem; sed per totum diem in æstu nimio & flagrantissimo Sole nullam omnino potuit calefactionem sentire. Sed eadem, quâ fuerat, viriditate perdurans, corium in nullo potuit Dei famulum violare. Item posuerunt catenas ferreas, & reliqua.* Hucusque Acta; quibus erudimur, scaphismum ab hoc genere cruciamenti fuisse diversum, licèt ex aliqua parte illi simile, quatenus nimirum sic corio recenti inclusi radijs Solis adversis exponebantur, ut fortassis & obcæcarentur, & à muscis

Chrysanthus martyr non passus fuit scaphismum, sed aliud genus cruciamenti ei aliqua ex parte simile.

apibusque afflictarentur, & intus ex corruptione vermium vi scatuٍriente, si modò diebus pluribus ita fuissent detenti. miserè eorum corpora absumerentur. At de scaphismo satis.

De consimilibus cruciamentis.

Consimilia tormenta his quæ hucusque à nobis sunt declarata, multa videri queunt in Luciani dialogo, cui titulus est, *Lucius*, sive *Asinus*, ubi hæc narrantur: *Mortis genus, quo hæc virgo longo dolore afficiatur, reperiundum est nobis.* & paulò pòst: *Hunc asinum* (inquit) *interficiamus primùm, tum scindamus ventrem, atque intestinis abjectis, intus virginem includamus, ita ut solum superextet caput, ne evestigio suffocetur: reliquum corpus intra ventrem lateat: quo consuto, ambos vulturibus ejiciamus novo more præparatum cibum. Advertite, quæso, ad hoc tormenti genus. Primùm viva mortuo asino inhærebit: deinde Sole urente, in ejus ventre decoquetur; insuper fame*

ad mortem torquebitur, neque poterit seipsam perimere. Cetera, quibus excruciabitur, tum ex putrefacti cadaueris fœtore, tum ex vermibus scaturientibus, prætermitto. Vultures denique cadaver depasti, & viventem quoque unà laniabunt. Ad hoc monstro simile acclamantes omnes rem comprobavere. hæc Lucianus. his similia scribit Apuleius de Asino aureo lib. 6. in fine his verbis: *Hunc asinum jugulare crastinò placeat, totisque evacuato præcordijs per medium alvum nudam virginem i. suere, ut sola facie prominente, ceterum corpus puellæ nexu ferino coërceat, tunc super aliquod saxum scruposum insititium asinum exponere, & Solis ardentis vaporibus tradere*, &c. & lib. 8. eo in loco, in quo sic habetur: *Arreptum servulum ejus, qui causam tanti sceleris*, & quæ sequuntur. Deinde alia item in Iulio Capitolino in Maximino atque in Macrino Imperaoribus, in Valer. Maximo lib.

lib. 9. cap. 2. de externorum crudelitate ultimo, in Suetonio Tranquillo in Caij vita cap. 27. & in quamplurimis alijs, quos, ut possimus genera appendendi, quæ supersunt, explicare, recensere omittimus.

De nono & decimo appendendi generibus, nempe de unco suspensis, & de laqueo necatis.

Figura Quinta B. Horum duorum modorum testes sunt Acta martyrum: primi illa Niceti à Petro Catalogi 8. cap. 70. relata: alterius verò, beatorum Gorgonij & Dorothei ab Eusebio histor. 8. cap. 6. à Nicephoro Callisto lib. 7. cap. 6. & denique à veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manu exaratis.

De undecimo suspendendi genere, nimirum de ligatis ad columnas, pedibus non demissis ad terram.

De hoc genere meminit Philæas Episcopus apud Eusebium histor.

ſtor. lib. 8. cap. 11 his verbis: *Alij autem vultu alterius in alterum obverſo ligati, & columnis, pedibus non ad terram demiſſis, appenſi, ſic uti cùm funes acriùs retraherentur & contentiùs, corporis gravitate ac pondere acerbiùs premerentur. Neque tantiſper ſolùm, dum Præſes cum illis quæſtione diſceptabat, illiſque examinandis vacabat, ſed per totum ferè diem iſtud ſupplicij genus ſuſtinuerunt. Quando autem ab illis ad alios profectus eſt, miniſtros ipſius auctoritati obſequentes reliquit, qui priores accuratè obſervarent, ſi fortè quiſquam tormentis victus cedere videretur; mandavitque ut acerbè & ſine remiſſione ulla funibus diſtorquerentur; & deinceps cum jamjam eſſent animam acturi, rurſum in terram demiſſi, paſſim miſerè raptaretur.* hucuſque Philæas: quæ verba (prout ex Græco ipſiuſmet Philææ ſermone in Latinum tranſtulit in mei gratiam admodum illuſtris & reverendiſſi-

mus

mus dominus Sextilius Mazzuchius Episcopus Lessanensis) hoc modo se habent: *Alij autem ad columnas ligati sunt vultu alterius in alterum obverso, pedibus non habentibus ubi insisterent; ita autem, ut cùm funes retrò traherentur, vel sursum traherentur, vel iterum atque sæpius & intensè* (quæ omnia significat verbum Græcum ἀνελκομένων) *vim corporis gravitate afferrent;* & reliqua ut suprà. Ceterùm quo pacto hæc sint intelligenda, cognitu est difficillimum: etenim non tantùm ex se apud Eusebium obscura sunt, sed etiam à Nicephoro lib. 7. cap. 9. aliter repetita comperiuntur; hinc fit ut & difficiles habeant explicatus, & ut in eis declarandis à diversis alioqui doctissimis viris, quos consului, diversæ sint adhibitæ explanationes. Sunt enim, qui opinentur eam esse verborum Philææ sententiam, ut velit docere nos, ita fuisse persecutionum temporibus Christianos sublime appen-

penſos, ut eorum pedibus, acerbioris cruciatûs gratiâ, eſſent marmoreæ columnæ alligatæ: quæ quidem interpretatio nulla omnino eſſe videtur; cùm nec verbis auctoris accommodari poſſit, nec difficultates, quæ ex hujuſmodi explicatione emanarent, tollere queat: quomodo enim ſubterfugere poſſemus verba illa, *Pedibus non habentibus ubi inſiſterent*, non fuiſſe ſuperflua? ſi enim columnæ erant ſanctorum martyrum pedibus appenſæ, pedes profectò non erant ad terram demiſſi: qua igitur ratione adduntur? Deinde quomodo illa alia fuiſſe impropria negare poterimus, videlicet, *Vim corporis gravitate afferrent?* certè, ſi columnæ erant pedibus ligatæ, vi columnarum, non corporis gravitate martyres premebantur: cur ergo Philæas non ſic in ſua notata epiſtola poſuit? Poſtremò quomodo devitare etiam aliam difficultatem ex verbis ejuſdemmet Philææ exor-

exortam, quæ ſcripſit ille paulò ſuperiùs ab his quæ adduximus? namque ait: *Alij pependerunt ad porticum*, ſeu (ut textus Nicephori habet) *ad fornicem*, quod idem eſt, *una manu affixi, & articulorum, membrorumque diſtenſionem, quæ omnem doloris ſuperabat acerbitatem, pertulerunt. Alij autem ad columnas ligati ſunt, vultu alterius in alterum obverſo, pedibus non habentibus ubi inſiſterent*, &c. Non igitur columnæ erant pedibus horum appenſorum alligatæ, ſed hoc modo appenſi ipſiſmet vincti tenebantur, & miſerandum in modum ſic detenti cruciabantur. Ex his quoque aliorum interpretatio refelli poteſt, quâ aſſeritur, id verba Philææ ſonare, ut indicent fuiſſe Chriſti athletas vultu alterius in alterum verſo ſimul ligatos, & ſic non columnis, ſed fornicibus, pedibus ad cælum tendentibus, ſuſpenſos: hæc, inquam, explanatio, ſi his, quæ ex Philæa du-

dudum recitavimus, est fides præstanda, falsa esse ostenditur; sunt enim hujusmodi: *Alij ad fornicem una manu pependerunt, alij autem ad columnas ligati,* & quæ sequuntur. Sine dubio igitur ab ipsa veritate aliena esse, dilucidè, planèque constat. Præterea, si pedibus ad cælum versis erant hi suspensi, cur addidit auctor, *Pedibus non habentibus ubi insisterent?* id est, situm; nam sublime pedes situm non habent, sed humi. Item si erant inter se colligati, vultu alterius in alterum obverso; quid causæ fuit, ut non dixerit Philæas, simul ligati, & corporum gravitate, non corporis? duos etenim martyres in unum vinctos duo habere corpora oportet. His tandem interpretationibus rejectis, reliquum est, quid ipsi sentiamus, aperire. Dicimus itaque, auctoris mentem eam fuisse, ut insatiabilem illam crudelitatem ante omnium oculos poneret,

quam

quam inanium deorum amatores, Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, in Christianos exercuere: quamobrem hæc literis consignata reliquit: *Alios una manu appenderunt ad fornicem. Alij autem ad columnas ligati sunt, brachijs* (ut multi Eusebij codices, quos vidi, habent) *post tergum distortis, & pedibus non habentibus ubi insisterent,* &c. perinde ac diceret: Quosdam ex servis Christi altera manu appenderunt ad fornicem; quosdam alios deinde ap ipsasmet columnas tantùm, quæ fornices fulciebant. Porro hanc verborum Philææ explicationem veram esse, ex his quæ hucusque retulimus, ita planè apertèque apparet, ut nullo pacto nova id ratione confirmare sit opus. Verùm, quod attinet ad modum, quo martyres columnis vinciebantur, non ignorare oportet (veluti conjecturis, ex prænotatis verbis Philææ factis, ducimur ad suspicandum) fuisse hujusmodi,

di; ut in ſuperioribus columnarum partibus eſſent vel annuli ferrei, vel, quod nobis magis probatur, trochleæ aliquæ, per quas ductorij funes immitterentur, quibus poſtea ſancti martyres, brachijs poſt terga diſtortis, & vultibus ad columnas verſis, alligati ſurſum per totos dies à tortoribus aut traherentur, aut certè deorſum maximo cum impetu ab ijſdem demitterentur, ita tamen ut numquam terram ipſam contingerent: quod quidem ideo fiebat; ut dolorem ſuſtinerent illi vehementiorem; & poſt hæc cùm jamjam eſſent animam acturi, à carnificibus, annuente Judice, rurſum ad terram demiſſi miſerè raptarentur. Lege, ſi libet. Euſebium, Nicephorumque locis nuper citatis, ubi ſe ita rem habere comperies. Illud poſtremò te ſcire volo, non pugnare inter ſe prædictos auctores in recitando Philææ ſermone; quamvis alter illorum ſcriptum re-

reliquerit, fuiſſe Chriſtianos columnis vultu ad eas verſo, ſuſpenſos; & alter, ad ſeipſos: nam vel eidem columnæ duo martyres ſimul vinciebantur, unus in una parte, & alter in alia, vel ſaltem pluribus, unus in una columna, & alius in altera viciniore, ſic ut, ſi fieri potuiſſet, tam hi quàm illi & columnas, & ſe invicem aſpexiſſent. Ex his ergo conſequitur, prænotatos ſcriptores Nicephorum & Euſebium minimè inter ſe pugnantia fuiſſe locutos, ſed cohærentia, ſimulque conformia. Atque de hoc appendendi genere ſatis.

De poſtremo genere, nempe de mulieribus Chriſtianis capıllis ſuſpenſis.

Figura prima F. Hujus poſtremi generis teſtes ſunt quamplurimæ martyrum res geſtæ, Eulampiæ in primis à Surio tom. 5. deſcriptæ, Iulianæ à nobis

bis in historia nostra sanctarum virginum externarum, Zoæ à notato Surio tom. 1. sub sancti Sebastiani martyris nomine, Theonillæ à Surio similiter tom. 4. sub sanctorum Claudij, Asterij, & sociorum inscriptione, Euphemiæ à Petro Catalogi lib. 8. cap. 84. & demum Symphorosæ à Mombritio tom. 2. Et de modis suspendendi in nostros à Gentilibus adhibitis hæc impræsentia visa sunt nobis dicenda. Videat lector, si alia his consimilia scire cupit, auctores, Actaque martyrum paulò superiùs citata, sanctumque etiam Gregorium Nazianzenum oratione 1. in Julianum, ubi de Marco Arethusio hæc ille scripsit: *A pueris ad pueros pendulus remittebatur, cultris pennarijs generosum illud corpus excipientes, atque hanc tragœdiam instar ludi habentes*, & quæ sequuntur, perinde quasi diceret: Ad similitudinem pilæ à pue-

De Marco Arethusio.

ris

ris ad pueros pendens hic vir vicissim mittebatur, &c. Essent alia ejus generis multa, quæ brevitati potissimùm studentes, omittere cogimur.

FIGVRA I.

A Martyr uno tantùm pede suspendebatur.

B Martyr ambobus pedibus suspendebatur, igne, ut suffocaretur supposito.

C Martyr in crucem, capite ad cælum elevato, tollebatur.

D Item cruci, capite in terram verso, affigebatur.

E Ambobus etiam brachijs appendebatur, ejusque pedibus gravia pondera alligabantur.

F Mulieres Christianæ capillis suspendebantur.

G Martyres altero tantùm brachio suspensi, saxis ad eorum pedes alligatis.

B C G
D E F
Fig. 1

FIGVRA II.

A *Martyr utroque pede ſuſpenſus, ingenti ſaxo ad ejus cervices alligato.*

B *SS. Martyres nonnumquam ut muſcarum & fucorum aculeis excruciarentur, ſtipitibus erectis, melle delibuti, radiiſque Solis expoſiti appendebantur.*

C *Martyr altero pede in genu deflexo ſuſpenſus, & genu ferreo injecto vinculo, altero deinde pede ferri pondere gravato.*

B

C

A

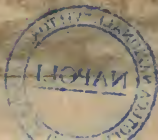
Fig. 11

FIGURA III.

A *Martyr pollicibus manuum ſuſpenſus, gravibus ſaxis ad pedes alligatis.*

B *Chriſtianis quoque ſuſpenſis lentus ignis ſupponebatur, ut fumo ex illo proveniente ſuffocarentur, virgiſque interea cædebantur.*

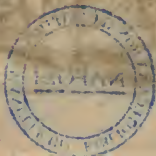

A
B
Fig. III

FIGVRA IV.

A *Martyr pedibus suspensus, cujus caput malleis contundebatur.*

B *Martyr manibus post tergum revinctis suspensus, cujus collo & pedibus gravia pondera alligabantur.*

B

A

Fig. IV

FIGVRA V.

A *Martyr manibus post tergum ligatis suspensus, humeros habens oneratos glebis salis, immissumque in os ligni frustum.*

B *Martyr unco suspensus.*

B

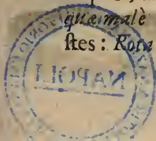
A

Fig. V

CAPUT II.

De Rotis, Trochleis, & Torculari, instrumentis torquendi.

EXPLICATIS generibus suspendendi, cruceque & stipitibus, reliquum est modò aggredi ad alia cruciandi instrumenta pertractanda. At quoniam prænotata, equuleo addito, haud dubiè ceteris terribiliora horribilioraque videntur, idcirco de illis erit nobis hoc loco agendum, & de equuleo capitulò post sequenti. Jam verò ad rotæ supplicium, quod enumeratis gravius reputatur, accedentes, dicimus fuisse hujusmodi genus cruciamenti Græcis usitatum: & hoc quidem innumera nos penè eorumdemmet cùm certa, tum aperta testimonia docent. Aristophanes siquidem in Pluto: *In rota,* inquit, *te alligatum oportet dicere, quæ malè egisti.* & inibi Scholiastes: *Rota quædam erat, in qua alligati*

gati

gati servi puniebantur. Ad hæc prædictus Aristophanes in Lysistrate: *Heu me miserum!* (habet) *quænam membrorum convulsio, quænam membrorum extensio me tenet! tamquam sim tortus in rota.* De eadem etiam meminit Anacreon apud Athenæum lib. 12. dicens: *Multa quidem positus in ligno passus sum in cervice, multa in rota.* Huic proximè accedunt Demosthenes in Aphobum orat. 3. *Ponamus enim* (narrat) *Miliam in rota torqueri.* & Plutarchus in Nicia, ut in Græcis codicibus legitur: *Cum tonsorem rotæ alligatum ampliùs torquere cœpisset.* & lib. de audiendis Poëtis: *Rotæ affixum.* & de loquacibus: *Cum dereliquerint in rota alligatum*, & cetera. Item Lucianus in epist. ad Stesicorum, his verbis: *Qui autem circa extremitates circumcidebantur, torti sunt, & in rotis distenti.* & Suidas verbo rota: *Rota*, ait, *erat instrumentum tortorium, & extendens corpora.*

Vnde Aristophanes: In rota flagellatus trahatur. Sic servi in rota ligati verberabantur. Et rursus: In rota oportet te dicere, quæ malè egeras. Item torqueri in rota inquisitos, ut detegant quæ cum alijs conscij sunt, & quæ injustè egerunt, Similiter rota lignum quoddam erat, in quo ligati servi puniebantur. hæc Suidas. His consentientia scribere videtur Phalaris in una ex suis epistolis, in qua, *In rotis* (legitur) *flectebantur, seu vertebantur.* In horum denique confirmationem adjici possunt ea, quæ cùm à quibusdam ex supradictis auctoribus, tum ab alijs de Ixione rotæ volubili alligato, & perpetuò in illa, ut pœnas meritas debitasque persolveret, volutato, narrantur. sunt hi Pindarus in Pythia ode 2. Scholiast. eodem loco, & Homeri Iliados primo Didymus, & Odissea 21. Lucianus in Deorum dialogis in Iunone. Ovidius in inferorum pœnis describendis metamorph. 4. Proper-

tius

tius elegiarum lib. 4. elegia ultima, Seneca, & demum Claudianus Alexandrinus de raptu Proſerpinæ lib. 2. Præterea de rotæ tormento meminerunt etiam alij, nimirum Ioſephus lib. de Machabæis 5. ſic autem habet: *Aliqui noluerunt pollutos cibos edere: hos in rota tortos juſſit interfici.* ibidem: *Ad hæc rotas para, & ignem effla vehementiùs.* & cap. 8. *Ut autem & rotas & fidiculas appoſuerunt ſatellites, ſubjungit Tyrannus,* &c. idem cap. 9. *Unde juſſi ſatellites ſeniorem ipſum adduxerunt, & tunicâ diſruptâ, ipſius manus & pedes ligaverunt loris utrinque: ut autem qui verberabant flagellis, defeſſi ſunt, cùm nihil proficerent, eum circa rotam erexerunt, circa quam extenſus generoſus juvenis articulis diſruptus eſt, & omnia ejus membra fracta ſunt.* poſt pauca: *O ſceleſti miniſtri, dixit juvenis: Rota non ita eſt vobis potentior, ut meam rationem ſuffocet: incidite mea membra, & ignite carnes, & torquete ar-*

articulos ſtreblis. Sic eo dicente, ignem ſubſtraverunt, & diviſerunt, per rotam inſuper extendentes. Polluebatur autem undique rota ſanguine; & conditorium, ubi ſtrues erat carbonum, ob guttas cruorum qui profluebant, extinguebatur, & circa inſtrumenti axes circumfluebant carnes, & circumquaque inciſam jam habens oſſium conjunctionem. Magnanimus autem Abrameus juvenis non ingemuit, ſed ac ſi in igne transformaretur in incorruptionem, generosè ſuſtinebat ſtreblas, id eſt, tormenta. Et cap. 10. idem: *Arthrembolis organis & manus & pedes illius in articulis diſruperunt, & ex compagibus amoventes vectibus detruncabant, & digitos, brachia, crura, cubitos compungebant: & cùm nulla ratione eum vincere poſſent, corium cum ſummis digitorum detrahebant, & ſtatim ad rotam adduxerunt, circa quam è verticulis membrorum confractus videbat ſuas carnes diſſectas,*

Streblæ inſtrumentum erant ad luxandos artus accommodatum, ſicuti etiam Arthrembolæ.

&

& è visceribus guttas sanguinis defluentes. Et cap. 10. sic: *Satellites eum ligatum traxerunt ad catapultas: ad quas cum eum ligassent ad genua, & hæc cum laqueis ferreis conglutinassent, ipsius lumbum circa rotundum cuneum deflexerunt, circa quem totus circa rotam repercussus confringebatur.* Et paulò pòst: *Adjunxerunt,* ait, *ad rotam, in qua distensus succendebatur, & verua acuta & ignita afferebant dorsis, & latera penetrantes, & viscera penetrando urebant.* hæc Josephus à Reverendiss. Episcopo Lessanensi, de quo suprà cap. præcedenti fecimus mentionem, nostris precibus Latinitate donatus: præter quem, de rotis etiam nonnulli alij, ut Apulejus de Asino aureo lib. 3. *Nec mora,* inquit, *cum ritu Græciensi ignis, & rota, tum omne flagitiorum genus inferuntur.* & lib. 10. *Nec rota, vel equuleus more Græcorum tormentis ejus apparata jam deerant.* Cicero Tuscul. quæst. lib.

Catapulta nonnunquam sumitur pro machina bellica ad jaciendas sagittas fabricata, sicuti balistæ ad jaciendos lapides; hìc autem sumitur pro instrumento torquendi. hinc Suidas ait esse tormenti genus, dicens, vinculis manuum, catapultis pedum. & Plautus, *te nervo torquebo itidem, ut catapultæ solent.*

lib. 5. *In eo etiam putatur dicere in rotam vitam beatam non ascendere.* hæc ille. Virgilius Æneid. 6. *Radijsque rotarum Districti pendent.* Iulius Capitolinus in Macrino sic: *Tribunum, qui excubias deseri passus est, carpento rotali superannexum per totum iter vivum atque exanimem traxit.* Ammianus Marcellinus lib. 21. & S. Basilius homil. in 40. martyres, his verbis: *Ignis insuper paratus, ensis in promptu, crux affixa, bothrus, rota, flagella.* & homil. in sanctum Gordium Centurionem: *Corpus rotis scindatur.* Gregorius Nazianz. orat. 22. in laudem Machabæorum, & Nicephorus, lib. 7. cap. 14. de hismet rotis plura. Præter hos omnes, Acta martyrum nonnulla, nominatim Pantaleemonis, aliàs Pantaleonis à Metaph. Surij tom. 4. relata, à Mombritio tom. 2. & à veteribus manuscriptis cùm no-

Bothrus (ut legimus tertio Annalium Eccles.) idem erat quod Culeus, de quo inferius suo loco.

noſtris tum aliorum in Sanctorum feſtivitatibus menſe Julio celebrari ſolitis: Clementis Ancyrani ab eodem Surio ex eodem Metaphr. tom. 1. Chriſtinæ virginis à codicibus noſtræ bibliothecæ manu exaratis, à Petro lib. 6. cap. 130. & Mombritio tom. 1. Calliopii à Metaphraſte Surij tom. 2. Georgij, & Catherinæ virginis à veteribus manuſcriptis, & à Metaphraſte prædicto, primi apud Surium tom. 2. & alterius, id eſt, Catherinæ, apud eundem tom. 5. Euphemiæ item virginis à Momb. tom. 1. & SS. Felicis ac ſociorum à Petro lib. 4. cap. 83. & à Surio tom. 5.

Rotæ itaque (ſicut ex martyrum hiſtorijs potiſſimùm collegimus) non unius tantùm generis extitere, ſed multiplicis: aliquæ ſiquidem, quæ in rebus geſtis Sanctorum machinæ nuncupatæ reperiuntur, latæ & magnæ, aliquæ verò arctæ: & de

de utriſque erit nobis hoc loco agendum.

Figura ſexta A. Quod igitur ad rotam primi generis ſpectat, de qua Nicephorus, & Pantaleemonis Acta; ſciri debet, adinventam fuiſſe, ut in montem aliquem excelſum allata, Ibi convexo ejus reus vinciretur, & deinde ex ejuſdemmet montis cacumine ſimul cum damnato per præcipitem lubricamque viam vi deorſum, ad ſingula alligati membra comminuenda, demitteretur; quocirca de glorioſiſſimo Chriſti martyre Pantaleemone hæc in ejus rebus geſtis, quas in noſtræ bibliothecæ veterum manuſcriptorum tom.6. habemus, leguntur: *Et dixerunt ei; Iube fieri rotam magnam, & tolli in altum montem, & alligari eum fac ſuper rotam, & demitti deorſum per montem, ut carnes eius malis pœnis diſſipentur, & ſic ſpiritum reddat. Ductus eſt autem beatiſſimus Pantaleemon in carcerem, donec fabricare-*

caretur rota: cumque facta fuiſſet, præcepit Iudex, ut nunciarent præcones per civitatem, ut congregarentur omnes expectantes perditionem beati Pantaleemonis, & juſſit eum adduci. Cùm autem duceretur ſanctus Chriſti martyr, pſallebat Domino in Chriſto: & tenentes eum miniſtri, ligaverunt eum ſuper rotam; & cùm cœpiſſent volvere rotam, ſtatim ligaturæ ruptæ ſunt, & ſanctus martyr ſtabat incolumis; rota autem currens occidit de gentibus animas, &c. hucuſque Acta: quibus ſanè docemur, veriſſima eſſe quæ de primi generis rota aſſeruimus.

Fuerunt in Chriſtianorum carnificina ipſis Gentilibus uſui quædam rotæ latæ, quæ convexa, quibus ij ligabantur, habebant gladijs, claviſque acutis, & alijs his ſimilibus adacta. hujuſmodi ergo rotis, quæ in aëre pendentes ſtabant, martyres nudos miniſtri iniquitatis funiculis vinciebant, quos deinceps ſimul cum ipſiſmet rotis *Figura Octava A.*

ſupra ferrea quædam terræ affixa pungentia atque ſcindentia maximo cum impetu iterum atque iterum volventes, erant in cauſa, ut carnes hoc ſupplicio affectorum miſerandum in modum diſcerperentur, atque dilacerarentur. In conſimili rotæ tormento putamus B. Virginem Chriſti Catherinam martyrio coronatam fuiſſe, ut Acta, tam à Metaphraſte deſcripta, quàm veteribus manuſcriptis contenta, aliqua ex parte demonſtrant.

De Rotis alterius generis.

Figura Septima, B. Rotis quoque non tantæ latitudinis, quantæ prædictæ, utebantur dæmonum cultores ad Chriſti fideles excruciandos; in quorum convexis ſæpiſſimè ſic acutos clavos, & id genus alia configebant, ut eorum cuſpide ſurſum verſo ipſis eminerent rotis. his itaque hoc modo diſpoſitis,

tis, ligabant martyres, qui cùm ab illorum acumine, tum ab aliorum quorumdam, quæ terræ fixa inerant, miserè dilaniabantur. Unde in Actis S. Georgij à Metaphraste Surij tom. 2. recitatis hæc narrantur: *Iubet igitur Imperator, rotam mucronibus afferri undique præfixam, ad eamque virum sanctum alligari*, id est (ut vetera manuscripta) super eam. Deinde Acta: *Paratisque in ea gladijs dilacerari. Pendebat in aëre rota, inferiùs autem aderant tabulæ, in quibus densissima erant spicula præfixa, gladijs similia, partim rectas habentia cuspides, partim aduncas ad hamorum similitudinem, partim cultros coriarios imitantia. Cùm igitur rota per gyrum tabulis appropinquaret, & vir sanctus tamquam agnus tenuioribus loris & funiculis ita constrictis, ut intra carnem absconditi inhærerent, vinctus esset, & per gladios, volvente rota, transire cogeretur, acutissima eorum acie corpus*

pus exceptum dilaniabatur, & ſcorpij more contortum diſſecabatur. hucuſque res geſtæ.

Obſervare hoc loco imprimis oportet, conſueviſſe Gentes, martyres rotis alligatos, virgis ac fuſtibus, dum in ipſis volvebantur, crudeliter cædere: cujus rei Acta B. Clementis Ancyrani ſuprà citata his verbis exhibent teſtimonium: *Iubet Præſes rotæ martyrem,* id eſt Clementem, *ligari, & rotam quidem verti magno impetu, martyrem autem virgis verberari crudeliſſimis: ſtatimque martyr fuerat alligatus rotæ: rota verò vertebatur celeriter: martyr autem quando erat quidem in rota ſublimi, tradebatur ijs qui verberabant: quando verò rota eum ſub ſe ferebat, corpus ejus acerbè conſcindebatur, & oſſa conterebantur.* hæc Acta, quæ planè dicta à nobis ſuperiùs confirmant.

Sciri inſuper debet, non ſatis Gentilibus fuiſſe ad odium ſuum in noſtros conceptum explendum,

tot genera cruciamentorum, quibus Christianos rotis vinctos affli-ctabant; quin etiam eamdem ob causam nova alia excogitare non desistebant: hinc fiebat ut eos rotis nonnumquam mucronibus undique affixis ligatos, super appositum ignem maxima cum velocitate semel atque iterum ac sæpius circumagerent: quare eo prorsus modo, quo carnes verubus fixæ, & igni admotæ assari coquique solent, ita pariter sic circumvoluti, ut Christi mundus panis efficerentur, assabantur. Vide Acta à nobis nuper notata Christinæ virginis, & Calliopij martyris, in quibus hæc scripta comperies: *Rotam, inquit*, Præfectus scilicet, *satellitibus suis, collocate, & magnum ignem succendite, cui tanta vi alligatus est adolescens, ut totus discerperetur. Statim igitur accedens Angelus Dei, flammam carbonum extinxit; & ministri cùm vellent rotam volvere, non poterant: delicata*

Figura Octava B.

an-

autem ipsius membra totam rotam sanguine consperserunt; erat enim acutis gladijs circummunita. hactenus Calliopij res gestæ. Rotis ergo ligati martyres, & cum ipsis super ignem circumacti, ad nobilissimam martyrij palmam faustè, feliciter, prosperèque pervenire meruerunt.

Figura septima. A. Præterea mos fuit apud eosdem impios homines, ut in singulis rotarum interstitijs, prædictis adhuc arctioribus, sic membra Christi fidelium vectibus primùm ferreis confracta immittere atque inserere curarent, ut quasi intexti radijs viderentur: deinde rotas in erectorum stipitum terra fixorum eminentiori parte collocantes, diu hoc prorsus modo eos vivere sinebant. Hujusmodi cruciatu, cujus etiam meminit Gregorius Turonensis de rebus gestis Francorum lib. 6. cap. 35. Valentiæ in Gallia in Ecclesiasticis tabulis affecti reperiuntur Felix presbyter, For-

De martyribus radiis rotarum intextis.

Fortunatus & Achilleus diaconi, qui à beato Irenæo Lugdunenſi Epiſcopo illuc ad prædicandum Dei verbum directi fuerant. Lege eorum Acta à Petro relata lib. 4. catalog. cap. 83. à Surio tom. 2. & à Martyrologijs nono Kalend. Maij.

Valdè inſuper nobis probatur, rotas illas, quæ (ſicut in aliquibus martyrum Actis legitur) erant uſui ad Chriſtianorum corpora extendenda, vel fuiſſe trochleas, vel equuleum, (his enim, quæ rotulas aliquas continebant, unde & rotæ poterant nuncupari, Chriſti fidelium corpora potiſſimùm diſcerpebantur) vel certè non fuiſſe à rotis antè dictis diverſas, ſicuti Calliopij res geſtæ paulò antè à nobis citatæ non obſcurè innuere videntur: namque habent, tanta vi rotæ fuiſſe funiculis alligatum, ut antequam tortores eam circumagere inciperent, jam fuerit ſanctus juvenis dilaniatus to- De rotis quibus martyrum corpora extendebantur.

tuſque diſcerptus. Et de hoc acerrimo cruciatus genere ſatis.

De Trochleis.

Trochlearum, quæ martyrij erant inſtrumenta, mentionem faciunt Euſebius hiſtoriæ lib. 8. cap. 10. & Sanctorum Acta quamplurima, ſpeciatim Criſpini & Criſpiniani à Surio tom. 5. recitata, Fereoli presbyteri, & Ferutij diaconi à Petro catal. lib. 5. cap. 120. Quintini civis Romani à Surio tom. ſimiliter 5. Sanctorum ſeptem fratrum à Mombritio tom. 1. & à veteribus noſtræ bibliothecæ codicibus manu exaratis ſub B. Symphoroſæ eorum matris inſcriptione; Benigni item presbyteri à Mombritio tom. 1. & à Petro lib. 10. cap. 3. Præterea meminit etiam de trochleis Gregorius Turonenſis de rebus geſtis Francorum lib. 5. cap. 49. cùm ait: *Extenſus ad trochleas cædebatur*

tur fustibus, virgis, ac loris duplicibus. & lib. 6. cap. 8. *In terra extenditur ad trochleas, virgis ac fustibus caditur.* & cap. 35. *Tunc extensus ad trochleas, tandem loris triplibus casus est.* & lib. 7. cap. 32. *Rex furore succensus jussit eos ad trochleas extendi, & fortissimè cadi, ut si vera, &c.* hæc Gregorius Turonensis, cujus citata capita si attentiùs spectentur, colligetur sine dubio ejusmodi tormenti genere maleficos præcipuè, impiosque homines & homicidas tortos & excruciatos fuisse: quocirca nulli mirum esse debet, si veri Dei cultores pro ejus honore pugnantes à Gentibus fuerint vel trochleis extensi, vel elevati; ab his etenim omnium hominum & sceleratissimi & flagitiosissimi habebantur.

Quinam essent, qui trochleis excruciarentur.

Trochlea quid significet.

Trochlea (ut ex Vitruvii lib. 10. cap. 2. 3. 4. 5. & 11. constat)

Trochlea quid.

ſtat) tractorij generis eſt machina, cum æreo, aut ligneo orbiculo, ſive rotula, quæ per axiculum verſatur, trajecto fune ductario. utimur hac machina, vel ſublevandis ad altitudinem & operum collocationes oneribus, vel demittendis, vel ſaltem ijſdem hinc inde aſportandis, & denique haurienda è puteis aqua. Ceterùm trochleæ (teſte Iſidoro etymolog. lib. 19. cap. 11.) fiunt ad ſimilitudinem, Θ, litteræ Græcæ octavæ, nominanturque à trochlis, id eſt rotulis. Ex his ergo conſequitur, erraſſe ex recentioribus, qui trochleam, ergatam, id eſt, arganum (ut vocant) eſſe putarunt; nam licèt non poſſit trochlea damnatorum corpora diſcerpere abſque ſpeciali alicujus adminiculo, ſive pali, cui eſſet alligata, ſive machinæ, quæcumque illa fuerit; non tamen ex hoc inferri debet, ergatam fuiſſe, ſed tantummodo indiguiſſe aliquo: & hoc

Trochlea unde dicatur.

De trochleis quid ſenſerint quidam ex recentioribus.

Quænam erat machinula, quæ ſimul

hoc nos asserimus. Quoniam enim sæpissimè hujusmodi cruciatus genere reorum corpora miserabiliter extendebantur; idcirco nobis valdè probatur, duritiam præcipuè discerpendi corporis, & commoditatem facilitatemque tortorum spectantibus, adhibitam fuisse etiam machinulam aliquam, videlicet ergatam, aut quid simile. lege, si libet, loca Vitruvij, de quibus suprà fecimus mentionem, & planè videbis trochleam non esse ergatam, nec ergatam trochleam. Denique unum quoque te advertere volumus, nempe figuratam esse *in sequenti nona figura* ergatam cum trochlea, non quasi unum & idem illa essent; sed ut ostenderemus probabilitate non carere, fuisse reos, ob eam quam nuper tetigimus rationem, ambobus hisce instrumentis dilanitatos. Diximus, non improbabile, quia alijs modis contingere potuit, ut fortè contigit.

cum trochleis erat in usu apud veteres ad damnatorum] corpora discerpenda.

Figura nona B. Verùm modus, quo Christiani hoc instrumento torquebantur, erat hujusmodi. Defigebantur primùm humi tot stipites, quot erant hoc supplicio afficiendi; deinde à constitutis ministris martyres manibus quandoque, quandoque pedibus, hinc funibus trochlearum, hinc stipitibus alligabantur: quo facto, tractis jussu Judicum funiculis, miserè ipsorum corpora extendebantur. Hæc omnia indicant Acta filiorum B. Symphorosæ martyris superiùs citata, & Gregorius Turonensis pariter lib. 6. de rebus gestis Francorum cap. 8.

De modo, quo martyres trochleis dilaniabantur.

Quæ patiebantur martyres, dum trochleis extendebantur.

Scire hîc poteris, hoc supplicio damnatos (ut ex rebus gestis Quintini & Ferutii martyrum, & locis Gregorij Turonensis dudum notatis patet) fuisse illomet temporis spatio, quo trochleis discerpebantur, aut fustibus cæsos, aut facibus adustos, aut denique sulphure, resina, oleoque ferventi-

bus, & consimilibus perfusos. Quamobrem in Actis B. Quintini hæc verba conscripta reperiuntur: *Tunc Præfectus tyrannico furore commotus, sanctum Quintinum intantum trochleis torqueri præcipit, ut membra ejus à suis juncturis vi durissima solvi cogerentur: resticulis insuper ferreis eum cædi, & oleum candens, & picem, & adipem ferventissimum dorso infundi jussit, ne quid pœnæ aut cruciatus corporeis deesset doloribus: sed cùm hæc necdum satisfacerent insanissimo Rictiovaro (sic enim nominabatur Præfectus) ad satiendam ejus sitis immanissimam rabiem, applicari etiam faces ardentes jussit, ut vel flammis*, &c. hucusque res gestæ beati martyris Quintini.

Figura decima A.

Martyres trochleis elevati.

Postremo loco animadvertere possumus, Christianos non tantùm trochleis fuisse extensos, ve- Martyres trochleis elevati.

verùm etiam in ſublime ijſdem elevatos, eo modo, quo temporibus iſtis rei mortis, revinctis poſt terga manibus, extorquendæ veritatis cauſâ, fune elevari ſolent. Hoc cruciatus genere affectus legitur ſanctus Chriſti martyr Servus, de quo ſeptimo Idus Decemb. hæc in Martyrologio Romano: *Tuburbi in Africa natalis ſancti Servi martyris, qui in perſecutione Wandalica ſub Hunnerico Rege Ariano fuſtibus diutiſſimè cæſus, trochleis frequenter in ſublime elevatus, atque ictu celeri ſuper ſilices pondere corporis demiſſus, & lapidibus acutiſſimis perfricatus, martyrij palmam adeptus eſt.* hactenus Martyrologium Romanum. de hoc eodem martyre plura Victor de perſecutione Wandalica lib. 3.

Sancti Servi martyrium.

De Torculari.

Figura Nona. C.

Premebantur Chriſtiani torcularibus, eo prorſus modo, quo uvæ

uvæ olivæque, ad vinum atque oleum exprimendum, ijſdem premuntur. Cruciatus fuit hujuſmodi martyrio præclariſſimus Chriſti miles Ionas, de quo in Actis ejus ab Iſaïa Adami filio ſcriptis Lipomani 7. & Surij 2. hæc narrantur: *Torcular afferri juſſerunt* ſcilicet Magi Perſarum, *& in eo Sanctum*, id eſt Ionam, *poni, vehementerque comprimi, ac diſſecari. Fecerunt miniſtri imperata, ipſumque in torculari compreſſerunt, & omnia illius oſſa confregerunt, deinde ipſum medium diſſecuerunt.* hæc ibi.

Ceterùm interpres, ubi nos torcular poſuimus, cochleam vertit; & certè, ni fallimur, minùs propriè: nam (ut inquiunt Acta) poſitus fuit S. Ionas in ea machina, in qua compreſſus, ſingula ejus oſſa fuere confracta. At quis jam non videat non fuiſſe vertendum cochleam, ſed potiùs inſtrumenti preſſorij nomen, nempè De cochlea.

 tor-

torcular? in cochlea ſiquidem (quæ in torculari eſt lignum erectum claviculatim ſtriatum, quo prelum, dum vertitur, aut attollitur, aut demittitur) nulla res ponitur, ut comprimatur; hoc enim (ut docet Columella lib. 8. cap. 50. & experienta ipſa pariter) fit ſub tabula illi affixa, quæ prelum nuncupatur. Non debuit igitur interpres cochleam, ſed magis torcular exprimere. Verùm id fortaſſe non curavit, vel quia partem pro toto deſumpſit, vel quia verbis Græcis nimis addictus fuit: Græcorum namque mos eſt, ut nonnumquam inſtrumenta cum *in* præpoſitione conſtruant, ut verbi gratiâ; Diligo te in toto corde meo; &, appareo tibi in veſtibus albis: id eſt, corpore veſtibus albis indutus appareo tibi; & corde, quod intra me eſt, eo toto, amore te proſequor. Quocirca poni in cochlea, eſt poni in inſtrumento cochleam habente; & in cochlea comprimi,

Prelum in torculari quid ſit.

eſt

eſt exiſtentem in machina cochleam ſimiliter habente, eâ comprimi. Ceterùm quia (ut diximus) plus æquo fuit interpres verbis Græcis addictus, idcirco mirandum minimè eſt, ſi ſententiam auctoris non benè verbis Latinis expreſſerit: locutionem etenim Græcam ad verbum in Latinam vertit. Et de rotis, trochleis, & torculari hactenus.

F I-

FIGVRA VI.

A *Martyres rotarum convexis illigati, è sublimi per fragosa loca præcipitabantur.*

A

Fig. VI

FIGVRA VII.

A *Martyr rotæ radijs intextus, sic ad plurimos dies, ut interiret, relinquebatur.*

B *Martyr angustæ rotæ affixus, & circumactus, ut misere à suppositis ferreis cuspidibus dilaniaretur.*

A

B

Fig.VII

FIGVRA VIII.

A *Martyr nudus rotæ illigatus, ſuper cuſpides ferreos circumagebatur.*

B *Martyr rotæ convexo illigatus, ſuper appoſitum ignem circumactus.*

A

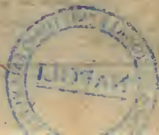
B

Fig.viii

FIGVRA IX.

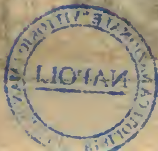
A *Trochlea.*
B *Martyres trochleis extendebantur.*
C *Torculari premebantur, eo prorſus modo, quo uvæ Olivæque ad vinum oleumque exprimendum premuntur.*
D *Ergata.*

D
C
B
Fig. IX

FIGVRA X.

A *Martyr manibus poſt terga revinctis fune in ſublime elevatus.*
B *Trochlea.*
C *Cuſpides, vel ſilices acuti ſuper quos martyr demittebatur.*

B

A

C

CAPUT III.

De equuleo martyrij instrumento, atque de quamplurimis vinculorum generibus.

De equuleo.

MEminerunt de equuleo torquendi instrumento cùm Cicero, tum alij multi : Cicero pro Deiotaro, & pro Milone, 7. item in Verrem, & Philipp. 11. in Antonium: alij verò, ut Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. Quintilianus declamatione ultima, Seneca lib. 3. de ira cap. 3. & 19. & epistol. 66. & 67. Ammianus Marcellinus lib. 14. 16. & 18. & res gestæ Martyrum ferè innumeræ, speciatim Crescentiani à Surio sub inscriptione B. Marcelli Papæ relatæ tom. 1. Dorotheæ virginis ab eodem tom. similiter 1. & à veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, Concordij martyris à Mombritio tom. 1. & à prædicto Surio tomo pariter

pariter 1. Pontiani à Petro catalog. lib. 2. cap. 102. Agathæ à Surio tom. 2. & à veteribus manuſcriptis cùm noſtræ bibliothecæ, tum aliorum; Acta item Eulaliæ virginis à nobis in hiſtoria noſtra Sanctarum virginum externarum recitata; ſimiliter Neſtorij à Surio tom. 1. & à Petro lib. 3. cap. 152. Felicis & Fortunati ab eodem Petro catalog. lib. 4. cap. 83. Antoninæ à Romano Martyrologio pridie Idûs Junij, Felicolæ virginis à nobis in noſtra Sanctarum virginum Romanarum hiſtoria, Proceſſi & Martiani à Mombritio tom. 2. Januarij & Paulæ à Petro lib 5. c. 85. Gundenæ virginis à Martyrologijs 14. Kal. Auguſti, & à Petro lib 6. c. 112. Juſtæ & Rufinæ virginum à Petro viciſſim lib. prædicto c. 117. Secundiani, Marcelliani, & Veriani à Mombritio tom. 2. & à Petro lib. 7. cap. 41. Reginæ virginis à Mombritio etiam tom. ſuperiùs cita-

citato, Eusebij & sociorum à veteribus nostris manuscriptis, & à Mombrit. tom. 1. & à Petro catalog. lib. 7. cap. 111. Genesij à codicibus tam nostræ bibliothecæ manu exaratis, quàm aliorum, insuper à Surio tom. 5. à Mombritio tom. 1. & à Petro lib. 7. cap. 110. Fausti, ejusque sociorum à Martyrologiis quibusdam, & ab auctore Thesauri concionatorum part. 2. Vincentij nobilissimi martyris à veteribus nostris manuscriptis, atque aliorum, Alexandri Episcopi à Petro catalogi lib. 8. cap. 102. & à Romano Martyrologio 11. Kalend. Octobris, Theodori militis à non excusis bibliothecæ nostræ libris, atque à Martyrologijs quinto Non. Novembris; Maximi diaconi à Petro lib. 9. cap. 85. Bassi Episcopi ab eodem lib. 1. cap. 30. & ad extremum Marini à Mombritio tom. 2. & aliorum utriusque sexus innumerabilium.

Ad hæc, præter auctores, Actaque nuper citata, faciunt quoque de equuleo mentionem S. Cyprianus in epiſtola ad Donatum 2. & lib. de laude Martyrij, & ſermone de lapſis, S. Hieronymus epiſtola ad Innocent. 49. B. Auguſtinus epiſtola 59. ad Marcellin. Euſeb. lib. 8. cap. 11. Iſidor. lib. 6. etymolog. cap. ult. Prudentius in ſuis hymnis ſæpiſſimè, & quidam recentiores magis diffusè, ut Sigonius lib. 3. de Iudicijs, cap. 18. Iacobus Pamelius in Cyprianum in illa verba quæ in ſermone de lapſis leguntur; *Nunc equuleus extenderet, nunc ungula*, &c. & alij. Conveniunt iſti, fuiſſe equuleum torquendi inſtrumentum inſtitutum olim ad exprimendam è noxijs conſcijſve veritatem. ſic Cicero pro Deiotaro, ubi ait: *Cùm, more majorum, de ſervo in dominum ne tormentis quidem queri liceat; in qua quæſtione dolor veram vocem elicere poſſit etiam ab invito;*

extortus est servus, qui quem in equuleo appellare non posset, eum accuset solutus. & pro Milone: *Sed quæstiones, ut urgent Milonem, quibusnam de servis?* item *Facti in equuleo quæstio est, juris in judicio.* & Tuscul. 3. ac lib. 4. de finibus bon. & mal. & Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. externorum 2. de Zenone Eleazate, & 3. de Zenone altero, & 5. de Theodoro Syracusano, & lib. 8. capite 4. de M. Agrij servo, de Alexandro servo Fannij, & demum de Philippo Fulvij Flacci. Idem affirmare videtur Ammianus Marcellinus libr. 18. dum ait: *Quamquam incurvus sub equuleo staret, pertinaci tamen negabat instantia.*

Translatus est inde equuleus ad cruciandos homines, & acerbiore supplicio afficiendos: quod in Christianis martyribus patuit; quamobrem crebra ejus in rebus gestis ipsorum his verbis fit mentio:

tio: Equuleo tortus, Equuleo cruciatus, In equuleo ſuſpenſus, in equuleum levatus, In equuleum actus, & conſimilia. In hoc igitur, quod hucuſque diximus, nempè fuiſſe equuleum tormenti genus, quo ad extorquendam de reis veritatem utebantur antiqui, non differunt inter ſe ſcriptores, ſed in ejus duntaxat perfecta definitione ac forma explicanda. Quidam enim, ardentem fuiſſe laminam, ſcriptum reliquerunt. Quidam alij, tormenti genus, quo vinctis supernè manibus, & appenſis utrinque pedi graviſſimis ponderibus, pendens homo immaniter torquebatur. Alij verò, ut Sigonius, & religioſi quidam eum ſecuti, cataſtam ligneam cochleatam ad intendendum, & remittendum aptam, atque ad torquendos homines, ut facti veritas eliceretur, inſtitutam. *Ceterùm* (inquit) *tormenti genus erat hujuſmodi: Ubi cataſtæ*

Sententiæ de equuleo diverſæ.

Sigonij ſententia de equuleo.

huic brachia pedesque ejus, qui torquendus erat, nervis quibusdam, qui fidiculæ dicebantur, alligaverant; tum catasta intenta, atque in altum erecta, ut ex ea, quasi ex cruce quadam, miser ille penderet, primùm compagem ipsam ossium divellebant, deinde candentes laminas ejusdem corpori admovebant; tum bisulcis ungulis ferreis latera excarnificantes, doloris acerbitatem augebant. hæc *eruditissimus Sigonius.*

Ultima opinio de equuleo.

Alij postremò, machinam ligneam fuisse ad equi similitudinem (veluti infrà diffusè explicabitur) fabricatam, cum duabus striatis rotulis in extremis excavatisque ejus partibus positis, quæ quidem per axiculos ductorijs funiculis trajectis versabantur; unde fiebat, ut rei illis alligati variè excruciarentur, atque distenderentur. Fuit hujus opinionis P. Thomas Bozius nostræ Congregationis sacerdos, in historia, quam de sanctis martyribus Papia & Mauro descri-

ſcripſit, nondum excuſa. Hæ itaque ſunt de equuleo ſcriptorum ſententiæ, quarum quæ veræ, quæve falſæ ſint, ſi ſtudiosè diligenterque inſpiciantur, apparebit.

Iam verò ſi primam ſpectemus, ceteris ſine dubio minùs veram eſſe judicabimus: qui enim fieri poteſt, ut equuleum ardentem laminam credamus; cùm in omnibus ferè martyrum rebus geſtis, & in nonnullis antiquorum auctorum libris ſcriptum reperiatur, cruciandos homines in equuleo levatos, laminis fuiſſe ardentibus combuſtos? Deinde ſi ad alteram & tertiam animum referamus, apertum fortaſſe perſpicuumque nobis nullo labore fiet, & improbabiles eas eſſe, & à veritate alienas Etenim quonam pacto poterant ea, quæ de equuleo majores litteris conſignârunt, illis deſcriptionibus accommodari? quod quidem tunc vel maximè non poſ-

Prima ſententia de equuleo reprobatur.

Altera, & tertia opinio examinatur.

ſe conſtabit, cùm opinionem extremo loco relatam, quam veram putamus, rationibus comprobabimus. Eſt autem ea (ut ex ſupradictis patet) hujuſmodi:

Sententia noſtra de equuleo explicatur.

Equuleus apud veteres machina fuit lignea ad veri equi ſimilitudinem fabricata, cum duabus ſtriatis rotulis in extremis excavatiſque ejus partibus inditis, quæ, cùm erat aliquis in ea torquendus, per axiculos ductorijs funiculis trajectis, verſabantur: quocircà fiebat, ut illis alligatus variè excruciaretur, atque diſtenderetur.

Ut autem clariùs & dilucidiùs, quæ paulò antè, & quæ proximè de equuleo diximus, percipiantur; ſciri convenit, conſueviſſe veteres hoc modo equuleum conſtruere. Præparabant initio operis faciundi ſtipitem rectum, longitudinis latitudinisve convenientis: in cujus extremis partibus ipſorum induſtria aliquantulum excavatis,

vatis, duas ſtriatas rotulas, quæ per axiculos verti poſſent, inde- bant: tum deinde, ut ex omni parte elevatus remaneret è terra, deſumebant quatuor ligna eo paulò arctiora atque minora, quæ deinceps clavis ferreis non longè ab ultimis ſtipitis partibus affigentes, fabricabant machinam quatuor quaſi pedibus veri equi inſtar inſiſtentem. Quo peracto, ſi quis ibi equuleo torquendus aderat, in ipſum, vi cruribus devaricatis, conjiciebatur. Poſt hæc tortores funiculos aliquos ſumentes, illorum altero cruciandi pedes, altero manus poſt tergum rejectas atque diſtortas vinciebant. Tunc rotulis, ſive orbiculis funiculos prædictos immittentes, & ad machinulam aliquam equulei pedibus affixam, ſucculæ (ut nobis probatur) ſimilem, eoſdem referentes, efficiebant, brachiorum ductu machinulam verſantes, ut funiculi circa eam ſe involven-

ventes, extenderentur; & deinceps, ut illis alligatus, dorſo ſuper equuleum, & facie ad cælum verſa, pariter extenderetur. Verùm cùm iterum ac ſæpiùs in machinula vertenda defatigari non diſiſterent, & ex hoc ſingula jam vincti membra, cunctis compagibus reſolutis, eſſent diſtracta, longo temporis ſpacio vel ſic eum permanere ſinebant; vel, Iudice annuente, funiculos relaxantes, incurvum ac pendulum ſub equuleo cadere, non ſine maximo dolore faciebant Quamobrem arbitratus tunc Iudex amplam condemnandi, aut abſolvendi eum ſe nactum eſſe occaſionem, de actis ejus acerrimè inquirere ac cognoſcere proſequebatur. Quòd ſi rei conſtantia ſpem ipſius fefelliſſet atque ſuperaſſet, jubebat continuò igneas laminas, lampadas, aut tedas ardentes afferri, vel etiam ungulas, uncos, & conſimilia, & his vel horum ſaltem altero ejus late-

latera, ceteraque corporis partes aduri, atque excarnificari, ut sic novi doloris acerbitas quæreret veritatem. Atque hæc de equulei forma & usu. Reliquum est modò, omnia & singula quæ de ipso explicavimus, rationibus, veterumque monumentis confirmare.

Ac primùm, machinam fuisse ligneam ad veri equi similitudinem fabricatam, apertè ostendit nominis equulei interpretatio: equuleus enim pullum equinum, id est equum recenter natum, significat. Præterea inveniuntur in hunc usque diem quædam scamnorum genera elevata paulisper è terra, quatuor lignis, quasi quatuor pedibus sustentata; quæ hoc nomine vocantur, ut sunt quæ vulgò, *cavalletti*, dicuntur. Potest insuper demonstrari hoc idem ex descriptionibus & effectibus eidemmet equuleo ab antiquis scriptoribus attributis: unde Cicero Tusculan. quæst. lib. 5. volens in- *Equuleus erat veri equi instar fabricatus.*

nuerę sic in ipso poni reos consuevisse, ut in vero animatoque equo immitti quis solet, dixit, de equuleo instrumento torquendi loquens: *In equuleum conjiciuntur.* & paucis interpositis versibus: *Veluti iste in equuleum impositus.* & post: Conantem ire in equuleum, &c. Ex his locis doctissimus Pamelius in Cyprianum collegit, fuisse equuleum, de quo hîc agitur, ab equi similitudine appellatum: siquidem ait: *Equuleum accipit Cicero libr. 5. Tuscul. quæst. pro tormenti genere in formam equi, in quem conjiciebantur rei.* hæc ille. Præterea hoc idem clarius significavit Pomponius poëta à Nonio Marcello relatus, his verbis: *Et ubi insilivi* (quod proprium est illorum qui in equos ascendunt) *in cochleatum equuleum, ibi tollutim tortor.* perinde ac si diceret, Postquàm ascendi in equuleum rotulas striatas habentem, inibi tollutim tortor, id est, (ut No-

nius

nius Marcellus docet) volubiliter torqueor ; quod quidem ratione rotularum in eo inditarum fiebat. Ad hæc, legimus ſæpiſſimè in martyrum paſſionibus, ſpeciatim in illa ſanctorum Abundij & Abundantij, quam in veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis codicibus habemus, fuiſſe Chriſtianos in equuleo levatos, ut in eo torquerentur. ſignum eſt ergo ſatis evidens, fuiſſe equuleum (ut declaravimus ſuprà) machinam ligneam equo ſimilem, & non alio modo conſtructam.

Poſtremò huic ſententiæ proximè accedere videntur S. Hieronymus ad Innocent, epiſt. 49. & Seneca : quorum ille, equuleo tortos, ſcribit, oculos in cælum converſos tenuiſſe : hic, in eo toto corpore proſtratos jacuiſſe : namque ait B. Hieronymus : *Cùm equuleus corpus extenderet, oculis, quos tantùm*

tortor alligare non poterat, ſuſpexit ad cælum. Seneca autem: *Hoc nobis* (inquit) *perſuadere conaris, nihil intereſſe, utrum aliquis in gaudio ſit, an in equuleo jaceat.* Si igitur in equuleo rei & jacebant, & ad cælum ſuſpiciebant; probabilius eſt, inſtar equi eum fabricatum fuiſſe, quàm aliter.

Dicet fortaſſe quiſpiam, prædicta Senecæ verba non ita ſe habere, ut diximus: nam Muretus in ſuis ad prænotatam epiſtolam notis, ubi, *jaceat*: ipſi ſcripſimus, ille, *taceat*, correxit: unde inquit: *In equuleo taceat: non judicet conſcios nihil eorum prodat, propter quæ torquetur. Meliùs, haud dubiè, quàm, ut in aliis, jaceat.* Sed cùm id nulla prorſus afferat ratione, legendum eſſe credimus, *jaceat*, & non, *taceat*: etenim non ſolùm ejuſmodi lectio antecedentibus auctoris verbis eſt congruentior, ſed cunctis etiam Senecæ codicibus, quos vidimus,

Confutatur Muretus.

quo-

quorum aliqui pervetusti erant, conformior; siquidem in illis, *jaceat*, semper legimus, & numquam, ut Mureto placuit, *taceat*. Et de hac prima difinitionis equulei parte satis.

Ceterum fuisse in eadem equulei machina rotulas aliquas striatas, ex veteris poëtæ Pomponij prænotato versu elicitur, ut ex nuper dictis explicatisque patet. In equuleó erant rotulæ quædam.

Quod autem rei in equuleo levati, brachijs post terga distortis, pedibusque eidem equuleo funiculis alligatis, & ijs machinulis quibusdam relatis, distenderentur, atque discerperentur: hoc, inquam, ex multis locis cognosci potest: & primùm ex Eusebij historiæ libro 8. cap. II. ubi hæc verba leguntur. *Quidam enim primùm manibus à tergo colligatis ligno appensi, & machinis quibusdam membra eorum universa distenta, distractaque &c.* Porro esse hæc de equuleo intelligenda, ea quæ con- Martyres in equuleo brachijs post terga distortis extendebantur.

continuò subsequuntur verba, non obscurè indicare videntur; sunt enim hujusmodi: *Deinde à tortoribus ex mandato magistratuum per totum corpus graviter divexati, & non quemadmodum cum homicidis agi solet, latera solùm, sed venter, tibiæ, & genæ flagris ferreis cæsæ, seu* (ut alij textus habent) *ungulis.* hæc ille. Deinde confirmare hoc idem quoque possumus ex B. Hieronymi epistola ad Innocentium 49. siquidem hæc in illa conscripta habentur: *At verò mulier sexu fortior suo, cùm equuleus corpus extenderet, & sordidas fœtore carceris manus post tergum vincula cohiberent, oculis*, &c. Præterea idem similiter ex Prudentio in B. Vincentij martyris hymno, in quo ita Tyrannus tortoribus imperat:

Vinctum retortis brachijs
Sursum ac deorsum extendite.
Compago donec ossium
Divulsa membratim crepet.

Et

Et in hymno S. Romani, ubi invictus martyr ita ex equuleo loquitur:

Miserum putatis, quòd retortis pendeo — Quomodo martyres in equuleo positi penderent, declarabitur infrà.

Extensus ulnis, quòd revelluntur pedes,

Compago nervis quòd sonat crepantibus.

Ex his itaque planè (ut nobis videtur) apparet, fuisse reos pedibus, distortisque brachijs equulei funiculis vinctos, & quibusdam machinulis, ad quas hi funiculi referebantur, à tortoribus volutatis, articulatim conscissos, atque dissectos.

Has autem machinulas fuisse in equuleo, præter id quod ex Eusebio asseruimus, posset etiam fortasse confirmari ex his, quæ habet Vitruvius libr. 10. cap. 2. 3. & 4. tractans de trochlearum usu, atque de alijs tractorijs machinis, ut de Ergata, & Succulis: docet enim, ductarium funem per — Machinulæ quædam erant equuleo affixæ.

tro-

trochleam, quam nonnulli etiam rechamum dicunt, trajectum, debere postremò, ut onera per ipsum sublevari; vel dimoveri queant, ad aliquam machinam referri.

Rechamus quid sit.

Jacuisse autem reos toto corpore in equuleo prostratos, vultuque ad cælum verso, dum funiculi intendebantur, indicant, & quidem non obscurè, ea quæ paulò superius ex epist. S. Hieronymi ad Innocen. 49. & Senecæ 66. retulimus. Unum tamen advertes (ut ex B. Hieronymi citata epistola monemur) solitos nonnunquàm fuisse carnifices, * crines mulierum in equuleo torquendarum, augendi doloris studio, ad ejus stipitem alligare: nec mirum; quia dum à tortoribus laxabantur funiculi, sub equuleum (veluti paulò infrà ex Ammiano demonstrabitur) incurvato corpore cadebant: quocirca earum capillos, quod summi immensique animi & corporis crucia-

Iacebant, qui in equuleo extendebantur, toto corpore in eo prostrati, vultu ad cælum verso.

* Crines quandoque SS. mulierum in equuleo excruciandarum lugendi doloris causa, ad ejus stipitem vinciebantur.

Quomodo rei incurvatis corporibus sub e-

ciatus erat, evelli quodammodo atque extirpari oportebat. quuleum caderent.

Quod autem funiculis, qui extensi erant, laxatis, rei incurvatis corporibus sub equulei machinam caderent, testatur, (ut alios omittamus) Ammianus Marcellinus lib. 16. *Innocentes* (dicens) *tortoribus exposuit multos, & sub equuleo cepit incurvos.* & lib. 18. *Quamquam incurvus sub equuleo staret, pertinaci negabat instantia.* quibus verbis, illisque præcipuè, quæ lib. 18. leguntur, significavit auctor, augendi doloris gratia laxatos fuisse funiculos, & non (ut Sigonio, eumque sequentibus placuit) ejusdem remittendi causâ: arbitratus est quippe vir iste lib. 3. de judicijs cap. 18. consuevisse veteres, remittendi doloris studio, funiculos, quibus in equuleo reorum corpora erant extensa, relaxare. unde inquit: *Ut autem incitandi doloris causa equuleus aut fidiculæ tendebantur, sic ejusdem re-*

Funiculi in equuleo non laxabantur remittendi doloris causa.

remittendi eadem laxabantur. confirmat hanc ſententiam majorum auctoritate, inquiens: *Quocirca Valerius de patientia*, nempe lib. 3. cap. 3. *ita ſcriptum reliquit: Zeno cùm à Nearcho Tyranno torqueretur, eſſe dixit, quod ſecretò audire eum maximè expediret: laxatoque equuleo, aurem ejus morſu corripuit, atque abſcidit. Et paulò poſt in Theodoro quoque (ăit) viro graviſſimo: Hieronymus Tyrannus tortorum manus fruſtra fatigavit: rupit enim verbera, fidiculas laxavit, ſolvit equuleum, laminaſque extinxit prius, quàm efficeret, ut tyrannicidij conſcios indicaret.* Et Quintilianus declam. ultima, ita: *An quæſtionem illam fuiſſe credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum movebam artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſævitiæ, ut leniter ſedibus ſuis remota compago per ſingulos artus membra lu-*

*luxaret. Ex quibus verbis (*ſubjungit idem auctor) *qui in laxando equuleo leniter fidiculas remiſiſſet, eum aliqua ex parte doloris acerbitati conſuluiſse apparet.* hactenus ille; cujus quidem rationes ſi diligenter conſiderentur, eas non ſolùm (pace ipſius dixerim) falſa quædam continere patebit, ſed inſuper nihil omninò concludere, manifeſtum fiet.

Continent primò quædam, quæ à veritate remota creduntur, nempè, fidiculas fuiſſe funiculos illos, quibus rei equuleo alligabantur: ſiquidem (ut paulò inferiùs demonſtrabimus) erant apud veteres fidiculæ idem quod ungulæ, & hæ idem prorſus quod illæ. Nec etiam concludunt: nam tametſi concederemus fidiculas fuiſſe funiculos, quibus rei vinciebantur; non idcirco conſequeretur ejus argumenta firma validaque eſſe: nam

Rationes Sigonij diluuntur.

namque ipſa nec nobis aliqua ex parte obeſſe poſſunt, nec his qui contra ſentiunt prodeſſe: non enim illis verbis, quibus ea fundantur, voluit Valerius Maximus indicare, funiculis relaxatis, doloris acerbitati conſultum fuiſſe, ſed potiùs virorum quorundam externorum invictum animi robur, atque conſtantiam; quippe ait: *Cùm Zeno à Nearcho Tyranno, de cujus nece conſilium inierat, torqueretur, ſupplicij pariter, atque indicandorum gratiâ conſciorum, doloris victor*, ſed ultionis *cupidus, eſſe dixit*, prædicto ſcilicet Nearcho, *quod ſecretò audire eum admodùm expediret: laxatoque equuleo, poſteaquam inſidijs opportunum tempus animadvertit, aurem ejus morſu corripuit, nec ante dimiſit, quàm & ipſe vita, & ille corporis parte privaretur.* Ex his profectò verbis non colligitur laxatum fuiſſe equuleum remittendi doloris ſtudio, ſed ideo, ut Zeno, qui in eo

tor-

torquebatur, poſſet Nearcho Tyrano, his, qui aderant, non audientibus, aperire ſecretum quoddam, ſicuti ipſe ſimulabat, illi maximè utile ac neceſſarium. Non ergo Sigonius ſententiam ſuam firmiter, ut ſibi perſuaſit, demonſtravit.

Advertere hîc velimus lectorem; laxari funiculos (ut verba Valerij Maximi jamjam recitata indicant) indicio fuiſſe, equuleum, ſicuti initio capitis aſſeruimus, è terra aliquantulum ex omni ejus parte elevatum extitiſſe. Unde nullo pacto nobis admirationem movere Prudentius debet, ſi in S. Romani martyris hymno eundem Chriſti militem ex equuleo, quaſi ex alto quodam ligno pependiſſet, ita vociferantem inducat:

Audite cuncti: clamo longè, ac
prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Nam equuleus (ut ex verbis Valerij

rij modò adductis ostendimus) erat convenienter sublevatus & altus. Jam verò ad rem nostram revertentes, putamus nec alteram Valerij auctoritatem ullo modo Sigonio favere posse; in illa enim hujusmodi verba, & quidem figurata habentur: *In Theodoro quoque viro gravissimo Hieronymus Tyrannus tortorum manus frustrà fatigavit. Rupit enim verbera, laxavit fidiculas, solvit equuleum, laminas extinxit priùs, quàm efficeret, ut tyrannicidij conscios indicaret.* hucusque Valerius Maximus. Sed quid contra nostram sententiam ex his infertur? certè nihil: innuunt ea duntaxat, maximam fuisse in cruciatibus perferendis Theodori constantiam siquidem rupit verbera, id est, flagella, quibus verberabatur; laxavit fidiculas, hoc est, ungulas disjunxit, quippe quæ (ut cap. 5. explicabimus) forcipes ferrei erant, solvit equuleum, id est, funi-

ni-

niculos, quibus ligatus erat, disrupit: laminas extinxit, &c. Spectentur, quæso, paululùm attento animo singula verba, & sic rem se habere constabit, atque insuper nihil contra nos ea pugnare apparebit. Idem quoque eveniet, si Quintiliani verba, quæ ad suam sententiam confirmandam Sigonius adduxit, considerentur, quippe hoc modo se habent: *An tu quæstionem illam fuisse credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum movebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione sævitiæ, ut leniter sedibus suis remota compago per singulos artus membra luxaret.* Et quid hæc significant? significant profectò quendam, qui in equuleo torquebatur, leniter in eo remisseque extensum fuisse, ut sic leniter remisseque pariter discerperetur: quare nihil omninò prædictæ tum Valerij, tum Quintiliani au-

auctoritates in nostram sententiam efficiunt. Et hæc quidem hactenus.

Fidiculæ quid essent apud veteres.

Sigonius loco nuper citato in ea fuit opinione, ut crediderit fidiculas, de quibus hic quærimus, fuisse vincula nervea, quibus reorum membra equuleo adhærebant? sicque noxios fidiculis torqueri, idem esse, ac eosdem fidiculis equuleo alligatos intendendo, eorumdem singulas ossium commissuras summo cum dolore distrahere. In hanc quoque sententiam scripsisse videtur Valla lib. 1. dum ait, *fidiculas esse instrumentum ex duobus obliquatis lignis compactum, ita dictum vel ab extorquenda fide, vel à nerveis funibus, quibus torquendi alligantur.* sic ille. Sed si ea, quæ de hismet fidiculis in Notis ad Romanum Martyrologium * conscripta,

* 11. Kal. Febr.

ta, atque firmiſſimis argumentis ſunt comprobata, attento animo intuebimur, erraſſe prædictos ſcriptores ſine dubitatione ulla intelligemus. Ceterùm ut benigno lectori magis magiſque ſatisfaciamus, ea omnia hîc recitare nobis placuit. Sunt autem hujus generis:

Fidiculæ quidnam fuerint, exactè S. Iſidorus demonſtravit etymolog. lib. 5. cap. ult. dicens eas eſſe ungulas ferreas quibus damnati diſcruciabantur: quocircà, inquit, *ungulæ dictæ, quòd effodiant; hæ & fidiculæ, quia iis rei in equuleo torquentur, ut fides inveniatur.* hæc Iſidorus. Cùm itaque fidiculis, æquè ac ungulis, latera hominis in equuleo extenſi finderentur, eaſdem ungulas ea de cauſa fidiculas appellatas eſſe, nobis par eſt credere, quod nimirùm reorum latera & ipſa finderent, ſicque à findendo fidiculas nuncupatas eſſe, quaſi findiculas;

Ungulæ cur fidiculæ dictæ.

vel à ſodicando, quia nempè reorum latera illis fodicarentur; nominatasque eſſe fidiculas quaſi fodiculas: nam fodicare latera fidiculis, uſurpatum apparet ab Ammiano, ſicuti paucis interpoſitis verſibus patefaciemus.

His primum aſſentitur Prudentius in hymno S. Romani martyris, cùm quas vocavit fidiculas, eaſdem ungulas dicat. ſunt enim apud eum hæc verba Aſclepiadis Iudicis:

Vertat ictum carnifex
In os loquentis, inque maxillas manuum,
Sulcosque acutos, & fidiculas transferat,
Verboſitatis ut rumpatur locus.

Per fidiculas Aſclepiadem intellexiſſe ungulas; quæ ſtatim auctor ſubjungit, aperiunt his verſibus:

Implet jubentis dicta lictor improbus,

Cha-

Charaxat ambas ungulis scribentibus
Genas, cruentis & secat faciem rotis:
Hirsuta barbis solvitur carptim cutis,
Et mentum adusque vultus omnis scinditur.

Hæc Prudentius. Eodem pariter sensu accipiuntur fidiculæ, l. *Decuriones. C. de quæst.* siquidem fidiculis excruciari, vocat ibidem Imperator, cruentam conditionem sic apud Ammianum libr. 29. ubi hæc genera cruciatuum recensens, ita testatum reliquit: *Intercluduntur equulei, expediuntur pondera plumbea cum fidiculis & verberibus.* cumque non multò post reorum majestatis latera prædictis supplicijs fodicata affirmet, fidiculis id peractum esse jam constat. In hoc item sensu fidiculas desumere, tam apud Iosephum de Machab. lib. 5.

quàm apud Senecam lib. 3. de ira, cap. 3. Valerium de patientia, lib. 3. cap. 3. & Quintilianum declamatione ultima, vel alios si qui sint, nihil planè prohibet: immò ex Iosepho, Valerio, & Quintiliano clarissimè locis citatis colligi potest, per fidiculas, eos ungulas, & non aliud quicquam significare voluisse. Atque hæc quidem pro explicatione confirmationeque hujusce opinionis dicta sint. Verùm huic sententiæ adversari videtur Suetonius in Tiberio, apud quem aliud genus supplicij fidiculas dictas esse habetur; namque in prænotato loco sic legitur: *Excogitaverat inter genera cruciatus, etiam, ut longa meri potione per fallaciam oneratos, repentè veretris deligatis, fidicularum simul, vrinaque tormento distenderet.* hæc Suetonius: cujus nihilominus auctoritati satisfieri potest, si dicatur, fuisse ejusmodi tormenti genus, cujus ipse meminit,

Fidiculæ quid apud Suetonium.

nit,

nit, remotiſſimum ab eo quod in ſanctorum martyrum rebus geſtis, alijſque citatis auctoribus, per fidiculas teſtatum apparet. Oppones adhuc fortaſſe huic noſtræ opinioni Valerium lib. 3. cap. 3. ſic de Theodoro loquentem: *Rupit verbera, fidiculas laxavit, ſolvit equuleum.* Sed certè quomodo ſint hæc verba interpretanda, atque exponenda, abundè jam demonſtravimus. Et de fidiculis ſatis.

Quod verò ſpectat ad id quod ultimo loco diximus de alijs quibuſdam tormentorum generibus, quibus rei in equuleo extenſi excruciabantur; obſervari eſt opus, hanc conſuetudinem habuiſſe majores, ut corpore in equuleo extenſo, fidiculis, vel ungulis ejuſdemmet membra finderent, vel laminis candentibus, aut conſimilibus torrerent. Hæc cùm habeas in nonnullis ſanctorum martyrum Actis, S. Cyprianus demonſtrat

epiſtola ad Donatum his verbis: *Haſta illic, & gladius, & carnifex præſto eſt, ungula effodiens latera & deradens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum ſupplicia multa.* & lib. de lapſis: *Sed cùm, duriſſimi Iudicis recrudeſcente ſævitia, jam fatigatum, nunc flagella ſcinderent, nunc contunderent fuſtes, nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret.* & lib. de laude martyrij: *Hoc verò quod equuleo corpus extenſum candentes ſtridet ad laminas, non exempti ſanguinis, ſed tentationis eſt cauſa.* & S. Auguſtinus epiſt. ad Marcellinum 59. *Quando,* ait, *tantorum ſcelerum confeſſionem non extendente equuleo, non ſulcantibus ungulis, non urentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti?* & S. Hieronymus epiſt. ad Innoc. 49. pluribus. Cicero item 7. in Verrem, dum ait: *Quid cum ignes ardentsſque laminæ, ceteri-*

Extenſi in equuleo varijs tormentorum generibus affligebantur.

terique cruciatus admovebantur? & in Anton. Philipp. 11. *Ponite ante oculos vincula, verbera, equuleûm, carnificem tortoremque Salarium.* & Seneca libr. 3. de ira, cap. 3. *Apparatusque*, inquit, *illi reddendus est suus, equulei, & fidiculæ, & ergastula, & cruces, & circumdati defixis corporibus ignes, & cadavera quoque trahens uncus.* ampliùs Ammianus Marcellinus lib. 14. *Intendebantur equulei, uncosque parabat carnifex, & tormenta.* ad hæc Prudentius quoque in S. Vincentij Martyris hymno his versibus:

Extorque, si potes, fidem.
Tormenta, carcer, ungulæ,
Stridensque flammis lamina,
Atque ipsa pœnarum ultima
Mors Christianis ludus est.

& post:

Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans.

 Quod

Quod fixa non profundius
Intraret artus ungula.]

Et in hymno B. Romani ſimiliter martyris:

Amor coronæ, pœnæ prævenit trucem
Lictoris artem, ſponte nudas offerens
Coſtas biſulcis execandas ungulis.

Et infra:

Non ungularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanta dira pulſat pleureſis:
Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,
Ut febris atro felle venas exedit.

His demùm omnibus addi poſſunt, quæ literis tam Valerius Maximus, quàm Quintilianus locis paulò ſuperius citatis prodidêre: idem enim optimè demonſtrant atque confirmant.

Ex

Ex his ergo omnibus jam dilucidè apparet, veriſſima certiſſimaque eſſe, quæ de equuleo & declaravimus, & aſſeruimus. Namque deſcriptionibus aliorum hujuſce capitis initio adductis, nulla prorſus ratione quæ ex antiquis monumentis de eo accepimus, accommodari queunt. Et quidem ſi vera potiſſimùm eſt Sigonij ſententia, quo pacto aptari equuleo poterunt, quæ apud Nonium poëta Pomponius ſcripta reliquit, nimirum reos in equuleo inſilire conſueviſſe? & quæ Cicero Tuſculan. quæſt. lib. 5. nempè eoſdem conjici, immitti, & ire ſolitos in equuleum, quod proprium illorum eſt, qui veros equos aſcendunt? Deinde quomodo hæc alia ab Ammiano Marcellino locis ſuprà notatis deſumpta, videlicet, equuleo tortós, funiculis, quibus alligati erant, laxatis, confeſtim ſub ipſum corpore non recto, ſed incurvato cecidiſſe?

bus pariter adjungi possent, quæ scriptis mandavit Valerius Maximus libr. 3. cap. 3. externorum 3. de Zenone quodam in equuleo torto. Ampliùs, quanam ratione etiam quæ Seneca epist. 66. & 67. scilicet, jacuisse reos, dum torquerentur in equuleo, & 67. eos funiculis tensis in equuleo longiores, quàm antea essent, effectos? siquidem juxta Sigonij opinionem (ut infrà magis patebit) equuleo extensi, non longiores, sed potiùs latiores fiebant. Præterea si verum est (ut ex S. Hieronymi epist. 49. verum esse ostendimus) homines, cùm equuleo distenderentur, facie ad cælum versâ remanere consuevisse, liberum quippe illis erat oculos sursum tollere, & cælum aspicere; consequitur sententiam nostram de equuleo longè alijs & certiorem esse, & veriorem, & antiquorum dictis congruentiorem. Ceterùm accedamus nunc ad rationes Sigonij refellendas.

Erat prima hujus generis: Eusebius Ecclesiast. hist. lib. 5. c. 1, de equuleo verba faciens, innuit ipsum ligneam fuisse catastam, atque in sublime tolli solitam; ait namque: *At cum tyrannica crudeliaque illa suppliciorum genera, per beatorum patientiam Christi virtute firmatam, frustra imposita irrogataque viderentur; diabolus alias quasdam machinas de integro contra illos excogitavit: nempe ut in carcerem conjecti, interdum in locis horrida caligine obsitis & plenis molestiarum miserè jacerent; nonnunquam illorum pedes in crassas compedes impositi distinerentur, & ad quintum usque foramen longa intercapedine interposita distenderentur. Igitur*, subjungit Sigonius, *equuleus catasta lignea fuit: eo siquidem damnatorum corpora extendebantur.* Ampliùs Sozomenus hist. lib. 5. c. 10. de Busiri Christiano homine ex urbe Galatiæ Ancyra apud Myrum Phrygiæ oppidum sub

Diluuntur aliorum rationes in sententiam nostram de equuleo.

Imp Iuliano Apoſtata pro fide cruciato loquens: *Et cùm*, inquit, *ad tortorium lignum adduxiſſent, in ſublime tolli juſſit.* & cap. 20. *Ex Chriſtianis in vincula conditis Theodorum adoleſcentem primo loco productum, ad palum, in quo ſupplicia ſolebant inferri alligat, hic ungulis diu laceratus*, &c. Ad hæc, confirmare videtur hoc idem Prudentius in hymno S. Romani martyris, cùm eumdem beatum virum ex equuleo hoc modo vociferantem inducat:

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Qua de cauſa eumdem antè penſilem virum dixerat:

Scindunt utrumque milites teterrimi
Mucrone biſulco penſilis latus viri.

Et hæc ſunt prima argumenta cùm Sigo-

Sigonij, tum ejus opinionem sequentium, quæ sigillatim à nobis enodanda ac dissolvenda erunt. Verùm ut facilior eorumdem ac clarior appareat solutio, quædam antè notanda, declarandaque proponemus: Et primò, permiscuisse Sigonium, confudisseque equuleum cum catasta, necnon & cum genere illo compedum, quo rei in carcere positi, injectis ad quartum vel quintum foramen pedibus, ad jugem cruciatum sic vincti detinebantur. Quamobrem meritò reprehendendus videtur: siquidem catasta (ut ex his constat, quæ habet Iacobus Pamelius in notis ad epistolam S. Cypriani martyris 33.) locum vel maximè ac propriè significat eminentiorem, quem vulgò *Palcum* dicimus, in quo vel de Christianis martyribus sumebatur supplicium: ad quam quidem significationem proximè accedit B. Cyprianus loco prædicto de catasta men-

Catasta, quid significet.

mentionem faciens, & Prudentius poëta pariter in Romani martyris hymno illis verbis:

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.

Ad hæc, designat hæc eadem vox, catasta, licèt non ita propriè, machinam quamdam longæ magnæque compedis formam habentem, quâ servi detenti venum exponebantur. Præterea non propriè etiam significat ipsamet torquendi instrumenta. quocirca Prudentius peristeph. hymno 2. de Laurentio martyre sic cecinit:

Postquam vapor diutiùs
Decoxit exustum latus,
Vltro è catasta (id est, è crate ferrea) *Iudicem*
Compellat affatu brevi:
Converte partem corporis,
Satis crematus jugiter.

Idem peristeph. hymno 1.

Verbera post vim crepantum,
Post catastas igneas.

Cùm

Cùm igitur catasta (veluti pluribus in notis ad prædictam B. Cypriani epistolam demonstravit Pamelius) locum præcipuè editiorem significaret, in quem cruciandi homines, ut illorum tormenta ab his qui aderant aspici possent, elevabantur; sequitur confudisse Sigonium in equulei definitione assignanda (ut jam perspicuum est) ipsummet equuleum cum catasta.

Catasta diversa est ab equuleo.

Dicet fortasse quispiam, per catastam prædictum auctorem equuleum intellexisse, & non aliud, cùm & ipsa tortorum instrumenta hoc nomine in Actis sanctorum martyrum appellata reperiantur. Sed adhuc convincitur permiscuisse equuleum cùm catasta: siquidem quæ in rerum definitionibus seu descriptionibus collocantur, secundùm propriam terminorum significationem, & non aliter collocari convenit. Præterea si per catastam mente complexus est ille equuleum, idem pro-

profectò fuisset, ac si eumdem definiendo, Equuleus, dixisset, est equuleus: à quo rerum vim explicandi modo & definitiones & descriptiones, quàm maximè fieri poterit abhorrere debent. Et hæc de catasta.

Equuleus alius erat ab illo genere compedum, quo rei ad quartum vel quintum foramen extendebantur.

Nunc autem agamus de genere illo compedum, quo rei in carcere positi, injectis ad quartum vel quintum foramen pedibus, ad perennem cruciatum detinebantur. Sensit de hoc Sigonius loco prædicto, non aliud esse ab equuleo, sed prorsus idem cum illo: quod certè dici nulla ratione potest: tum quia hoc damnati homines latiores fiebant, illo verò (ut suprà ex epistola 67. Senecæ retulimus) longiores: tum etiam quia (ut in Notis ad Martyrologium Romanum * legitur) hoc eodem compedum genere rei in carceribus dumtaxat (sicuti infrà, cùm de vinculis agemus, magis patebit) excruciabantur; illo autem

*In mensem Ianuarij.

(uti

(uti martyrum acta ferè innumera clamant) extra carceres, sæpissimeque in locis urbium publicis. Præterea equuleo non solùm reorum pedes ad fossionem ungularum distendebantur, sed totum similiter corpus, hisce verò compedibus tantummodo pedes. diversæ igitur penitus erant hæ ab equuleo.

De quampluribus modis, quibus reorum corpora extendebantur.

Sciri ampliùs convenit, hoc in more antiquorum extitisse, ut reorum corpora pluribus modis ad ea vi quodammodo discerpenda distenderentur, equuleo nimirum, trochleis, suspendioque, gravibus appensorum pedibus additis ponderibus, & insuper, ut ad eadem corpora diversis varijsque alijs supplicijs afficienda, utpote ungulis, ferreisque pectinibus, & ceteris generis ejusmodi.

modi dilanianda, vel laminis igneis, aut consimilibus torrenda, varijs pariter vijs id conficeretur, nempe vel excruciandis in equuleum levatis, vel aliquo ex prædictis superiùs cap. 1. modis appensis, vel stipitibus, arboribus, aut columnis alligatis, aut similibus, quæ quidem omnia ac singula ipsi jam abundè cap. 1. atque 2. demonstravimus.

De modo, quo equuleo alligati, ex eo quasi ex alto quodam ligno pependerint; & quid sit reum in equuleo suspendi.

Leguntur sæpissimè in sanctorum martyrum passionibus hujusmodi verba, *Martyr in equuleo suspendebatur.* ex quo loquendi genere desumpsere quamplurimi, equuleum non fuisse veri equi instar (ut diximus) fabricatum, sed aliter. Hi fortasse non considerarunt, quæ ex anti quo-

quorum auctorum libris recitavimus, nedum hoc verbum, suspendi, denotare etiam elevari in aliquem locum; namque si ista spectassent, non induxissent quod inducere nulla ratione poterant. Martyrem ergo in equuleo suspendi, idem est, ac martyrem in eum levari. Hinc fit, ut in nonnullis Sanctorum martyrio coronatorum rebus gestis, sub Iudicis, aut Imperatoris nomine aliquem in equuleo torqueri jubentis, hæc verba conscripta reperiantur: *Levetur hic in equuleum, & ibidem torqueatur.* Quocirca in Actis beatissimorum Abundij presbyteri, & Abundantij diaconi, quæ S. Mariæ Majoris Canonici, & nos manuscripta habemus, hæc narrantur. *Tunc Diocletianus jussit eos levari in equuleo, & diu torqueri. qui cùm diu torquerentur*, &c. Suspendi igitur in equuleo, idem prorsus significat, ac in eum elevari.

Præ-

Præterea confirmatur hoc idem Actis SS. virginum Reginæ à Petro relatis lib. 8. cap. 47. & Margaritæ ab eodem lib. 6. c. 120. in hujus quippe rebus gestis, cùm jam in eorum initio dictum fuisset, *Suspendatur Margarita in equuleo*, postea aliquibus interpositis versibus, ista subduntur: *Post dies plurimos convenientibus populis, Iudici præsentatur, & sacrificare contemnens, iterum in equuleo levatur*, &c. idem igitur erat.

Martyres pendebant ex equuleo.

His denique addere possumus, martyres equuleo alligatos pependisse: siquidem funiculis, quibus vincti erant, laxatis, corpore sub equuleum incurvato, cadebant: quamobrem non recto, sicuti qui suspendio affici solent, corpore ab equulei machina pensiles quandoque fiebant, sed (ut asseruimus curvato; cujus rei locupletissimum testimonium affert Ammianus Marcellinus locis suprà citatis, nempè lib. 16. & 18.

De

De equulei extensione.

Reperitur nonnunquam in Ammiano Marcellino & alijs quibusdam, equuleum intendi, ac remitti consueviſſe : quod profectò ſic eſt exponendum, ut intelligamus eum non ratione ſui, ſed funiculorum dumtaxat, quibus torquendus alligatus erat : ijs ſiquidem extenſis, aut laxatis, equuleus quodammodo extendi, aut laxari videbatur. innuit hoc (ut alios omittamus) Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. de Theodoro quodam excruciato verba faciens.

Cur equuleus dictus fuerit ſtipes, & quare crux, declaratur.

Erat in equulei machina (ut ſuprà tetigimus) ſtipes quidam oblongus, qui quatuor lignis, quaſi quatuor pedibus, ſuſtentabatur. de hoc meminit S. Hieronymus epiſt. ad Innoc. 49. his verbis :

bis: *Crines ligantur ad ſtipitem, & toto corpore ad equuleum fortiùs alligato, vicinus pedibus ignis apponitur, utrumque latus carnifex fodit,* &c. Ex hoc eodem ſtipite appellavit Prudentius in Romani martyris hymno totam equulei machinam ſtipitem noxialem; ſic enim ibidem cecinit:

Incenſus his Aſclepiades juſſerat
Eviſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere, & uncis unguliſque creſcere.

Et paucis interpoſitis verbis:

Iubet amoveri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.

Equuleus dictus invenitur mala manſio.

Hæc Prudentius. Nec ſolùm reperitur equuleus ita vocatus, ſed alio quoque nomine, nempè (ut doctiſſimus Briſſonius docet lib. de verborum ſignificationibus *Mala manſio.* Quamobrem dum *ff. de pœnis* legitur, *Extendebatur aliquis ad malam manſionem*, perinde

inde eſt ac ſi diceretur, Extendebatur equuleo. Ad hæc, Crux etiam dictus invenitur. Quocirca in Actis B. Dorotheæ virginis & martyris à Surio tom. 1. & à veteribus manuſcriptis in feſtivitatibus Febr. recitatis, hujuſmodi verba de quodam Theophilo in equuleo torto narrantur: *Ecce modò Chriſtianus ſum; quia in cruce, id eſt, in equuleo, ſuſpenſus ſum. Equuleus enim crucis quamdam ſimilitudinem gerit.* hæc ibi. Et certè mirandum non eſt fuiſſe eum hoc modo nuncupatum, tum quia alia tortorum inſtrumenta cruces etiam dici quandoque legimus; tum quia corpora eorum, qui in eo torquebantur, extendi ſolebant, non ſecus ac in crucem agendorum; tum demum, quia ligna illa, quæ erant quaſi equulei pedes, dum ſtipiti affigebantur, quodammodo conjungebantur inter ſe, atque conſtringebantur, licèt terram ver-

Equuleus crux dicitur.

versùs aliquantulùm disjungerentur: ex quo contingebat, ut duo ex illis lignis essent tamquam duo crucis brachia, id est, ejus transversa.

Verùm rebus hisce hoc modo expositis ac declaratis, reliquum est, ut fidenter jam argumentorum solutionem aggrediamur.

Primò itaque dicimus, noluisse Eusebium per verba illa, quæ contrarium opinantes adducunt, equuleum denotare, sed genus illud compedum, quo rei in carcere positi, divaricatis cruribus, ad quartum vel quintum foramen distendebantur.

Alteri deinde respondemus, verba Sozomeni nil contra sententiam nostram efficere: siquidem (ut diximus) Martyrem in equuleo suspendi, idem prorsus erat, ac in eum elevari; immo ipsemet Sozomenus hoc idem paulò post ostendere videtur, dum de eodem Christiano loquens, ait: *In publi-*

cum locum ad equuleum deducens Busirim, sublimem suspendi jubet. Tunc Busiris, manibus ad caput sublatis, sua nudavit latera: & ad Præsidem dixit, non esse opus, ut lictores in ipso tum in equuleum tollendo, id est elevando, *tum inde rursus deponendo, laborem frustra susciperent: se enim*, &c.

Eodem quoque modo satisfieri putamus alteri Sozomeni auctoritati: nec mirum, si equuleum quidam ex ejus interpretibus palum nominarunt; quia (ut suprà largiter copioseque declaravimus) dictus etiam stipes invenitur. His quoque addere possumus, Sozomenum fortasse non semper equuleum denotare voluisse, sed & quandoque erectum palum: his namque (sicuti jam cap. I. asseruimus) excruciandi homines alligari solebant.

Demum Prudentij verbis respondeamus, & primùm ex hymno sancti Romani depromptis, nimirum:

 Scin-

Scindunt utrumque milites teterrimi
Mucrone bisulco pensilis latus viri.

Pensiles fuisse reos ab equuleo, corpore incurvato, non autem recto, vide quæ suprà sunt explicata.

Deinde alijs ex eodem loco desumptis, nempe:

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.

His dicimus, per catastam (ut Pamelio loco superiùs notato, & alijs placuit) intellexisse Prudentium locum quemdam editiorem, quem vulgò *Palcum* nominamus, non autem equuleum.

Deinde, si per catastam equuleum adhuc intelligere velles, non idcirco sequeretur opinionem nostram à veritate distare: ex Valerio enim Maximo jam suprà ostensum fuit, fuisse eum

non-

nonnihil elevatum è terra. Quamobrem cecinit ille:

*Audite cuncti: longè clamo, ac
prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.*

Verùm notari posset, non fuisse catastam (ut cuidam non displicuit) novum aliud martyrij instrumentum, sed vel locum editiorem, in quem torquendi elevarentur, vel aliquod ex tortorum instrumentis, ut cratem ferream, equuleum, aut aliud hujusmodi. Ceterùm fuisse equuleum catastæ nomine comprehensum, innuunt inter alia S. Dorotheæ virginis res gestæ à Surio tomo 1. relatæ: ibidem quippe narratur, dedisse Iudicem nomine Sapritium beatæ martyri optionem hanc, velitne potiùs venerari deos, an in catasta torqueri. Et respondente Christi virgine, numquam se deorum simulacris sacrificaturam,

justit ille in equuleo torqueri. Cùm igitur antea minatus ei fuisset Sapritius, nulla equulei mentione facta, catastæ supplicium; consequi ex hoc posse videtur, per catastam, equuleum denotare voluisse. Diximus, ejus res gestas hoc tantummodo innuere, quia affirmare etiam possemus, per catastam ibidem non equuleum, sed locum illum editiorem intellexisse, in quem (ut suprà dictum est) cruciandi martyres elevabantur. idem etiam penitus credimus asserendum de his, quæ in Actis S. Cyriaci martyris de catasta referuntur, de qua similiter plura egimus in tractatu quem vulgari sermone de Instrumentis torquendi superioribus annis in lucem edidimus.

Acta S. Cyriaci recitant vetera manuscripta tum nostræ bibliothecæ tum S. Mariæ Majoris.

De compedibus, variisque vinculorum generibus.

Quoniam paulò superiùs scripsimus, equuleum aliud fuisse à com-

compedibus, quibus martyres ad quartum vel quintum foramen, divaricatis cruribus, diſtendebantur; ideo animadvertere oportet, varia apud veteres extitiſſe vinculorum genera, compedes nimirum, nervos, catenas, numellas, pedicas, manicas, boias, ac carcerem. horum meminit Plautus in Aſinaria 3. his verbis:

Advorſum ſtimulos, laminas,
cruceſque, compedeſque,
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias.

Item de eiſdem Nonius Marcellus, Feſtus Pompejus, S. Iſidorus lib. 6. etymologiar. cap. ult. Cælius Rodiginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5. Sigonius de judicijs lib. 2. cap. 3. & alij.

De compedibus.

Erant compedes ligneum inſtrumentum, quo captivorum noxio-

xiorumque pedes constringi, vinciri, atque irretiri solebant: sic autem, Isidoro auctore, dictæ, quia reorum pedes continebant: harum mentionem faciunt ex antiquis Plautus in Captivis, dum ait:

Ubi ponderosas crassas capiat
compedes.

Et Terentius in Phorm. actu 2. scena 1.
Molendum usque in pistrino, vapulandum, habendæ compedes.

Horatius epod. ode 4.
Ibericis peruste funibus latus,
Et crura durâ compede.

Et lib. 1. epist. ad Quinctium 16.
——*Argentum tollas licèt, in manicis &*
Compedibus sævo te sub custode tenebo.

Columella lib. 8. cap. 2. *Eaque quasi compede cohibentur feri mores.* Martialis etiam lib. 5. in Zoilum:

Has cum gemina compede dedicat catenas.

Cicero pro Rabirio: *Cùm esset una Glaucia, & jam ille ex compedibus atque ergastulo Gracchus.* his addere possumus Eusebium histor. lib. 6. cap. 32. & lib. 8. cap. 11. 12. & 14. loquentem de illo genere compedum, quo rei in carcere positi ad quartum aut quintum foramen distendebantur: item Nicephorum lib. 7. cap. 9. & Prudentium peristephan. hymno 4. & Acta martyrum quamplurima, ut Amphianij relata ab Eusebio lib. 8. cap. 14. & à Surio tom. 2. Trophimi à Metaphraste Lipomani 6. & Surij 5. Romani ab hoc eodem scriptore tom. 6. Georgij à Metaphraste Surij 2. atque à quodam Pisicrate martyris, ut fertur, servo, apud eumdem loco jam notato.

Crudeliter hoc compedum genere sancti martyres excruciabantur: nam (ut locis nuper citatis mo-

nemur) ijdem poſt verberum perpeſſionem, vel ungularum foſſionem, cruribus divaricatis, vi ad quartum aut quintum eorum foramen pedibus dumtaxat diſtendebantur. De his hæc Prudentius periſteph. hymno 4. dum ait:

In hoc barathrum conjicit
Truculentus hoſtis martyrem,
Lignoque plantas inſerit,
Divaricatis cruribus.

Ex quo tandem (ut Euſebius lib. 8. cap. 11. docet) contingebat, ut ſic diſtenti ſupini in ligno jacere neceſſariò cogerentur; ſic enim ait: *Nonnulli etiam poſt verbera in ligno poſiti, & per quatuor foramina pedes alter ab altero diſtenti, adeò ut etiam ipſi neceſſariò in ligno ſupini jacerent, licèt non poſſent, eò quòd vulnera recens inflicta ab ictibus toti corpori habebant.* Et de compedibus hactenus.

De numellis.

Harum Plautus meminit loco nuper citato, quæ à Nonio ſic definiuntur: *Numella eſt machina lignea genus ad noxios diſcruciandos olim parari ſolitum, quo & collum & pedes ipſorum immittebant antiqui:* hoc eſt, ligneum erat vinculum, quo reorum pedes & colla in foramina rotunda immittebantur, & ibidem, ut ſe educere nequirent, conſtringebantur.

Verùm credimus nos, fuiſſe numellam apud veteres vocem plurium vinculorum genera ſignificantem. adducimur autem ad hoc aſſerendum Sexti Pompeij auctoritate, qui de numella verba faciens, ita ſcriptum reliquit: *Numella genus eſt vinculi, quo quadrupedes alligantur: ſolent autem ea fieri nervo, aut corio crudo bovis utplurimùm.* hæc ille. Cùm igitùr aliter eam Nonius (ut ſuprà dictum eſt) definiat, conſequitur

numellam, nisi velimus dicere horum aliquem mentitum fuisse, varia vinculorum genera denotare.

De nervo.

De nervo mentionem facit Plautus in Capt. act. 3. scena 5.

Nam noctu nervo vinctus custodibitur.

Et Curcul. act. 5. scena 3.

Atque ita te nervo torquebo, itidem ut catapultæ solent.

Et alibi sæpè. Item S. Cyprianus epist. 34. ad Clerum & plebem de Celerino ordinato lectore, dum de eodem Celerino scribens ait: *Per decem & novem dies custodia carceris septus in nervo ac ferro fuit: sed posito in vinculis corpore, &c.* de iisdem insuper Cælius Rodiginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5. Pamelius in prædictum Cypriani locum, & alij. Porro eum his verbis Sextus Pompejus de-

descripsit, à quo ceteri desumpserunt: *Nervum appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes impediuntur: quamquam Plautus eo etiam cervices vinciri ait: Perfidiosè captus eo Epol nervo cervices probat.* hucusque Festus. Ex quibus possumus nervi definitionem hoc modo elicere: Nervus est vinculi genus, quo pedes aut cervices impediuntur. Hinc fortè emanavit illud Catonis apud Gellium lib. 2. cap. ult. *Fures privatorum furtorum in nervo atque in compedibus ætatem agunt, fures publici in auro, atque in purpura.* & ampliùs usitatus ille sacræ Scripturæ dicendi modus, scilicet, *In nervum mitti.* 2. Paral. 16. Iob. 13. & 33. & Hierem. 22.

De pedicis.

Pedicæ (ut Isidorus scribit etymologiar. lib. 6. cap. ult.) laquei erant, quibus captivorum aut reorum pedes illaqueabantur; sic dicti

à pedibus capiendis : unde ſicuti manuum vincula, manicæ à veteribus appellantur, ita pedum vincula ab ijſdem pedicæ dicuntur.

De manicis.

Manicæ, Iſidoro auctore, manuum ſunt vincula. De his pſalmus, *Ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.* & Plaut. in Moſtel. actu 5. ſcena 1. dum inquit:

Ut cùm extemplo vocem
Continuò exiliatis, manicas celeriter connectite.

Et in Capt. act. 3. ſcen. 5.

Injicite huic actutum manicas maſtigiæ.

Virgil. Æneïd. 2. his verbis:

Ipſe viro primus manicas, atque arcta levari
Vincla jubet Priamus,

Et

Et demum Horatius lib. 1. epist. ad Quinctium 16.

> —— *in manicis &*
> *Compedibus sævo te sub custode*
> *tenebo.*

Et alij, quorum dicta brevitatis causâ referre impræsentia omittimus.

Hæretici in Anglia hoc tempore manicis, ut vocant, ferreis Orthodoxos homines acerbè aspereque divexare non cessant. Sunt autem hæ tormenti genus, in quo quis, manibus in circulum quemdam ferreum dentatum insertis, & fortissimè constrictis, suspenditur & torquetur. Porro cruciatus iste tam vehemens est & intensus, ut nisi spina dorsi parieti aliquantulùm, summi verò pedum digiti pavimento nitantur, statim homo deliquium patiatur. De his si plura noscere cupis, lege concertationem Ecclesiæ Catho-

Manicis ferreis vexantur Catholici in Anglia.

Torqueri manicis ferreis quid sit apud Anglos.

tholicæ adverſus Calvinopapiſtas in Ioannis Hugonis & ſociorum examinatione, & Sanderi librum de ſchiſmate Anglicano, quo loco hoc cruciamenti genus chirothecas ferreas dictus auctor nominat. Et de manicis ſatis. Iam verò tranſeamus ad alia.

De boijs.

Legitur de boijs in Plauti Aſinaria loco ſuprà notato, in Iſidoro etymolog. lib. 6. cap. ult. & in rebus geſtis ſanctorum, Alexandri nimirum Papæ & martyris apud Surium 4. & Balbinæ virginis apud eumdem eodem libro, & inſuper apud Petrum catalog. 4 cap. 19. & vetera manuſcripta. Deſcribuntur hæ hujuſmodi verbis: *Boiæ erant quaſi torques damnatorum ligneæ, aut ferreæ, quæ ſic reos illaqueabant, ut fermè juga ſuos boves.* Ab his, opinamur, non fuiſſe fortaiſſis diverſa,

verſa, ſed eadem illa alia vinculorum genera, quæ collaria à majoribus dicta reperiuntur, de quibus ita nobis Nonius ſcriptum reliquit: *Collare eſt vinculi genus, quo collum aſtringitur.* Lucil. lib. 29. *Cum manicis, catulo, collarique, vt fugitivum deportem.* hæc ille. Siquidem bojæ (ut S. Balbinæ, atque Alexandri Pæpæ Acta apertè nos docent) fuerunt priſcis hominibus maximo uſui ad reorum damnatorumque colla vincienda ac circumdanda. *Ampliùs, oſculans beata Chriſti virgo Balbina bojas glorioſiſſimi martyris Alexandri Papæ, audivit, ut prædicta Acta teſtantur: Deſine has bojas, filia, oſculari, ſed require B. Petri domini mei vincula, illaque,* &c. Quocirca eadem fuiſſe aliquo modo conſtat. Igitur cùm in vinculis, quibus ſanctus Chriſti Apoſtolus alligatus fuit, quæ hîc in baſilica S. Petri ad Vincula adſervantur, cernatur in hunc uſ-

Collare vinculi genus.

uſque diem quoddam collare ferreum, atque rotundum, quo collum ejuſdem aſtrictum fuit; ſequitur fuiſſe hæc vel ſimilia, vel paululùm oppidò inter ſe differentia. Ac de boiis jam ſatis.

De catenis.

Catena vinculum eſt ferreum, quo vel ſervi, vel captivi, vel animalia irretiri ſolent, ne effugiant: ita, Iſidoro auctore, dicta, quòd ſe capiendo teneat, quia in ea annulus annulum capit. Unde Livius primo ab Urbe condita inquit: *Turnum ex ſomno excitatum circumſiſtunt cuſtodes comprenſiſque ſervis, qui caritate domini vim parabant, cum gladij abditi ex omnibus locis diverticuli protraherentur; enimvero manifeſta res viſa, injectaque Turno catenæ.* & Cicero 7. in Verrem. *Iſte*, ait *hominibus miſeris innocentibuſque injici catenas imperat*, &c. Meminerunt de his etiam alij penè innumeri. Inſuper legi-

legimus ſæpiſſimè in Actis Sanctorum, fuiſſe Chriſtianos perſecutionum temporibus ferreis catenis vinctos: atteſtantur hæc, inter alia, res geſtæ S. Anaſtaſiæ martyris Romanæ recitatæ à nobis in hiſtoria noſtra ſanctarum virginum Romanarum, B. Calliopij à Metaphr. Sur. tom. 2. S. Cyriaci à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, beatiſſimi Chryſanthi martyris à Surio tom. 5. & à codicibus ſimiliter noſtræ bibliothecæ manu exaratis, S. Febroniæ virginis à Metaphraſte apud Aloyſium Lipomanum tom. 7. Surium 3. & Mombritium 1. & præterea aliorum Sanctorum utriuſque ſexus innumerabilium. Porro ſi quis ſcire cupiat, quonam pacto rei antiquis temporibus catenis vincirentur, inviſat, quæſo, quæ in Arcu Conſtantini Imperatoris ad hunc diem ſculpta atque inciſa cernuntur: ibi enim captivos quoſdam illis alligatos intuebitur:

Rei antiquis temporibus quo pacto catenis vinciebantur.

De

De carceribus.

Carcer, teste Isidoro lib. etymolog. 6. cap. ultimo, est, in quo custodiuntur noxij, vel unde quis exire prohibetur, quasi coarcer, à coërcendo: quòd nimirum in eo asservati ac retenti, aliò ire (ut Varro ait de lingua Latina lib. 4.) prohibeantur. Verùm constructum eum fuisse ab Anco Rege, scribit Livius lib. 1. his verbis: *Quiritium quoque fossa, haud parvum munimentum à planioribus aditu locis, Anci Regis opus est. Ingenti incremento rebus auctis, cùm in tanta multitudine hominum, discrimine rectè an perperam facti confuso, facinora clandestina fierent, carcer ad terrorem increscentis audaciæ, media urbe, imminens foro, ædificatur. Nec urbs tantùm hoc Rege crevit, &c.* hæc Livius.

Carcer à quo primò Romæ constructus.

Ceterùm reorum custodia apud majores duplicis extitit generis, carcer videlicet, & privata domus. In hanc ante confessionem reos tra-

Carcer duplicis generis apud antiquos.

tradere consueverunt antiqui: appellabantur autem liberæ custodiæ, cùm apud magistratus domi, aut apud privatos nobiles ponebantur custodiendi, quemadmodum de Judice Bacchanalium scriptum reliquit Livius decadis quartæ lib. 9 his verbis: *Consul rogat socrum, ut aliquam partem ædium vacuam faceret, quò Hispala immigraret*, & quæ sequuntur. Et paucis interpositis versibus: *Consules*, ait, *Ædilibus Curulibus imperarunt, ut sacerdotes ejus omnes conquirerent, comprehensosque libero conclavi ad quæstionem servarent.* Idem ostendit quoque Sallustius de conjuratione Catilinæ, inquiens: *Decrevit Senatus, ut abdicato magistratu Lentulus, itemque ceteri in liberis custodijs habeantur. Itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tunc Ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæsari, Gabinius M. Crasso, Cæparius Gn. Terentio Senatori, traduntur,* &c.

qui-

Rei ante delictorum confessionem in qua custodia detinerentur.

quibus omnibus monemur, reos ante delictorum suorum confessionem in liberas custodias tradi à majoribus consuevisse; qui quidem ab ijsdem post confessionem in vincula publica conjici solebant: cujus rei testes sunt Venuleus *ff. de custodia reorum*, dum ait: *Reus confessus, donec de eo pronunciaretur, in publica vincula conjiciendus.* & Scævola: *Reus confessus ob solam confessionem conjici in vincula consuevit.*

De Christianorum carceribus.

Monemus hîc lectorem, Christi fideles persecutionum temporibus, non tantùm in Tullianum, ac Mamertini custodias fuisse inclusos, sed frequenter etiam apud privatorum domos militari custodia detentos. Indicant hæc innumeræ ferè sanctorum martyrum res gestæ, speciatim Stephani, atque Alexandri Romanorum Pontificum.

De custode Commentariensi, ejusque munere.

Fuit autem custos quidam carceris, quem Commentariensem vocat Plinius lib. 7. c. 38. qui Triumviro capitali, cujus summa carceris & animadversionis cura fuit, patebat. Demonstrat hoc Valerius Maximus lib. 5. scribens, custodem carceris, pietatem filiæ, quæ in carcere matrem lacte sustentaverat, ad Triumvirum detulisse. Agitur de Commentariensi à Sigonio lib. 2. de antiquo jure provinc. cap. 2. & à Cæsare Baronio in Notis ad Rom. Martyrologium. Hujus præcipuum munus erat, conjectos in carcerem in libello quodam scribere. colligitur hoc ex *l. de his. ff. de custod. reorum.* ibidem enim sic legitur: *Nisi intra trigesimum diem semper Commentariensis ingesserit numerum personarum, varietatem delictorum, clausorum ordinem, ætatemque vinctorum;*

ctorum; Officium viginti auri libras ærario nostro jubemus inferre, & reliqua. Spectabat insuper ad eosdem vinctorum custodia. ut *l. Commentariensis ff. eodem.* Erat prætetea & aliud Commentariensium genus, ex quorum numero erant illi, quibus commentarij Imperatorum committebantur: eorum etenim manu acta apud Fiscum (sicuti Paulus, *l. in fraudem §. à debitore. ff. de jur. fisc.*) subscribi solebant. Invenitur etiam Commentariensis nomen extitisse ordinis & promotionis in militia castrensi, veluti Princeps, Accensus, & Cornicularius, de quibus Cælius Rodiginus lection. antiquar. lib. 17. cap. 10. & Sigonius loco nuper citato, ubi dilucidè satis de Corniculario & alijs pertractat. Et hæc de carceribus.

De quibusdam alijs vinculorum generibus.

His adjungere possumus lora, qui-

bus (ut ſcribit Rodiginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5.) rei vinciebantur. Hinc *lorarij*, quorum ſæpè meminit Plautus, dicebantur illi, ad quos ſpectabat aliquem ex conſervis juſſu domini aut vincire, aut loris cædere. Vocabantur præterea hoc eodem nomine lictores, & magiſtratuum miniſtri, qui eis in provincias proficiſcentibus miniſtrabant, faſceſque præferebant. Lege Plaut. Epid. act. 5. ſcen. 2. Ac de vinculorum generibus, atque antiquorum equuleo jam hactenus.

De loris item cap. ſequenti.

Lorarij qui vocabantur.

De equuleo hæreticorum in Orthodoxos adhibito, deque carceribus atque diverſis pœnarum generibus, quibus potiſſimùm ibidem detenti ab ijſdem torquentur.

Hæretici hoc ipſo tempore exiſtentes (ut teſtatur Sanderus de origin. & progreſ. ſchiſm. Anglic.

The-

Nova equulei forma in Anglia, quâ homines Catholici hoc tempore ab hæreticis cruciantur.

Theatrum crudelitatum hæreticorum noſtri temporis, & libellus qui de perſecut. Anglicana inſcribitur) Campianum Societatis Ieſu religioſum, Schervinum, Briantum, Ianſonium, Boſghravium, & alios ſacerdotes, ad omnium membrorum uſque divulſionem, & penè ad mortem ipſam, inſtrumento quodam, ad ipſis équuleo nuncupato, torſerunt. Id eſt tormenti genus, in quo ſupinum hominem primò extendunt, manuſque ac pedes articulatim ligant; funes deinde, quibus ligatus eſt, rotis quibuſdam paulatim eò uſque trahunt, donec omnia membra luxentur. Hoc acerbiſſimo immaniſſimoque cruciatu divexant hi recentiores hæretici noſtri temporis (ut docet liber qui Anglicanæ Eccleſiæ trophæa nuncucupatur) Catholicos in carceribus poſitos, quos etiam alijs ibidem modis affligunt: quandoque enim ſub digitorum unguibus aculeos ferre-

ferreos, longioresque acus infigunt: quandoque cippis ligneis (ut de quodam presbytero eodem libro narratur) pedibus in altum erectis constringunt, eosque tamdiu sic detinent, donec excrementorum suorum fœtore suffocentur: nonnumquam etiam instrumento quodam ferreo, quod globi instar hominem comprimit atque rotundat, includunt, & in eo horas aliquot detinent, vel vi è carceribus educunt, & ad ministrorum hæreticorum conciones violenter pertrahunt, vel catenis (ut annotat Sanderus lib. 1. de schismate Anglicano, & Theatrum crudelitatum) binos & binos invicem colligant, & ex carcere putrido in putridiorem & horridiorem transferunt. De carceribus Catholicorum vide libellum de persecutione Anglicana, quem hîc integrum possemus transcribere.

FIGVRA XI.

A *Martyr in equuleo.*
B *Martyr pendens ab equuleo.*
C *Equuleus.*
D *Fasces consulares.*
E *Tabulatum cui impositus erat equuleus.*

Fig xi

CAPVT IV.

De instrumentis, quibus martyres cædebantur.

VInculorum generibus equuleoque explicatis, jam tempus est, ut ad varias flagellorum species declarandas nos ipsos conferamus. Sæpissimè enim solebant Gentiles (sicuti nonnullæ ex rebus gestis Sanctorum jam antea notatæ indicant, nominatim Crescentiani, Reginæ virginis, & Bassi Episcopi) Christianos equuleis alligatos, miserandum in modum virgis, fustibus, alijsque flagellis cædere; postea ungulis, vel consimilibus excarnificare; demum facibus, lampadibus, & candentibus laminis torrere. Quocirca primo loco de flagellis peragemus; deinde de uncis, ungulis, & pectinibus; postremò de facibus, lampadibus, & laminis igneis.

Quod

Quod verò attinet ad flagella; ſciri convenit, extitiſſe ea apud veteres multiplicis generis, nempe lora, flagra, fuſtes, virgas, ſcorpiones, nervos, atque plumbatas.

De loris.

Meminit de loris Plaut. Epidic. act. 5. ſcen. 1. his verbis:

Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi.

Item Terentius in Adelph. actu 2. ſcena 1.

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripiere, atque ibi
Vſque ad necem operiere loris.

& quæ ſequuntur. Cicero Philip. 8. *Cùm eum juſſu Antonij in convivio ſervi publici loris ceciderunt.* ad hæc de ijſdem Acta martyrum quamplurima, videlicet ſanctorum Aſterij & ſociorum recitata à

Surio tom. 4. Tyrſi à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, & à Metaph. Lipoman. 5. & Surij 6. Marini à Petro catalog. lib. 2. cap. 6. Eudoxij à Metaphr. apud Surium tom. 5. Eulampij, atque Euphemiæ virginis ab eodem ſcriptore apud eumdem Surium tom. ſimiliter 5. & aliorum utriuſque ſexus Chriſti martyrum.

Lora quid apud veteres.

Erant lora apud veteres, corrigiæ ex corio factæ, quibus (ut ex citatis Plauti potiſſimùm ac Terentij locis colligitur) ſervi verberari ſolebant. Quamobrem mirabile videri non debet, ſi in Sanctorum paſſionibus reperiatur frequenter, loris Chriſti fideles cæſos fuiſſe: ipſi etenim à Gentilibus tamquam plebei, infimæque conditionis homines habebantur. Hiſce loris non ſolùm (ut jam diximus) martyres vinciebantur, & cædebantur, ſed etiam diſcerpebantur: cujus rei teſtes ſunt Acta B. Tyrſi martyris nuper à nobis cita-

Martyres cur loris cæſi.

citata his verbis: *Statim ergo cùm illi*, id eſt Præſidi, *jamdiu intumeſceret animus; adoleſcentes aliquot manu valentes, vehementer inſultantes, juſſit pugnis cædere martyrem. Deinde, cùm eum loris è ſummis manibus & pedibus fortiter alligaſſent, utrinque violenter trahebant; adeò ut ei ſolverentur compages articulorum, membratimque & particulatim diſcerperetur.* *Figura xiij.*

De nervis quibus pariter cædebantur martyres.

Nervus (ut cap. præcedenti oſtenſum fuit) varia denotat: nonnumquam enim quoddam vinculi genus ſignificat, quo noxij alligabantur, de quo ibidem diximus; quandoque verò flagelli genus, quo olim Chriſtiani veri Dei amore incenſi, à Gentibus verberabantur; & de hoc nunc agimus. quod quidem animalium erat, & præcipuè boum. Hòc itaque verberati fuerunt glorioſiſſimi Chriſti athletæ,

 [a] Ana-

[a] Ananias, [b] Iſidorus, [c] Agapitus, [d] Iuſtus, [e] Bacchus, [f] Benedicta virgo, [g] Probus, [h] Mauritius cum ſocijs, [i] Niceta, [k] Callinicus, [l] Aſterius, [m] Benignus, [n] Hieron, [o] Menda, [p] Tertullinus, alijque permulti, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

De fuſtibus, ac flagris.

Fuſtibus ac flagris ſæpiſſimè Chriſti fideles cædebantur. Erant flagra (quorum meminit Juvenalis ſatyr. 5. S. Cyprianus epiſt 2. ad Donatum, & de laude martyrij, Suetonius in Othone, & Euſebius lib. 8. cap. 7. atque alij) fuſtibus tenuiora, ac ſubtiliora, virgiſque craſſiora: hujuſmodi ſiqui-

a *Acta S Anania Menologium deſcribit Kal Octob.* b *Iſidori Surius to.1. ex Metaphr.* c *Agapiti Petrus lib 7. cap.74.* d *Iuſti Menologium pridie Id. Iulij* e *Bacchi Petrus lib. 9. cap. 29.* f *Benedicta nos in hiſt. Virg. Rom.* g *Probi Petrus lib. 9 c.51 ſub S Taraci inſcriptione.* h *Mauritij & ſociorum Surius tom.4. ex Metaphr.* i *Niceta Petrus lib. 8. c. 70.* k *Callinici ex Metaph. Surius 4.* l *Aſterij Surius 4.* m *Benigni Surius 6.* n *Hieronis & ſocior. ex Metaph. Surius 6.* o *Menna Surius 6.* p *Tertullini Surius 4. ſub S. Stephani nomine.*

ſiquidem verba in 8. Codicis Theod. tit. 5. de curſu publico, angarijs, & perangarijs, l. 2. habentur: *Placet omnino, ut nullus in agitando fuſte utatur, ſed aut virga, aut certè flagro, cujus in cuſpide infixus ſit brevis aculeus.* hæc ibi: quibus ſatis docemur, flagra apud majores fuiſſe, ut diximus.

His, præter Chriſtianos, verberari jubebantur viliores perſonæ (ut Plautus in Amphitryone actu 1. ſcen. 1. innuit) & virgines illæ Veſtales etiam, quarum negligentiâ ignis Veſtæ falſæ Romanorum deæ impiè conſecratus reſtingueretur. Lege Valerium Max. lib. 1. cap. 1. Livium lib. 8. At revertentes modò ad ſanctos Domini noſtri Ieſu Chriſti martyres, dicimus multos ex eorum numero flagris cæſos fuiſſe, atque fuſtibus; his a Felix, b Alexander Epi- Flagris qui cædebantur.

a *Felicis Acta*, *Surius* 4. *ex Adone.* b *Alexandri Petrus lib.* 8. *c.* 182.

Epiſcopus [c] Secundianus, Marcellianus, Privatus Epiſcopus, [d] Romanus, [e] Euſebius, Vincentius, Peregrinus, [f] Maxima, [g] Seraphia, [h] Baſſus Epiſcopus, [i] Creſcentianus [k] Cyriacus, [l] Sebaſtianus [m] Papias, [n] Maurus, [o] Valentinus, [p] Maximus, [q] Olympiades, [r] Eraſmus, [ſ] Proceſſus, [t] Martinianus, alter item [u] Felix, [x] Philippus, [y] Iulius Senator, [z] Protaſius, & alij. Flagris verò ſancti martyres [aa] Neophytus [bb] Iulianus, [cc] Eunus, [dd] Petrus, [ee] Marinus, [ff] Gor-

c SS. Secundiani, & ſocior. Surius eod. lib. d Romani Surius item eodem cum Actis S. Laurentij. e Euſebij & ſocior. Petrus lib 7. c. 111. f Maximæ idem l. 1. c. 14. Seraphiæ Surius 5. & vetera manuſcripta. h Baſſi, vide ſupra. i Creſcentiani, & k Cyriaci Surius 1. l Sebaſtiani vetera manuſcripta, & Surius. 1. m SS. Papiæ & n Mauri nos in hiſt. Virg. Rom. o Valentini Sur 1. p Maximi, & q Olympiadis Surius. 4. cum Actis S. Laurentij r Eraſmi Mombritius 1. ſ SS. Proceſſi & t Martiniani Mombrit. 2. u SS. Felicis & x Philippi Mombr. 1. ſub ſanctæ Felicitatis nomine. y Iulij Petrus 7. c. 79. z Protaſij Mombr. 1. Metrani Euſeb. lib. 6. cap. 30. aa Neophyti Menologium 13. Kal. Febr. bb SS Iuliani & cc Euni Euſeb. lib. 6. cap. 30. & Niceph. lib. 5. cap. 50. dd Petri Euſeb. lib. 8. c. 6. ee Marini Menologium 6. Id. Auguſti.

ff Gor-

[ff] Gorgonius, [gg] Dorotheus, [hh] Mamans, [ii] Galation, [kk] Tryphon, [ll] Sabbatius, atque quamplures alij, quorum ignorantur nomina, de quibus Martyrologium Rom. 10. Kal. Martij ſic ſcriptum reliquit: *Tyri in Phœnicia commemoratio beatorum martyrum, quorum numerum ſolius Dei ſcientia colligit: qui ſub Diocletiano Imperatore à Veturio militum magiſtro multis tormentorum generibus ſibi invicem ſuccedentibus occiſi ſunt: primo quidem flagris toto corpore dilaniati, inde diverſis beſtiarum generibus traditi, ſed ab illis divina virtute nil læſi; poſt addita feritate ignis ac ferri, martyrium conſummarunt.* hactenus Martyrologium Romanum.

Sciri hoc loco debet, Chriſtianos fuſtibus, flagriſque tamdiu interdum cæſos fuiſſe, donec expira-

ff *Gorgonij &* gg *Dorothei Surius 6. & vetera manuſcripta.* hh *Mamantis Surius 4. ex Metaphr.* ii *Galationis idem lib. 6. ex Metaphr.* kk *Tryphonis Surius 1. ex Metaphr.* ll *Sabbatij Menolog. 13. Kal. Octob. vide Euſebium lib. 8. c. 70.*

rarent: Hoc modo è vita migarunt fortiſſimi Chriſti milites Sebaſtianus, Iulius Senator, Maxima virgo, Euſebius, Vincentius, Peregrinus, Sabbatius, alijque promiſcui ſexus multi.

De fuſtibus, decimatione, alijſque militum pœnis.

Pœnæ militum.

Quoniam crebrò in ſanctorum martyrum rebus geſtis legitur Chriſtianos, & præcipuè milites, fuiſſe ignominiæ cauſâ ad fodiendum damnatos, fuſtibus, virgiſque percuſſos, cingulo militari exutos, & decimatos, quæ omnia & ſingula pœnæ erant militum Romanorum delinquentium, idcirco placuit nobis hoc loco adnotare, quænam, & quot in eos fuerint animadverſiones: multæ enim extiterunt, atque earum quidem aliæ leviores, aliæ acerbiores: ſiquidem non, ut in Urbe lex Porcia cives Romanos à magiſtratuum virgis & ſecuribus, ſic etiam

iam in castris vindicavit: aliam enim disciplinam militarem esse voluerunt, aliam urbanam, itemque alium ad parendum terrorem exercitui, alium populo esse propositum: namque ab Imperatoris imperio nulla erat provocatio.

Levis in eos animadversio fuit, quâ dedecore maculaque dumtaxat afficiebantur, ut per ignominiam dimitti, stipendio legitimo spoliari, hastam dare, tendendi locum mutare, extra oppidum hiemare, cibum stantes desumere, fossam fodere, discinctum destitui, hordeo pasci, venam ad sanguinem dimittendum incidere. Pœnæ militum leviores.

Gravior, quæ detrimentum inferebat, veluti virgis cædi, venire, fuste securique percuti, decimari, in crucem agi; quarum omnium exempla clara certè atque illustria referemus ex Sigonio lib. 1. de antiquo jure civium Romanorum cap. 15. Pœnæ graviores.

Et primùm de ignominiosa dimissi-

miſſione factum extat apud A.Hirtium his verbis deſcriptum: *Cæſar de ſuggeſtu convocatis omnium legionum Tribunis, Centurionibuſque, C. Aviene, inquit, quòd in Italia milites populi Romani contra Remp. inſtigaſti, rapinaſque per municipia feciſti, ignominiæ cauſâ ab exercitu meo te removeo.*

De fraudatione ſtipendij ſatis notum eſſe opinamur. Siquidem ære diruti vocabantur (Nonio auctore) milites illi, quibus propter ignominiam ſtipendiũ, id eſt merces menſtrualis, aut annua, quæ eſſet in nummis æreis, ſubtrahebatur. Quamobrem Varro relatus ab eodem de vita populi Romani: *Stipendium appellabatur*, ait, *quod æs militi ſemeſtre, aut annuum dabatur, cui datum non ſit propter ignominiam, ære dirutus eſſet.* Et Livius lib. 40. *Cauſâ ignominiæ*, inquit, *uti ſemeſtre ſtipendium in eum annum eſſet ei legioni decretum.*

Ceterùm Feſtus, ære dirutum militem, tradit ab antiquis dictum, cui ſtipendiũ ignominiæ causâ non erat datum: quod quidem æs in fiſcum,

non in militis sacculum diruebatur. Item alio loco, resignatũ, inquit, æs dicitur militi, cùm ob delictum aliquod jussu Tribuni militum, ne stipendiũ ei detur, in tabulas refertur.

De reliquis verò animadversionibus, ut de hasta danda, Festus in hunc modũ: *Censio hastaria dicebatur, cum militi mulctæ nomine ob delictum militare indicebatur quod hastas daret.*

De mutando tentorij loco, scribit Polybius, quos dedecore afficere voluerint, eos extra castra tendere jussos. Unde apud Livium lib. 25. Cannenses milites queruntur ita: *Nunc deteriore conditione sumus, quàm apud patres nostros fuerunt captivi: quippe illis arma tantum, atque ordo militandi, locusque in quo tenderent in castris, est mutatus, quæ tamen semel navata Reip. opera, & uno felici prœlio recuperarunt.*

De hibernis Liv. l. 26. *Additum utrorumque ignominiæ, ne in oppidis hibernarent, neve hiberna propius ullam urbem decem millibus passuum ædificarent.* De cibo l. 24. id. auctor: *Nomina,*

mina, ait *eorum, qui detractæ pugnæ memores secessionem paulo antè fecerunt, referri ad me jubebo, citatosque singulos jurejurando adigam, nisi quibus morbus causa erit, non aliter quàm stantes cibum, potumque, quoad stipendia facient, capturos esse.*

De fodiendo teſtis eſt Plutarchus in Lucullo, antiquum ſcilicet militaris ignominiæ genus fuiſſe, ut tunicis interioribus ſolutis, foſſam fodere, inſpectante reliquo exercitu, cogerentur.

De reliquis Livius lib. 27. *Cohortibus, quæ signa amiserunt, hordeum dari jussit; Centurionesque manipulorum, quorum signa amissa fuerant, districtis gladijs discinctos destituit.* Hordeum item pro tritico dedecoris gratiâ datum narrat Polybius.

De mittendo ſanguine Gellius lib. 10. cap. 8. his verbis: *Fuit hæc quoque antiquitus militaris animadversio, jubere ignominiæ causâ militi*

militi venam ſolvi, & ſanguinem dimitti. & quæ ſequuntur.

De gravioribus autem ceteris hæc erunt documento. Livius de Scipione diſciplinam militarem ad Numantiam corrigente: *Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus, ſi extraneus, fuſtibus cecidit.* & alibi: *P. Naſica & D. Bruto Coſſ. delectum habentibus, in conſpectu tyronum res ſaluberrimi exempli facta eſt. Nam C. Matienus accuſatus eſt apud Tribunos plebis, quòd exercitum in Hiſpania deſeruiſſet, damnatuſque ſub furca diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo veniit.* & Cicero 3. in Antonium: *Si Conſul ille, fuſtuarium meruerunt legiones, quæ Conſulem reliquerunt.*

Porro, Polybio auctore, hoc pacto fuſte cædebantur. Accepto fuſte Tribunus vix tantùm attingebat damnatum. quod ubi factum erat, omnes, qui in caſtris re-

reperiebantur, cædentes fustibus, lapidibusque, plerosque in ipsis castris conficiebant: at si qui evasissent, ne sic quidem servari poterant, quippe quibus neque in patriam redire liceret, neque à propinquis domo recipi possent.

Ceterùm decimationis antiquissimum exemplum legitur apud Livium ab Appio Claudio Consule ferocissimi ingenij viro editum, cujus etiam libet verba apponere: *Appius Claudius Consul, advocata concione, invectus haud falsò in proditorem exercitum militaris disciplinæ, desertorem signorum; ubi signa, ubi arma essent, singulos rogitans inermes milites, signo amisso signiferos, ad hoc Centuriones, duplicariosque qui reliquerant ordines, virgis cæsos percussit: cetera multitudo sorte decimus quisque ad supplicium lecti.* rationem autem hujus exequendi imperij cùm Polybius

bius lib. 6. tum Livius exponit, ubi de Scipione pœnas de ſeditioſo exercitu apud Sucronem repetente ſcribit, & quidem ita: *Præconis audita vox citantis nomina damnatorum in concilio: nudi in medium protrahebantur, & ſimul omnis apparatus ſupplicij expromebatur, deligati ad palum, virgiſque cæſi, & ſecuri percuſſi.*

De cruce idem Livius lib. 30. *De perfugis gravius, quàm de fugitivis conſultum. Nominis Latini qui erant, ſecuri percuſſi, Romani in crucem ſublati ſunt.* Atque hæc quidem ſunt militarium animadverſionum genera, quæ uſque ad extrema etiam penetraſſe Reip. tempora, ſatis idoneus teſtis eſt Suetonius, cùm inquit de Auguſto: *Cohortes, ſi quæ ceſſiſſent loco, decimatas, hordeo pavit; Centuriones ſtatione deſerta, itidem ut manipulares, capitali animadverſione punivit; pro cetero delictorum genere varijs ignominijs affe-*

affecit, ut ſtare per totum diem juberet ante prætorium, interdum tunicatos, diſcinctoſque, nonnumquam cum decempedis, vel etiam ceſpitem portantes. Atque hæc quidem exempla de militum pœnis ſatis ſint. de ijſdem ſcribit quoque Cælius Rodiginus lectionum antiquar. lib. 10. cap. 5. Verùm quod jam ſpectat ad milites Chriſtianos à Gentilibus martyrio coronatos, notari poteſt (veluti ex eorum rebus geſtis apparet) fuiſſe eos interdum ad fodiendam terram damnatos, vel decimatos; interdum verò, imò frequenter fuſtibus, virgiſque cæſos, vel diſcinctos, hoc eſt, cingulo militari ſpoliatos.

De militibus Chriſtianis ad fodiendam terram condemnatis teſtimonium dant res geſtæ S. Marcelli Papæ, in quibus hæc in ipſorum exordio deſcribuntur: *Tempore illo, quo Maximianus ex partibus Africæ rediјt in urbem Romam,*

mam, volens placere Diocletiano, ut in ejus nomine Thermas ædificaret, cœpit ob invidiam Christianorum omnes milites, sive Romanos, sive alterius gentis, ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnare. hæc Acta. Idem etiam videre poterit lector in Actis sanctæ Severæ virginis Romanæ.

Decimationis verò fidem faciunt res gestæ beatissimorum Christi martyrum Mauritij & sociorum à Surio tom. 5. relatæ, in quibus ejusmodi verba narrantur: *Decimum quemque morti funesta sors præbeat.* at quid aliud erat decimare, nisi decimum quemque militum interficere? Lege, si libet, Tacitum lib. 3. ita scribentem: *Decimum quemque ignominiosæ cohortis sorte ductos fuste necat.* & lib. 14. sic: *Ex fuso exercitu cum decimus quisque fuste feritur, etiam strenui sortiuntur.* hucusque ille.

At

Figura xiiij. At alterius, hoc eſt fuſtuarij, paſſiones ferè ſingulæ ſanctorum militum Chriſtianorum, quibus pro Chriſti nomine brevi hac atque exigua vita privari, dulce, jucundumque fuit.

Unum te obſervare oportet, nimirùm non tantùm milites Chriſtianos fuſtibus cæſos fuiſſe, ſed & ceteros fideles ſimiliter: legibus namque Romanorum (ſicuti in Notis ad Romanum Martyrologium habetur, ex prudentum reſponſis cautum erat, ut qui ſe Deo plenos ſimularent, fuſtibus percuterentur. ſic Paul. lib. 5. ſent. tit. 21. de vaticin.

Poſtremo denique, teſtimonio ſunt Acta Euſtratij à Petro relata lib. 1. cap. 61. Artemij à Metaphr. apud Surium tom. 6. Heſychij à Petro ſimiliter lib. 10. cap. 76. Marcelli cujuſdam Centurionis à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, & à

Surio

Surio tom. 5. Eudoxij, Zenonis, Macarij, sociorumque mille centum & quatuor à Metaphraste Lipomano 6. ac Surij 5. sub sancti Romuli martyris titulo, itemque SS. septem militum Orentij, Herois, Pharnacij, Firmini, Firmi, Cyriaci, & Longini à Rom. Martyrolog. & Menolog. VIII. Kal. Iulij, & aliorum: quorum Actibus, præcipuè S. Marcelli, instruimur, fuisse cingulum militare omnino idem, quod balteum. hæc enim ibi narrantur: *In civitate Tingitana, procurante Fortunato præside, advenit natalis dies Imperatoris. Ibi cùm omnes in convivijs epularentur, atque sacrificarent; Marcellus quidam ex Centurionibus legionis Trajanæ, profana reputans illa convivia, rejecto cingulo militari coram signis legionis, quæ tunc aderant, clara voce testatus est, dicens: Iesu Christo Regi æterno milito. Abjecit quoque vitem, & arma, & addidit:*

Ex

Ex hoc militare Imperatoribus vestris desisto. & paulò pòst: *Stupefacti autem milites ista audientes, tenuerunt eum, & nunciaverunt Astasiano Fortunato Præsidi legionis, qui jussit eum conjici in carcerem. Finitis autem epulis, residens in consistorio, præcepit introduci Marcellum Centurionem. introductoque Astasianus Fortunatus Præses ei dixit: Quid tibi visum est, ut contra disciplinam militarem te discingeres, & balteum ac vitem projiceres?* & paucis interpositis versibus: *Miles hic, rejecto cingulo militari: Christianum se esse testatus, coram omni populo in deos & in Cæsarem multa blasphema locutus est. ideo ad te direximus, ut quod de eodem claritas tua sanxerit, jubeas observari.* hæc custodes de beato Marcello ad Agricolaum Iudicem, ad quem tunc, ut condemnaretur, missus fuerat. Cùm igitur horum actuum exordio legatur, projecisse Marcellum cingu-

gulum militarē; & deinde inferiùs, dum à Præside accusaretur, projecisse eum balteum, & pòst iterum cùm Agricolao de ipsomet à militibus sermo fieret, cingulum; sequitur profectò ex his idem omnino fuisse. Porro balteus, teste Varrone de lingua Latina lib. 4. cingulum erat ex corio bullis ornatum, quod ab humero dextro ad sinistrum obliquè ducebatur, sic namque de eo scriptum reliquit Quintilianus lib. 11. *Sinus ille, qui ab humero dextro ad sinistrum obliquè ducitur, velut balteus, nec strangulet, nec fluat* hæc ille.

Hîc unum observet lector, nimirum tantam fuisse militum Christianorum constantiam, tantumque pariter pro Christi fide patiendi ardorem, ut sæpissimè de ipsis inveniatur, sponte in Gentilium Imperatorum, aliorumque Præsidum contemptum, cingulum militare abjecisse. Quamobrem de S. Hesychio hæc verba leguntur:

Qui cùm esset miles, & audisset præceptum Maximiani, ut si quis non sacrificaret idolis, cingulum militare deponeret; repentè ac sponte cingulum solvit. & de SS. Eudoxio & socijs: *Eudoxius, zonâ statim ablatâ, eam projicit in faciem Præsidis: hoc autem visum est alijs adhortatio, & zelus: & totus qui circumstabat numerus, qui erant mille centum & quatuor, bono exemplo protinus utentes Eudoxij, ij quoque projecerunt zonas in faciem illius.* idem etiam habetur in rebus gestis S. Marcelli, quarum verba nuper recitavimus. Atque de pœnis militum Christianorum hæc hactenus.

De virgis, atque scorpionibus.

Frequenter de virgis, quibus rei cædebantur, mentionem facit Plautus diversis in locis, nimirum Asinar. act. 2. scen. 2. & act. 3. scen. 2. Capt. act.

act. 3. scen. 4. Casin. act. 5. scen. ult. Epidic. act. 1. scen. 1. & act. 2. scen. ult. Bacch. act. 4. scen. 6. Men. act. 1. scen. 5. Milit. glorios. act. 2. scen. 6. & act. 3. ac 7. & alibi sæpe. Item Plinius lib. 16. cap. 18. Valerius Maximus lib. 4. cap. 1. Cicero pro Rab. necnon etiam lib. de divinat. & de finib. bonor. & malor. S. Isidorus etymolog. 6. cap. ult. Prudentius in S. Romani martyris hymno, Sigonius lib. 3. de judicijs cap. 3. Baronius in Notis ad Rom. Martyrologium, atque alij multi.

Erant virgæ apud veteres multiplicis generis: quædam ex ulmo, & harum meminit Plautus Asinar. act. 2. scen. 2. dum ait: Virgæ multiplicis generis ex ulmo.

Ipsos, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas, &c.

Et paulò pòst:

Mihi tibique interminat' st, nos futuros ulmeos.

& act. 3. ſcena 2.

Vbi ſæpe ad languorem tuâ duritiâ dederis octo
Validos lictores ulmeis affectos lentis virgis.

& Epidic act. 2. ſcen. ult.

Quod pol ego metuo, ſi ſenex reſciverit,
Ne ulmeos paraſitos faciat.

Hæc Plautus: quibus monemur ſolitos fuiſſe veteres virgis his ulmeis ſervos vel maximè corripere.

Virgæ ex betula.

Erant inſuper aliæ ex betula, de quibus ſic Plinius loco ſuperiùs citato literis conſignatum reliquit: *Gallica hæc arbor* (hoc eſt betula) *mirabili candore, atque tenuitate, terribilis magiſtratuum virgis. eadem circulis flexilis, item corbium ſportis.* hactenus ille.

Virgæ ex quercu, fraxino & ſalice.

Præterea quædam aliæ erant ex quercu, aliæ ex fraxino, aliæque demum ex ſalice. Virgarum primi gene-

generis teſtes ſunt Acta S. Acatij Centurionis deſcripta à Metaphr. apud Surium 3. & Lipomanum 7. Alterius, res geſtæ cujuſdam martyris, Alexandri nomine ab eodem auctore apud eoſdem tom. 3. & 7. Tertij verò generis Prudentius in S. Romani martyris hymno his verſibus:

Cum puer torqueretur juſſu Præſidis,
Impacta quoties corpus attigerat ſalix,
Tenui rubebant ſanguine uda vimina.

Poſſumus hoc idem confirmare ex his, quæ memoriæ tradidit Plautus Epid. act. 1. ſcen. 1. dum ait:

Lictores duo, duo viminei faſces virgarum.

Vimina quippe fiunt ex populorum virgis, ulmi, & ſanguineorum fruticum, & betulæ, & vitis, & coryli intortæ, & ſalicis, quæ principatum obtinet.

De virgis ex vite confectis.

Virgis ex vite confectis cædebantur milites rei: unde nos non latere oportet (ut optimè observavit Sigonius de antiquo jure provinc. lib. 2. cap. 2.) Centurionum insigne vitim fuisse, eaque minus promptos ad parendum milites castigari consuevisse. declarat hoc Plinius lib. 14. cap. 1. *Centurionum in manu vitis opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat.* Tacitus lib. 1. *Centurio Lucillus in seditione interficitur, cui militaribus facetijs vocabulum, Cedo alteram, indiderant; quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat.* hæc Tacitus. Hinc Iuvenalis etiam de Mario satyra 8. dixit:

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,

Si

Si lentus pigrâ muniret castra
dolabrâ.

Et Sil. lib. 12.

Miscebat primas acies, Latiaque
superbum
Vitis adornabat dextra decus.

Et de virgis ex vite factis hæc jam satis.

De virgis ferreis & plumbeis.

Quamvis virgæ, quibus rei cædebantur, fierent utplurimum ex tenuibus arborum bacillis; nonnumquam tamen ex ferro etiam, plumbove fiebant. Innuunt hoc aliqua sanctorum martyrum Acta, nempe Pauli, & Iulianæ à Metaphr. descripta Lipom. 7. & Surij 3. Cucuphatis à Surio tom. 4. Christophori, atque Callinici à Rom. Martyrologio, illius octavo Kal. Augusti, hujus quarto Kal. ejusdem. Item Acatij martyris à Metaphr. apud Lipom. 7. & Surium 3.

De virgis ſpinoſis, hoc eſt, de ſcorpionibus.

Non ſolùm lenibus virgis ſolebant antiqui ſuos delinquentes, ac Chriſtianos homines corripere, ſed etiam nodoſis, atque aculeatis, quæ quidem proprio nomine ſcorpiones ab ijſdem vocabantur. indicat hoc Iſidorus etymolog. lib. 6. cap. ult. inquiens: *Virga ſunt extremitates frondium, arborumque: ſi lenis, virga eſt; ſi autem nodoſa, vel aculeata, ſcorpio rectiſſimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere in corpus infligitur.* hactenus ille. Unde, fit ut ſi occurrerit quandoque in ſanctorum martyrum paſſionibus invenire, Chriſti fideles ſpinoſis virgis, nodoſiſque atque aculeatis cæſos fuiſſe, idem intelligi debeat, ac ſi ibidem ſcriptum eſſet, eos ſcorpionibus fuiſſe verberatos.

De virgis lenibus, vel ſpinoſis.

Virgæ igitur (ut ex ſupradictis patet) erant vel lenes, vel ſpinoſæ. Si

Si primi generis; vel ex tenuibus arborum bacillis, aut ex metallo. Si ex arborum bacillis; vel ex ulmo, vel betula, vel quercu, aut fraxino, vel demum ex salice. Si verò ex metallo; aut ex ferro, & quandoque ignito, aut ex plumbo. His etiam possumus addere ea quæ de virgis leguntur in rebus gestis sanctorum Hermilli atque Stratonici descriptis à Surio tom. 1. sunt autem hujusmodi: *His irâ percitus Licinius jubet Stratonicum porrectum supinum virgis figura triangulari in ventre verberari. & erat quidem hoc grave tormentum, & corporibus humanis minimè tolerandum: anguli enim vigarum, non secus ac quidam enses, carnes vehementer tangebant.* hæc Acta.

De virgis figura. triangulari.

Sciendum insuper est, non solùm prædictos martyres, Acacium, Alexandrum, Paulum, Cucuphatem, Christophorum, Callinicum, Hermillum, atque Stratonicum lenibus virgis cæsos

fuiſſe, ſed quamplures alios etiam, videlicet, [a] Pontianum, [b] Zenonem, Alexandrum quemdam, Theodorum, [c] Paulam virginem, [d] Licarionem, [e] Reginam, [f] Tryphonem, Claudium, [g] Aſterium, [h] Hieronem, [i] Ariſtum, & alios utriuſque ſexus innumeros. Virgis verò nodoſis, atque aculeatis, hoc eſt, ſcorpionibus (quorum fit mentio 3. Reg. 12. & 1. Paralip. 10.) glorioſos Chriſti milites, [k] Baſilidem, Cyrinum, Naborem, Nazarium, [l] Terentianum, Baſſum Epiſcopum, [m] Claudium, Nicoſtratum, Symphorianum, Caſtorium, Simplicium, infinitoſque alios.

Obſer-

a *Pontiani Acta Petrus refert lib. 1. c. 102.* b *SS. Zenonis, Alexandri, & Theodori Lipom. 7. & Sur. 2.*
c *Paulæ virginis Menolog. 3. Iunij.* d *Licarionis idem Menolog. 7. ejuſd.* e *Reginæ virg. Petrus l. 8. c. 47.* f *Tryphonis Sur. 1. SS. Claudij &* g *Aſterij Surius 4.* h *Hieronis Sur. 6.* i *Ariſti Surius 6. ex Metaphr.* k *SS. Baſilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarij Petrus lib. 5. c. 109.* l *Terentiani Petrus 7. cap. 136.* m *SS Claudij, & ſocior. Surius 6. ex Adone. eſt diverſus hic Claudius ab alio de quo ſuprà fecimus mentionem.*

Obſervare præterea debemus, licèt virgis cædere, ignominioſum extiterit apud majores animadverſionis genus, ceteris tamen alijs (hoc minimè obſtante) levius fuiſſe: cujus rei teſtis eſt *l. un. ff. de emendat. ſervor. & l. 2. de public. curſu. C. Theod.* Fuiſſe autem ignominioſum hujuſmodi virgarum ſupplicium, conſtat ex l. Porcia, ac Symphronia, & ex antiquorum auctoritatibus. Lege Ciceronem pro Rabirio, atque actiones ejus in Verrem, item Ioſephum de bello Iudaico lib. 2. cap. 14. ubi quaſi pro monſtro habetur, Cæſtium Florum Iudæos Romana civitate donatos, virgis cæcidiſſe, patibuloque affixiſſe. Vide etiam Actuum Apoſtolorum caput 16. & epiſt. Paul. ad Philip. & Valerium Maximum lib. 4. cap. 1. de animi moderatione, Aulum Gellium lib. 10. cap. 3. & Sigonium de antiquo jure civium Rom. 1. c. 6.

Poſtremò notari velim, Catholicos ab hæreticis noſtri temporis virgis nonnumquam cædi ſolere. Innuit hoc Sanderus lib. 3. de ſchiſmate Anglicano, dum inquit: *Neque hîc ſilentio prætereundum eſt, aliquot etiam plebejos, quod eccleſias & profana Proteſtantium officia adire noluerant, cùm non haberent unde mulctam pecuniariam ſolverent, ſententiâ Iudicis diu ac miſerabiliter per Wintonienſem tractos, ac nudos crudeliter virgis fuiſſe cæſos.* hæc ibi. Modum autem, quo id conficiatur, docet Theatrum crudelitatum hæreticorum noſtri temporis, his verbis: *Catholici carris alligati vicatim flagellantur.*

De plumbatis, quibus martyres cædebantur.

Erant plumbatæ (ut ſanctorum martyrum res geſtæ indicant, & Prudentius, atque quædam picturæ, quæ hîc Romæ inviſuntur) quoddam flagelli genus ex fu-

funiculis aut loris factum, quorum summitatibus glandes plumbeæ alligabantur, quo postea terga ac collum damnati hominis verberabantur. meminerunt de hoc flagelli genere passiones sanctorum quamplurimæ, & Prudentius hymno B. Romani martyris, sic scribens:

Tundatur tergum crebis ictibus,
Plumboque cervix verberata extuberet:
Persona quæque competenter plectitur.
Magnique refert, vilis sit, an nobilis.

Mos verò fuit apud veteres, ut viliores personæ tantùm plumbatarum verberibus afflictarentur. Innuunt hoc leges: l. siquidem 2. de quæst. C Theod. hujusmodi verba habentur: *Plumbatarum verò ictus, quos in ingenuis corporibus non probamus, sed decem primos tantùm ordinis*

Curia-

Curialis ab immanitate hujuſmodi verberum ſegregamus. & l. 8. de Decur. Cod. Theod. *Omnis ordo Curialis ab ictibus plumbatarum habeantur immunes.* his etiam olim debitores affici conſueverunt. vide *l. 4. & 7. de exaction. Cod. Theod.* Viguit verò hujuſmodi ſupplicij genus temporibus etiam Honorij Imperatoris, qui impium hæreſiarcham Iovinianum contuſum primùm plumbo unà cum ſuis gregalibus damnavit exilio. teſtatur hoc Cod. Theod. *l. 54. de hæret.* Conſule Notas in Rom. Martyrolog. ad menſem Martij.

Ceterùm quamvis hujuſmodi plumbatarum verbera non eſſent ad inferendam reis hominibus necem; civilium ſiquidem legum præſcripto, reum uſque ad mortem cædere vetitum erat; complures tamen inter plumbatarum ictus extremum vitæ ſpiritum edidiſſe reperiuntur. Indicant hoc Ammianus Marcellinus lib. 28. & Am-

& Ambrosius epist. 17. lib. 2. edit. Rom. cùm ait: *Quid respondebo postea, si compertum fuerit, data hinc auctoritate, aliquos Christianorum aut gladio, aut fustibus, aut plumbatis necatos?* hæc ille. Atqui Christiani qui sic vitam pro Christo profuderunt, fuerunt hi, [a] Maximus, [b] Papias, [c] Maurus,[d] Severa virgo Romana, ejusque fratres Marcus, atque Calendius; item [e] Gervasius,[f] Januarius,[g] Concordia,[h] Privatus,[i] Severus, Severianus, Carpophorus, Victorinus,alijque innumeri,quorum nomina brevitatis gratiâ prætermittimus recensere. Porro de quibusdam alijs Christi fidelibus legimus etiam plumbatarum ictibus affectis, qui tamen non idcirco ex hac vita migrarunt. fuerunt hi

a *Acta Maximi Surius 6. sub S. Cæcil. nomine.* b *Acta Papiæ &* c *Mauri nos in hist. SS. Virg. Rom. ubi & Acta S.* d *Severæ & fratrum ejus.* e *Gervasii Petrus lib. 5. c. 126.* f *Ianuarij Mombr. tom. 1.* g *Concordiæ Surius tom. 4. sub. S. Laurentij nomine.* h *Privati. Petrus lib. 9. cap. 79.* i *SS. Severi & sociorum Surius 6.*

hi (ut aliquos horum enumeremus) [k] Laurentius, [l] Artemius, [m] Procopius, [n] Abdon, [o] Senen, [p] Gordianus, [q] Erasmus & [r] Theodorus Episcopi.

De alijs plumbi usibus in carnificina sanctorum martyrum.

Plumbo quoque utebantur veteres ad reos excruciandos duobus alijs modis: Quandoque eo liquente ipsos toto corpore nudatos perfundebant; & de hoc cruciatus genere cap. 9. tractabimus. Quandoque verò eo utebantur non ad cædendum, vel torrendum, sed ad singulas damnatorum hominum compages distrahendas, cùm videlicet reis, brachijs revolutis sublime appensis, plumbea pondera deorsum

k *Laurentij Surius tom.* 4. l *Artemij nos cum Actis S. Paulinæ ejus filiæ virg. ac mart. Rom.* m *Procopij Surius* 4. *ex Metaph* n *SS Abdon &* o *Senen Surius item* 4. *sub S. Laurentij inscriptione.* p *Gordiani Sur.* 3. q *Erasmi vetera manuscripta.* r *Theodori Martyrologium Rom.* 4. *Non. Iul.*

ſum ad eorum pedes vinciebantur. Meminit de his ponderibus plumbeis Ammian lib. 29. dum ait: *Expediuntur pondera plumbea.* Si tibi libet plura alia de his ponderibus plumbeis ſcire, lege res geſtas ſanctorum martyrum Juſti à Petro relatas lib. 10. cap. 9. & Mamantis à Metaphraſte apud Surium to. 1.

Quomodo ab antiquis rei caderentur.

Conſuevere veteres, reos cædendos primùm denudare, & poſtea ſupra dorſum eorum, aut ventrem, vel demum ſuper aliquam aliam eorumdem corporis partem virgis, aut alijs flagellorum generibus verberare; quod quidem exequebantur lictores multis modis: nonnumquam enim reos erectis ſtipitibus, aut columnis alligabant, & tum inde cædebant: interdum vel humi, vel ſal- Munus lictorum.

ſaltem ſuper acutis obeliſcis terræ difixis unius pedis magnitudine extendebant: quandoque verò eos ſublime recto corpore appendebant; vel ad humeros ſaltem alicujus, more puerorum, & eorum natibus verbera infligebant: aut demum quatuor palis terræ fixis vi extenſos alligabant, ac poſtea, igne ad acerbiorem cruciatum ſuppoſito, eos immiſericorditer verberabant. At certè ſolitos olim fuiſſe magiſtratus populi Romani lictoribus jubere, ut reos, de quibus ſumendum erat ſupplicium, denudarent atque ſpoliarent, oſtendunt apertè Acta ferè ſingula ſanctorum martyrum, nominatim Ananiæ relata à Surio to. 5. Eulampiæ ab eodem tomo ſimiliter 5. Secundiani à Mombritio tom. 2. Trophimi à Metaphr. Surij 5. Clementis Ancyrani ab eodem Surij 1. Artemij à prædicto Surio tom. 5. Tryphonis à Surio etiam

Martyres veſtibus denudati cædebantur.

tomo

tomo 5. Domnuinæ ab eodem ſcriptore tom. 4. ſub ſanctorum Claudij & ſociorum inſcriptione; Barbaræ virginis à codicibus manu exaratis, & à Petro catalogi 1. cap. 25. Hilarij, & Tatiani ab eodem Petro catalog. 3. cap. 203. Apollinaris Epiſcopi à Surio lib. 4. Aquilinæ virginis ab eodem tom. 3. & demum Quirici & Julittæ à Metaphr. apud Surium tom. 3.

Ampliùs ad hoc confirmandum, & magis magiſque ſtabiliendum, ex veterum monumentis adjici poſſunt multa, quibus oſtenſum pariter erit, Judices olim, ac magiſtratus populi Romani, ut de reo ſupplicium ſumeretur, & nudari & ſpoliari reum, & virgas inſuper & ſecures expediri, lictoribus juſſiſſe: Quocirca Livius lib. 2. de Volerone hæc ait: *Conſules ſpoliari hominem, & virgas expediri jubent. Provoco, inquit, ad populum, Volero.:* quo-

quoniam Tribuni civem Romanum in conspectu suo virgis cædi malunt, quàm ipsi in lecto suo à vobis trucidari. Quò ferociùs clamitabat, eò infestiùs circumscindere & spoliare lictor. Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. *Magister equitum* (scribit) *& victor, scissa veste, spoliatoque corpore, lictorum verberibus laceratus.* Præterea Livius lib. 9. de Papirio Cursore verba faciens: *Lictorem*, ait, *expedire securim jussit. Ad quam vocem exanimi stante Prænestino: Agedum lictor, excide radicem hanc*, inquit, *incommodam ambulantibus.* & Valer. Max. lib. 2. cap. 2. eamdem referens historiam, *Virgas*, inquit, *expediri, eumque nudari jussit.* Auctor libri de Viris illustribus cap. 31. de eodem L. Papirio Cursore: *Idem Præneste cùm Prætorem gravissimè increpuisset, Expedi, inquit, lictor secures. Et cùm eum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulantibus ra-*

radicem excidi jussit. Ammianus insuper Marcellinus lib. 30. de Prænestino Prætore scriptum reliquit : *Qui bello quondam Samnitico properare jussus ad præsidium, venerat segnius ad diluendum crimen exhibuum. Papirius Cursor ea tempestate Dictator, securim per lictorem expediri; homineque, abjecta se purgandi licentia, stupefacto, visum propè fruticem jussit abscindi.* ad hæc Livius lib. 8. *Tunc Papyrius*, ait, *redintegrata ira, spoliari Magistrum equitum, ac virgas & secures expediri jussit.* & Cicero actione in Verrem. 7. *Sic repentè hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri jubet.* Ex his igitur jam dilucidè apparet, cæsos fuisse reos à lictoribus vestibus prorsus denudatos.

Jam verò fuisse SS. martyres verberibus laceratos supra dorsum, vel supra ventrem, vel super utrumque, aut aliquam aliam corpo- Martyres super diversas corporis partes cædebantur.

poris partem, dilucidè oſtendunt Acta ſanctórum martyrum Clementis Ancyrani, & Ananiæ, quorum ſuprà fecimus mentionem; præterea Claudij & ſociorum deſcripta à Surio tom. 3. Acatij ab eodem tom. pariter 3. Probi à Petro catalogi. lib. 9. cap. 51. ſub B. Tharaci martyris inſcriptione, Gregorij inſuper, & Marini ab eodem auctore, hujus lib. 2. cap. 6. & S. Gregorij lib. 1. cap. 88.

Martyres columnis & palis vincti, vel humi aut ſuper acutis obeliſcis extenſi, vel ad quatuor ſtipites alligati cædebantur.

Quòd autem Chriſtiani à Gentilibus olim palis aut columnis vincti, humi, vel ſuper acutis obeliſcis terræ fixis extenſi, vel ſaltem ad quatuor ſtipites vi (ut dicitur) alligati, à lictoribus cæderentur, ex multis locis cognoſci poteſt; nempe ex quampluri-mis ſanctorum martyrum Actis, ut Pauli, & Julianæ à Surio relatis tom. 4. Torpetis à Petro lib. 5. cap. 8. & à Mombr. lib. 2. Eulampij & Eulampiæ fratrum, Clementis Ancyrani, ac Domnuinæ, atque

atque Apollinaris, quorum paulò ſuperiùs meminimus; item Tertulli, aliàs Tertullini presbyteri, à Surio tom. 4 ſub S. Stephani Papæ nomine, Marinæ à Metaphr. Surij 4. Leontij & Theodoli à prædicto Surio tom. 3. Tryphonis à Surio etiam tom. 1. Nicetæ à Petro lib. 8. cap. 70. Athenogenis & Platonis à Metaphr. Surij 4. Alexandri à Surio tom. 3. Andronici à Petro lib. 9. cap. 51. Acatij à prænotato Surio tom. prædicto; Theogonis à Petro lib. 2. cap. 41. Anaſtaſiæ majoris à nobis in noſtra ſanctarum virginum Romanarum hiſtoria, Theonillæ à Surio tom. 3. Mercurij à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, & à Metaphr. Surij 6. & demum Barbari militis ac martyris à Petro lib. 4. cap. 170. Legantur quæ cap. 1. de ſtipitibus, columnis, atque arboribus, ſcriptis mandavimus.

At fuisse sanctos martyres (quod probandum restabat) puerorum more cæsos, cognosci potest ex Prudentij hymno in sanctum Romanum; ubi Asclepiades de Barula puero, quem invitus Christo martyrem consecraturus erat, sic imperat:

—— pusionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulsent nates.
Mox & remota veste, virgis verberent,
Tenerumque duris ictibus tergum secent,
Plus unde lactis quàm cruoris defluat.

De Cathomo. Quibus profectò monemur, idem prorsus esse dicere, Martyr *cathomo* cædatur, &, puerorum more (sicuti à ludimagistris infantes verberari solent) vapulet. Namque ubi Prudentius ex Tyranni persona cecinit:

Sublime tollant, & manu pulsent nates.

Pe-

Petrus lib. 10. cap. 75. ejuſdem Sancti res geſtas referens, ita litteris conſcriptum reliquit: *Præfectus puerum teneri fecit, & cathomo cædi.*

Ampliùs ad hanc item vocem declarandam valde conducunt, quæ in notis ad * Romanum Martyrologium in medium adducuntur, quæ ſtudioſus ac diligens lector videre poterit.

15. Iunij editionis Plantinianæ.

Verùm non ſolùm pueri, ut Vitus, & Barula, quòd pueri eſſent, puerorum more cæſi leguntur; ſed & alij etiam utriuſque ſexus provectioris ætatis: quod quidem majoris ignominiæ irrogandæ cauſâ factum cenſetur. Sic Thomas ſanctiſſimus Epiſcopus apud Victorem de bello Wandalico lib 1. verberatus invenitur, & Afra in ejus paſſione apud Marcum Velſerum doctiſſimum virum, qui eam ex antiquis exemplaribus recognovit, emendavit, auxit, notiſque accuratiſſimis illuſtravit.

Cathomo non tantùm infantes cædebantur.

Si dicas huic ſententiæ obſtare, quia martyres nequaquam cathomæ, aut cathomi cæſi narrantur, quod conveniens fuiſſet, ſi nomen à corporis poſitu deſumeretur; ſed cathomo, aut cathomis: ſignum ergo evidens eſſe, verberandi inſtrumentum hac voce exprimi, eadem prorſus ratione, quâ gladius, pugni, lora, virgæ inſtrumentum cædendi denotant, cùm aliquem gladio, pugnis, loris, virgis cæſum dicimus. Quibus omnibus, pace dicam viri magni & docti, qui aliter de cathomo ſenſit, reſpondere poſſumus, eo ſenſu accipiendum eſſe cathomo cædi, quo antiqui ſcriptores deſumpſere; hi autem quomodo deſumpſerint, declaratur optimè in Notis ad Rom. Martyrologium, & nos jam abundè ſuprà, ut non opus ſit ampliùs repetere, tam ex Prudentij hymno de S. Romano, quam ex actis ejuſdem à Petro recitatis oſtendimus.

Dein-

Deinde in martyrum rebus gestis sæpissimè legimus modos, quibus excruciabantur, in sexto casu, ut capite plectatur, appendatur pede, brachio, pollicibus manuum, &c. quocirca idem fuit dicere, Martyr cathomo cædatur, ac, ad humeros alicujus appendatur, & ejus natibus verbera infligantur. Posset fortassis etiam dici, Cædatur cathomo, id est, situ cathomo. Et de his satis.

De ministris, ad quos priscis temporibus reos cædere pertinebat.

Ministri, qui reos magistratuum jussu cædere solebant, lictores vocabantur: erant hi Consulis, Proconsulis, & similium ministri: Consulis, & Proconsulis, duodeni erant, aliorum seni, uno dumtaxat excepto Urbano Prætore, cujus bini erant. Præibant singuli magistratus, portantes virgarum fasciculos cum secu- De lictoribus.

 ribus

Lictores cur portarent fasces cum securibus.

ribus ligatos, ut quoties jussi essent, eos solventes, virgis primùm damnatum cæderent, ac deinde securi ferirent. Spectabat ergo ad hos (ut patet ex his quæ suprà diximus) vincire, cædere, ac securi reos percutere. possumus etiam hoc idem confirmare alijs testimonijs antiquorum, Ciceronis primum, actione, ni fallor, 7. in Verrem, ubi ait: *Sex lictores circumsistunt valentissimi, & ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi.* Item Livij lib. 8. dicentis: *Lictor deliga ad palum.* Idem omnino probat triste illud carmen, quo lictori de perduelle supplicium more majorum sumere præcipiebatur, Id erat hujusmodi: , *lictor, colliga manus: caput obnubito: infelici arbori suspendito.* Quamobrem Livius lib. 1. *Duumviri*, ait, *cùm condemnassent; tum alter ex his, P. Horati, tibi perduellionem indico, inquit. Lictor, colliga manus.* & mox: *Hunccine, aje-*

ajebat, quem modò decoratum, ovantemque victoria incedentem vidistis, Quirites, eum sub furca vinctum inter verbera & cruciatus videre potestis? quod vix Albanorum oculi tam deforme spectaculum ferre possent. I, lictor, colliga manus, quæ paulò antè armatæ Imperium Populo Romano pepererunt. I, caput obnube liberatoris urbis hujus: arbori infelici suspende: verbera vel intra pomœrium, modò inter illa pila, & spolia hostium; vel extra pomœrium, modò inter sepulcra Curiatiorum. hoc idem Cicero oratione pro Rabir. perduel. reo comprobat. *Namque*, inquiens, *hæc tua quæ te hominem, clementem, popularemque delectant: I, lictor, colliga manus, quæ non modo hujus libertatis, mansuetudinisque non sunt, sed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilij; sed Tarquinij superbissimi atque crudelissimi Regis ista sunt cruciatus carmina, quæ tu homo lenis ac popula-*

ris libentissimè commemoras, Caput obnubito, Infelici arbori suspendito. Quæ verba, Quirites, jampridem in hac Republica, non solùm tenebris vetustatis, verùm etiam luce libertatis oppressa sunt. Livius lib. 26. *Id ita esse ratus,* ait, *acceptas litteras, neque resolutas, cum in gremio posuisset, præconi imperavit, ut lictores lege agere juberet.* & paulò pòst pronunciasse refert: *Lictor viro forti adde virgas, & in eum primùm lege age.*

Ad hæc quæ diximus, referri queunt, quæ de lictoribus notavit Aulus Gellius lib. 12. cap. 3. *Insuper alia etiam erant lictorum munera, ad ipsos etenim non solùm spectabat vincire reos, cædere, atque securi percutere, sed etiam suspendere; unde erant illa verba: I, lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Præter hæc ad eosdem quoque pertinebat populum submovere: loquentibusque diutiùs quàm oporte-

teret, silentium aliquando imponere; & tandem, vel reos suffocare, ut Plutarchus in Ciceronis vita ostendit, ita de Lentulo loquens: *Primum à Palatio Consul Lentulum sumit, eumque per viam sacram mediumque forum adducit. Forum egressus Consul, cùm ad carcerem ventum esset, tradit lictori Lentulum, eumque strangulari jussit.* hactenus ille. Lictorum etiam partes erant, domos, (ut 2. tom. Annal. Ecclesiasticorum legitur) in judicium vocandorum adire, foresque earum virga percutere. confirmant hæc eruditissimi viri Brissonius lib. 2. de formulis, & lib. 8. & Sigonius de antiquo jure civium Rom. 2. c. 15. & lib. 2. de antiquo jure provinc. c. 5. Ac de lictoribus hactenus.

De quibusdam alijs modis, quibus martyres à Gentibus percuti solebant.

Alapis nonnumquam, colaphis,

pugnis, ac calcibus cædebantur sancti Christi martyres; lapidibus insuper vel eorum ora contundebantur maxillæque confringebantur, vel iisdem obruebantur. & sic interibant. Pugnis, alapis, & calcibus percussi fuerunt gloriosissimi fidei nostræ præcones, [a] Torpes, [b] Marcellinus presbyter, [c] Epipodius, [d] Aquilina, [e] Tatiana, [f] Soteris, [g] Felicitas, Speusippus, [h] Eleusippus, Meleusippus, [i] Symphorosa, Pothenus, aliàs Pothinus Episcopus, de quo ab Eusebio histor. 5. cap. 1. hæc verba narrantur: *Beatus item Pothenus, cui Lugdunensis Episcopatûs ministerium erat concreditum, cùm nonagesimum suæ ætatis annum præteriisset, & corporis imbecillitate ita languesceret, ut vix posset propter virium infirmitatem, quâ distineba-*

a *Acta Torpetis &* b *Marcellini Petrus lib.* 5. c *Epipodij Petrus* 4. *cap.* 8. d *Aquilinæ Sur.* 3. e *Tatianæ nos in hist. nostra SS. Virg. Rom.* g *Feliciatis Sur.* 3. h *Eleusippi & sociorum Petrus lib.* 2. *cap.* 93. i *Symphorosæ Mombrit. tom.* 2.

nebatur, liberè ſpirare; ſpiritus tamen alacritate propter ardentem, quâ flagrabat martyrij cupiditatem, plurimùm recreatus, ad tribunal geſtabatur; & tametſi corpus ejus jam præ decrepita ætate, & cruciatu morbi penè exhauſtum eſſet, anima tamen in ipſo ſervabatur integra, ut per eam Chriſtus gloriosè triumpharet. Qui quidem ad tribunal, magiſtratibus civitatis eum comitantibus, & univerſa multitudine varias cujuſque modi vociferationes contra illum, utpote Chriſtianum, edente, à militibus deductus præclarum fidei teſtimonium perhibuit. Cùm enim à Præſide rogaretur, quis eſset Chriſtianorum Deus? reſpondit: Si tu ea re dignus ſis, cognoſces. Inde igitur aſperè & immiſericorditer raptatus, varias plagas excepit, cùm ab his, qui ſtabant in proximo, qui nihil ejus ætatem reverentes, manibus pedibuſque in illum contumeliosè inſultabant, tum ab illis, qui longiùs erant remoti, qui, quod ſin-

ſinguli habebant in manibus, illud in illum conjecerunt: idque propterea, quod omnes permagna culpæ & impietatis loco ducebant, ſi quiſque petulanter illum inſectari ulla ex parte omitteret: nam deorum ſuorum cauſam ita ſe vindicaturos arbitrabantur. Ille vix jam ſpiritum ducens, in carcerem conjectus fuit, ac biduo poſt efflavit animam. hæc Euſebius de Potheno. Simili etiam mortis genere deceſſit è vita Fabius martyr, de quo Surius ſcribit tom. 3. acta S. Antimi presbyteri referens.

De colaphis, alapis, & palmis.

Colaphus, alapa, & palmæ an ſint ſynonyma.

Creduntur tria hæc vocabula à quibuſdam ſynonyma, colaphus etenim Græcè, alapa Latinè dicitur. atqui id non ſemper verum eſſe, certa, apertaque teſtimonia docent. Matth. cap. 26. *Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt. Alij autem pal-*

Figura xvj. A.

palmas in faciem ejus dederunt. Marc. 14. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus & colaphis eum cædere, & ministri alapis eum cædebant.* Ioan. 18. *Vnus assistens ministrorum dedit alapam Iesu.* Juvencus presbyter lib. 4.

Tunc sanctam Christi faciem sputa improba complent,
Et palmæ in malis, colaphique in vertice crebri
Insultant.

Sedulius lib. 5.

Sacrilegas movisse manus non denique passim,
Vel colaphis pulsare caput, vel cædere palmis,
Aut spuere in faciem plebs execranda quievit.
Ille tamen patiens subjecto corpore totum
Sustinuit, nostraque dedit sua membra saluti.

Namque per hos colaphos caput est
sanabile nostrum:
Hæc sputa per Dominum nostram
lavere figuram:
His alapis nobis libertas maxima
plausit.

Martialis lib. 5. epigr. 62.

O quam dignus eras alapis, Mariane, Latini.

Alapa in quo differat à colapho. Ex his apertissimè apparet, ut alapam pro percussione, quæ palmâ, hoc est, manu dilatatâ, infligitur, sic colaphum pro pugno accipi. Confirmat hoc idem Terentius, qui Adelph. act. 2. scen. 1. cùm dixisset:

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.

non multò pòst adjecit:

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.

& scen. 11.

Omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber est totum
caput.

Pu-

Pugnus & palma quid ſint optimè explicat Cicero lib. qui Orator inſcribitur: *Zeno, ait, cùm digitos compreſſerat, pugnumque fecerat, Dialecticam dicebat ejuſmodi; cùm diduxerat, & manum dilataverat, palmæ illius ſimilem eloquentiam eſſe dicebat.* & lib. 2. de finib. Rhetoricam palmæ, Dialecticam verò pugno ſimilem eſſe affirmabat, quòd latiùs loquerentur Rhetores, Dialectici autem compreſſiùs. Pugnus igitur, ſive colaphus compreſſa manu, alapa dilatatâ incutitur. Iam verò ſi alia cupis ſcire de hoc pœnæ atque ignominiæ genere, quo feminæ potiſſimùm pro Chriſtiana fide afficiebantur, lege Gellium lib. 20. cap. 1.

De martyribus, quorum vel facies lapidibus cæſæ fuerunt, vel ora contuſa, vel demum maxillæ confractæ.

Chriſtiani, qui prænotato martyrij *Figura xvj. C.*

tyrij genere affecti fuere, sunt hi, [a] Papias [b] Maurus, [c] Theodosia, [d] Felix presbyter, [e] Apollinaris Episcopus, [f] Gracilianus, [g] Felicissima virgo, [h] Hippolytus, [i] Polycronius, & milites quadraginta, de quibus Rom. in Martyrologio 7. Id. Martij hæc referuntur: *Apud Sebasten Armeniæ natalis sanctorum quadraginta militum Cappadocum, qui tempore Licinij Imperatoris sub Præside Agricolao post vincula & carceres teterrimos, post cæsas lapidibus facies, in rigentem stagnum missi sunt, ubi gelu constricta eorum corpora disrumpebantur, ac demum crurifragio martyrium consummarunt. Erant autem inter eos nobiliores Cyrion, & Candidus: quorum omnium præclaras glorias S. Basilius alijque*

a *Acta SS. Papiæ &* b *Mauri, nos in hist. nostra SS. Virg. Rom.* c *Theodosiæ Sur. 3. ex Met. sub S. Procopij nomine.* d *Felicis Sur. 4.* e *Apollinaris idem lib. eod.* f *Graciliani, &* g *Felicissimæ Martyrolog. Rom. prid. Id. Augusti.* h *Hippolyti Sur. 4.* i *Polycronij ibid. sub S. Laurentij titulo, & à Rom. Martyrolog. 13. Kal. Martij.*

que Patres scriptis suis celebrarunt. hucusque Martyrologium Romanum. Scribit Polybius, supplicia militaria recensens, milites antiquis temporibus non fustibus solùm cæsos fuisse, sed etiam lapidibus contusos: de ceteris autem eorumdem pœnis notavimus jam suprà, dum de fustibus peregimus.

De martyribus, qui lapidibus obruti, vitam cum morte commutarunt.

Lapidibus appetiti fuere clarissimi viri [a] Stephanus, [b] Demetrius, ac socij, [c] Cyriacus, [d] Tranquillinus, [e] Sisinnius, [f] Diocletius, [g] Florentius, præter hos gloriosissima [h] Emerentiana & Paula virgines, atque [i] Mamelta. *Figura xvj. B.*

De

a *Stephani Acta lib. Act. Apost. cap.* 7. b *Demetrij Men. VII. Id. Augusti.* c *Cyriaci & Paulæ virg. Petrus lib.* 5. *cap.* 125. d *Tranquillini Sur. tom.* 1. *sub sancti Sebastiani tit.* e *Sisinnij,* f *Diocletij,* & g *Florentij Sur. tom.* 3. *sub B. Antimi presbyteri inscriptione.* h *Emerentianæ, nos in hist. nostra SS. Virg. Rom.* i *Mamelta Men. III. Non. Octob.*

De ingentibus ſaxis, quibus Chriſtiani opprimebantur, & excruciabantur.

Figura xvi. D. Lapidibus etiam magnis Chriſti Domini noſtri ſervi alijs modis excruciabantur : legimus enim nonnumquam eos ingentibus ſaxis oppreſſos fuiſſe. in Actis quippe B. Theopompi martyris à Petro relatis catalog. 5. cap. 33. hæc leguntur : *Eductus hic ſanctus vir è carcere, & in terram ſupinus extenſus, atque ad ſtipites ligatus, lapis magnus vix ab octo viris portatus ventri ejus ſuperponitur : ſed elevatus lapis à ſeipſo divina virtute*, &c. Et in Actis S. Victoris martyris ab eodem auctore lib. 6. cap. 122. hæc litteris conſignata comperiuntur : *Poſt triduum eductus è carcere, ſtatuam Iovis ſibi oblatam, ut ci thura incenderet, pede evertit : cui pes ille ſtatim præſcinditur, deinde molæ molendini*

ſup-

ſuppoſitus crudeliter conteritur; verùm pòſt paululùm machina ipſa diſſipata, dum adhuc martyr Domini aliquantulum palpitaret, & quæ ſequuntur. Et in rebus geſtis ſanctiſſimi viri Artemij martyris à Metaphr. deſcriptis Surij tom. 5. in quibus hujuſmodi verba narrantur: *Hæc cum audiſset Iulianus; & eſſet animus ejus repletus irâ, accerſit lapicidas, & dixit eis: Videtis hanc petram? (oſtendens quamdam præruptam ex adverſo theatri) eam in duas partes dividite: & cum alteram partem ſupinam in terris dejeceritis, deſuper eam maleficum hunc extendite, alteraque parte cum impetu ipſum cooperite; ut is medius interceptus, ſimul carnes habeat & oſsa corrupta; & factis ipſis diſcat, cuinam reſiſtat, & an Dei ſui fruatur auxilio. Eo autem facto dicto citius, & ſancto in medijs petris intercepto, tanta erat vis, quæ eum premebat, ut cùm ejus oſsa confringeren-*

gerentur, quidam ſonus & fragor à multis exaudiretur. Diſrupta enim ſunt omnia, quæ erant intra ipſum, & contritæ ſunt omnes compages ejus oſſium, & oculi exceſſerunt è ſede propria. ſed quamvis eſset ad hanc adductus neceſſitatem, non neglexit tamen ad Deum canere: pſallebat enim in petra, dicens: Exaltaſti me, & deduxiſti me, quoniam factus es ſpes mea, turris virtutis à facie inimici: ſtatuiſti ſupra petram pedes meos, & direxiſti greſsus meos. Accipe ergo, Fili Dei unigenite, ſpiritum meum, & ne concludas me in manus inimicorum, Sic ergo cùm in medio petrarum totum diem & noctem manſiſset martyr; juſſit ſceleratus Iulianus disjungi petras, eum penitus interijſse, & nullam ſpiritus partem eſse ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus à petris, egreſsus eſt, incedens, & ſuis utens pedibus, re vera miraculum maximè admirandum. Homo nudus,

cui

cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra & carnes petrarum complicatione compressa, ejus autem intestina omnia miserè effluxerant, is (ô novum & alienum spectaculum!) ambulabat & disserebat, & loquebatur adversus Tyrannum. Vnde is quoque stupore afficiebatur, &c. hucusque Acta. De martyribus insuper saxis magni ponderis vitâ privatis scribit Metaphr. in rebus gestis S. Josephi apud Surium tom. 2. his verbis: *Cùm autem sanctum paulò longiùs dimovissent, & manus ponè vinxissent, fossam ei fodiunt, & eum ad lumbos usque demissum infodiunt. Deinde comprehensos circumsistunt Christianos; & pulsantes jubent eos virum inclytum appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quoque Isdandul, ut* S. Isdandul. *similia faceret urgentibus, dixit illa: Nihil umquam à seculo tale auditum fuit, ut cogatur femina extendere manum adversus viros*

san-

sanctos, quomodo vos nunc facitis: qui adversus inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma tollitis; & patriam, quæ degit in pace, sanguine & cæde impletis. Illi verò obelisco longæ arundini alligato, eo Sanctum pungere imperabant. Illa autem; Absit, inquit, ut ego id faciam; nam ego id prius cordi meo libenter affixero, quàm per ipsum sanctum corpus vel minimè attingam. Sic illa quidem virilem ostendens constantiam, conspecta est potentior, quàm cogitarant parricidæ. Sanctum autem tam crebris lapidum nivibus obruerunt, ut cerneretur solum caput, reliquo corpore lapidum congerie obruto. Quod quidem caput cùm quidam ex impijs vidisset adhuc moveri, jubet uni ex lictoribus, ut accepto lapide, quantum poterat manus capere, in id desuper immitteret. Quod quidem cum factum esset, & pondere lapidis caput esset contritum, beatus Christo tradit pretiosam animam.

Stimulis etiam afflictabantur SS. martyres Vide quæ cap. 9. sunt à nobis notata.

mam. hucuſque Acta. Jam verò reliquum eſt, ut poſtquam ſanctorum martyrum cruciatus, de quibus hoc quarto capite egimus, formis expreſſerimus, quintum caput feliciter aggrediamur.

FI-

FIGVRA XII.

A *Fasces consulares.*
B *Scorpiones.*
C *Flagra.*
D *Lora.*
E *Fustes.*
F *Plumbatæ.*

B C C B
D D
E E
A
F F

Fig. XII

FIGVRA. XIII.

A *Martyr loris quatuor è summis manibus pedibusque fortiter alligatus, violenter utrinque distrahebatur, adeò ut membratim & particulatim discerperetur.*

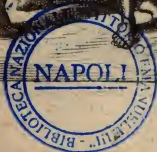
Fig. XIII

FIGVRA XIV.

A *Martyres erectis stipitibus, palo, aut columnis alligati, & fustibus tamdiu interdum cæsi donec expirarent.*

A

L2 Fig XIV

FIGVRA XV.

A *Martyr quatuor palis alligatus, & fustibus cæsus.*

B *Martyr nudus ferreis cuspidibus impositus, & fuste violenter cæsus.*

C *Martyr manibus pedibusque ligatis fuste pariter cæsus.*

A

Fig.xv B C

FIGVRA XVI.

A *Martyr alapis, calcibus & pugnis cæsus.*

B *Martyr lapidibus contusus.*

C *Martyr cujus os & maxilla lapide confringuntur.*

D *Martyr prægrandi saxo oppressus.*

B

A

C

D

Fig. XVI

CAPVT V.

De instrumentis, quibus Christi fidelium carnes Gentes discerpebant, nempe de ungulis, uncis, & pectinibus ferreis.

TRibus distinctis instrumentis dæmonum cultui deditì (sicuti quamplurima martyrum Acta testantur) Christianos excarnificabant, ungulis nimirum, uncis, & pectinibus ferreis. Primi generis horum mentionem faciunt Tertullianus multis in locis, & præcipuè lib. adversùs Gnosticos. cap. 1. his verbis: *Alios ignis, alios gladius, alios bestiæ Christianos probaverunt; alij fustibus interim, & ungulis insuper degustata martyria.* & in Apologet. adversùs Gentes cap. 12. *Crucibus & stipitibus imponitis Christianos. Quod simulacrum non priùs argilla deformat, cruci & stipiti superstructa? In patibulo primùm*

corpus Dei vestri dedicatur, ungulis deraditis latera Christianorum. & cap. 30. *Ungulæ fodiant, cruces suspendant*, & quæ sequuntur. Cyprianus ad Donatum epist. 2. *Hasta*, inquit, *& gladius, & carnifex præsto est, ungula effodiens.* & sermone de lapsis *Nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet.* Gregorius Nyssenus in B. Gregorij Thaumaturgi vita, *Ligna*, ait, *erant erecta, in quibus eorum extensa, qui persistebant, corpora, horrendis laniabantur ungulis.* S. Augustinus epist. 158. *Quando habet tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis.* & B. Hieronymus epist. ad Innoc. 49. *Cùm lividas*, inquit, *carnes ungula cruenta pulsaret, & sulcatis lateribus, dolor quæreret veritatem.* & paulò inferiùs: *Utrumque latus* (adjecit) *carnifex fodit.* scilicet ungulis. Prudentius in Romano:

Coſtas biſulcis execandas ungulis.

paulò pòſt:

Quàm ſi cruenta membra carpant ungulæ.

& periſteph. I.

Ille virgas, ſecures, & biſulcas ungulas. & 5.

Tormenta, carcer, ungulæ.

Erant ungulæ (ſicut indicat illa, quæ in hunc uſque diem in baſilica Vaticana inter Sanctorum reliquias aſſervatur, à nobis licèt indignis viſa, & ut par erat, venerata, & oſculata) genus quoddam forcipis ferreæ fabricatæ eo modo, quo jam explicaturi ſumus.

Ungularum fabrica explicata.

Conjungebantur primùm duo ſimul ferrei fruſta oblonga aliquantulùm, eo prorſus modo, quo illa forcipis ferreæ fabrorum connecti copularique ſolent: quorum extremæ partes rotundæ erant, & prope earumdem finem paululùm excavatæ; quod idcirco fie-

fiebat, ut hastulæ aliquæ in ipsis includi atque affigi possent, ad majorem commoditatem carnificum reos aut SS. martyres in equuleo positos, vel stipitibus affixos, vel sublime appensos discerpentium. Ostendit id fragmentum quoddam hastulæ semicombustum pariter rotundum, quod ibidem fixum cernitur. In partibus verò superioribus, à conjunctione nimirum amborum frustorum ferri incipiendo, unius palmi erant longitudinis, duorum digitorum latitudinis, exiguæque crassitudinis, subtiles siquidem ac exiles construebantur. Porro his ferrei sex mucrones affigebantur, terni in singulis, hoc ordine servato, ut in alterius illarum medietate duo mucrones ejus fermè superficiei fixi essent, in medietate verò alterius unus tantummodo adversùs duos; qui, si contingebat forcipes constringi, quia in frusti medio

affixus erat, duobus prioribus aculeis quodammodo obviam fiebat, atque occursabat, per eos quasi seipsum trajiciendo. Ampliùs in ijsdem etiam partibus alij totidem mucrones in earum (ut ita dicam) captibus inerant, aculeorum ordine dumtaxat immutato. Unde eveniebat, ut carnes illorum, quibus admoverentur, mucronibus illis & fodicarentur, & sulcarentur. Quocirca mirandum nulla ratione erit, si ex suprà citatis auctoribus aliqui de ungulis loquentes, illas dixerint bisulcas, illisque tamquam earum proprium attribuerint sulcos carnibus damnatorum imprimere.

Hoc martyrij instrumento innumeri Christi milites excarnificati fuerunt, nominatim [a] Papus, [b] Petrus, [c] Clemens Ancyranus, Theophilus, [d] Theodorus, [e] Mau-

a *Acta S. Papi Menolog. 17. Kalend. April.* b *Petri Sur. 1.* c *Clementis idem lib. prædicto, ubi etiam S.* d *Theodori Acta describit.*

e *SS Man-*

[e] Mauritius, & ſocij, [f] Iuſta, [g] Rufina, [h] Felix, [i] Maurinus, [k] Hilarus, [l] Eulalia Barcinonenſis, [m] Neſtor, [n] Epimachus, [o] Valerianus, [p] Maria, [q] Eraſmus, [r] Callinicus, & [ſ] Pelagius.

An forcipes, quæ in baſilica S. Petri aſſervantur, ſint ſcorpiones, vel ungulæ.

Opinati ſunt nonnulli, genus illud forcipis ferreæ, quod in baſilica Vaticana inter Sanctorum reliquias aſſervari paulò ſuperiùs oſtendimus, non ungulas, ſed ſcorpiones fuiſſe: at ſi verum nos fateri oporteat, dicimus ſic ſentientes toto cælo aberrare: quî enim fieri poteſt, ut forcipes illas ſcorpiones credamus, & non ungu-

SS. e *Mauritij, & ſociorum Sur. etiam tom.* 4. f *Iuſta, &* g *Rufina idem tom.* 4. h *Felicis Sur. item tom. eodem.* i *Marini Petrus lib.* 2. *cap.* 6. k *Hilari Petrus uti ſuprà.* l *Eulalia nos in hiſt. SS. virg. extern.* m *Neſtoris Sur. to.* 1. n *Epimachi idem tom.* 5. o *Valeriani Petrus lib.* 8. *c.* 33. p *Maria idem lib.* 10. *c.* 4. q *Eraſmi vetera manuſcr. & Petr. lib.* 5. *c.* 75. r *Callinici Sur. to.* 4. ſ *Pelagij Petrus lib.* 7. *c.* 120.

gulas, cùm (veluti cap. præcedenti oſtendimus) virgarum nomine illi comprehenderentur; hæ autem forcipis ferreæ dentatæ? Ad hæc, illi (ut Acta martyrum, & prænotata ſacræ Scripturæ loca innuunt) erant antiquis uſui ad reos ſolùm cædendos, hæ ad eoſdem excarnificandos, & diſcerpendos. Confirmatur hoc idem; nam conſideranti prædictæ forcipis qualitatem conditionemque, ſtatim apparebit non fuiſſe eam ad damnatos homines verberandos fabricatam, ſed ad diſcruciandos dumtaxat: etenim carnifici rei cædendi ſtudio eam habenti præ manibus, ad hoc exequendum, opus illi erat, ut ambo ferri fruſta ſimul conſtringeret: ex quo factum fuiſſet, ut ipſi mucrones, quia ſic noxium excruciare non potuiſſent, fruſtra ibidem ac ſine cauſa immiſſi, firmatique eſſent. His adjungimus etiam, ungularum pro-

prium

prium extitiſſe (veluti B. Auguſtinus atque Prudentius ſcriptis mandarunt) carnes delinquentium diſcerpere, & diſcerpendo ſulcare. At quis jam non videat forcipem illam in S. Petri Eccleſia aſſervatam hoc facere optimè potuiſſe? ungularum igitur genus erat, & non cujuſlibet alterius inſtrumenti.

De diverſis ferreis martyrij inſtrumentis.

Quoniam ſuprà repoſuimus ungulas in numero forcipis ferreæ; idcirco in præſentia declarandum nobis reſtat, quotnam illæ fuerint, quæ in ſanctorum martyrum carnificinis adhiberentur: multiplicis ſiquidem generis fuiſſe comperimus. Aliquæ erant dentatæ, quæ ſex ferreis aculeis cutem martyris perforabant cùm ſtringerentur; quæ crudeliter nimis membra carpentes, vellebant, ut hæ, de quibus hoc loco agimus. Aliæ ad comprimendum

& contorquendum compositæ; & harum meminit Synesius Episcopus epist. 58. cùm de Andronici Præsidis immanitate pertractat, aitque: *Nisi forcipe auribus apprehendendis, & labijs obtorquendis parato instrumento.* Aliæ rursus ad incidendum; & harum Romano in Martyrologio 6. Kal. Iulij mentio habetur his verbis: *Cordubæ in Hispania natalis S. Pelagij adolescentuli, qui ob confessionem fidei jussu Abdarameni Saracenorum Regis forcipibus ferreis membratim præcisus, martyrium suum gloriosè consummavit.*

Ad hæc martyrij instrumenta reduci possunt forcipes illæ, quibus utriusque sexus Christiani, potissimùm verò feminæ à ministris dæmonum ignominiæ causâ tondebantur. Vide cap. 10. Actuum Ioannis Apostoli à Procoro descriptorum, & res gestas S. Faustæ virginis à Metaph. apud Lipom. 5. & Surium 1. item

à Mom-

à Mombritio tom. ſimiliter 1. & à Petro catalog. 8. cap. 97. & denique ſanctæ Charitinæ virginis Acta à Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Servantur in hunc diem forcipes quibus B Ioannes Evangeliſta attonſus fuit, in ſacroſancta baſilica Lateranenſi, viſu & veneratione digniſſimæ.

Forcipes, quibus S. Ioannes attonſus fuit, aſſervantur in baſilica S. Ioan. in Laterano.

Modi quibus martyres ungulis excruciabantur.

Varijs modis excarnificabantur Chriſtiani ungulis; quandoque equuleo, vel palis, aut columnis alligati; quandoque verò ſublime appenſi, capite etiam nonnumquam ad terram verſo.

Figura xviij. A.

De primo alteroque horum fidem faciunt Acta Neſtoris, Marini, Theophili, Hilari, Iuſtæ, & Rufinæ ſuprà citata, & Ianuarij, atque Pelagij à Petro deſcripta lib. 6. cap. 85. item Gregorij Thaumaturgi à B. Gregorio Nazianzeno loco ſuperiùs notato, & ſan-

& sanctorum Mauritij & sociorum à Surio tom. 4. Idem quoque indicant quæ de stipitibus cap. 1. tractavimus.

Postremi demum modi testimonium dant res gestæ sanctorum Epimachi, & Felicis, & aliorum suprà notatorum. Si alia cupis de ungulis, lege quæ cap. 3. de fidiculis diximus.

De uncis martyrij instrumentis.

Meminit de uncis Cicero Philip. 1. dum ait: *Uncus impactus est fugitivo illi.* & orat. pro C. Rabirio: *Nos à verberibus, ab unco, à crucis denique terrore neque res gesta, neque acta ætas, neque nostri honores vindicabant.* Juvenal. sat. 10. his verbis:

——*Sejanus ducitur unco.*

Sidonius Apollin. lib. 1. epist. 7. in fine: *Uncum*, inquit, *& Gemonias, & laqueum per horas turbulenti carnificis perhorrescens.* Ho-

Horatius lib. 1. ode 35. ad Fortunam, dum ſic cecinit:

Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales, & cuneos manu
Geſtans ahena: nec ſeverus
Vncus abeſt, liquidumque plumbum.

Inſuper de eodem Seneca lib. 3. de ira cap. 3. *Cadavera quoque trahens uncus.* Suetonius in Tiberio cap. 53. *Cùm ei carnifex, quaſi ex Senatus auctoritate, laqueos & uncos oſtentaret.* Lampridius in Commodo, acclamatum habet in Commodum, ipſo mortuo: *Qui Senatum occidit, unco trahatur: Qui omnes occidit, unco trahatur, Qui templa ſpoliavit, unco trahatur,* & quæ ſequuntur: ſæpiſſimè namque ibi de unco fit mentio. Item Suetonius de Vitellio ſcribens ait: *Tandem apud Gemonias minutiſſimis ictibus excarnificatus, & confectus eſt, & inde unco tractus in Tiberim.* præterea de eodem etiam Ammianus Marcellinus lib. 7. his verbis: *Intendebantur equulei, uncoſque pa-*

parabat carnifex. & lib. 26. *unci & cruentæ quæstiones.* Prudentius peristeph. hymno 5.

Stridentibus laniatur uncis.

Adhæc, Acta S. Sebastiani martyris à veteribus manuscriptis, & à Surio tom. 1. recitata, ubi hæc verba leguntur: *In cloaca, quæ est juxta Circum, quære, & ibi invenies corpus meum pendens in unco.* Ampliùs de uncis res gestæ etiam aliorum SS. martyrum verba faciunt, ut Platonis apud Surium tom. 4. Pontiani apud eumdem tom 1. Nicetæ apud Petrum lib. 8. cap. 70. itemque SS. Tatianæ *, Martinæ, ac Priscæ virginum Romanarum.

* De his SS. virginibus scripsimus in historia nostra.

Ex his ergo jam dilucidè constat, solitos fuisse veteres uncis uti; non solùm ad reos excarnificandos, vel pertrahendos ad pœnas, hoc est, ad scalas Gemonias, sed etiam ad eosdem sublime appendendos, & demum ad infames,

mes, multiſque flagitijs atque ſceleribus aſtrictos, qui ex hac vita diſceſſiſſent, trahendos in ſentinas, ac ſordium receptacula, vel in Tiberim. Quamobrem mirari deſinamus, ſi de B. Sebaſtiano ſcriptum deprehendatur, fuiſſe ejus corpus poſt obitum ipſius in cloacam Maximam unco protractum: Chriſtiani quippe à Gentilibus, tamquam viri flagitij dedecoriſque pleni, ac ſi in dedecore nati fuiſſent, habebantur. Optimè igitur uncus circumſcribi definirique poteſt hoc modo: *Uncus, baculus eſt oblongus, ſive haſtula oblonga ab altero latere ferramentum habens incurvum, ac in ſe retortum*; quod inſtrumenti genus in uſu Romanis erat ad pertrahendos damnatos ad ſcalas Gemonias, atque ad eoſdem puniendos, & demum ad cadavera flagitioſorum hominum in publicas cloacas trahenda.

Chriſtianos nihili faciebant Gentiles.

Uncus quid ſit, explicatur.

Modi

Modi quibus sancti martyres unco trahebantur.

Figura xviij. B. Eodem prorſus modo unco cruciabantur Chriſtiani, quo ungulis. oſtendunt hoc (ut alia miſſa faciamus) Acta ſanctorum Platonis atque Pontiani martyrum paulò ſuperiùs notata, & quæ cap. 1. de ſtipitibus aſſeruimus.

De pectinibus ferreis martyrij inſtrumentis.

Figura xviij. C. Ad diſcerpendas quoque Chriſti fidelium carnes ferrei pectines adhibebantur. confirmant hoc eorumdem res geſtæ, ſpeciatim Blaſij recitatæ à veteribus manuſcriptis cùm noſtræ bibliothecæ, tum aliorum, Tatianæ virginis deſcriptæ à nobis in hiſtoria noſtra SS. Virginum Romanarum, Febroinæ à Metaphr. Surij 3. & Lipom. 5. Iulittæ à Surio tom. ſimiliter 3. Aquilæ à Menologio

gio 13. Kal. Iunij. Barbaræ virginis à veteribus noſtræ bibliothecæ codicibus manu exaratis, & à Surio tom. 6. & plurium aliorum, quorum ſingula nomina ſolus Deus ſcit. Similes erant hi pectines, ſicut nomen uſúsque illorum indicant, & denique quidam qui in pervetuſtis S. Blaſij imaginibus picti cernuntur, à veterum exemplaribus (ut docti viri opinantur) deſumpti; ſimiles, inquam, hi erant pectinibus illis, quibus lana pecti ſolet. Affigebatur his ferreis pectinibus haſtula quædam convenientis longitudinis, non ſecus ac ungulis fieret: his enim martyres etiam excarnificabantur. Tria igitur erant inſtrumenta ad diſcerpendas ſanctorum martyrum carnes fabricata, ungulæ videlicet, uncus, ac pectines ferrei. Quod verò attinet ad modum, quo martyres pectinibus dilacerabantur, ſciri convenit eo prorſus his fuiſſe

Pectines ferrei quomodo conſtructi.

Sanctos martyrio affectos, quo ungulis afficiebantur.

De teſtaceis fragmentis, quibus carnes Sanctorum dilaniabantur.

Chriſtianis nonnumquam majoris crudelitatis ſtudio carnes teſtaceis fragmentis diſcerpebantur; cujus rei gratiâ, dudum notatis inſtrumentis non ſolûm aliquando latera eorum dilaniabantur, ſicuti latronibus fiebat, ſed etiam venter, femora, ac tibiæ. Audiamus, ſi placet, Euſebium qui oculatus teſtis tantæ immanitatis rabiem aliqua ex parte ſuæ hiſtor. lib. 8. cap. 9. indicavit his verbis: *Apud Thebaida verò omnem narrationem ſuperat exercitata crudelitas: pro ungulis teſtas adhibebant tortores, quibus totum corpus eouſque lacerabant, donec carnis eraderent cutem.* & cap. 10. *Iam verò ungulis exarari, uſitatum ac leve ducebatur. quod tamen ſupplicij genus ſi cui,*

cui fuiſſet adhibitum, non (ut latronibus & homicidis ſolet) latera ſolùm fodiebantur, ſed & venter etiam, & femora, & tibiæ; denique vſque ad ungues ungula penetrabat. hæc ille.

Extendebantur Sancti ad quartum & quintum foramen.

Non contenti diaboli miniſtri prædictis tormentis, quibus Chriſti ſervos afficiebant; excogitabant in dies, ipſorum cruciandorum gratiâ, nova alia crudelitatis & ſupplicij genera adinvenire; & quamvis adinvenerint multa, numquam tamen ipſis conſequi potuerunt, ut debilitaretur, vel frangeretur divina virtus Chriſtianorum; imò fiebat, ut confirmaretur magis, magiſque clariſſimis victorijs illuſtraretur. Tyrannorum quippe immanitas excruciare atque excarnificare illorum corpora potuit, animos verò ipſos cæleſti virtute præſidioque

munitos expugnare, aut labefactare nequaquam potuit. O felicia igitur illa tempora, ac beata! ô felices mortales illos! quorum talis tantaque extitit virtus, ut pueros infantes etiam, qui tunc vitam agebant, deterrere tormenta quantumvis gravia nequaquam potuerint: dilaniabantur fortissimi Christi athletæ ungulis, aut flagellis; postea ad intensiorem eorum cruciatum invenere principes tenebrarum (veluti scribit Euseb. histor lib. 5. cap. 1. lib. 6. cap. 32. & lib. 8. cap. 11. & 14.) ut vi ad quartum vel quintum foramen plagis, verberibusque pleni distenderentur. Quod quidem cùm factum esset, licèt maximus illis inesset dolor, murmur tamen nullum sicuti Ecclesia canit) nullaque querimonia resonabat: corde namque tacito mentes illæ benè consciæ patientiam conservabant. Si plura tibi de hoc tormenti genere

nere ſcire placeat, vide quæ ſuprà cap. 3. notavimus, oſtendentes equuleum à compedibus fuiſſe diſtinctum: ibi enim multa ad hanc rem ſpectantia comperies.

FIGVRA XVII.

A *Vngulæ.*

B *Pectines.*

C *Vnci.*

Fig. XVII

FIGVRA XVIII.

A *Martyr ungulis ſeu forcipibus excruciatus*

B *Martyr uncis dilaniatus.*

C *Martyr pectinibus ferreis miſerè diſcerptus.*

C
B
A

Fig. XVIII

CAPUT VI.

De laminis igneis, & facibus, atque ardentibus lampadibus.

Immanitas Gentilium in ſanctos martyres.

QVamvis Gentes, in Chriſti contemptum, flagellis, ungulisque & conſimilibus (ut capite præcedenti dictum eſt) utriuſque ſexus Chriſtianos in equuleo tortos, dilaniari, extendique ad quartum vel quintum foramen juſſiſſent; non tamen idcirco eorum rabies explebatur: unde eveniebat, ut ſæpiſſimè ſuper illorum recentiora vulnera vel vivam calcem, vel liquens plumbum, aut oleum fervens, vel aliud ſimile perfundi facerent, vel teſtaceis fragmentis eadem dilatari, aut textis ex pilis confectis valdè atteri, confricarique mandarent; vel denique laminis candentibus

Calx, & plumbum & teſtacea fragmenta in ſanctorum carnificina.

bus, facibus, atque ardentibus lampadibus eoſdem ſic malè affectos miſerandum in modum torreri decernerent. O felices illorum temporum Chriſtianos! his ſiquidem cruciamentis, idololatris neſcientibus, ſeipſos acceptabiles vivaſque hoſtias Deo viventi, non ſine ingenti lætitia, offerebant. Tractabimus igitur hoc capite de tribus hiſce adurendi inſtrumentis, & primùm de laminis igneis, deinde de facibus, poſtremò de lampadibus ardentibus.

De laminis ardentibus.

Mentio fit de laminis ardentibus à Plauto in Aſinar. his verbis:

Stimulos, laminas, cruceſque.

à Cicerone in Verrem actione 7. *Quid enim*, inquit, *cùm ardentes laminæ, ceterique cruciatus admovebantur?* ab Horatio epi-

ſtolarum libro 1. epiſtola ad C. Numonium Vallam 15. ubi ſic ait:

Scilicet ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos correctus.

à Cypriano de laude martyrij: *Corpus namque* (ait) *extentum candentes ſtridet ad laminas.* à Prudentio in Vincentij martyris hymno 5. ſic:

Stridenſque flammis lamina &c.

& in S. Romani hymno 10.

Nec inuſta laminis ardet cutis.

& à Victore de perſecutione Wandalica lib. 1. *Tunc etenim noſtra civitatis venerabilis Papinianus Antiſtes candentis ferri laminis toto aduſtus eſt corpore.* & alibi ſæpè. Hoc cruciatus genere Acta ſanctorum martyrum conferta & plena ſunt, meminitque ejus frequentiſſimè Euſebius, ſpeciatim hiſtor. lib. 5. cap. 1. & 3. & lib.

lib. 8. cap. 3. Porro aduſtiones laterum inter publicas pœnas *l.* 1. *C. de emendat. ſervor.* recenſentur. Erat autem lamina (uti aliqui ex citatis auctoribus, & quamplurimæ ſanctorum martyrum res geſtæ innuere videntur) metalli cujuſvis fruſtum ductum magis in longitudinem, quàm in latitudinem, bractéa craſſius. bractea quippe in hoc à lamina differt, quòd illa tenuior eſt, ſuaque ſponte plicabilis, ac crepitans; lamina verò craſſior, & crepitum non edit: ex ea namque armatura conficitur, & incensâ homines olim torqueri ſolebant. Admovebatur verò hujuſmodi ferri fruſtum igne calefactum nudis ſanctorum martyrum, vel noxiorum hominum carnibus, & tamdiu ibidem detinebatur, donec eas immiſericorditer combuſſiſſet. Hoc martyrij inſtrumento cruciati fuere glorioſiſſimi Chriſti milites Laurentius, Dioſcorus, Baſſus

Laterum aduſtio inter publicas pœnas recenſetur.

Lamina quid.

Bractea in quo differat à laminis.

Episcopus, Vincentius, Martianus, Parmenius, Helimenes, Chrysotelus, Lucas, Mutius, Hermagoras, alijque multi. Ad hæc Theatrum crudelitatum hæreticorum nostri temporis pluribus docet Catholicos etiam hoc tempore ab Huguenotis & Calvinistis laminis igneis fuisse adustos.

De facibus quibus sancti martyres adurebantur.

De his facibus sermo habetur in diversis Sanctorum rebus gestis, nominatim Sabæ ductoris militum à Rom. Martyrologio relatis 8. Kal. Maij; Eulaliæ virginis Emeritensis à nobis in historia nostra SS. Virginum externarum, Barbaræ virginis à veteribus manuscriptis nostræ bibliothecæ, & à Surio tom 6. Primi à Petro lib. 5. cap. 99. & à codicibus nostræ bibliothecæ manu

manu exaratis; Venantij à Petro etiam lib. 8. cap. 12. Sabini à Surio tom. 2. Agathangeli à Metaphr. Surij 1. ſub. S. Clementis Ancyræ Epiſcopi inſcriptione.

Duplicis generis hæ faces apud veteres extitere: quædam confectæ ex intimioribus craſſioribuſque partibus illarum arborum, quæ reſinam ferunt, cujuſmodi ſunt picea, teda, larix, & pinus. meminerunt harum antiqui ſcriptores, ut Varro in γεροντοδιδασκάλῳ à Nonio Marcello relatus: *Confluit mulierum tota Roma: quæ noctu fieri initia ſolita etiam nunc pinea fax indicat.* Idem ſexageſi: Faces plurium generum.

Adeſt fax involuta incendio.

Idem de vita Populi Romani lib. 2. *Cum à nova nupta ignis in face afferretur, de foco ejus ſumptus fax ex pinu ablata eſſet, ut eam puer ingenuus afferret.* hæc Locus corruptus.

ex

ex Varrone Nonius. De ijsdem etiam Virgilius Georg. 1.

—— *Ferro faces inspicat acutas.*

ubi per faces, tedas intelligunt expositores. Et Æneidos 7.

Sic effata facem juveni conjecit, & atro
Lumine fumantes fixit sub pectore tedas.

Et demum eodem lib.

—— *Et castis redolent altaria tedis.*

Cicero pro Sexto Roscio: Amerino: *Agitari, & perterreri furiarum tedis ardentibus.* & in L. Pisonem: *Vt in scena, P. C. videtis homines consceleratos impulsu deorum terreri furiarum tedis ardentibus.* & alibi sæpè. Præter hos commemorat etiam de eisdem Plinius lib. 16. cap. 10. pluribus verbis; Suetonius in Caligula cap. 13. cùm ait: *Tamen inter altaria, & victimas, ardentesque tedas.* Et in Nerone cap. 34. *Sæpè,* in-

inquit, *confessus exagitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tedis ardentibus.* Et hæc de primo.

Alterius verò generis faces ex contortis funiculis, cerâ aut pice circumdatis fiebant. harum fidem faciunt Virgilius Æneid. 1. his verbis:

——*Et noctem flammis funalia vincunt.*

Cicero lib. de Senect. *Delectabatur cereo funali.* & lib. de Officijs: *Omnibus vicis statuæ factæ sunt, & ad eas thus, & cerei.* Valerius Maximus lib. 3. cap. 6. de Caio Duilio: *Epulaturus erat ad funalem cereum, præeunte tibicine.* Martialis lib. 14.

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes:

De utrisque etiam Plutarchus in Cicerone: *Funalia præterea per urbis vicos elucere, lampades, faces, tedæque in foribus figi.*

His igitur explicatis, dicimus utriuſ-

Facibus urebantur SS. martyres.

Figura xx. A & B.

* Apud Surium tom. 6.

utriusque generis facibus, hoc est, funalibus, & tedis, fuisse Christianos à Gentilibus semiustulatos. De tedis testes sunt Acta sanctæ Barbaræ virginis nuper citata: namque ubi alij scripsere Barbaram facibus fuisse adustam, * Metaphr. tedis eam excruciatam fuisse, memoriæ tradidit; sic enim scriptum reliquit: *Accensus Præses ad majorem iracundiam, & non valens se continere, jubet ijs qui aderant, ferreis pectinibus latera virginis scindere, tedis igneis membra jam lacerata urere.* hucusque res gestæ.

Præterea tedæ, sicuti & funalia, erant temporibus illis valdè in usu, ut prænotati auctores indicare videntur, & ratio ipsa confirmat. Siquidem teda redundantior humore est alijs arboribus resinam ferentibus, parcior liquidiorque quàm picea, flammisque (ut inquit Plinius) & lumini sacrorum gratior.

Ea-

Faces igitur ex teda confectæ erant antiquis magis usitatæ, quàm reliquæ similis generis. Facibus ex tedis magis utebantur antiqui.

Hoc etiam tormenti genere (ut tradit Theatrum crudelitatum hæreticorum nostri temporis) affliguntur Catholici in religionis nostræ odium ab Huguenotis, ut ibidem videre poteris. Facibus ab hæreticis cruciantur Catholici.

De lampadibus ardentibus.

Sermo fit de lampadibus ardentibus (quas quidam, quia genus earum tantummodo considerant, cum facibus confundunt) in sanctorum martyrum Actis, videlicet Theophili à veteribus manuscriptis recitatis, & à Surio tom. 1. Dioscori à Petro lib. 5. cap. 11. Felicis, ac Fortunati ejus socij à Mombrit. tom. 1. Pantaleonis à codicibus tum nostris, tum aliorum manu exaratis, & à Surio tom. 2. Genesij à veteribus manuscriptis, & à Petro lib. 7. cap. 110.

Reginæ virginis à Mombritio tom. 2. Theodori presbyteri à Romano Martyrologio 10. Kal. Novembr. Alexandri Episcopi à Petro lib. 8. cap. 102. Naboris à veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, Parmenij & sociorum à Petro lib. 4. cap. 79 Hermagoræ Episcopi à codicibus item nostris manu exaratis, Mennæ à Metaphr. Surij 6. & demum Victoris & Coronæ à veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, à Petro catalogi lib. 4. cap. 168. & aliorum innumerabilium martyrum.

Lampades quid essent.

Revocantur lampades (si fides præstanda est quibusdam, quæ hîc Romæ in antiquis marmoribus sculptæ conspiciuntur) ad genus facis: fiebant autem hoc modo. Desumebantur primùm vasa quædam lata unius palmi longitudinis, vel aliquantulùm majoris, quæ deinde à summo ad arctiorem formam paululùm præposteræ perversæque pyramidis in-

inſtar contrahebantur, atque adſtringebantur. Erant autem vaſa vel terrea, ſicuti indicant illa quæ ex ruinis hujuſce urbis nonnumquam eruuntur; vel ferrea, veluti Columella innuit lib. 12. cap. 18. Poſtea verò vaſa hæc haſtulis quibuſdam quadratis & ſimul colligatis ſepta, quæ ad vaſorum ſimilitudinem & ipſæ à ſummo paulatim adſtringebantur, igne flammam emittente repleri ſolebant. Porro has haſtulas, ſi ad ea, ad quæ lampades uſui erant, animum referamus, intelligemus quinque aut ſex palmis plus minuſve extitiſſe oblongas.

Ceterùm hæc ſic à nobis ex antiquorum exemplis deſcripta, lampades, & non faces, id eſt, tedas, aut funalia, fuiſſe, probatur multis modis. Primò, quoniam prædictis in marmoribus conſpicitur, ibi flammam vehementiorem incipere, ubi haſtulæ deſinunt: non

Rationes pro lampadibus.

non ergo prioris generis faces erant, ſed alterius, nempe lampades: nam ſi fuiſſent faces primi generis, haſtulæ, quæ manubrij loco ibidem inerant, cùm ligneæ eſſent, fuiſſent abſque dubio ab igne illis vaſis contento combuſtæ. Ad hæc, neminem videmus, qui totos ardentes cereos in candelabris figat, ſed partem dumtaxat eorum, ut ſic faciliùs ardere, conſumique poſſint, & prælucere, ubi jacent, clariùs.

Dicet fortaſſe quiſpiam, nihil obſtare, quin fuerint primi generis faces; haſtulæ ſiquidem ideo non comburebantur, quia ferreæ, & non ligneæ erant. Sed hoc verum eſſe nulla ratione poteſt: tum quia lampadibus utebantur antiqui ad torrendos reos in equuleo levatos, aut ſublime appenſos, aut columnis vel ſtipitibus ligatos; leves igitur, & non graves, ut carnifices eas præ manibus commodiùs habere poſſent, cenſendæ

dæ ſunt extitiſſe : quocirca non ex ferro, ſed ex ligno effectas fuiſſe, fateri oportet. Confirmatur deinceps ungularum exemplo; quæ licèt nullius ponderis eſſent, tamen haſtulas leviſſimas ſibi affixas, ad damnatos homines facilè excruciandos, habebant.

Si adhuc alius diceret, fuiſſe faces primi generis, & haſtulas ligneas habuiſſe, quæ ob vaſa aliqua terrea, vel ferrea, in quibus funalia affigebantur, aduri nequibant. At neque ſic affirmari licet: tum quia fuiſſent ibidem prædicta vaſa ſupervacanea; namque primi generis faces, hoc eſt, tedæ, vel cerei, cùm ſolidæ ſint, non indigent vaſorum adminiculo; ſatis enim illis fuiſſet, haſtulis ſimul colligatis muniri, atque vallari. Tum etiam quia carnifices, quorum erat reorum carnes ipſis ſemiuſtulare, commodiùs hoc effeciſſent facibus extra haſtulas ſtantibus, quàm ita in-

tra eas manentibus, ut illis contingebat, ex quibus alterum genus facis descripsimus; sic enim vehementiorem acrioremque flammam emisissent. Lampades igitur erant, & non funalia, vel tedæ. Corroboratur hoc idem, quoniam si primi generis faces erant, consequeretur ex hoc, stantibus illis (sicuti diximus suprà) secundùm omnes illarum partes intra hastulas, ut citò consumptæ fuissent, earum etiam ardor, sine mora ferè aliqua repressus & restinctus remansisset; quod profectò præter Gentilium opinionem extitisset, quorum præcipuum ardensque studium fuit, Christianos homines hostilem in modum omni prorsus miseratione remota, excruciare.

Cùm igitur apud veteres nulla alia extiterint facis genera, præter cereos, tedas, & his similia, ac lampades; fateri opus est, faces, quas superiùs ex antiquarum

rum exemplis deſcripſimus, cùm nec tedæ, nec funalia fuerint, lampades fuiſſe. In hanc quoque ſententiam ſcribere videtur Virgilius Æneid. 9. dum ſic cecinit:

Princeps ardentem conjecit lampada Turnus,
Et flammam affixit lateri, quæ plurima vento
Corripuit tabulas, & poſtibus hæſit adeſis.

De modo quo martyres lampadibus adurebantur.

Eodem prorſus modo SS. martyres lampadibus torrebantur, quo ungulis, pectinibus, & uncis excarnificabantur. Dant hujus rei teſtimonium multa ex Actis nuper citatis, & ea quæ à nobis cap. 1. de columnis, arboribus, atque ſtipitibus tractata ſunt.

De cruciatibus, quibus martyres de equuleo depositi afficiebantur.

Martyres de equuleo depositi dira patiebantur.

Novissimè observari oportet, Christi fideles de equuleo depositos, prædictis jam instrumentis aut excruciatos fuisse, aut continuò ad quartum vel quintum foramen cruribus divaricatis distentos, ut cap. 3. diximus, aut nudos super testaceis fragmentis diu volutatos, aut etiam quandoque oleo ebullienti, vel consimilibus perfusos; quæ omnia & singula ostendunt sanctorum martyrum Acta, Vincentij nimirum à Mombritio relata tom. 2. Ianuarij à Petro descripta catalog. lib. 6. cap. 85. Pelagij ab eodem auctore lib. 7. cap. 120. Felicis ac Fortunati à Petro similiter catalogi lib. 4. cap. 167. Alijs etiam supplicijs legimus eos de equuleo depositos, affectos

Figura xxj. B.

Figura xx. C.

ctos fuiſſe, quorum ſæpiſſimè in Actis ſanctorum martyrum fit mentio. Vide, ſi libet, Acta S. Mennæ à Surio ex Metaphr. tom. 1. recitata. Et de facibus, laminis, atque lampadibus hactenus.

FIGVRA XIX

A *Lampades ardentes.*

B *Funalia & faces.*

C *Laminæ candentes.*

B
B
B
B
A
A
C
C

Fig. xix

FIGVRA XX

A *Martyr in equuleo positus, & funalium flammà ustulatus.*

B *Martyr pedibus è trochlea suspensus, & eodem tormenti genere cruciatus.*

A
B
Fig. xx

FIGVRA XXI

A *Equuleus.*

B *Martyr de equuleo depoſitus ſuper teſtaceis fragmentis volutabatur.*

Ç *Aut viva calce, oleo ebullienti, & conſimilibus perfundebatur.*

A

B

C

Fig XXI

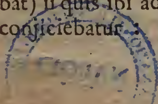
CAPUT VII.

De tauro æneo, ſartagine, olla, lebete, craticula, & lecto, item de ſella, galea, ac tunica, alijſque ferreis ignitis martyrij inſtrumentis.

QUoniam ſuperiore capite de illis martyrij inſtrumentis egimus, quibus damnati homines exurebantur; reliquum eſt modò, ut de alijs quibuſdam hîc inveſtigemus, quibus eodem vel conſimili cruciatus genere ijdem affici ſolebant. Incipientes itaque à tauro æneo, dicimus extitiſſe apud antiquos genus tormenti immaniſſimum: in quem (veluti Acta S. Euſtachij martyris manuſcripta demonſtrant, & Lucianus in dialogo, qui Phalaris primus inſcribitur) per dorſum apertum (oſtium enim unum in latere habebat) ſi quis ibi aderat cruciandus, conjiciebatur; & poſtea dorſo ite-

De tauro æneo.

Figura xxiv.

iterum concluso, ignis circum ipsum accendebatur; ex quo fiebat, ut ibidem clausi, inusitatis doloribus detenti, bovis mugitum & plorando, & vociferando ederent. Fuit autem hæc ænea machina sic ad veri tauri imaginem accuratè expressa, ut (sicuti idem Lucianus loco prædicto testatur) motus illi dumtaxat & mugitus deesset, quo minùs vivus crederetur. Porro ejusdem machinæ inventor (Ovidio auctore lib. 5. de tristibus eleg. 1.) fuit quidam Atheniensis ingenio præstans, Perillus nomine: qui arbitratus se Phalari Agrigentinorum Tyranno rem valdè gratam facturum, quippe qui novis semper tormentis delectaretur, cùm præcipuam præ rebus omnibus in sumendis supplicijs voluptatem capere soleret; ab hac sua spe, qua tenebatur, deceptus remansit: nam Tyranni jussu, à quo non leve munus

Perillus inventor tauri ænei.

Perilli mors.

ſperabat, in taurum conjectus, primus artis ſuæ ſpecimen præbuit. quocirca Ovidius de eo ſic cecinit:

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit auctor opus.

Propertius item lib. 2. hæc de eodem:

Et gemere in tauro, ſæve Perille, tuo.

His adjungimus Valerium Maximum lib. 9. cap. 2. de crudelitate hæc de Perillo externorum 9. narrantem: *Sævus etiam ille ænei tauri inventor, quo incluſi ſubditis ignibus, longo & abdito cruciatu, mugitus reſonante ſpiritu edere cogebantur, ne ejulatus eorum, humanæ ſono vocis expreſſi, Phalaridis Tyranni miſericordiam implorare poſſent: quam quia calamitoſis deeſſe voluit, teterrimum artis ſuæ opus primus artifex incluſus meritò auſpicatus eſt.*

hæc

hæc Valerius Maximus. Si de his plura noſcere cupis, lege Phalaridis epiſtolam 103. Ciceronem in L. Piſonem, Plinium libro 84. capite. 8. Ovidium de triſtibus libro 5. elegia 1. & Lucianum in dialogo, qui Phalaris primus inſcribitur; licèt ibi aliqua miſceantur, quæ vera non ſint: fingitur enim eo loco taurum Perilli à Phalaride Delphos mitti, ut ibi in templo inter cetera donaria Deo conſecretur; & quia apud omnes pro crudeliſſimo atque immaniſſimo Tyranno habebatur, ob id ne donum hoc Delphis, ut ab impio & nefario profectum, rejiceretur, oratione mendacijs referta, contra famam hanc de ſe divulgatam, per legatos ſeſe defendiſſe.

Lucianus in ſuis dialogis multa fingit de tauro æneo.

Verùm non ſolùm Perillus ſuæ artis experimentum præbuit, ſed & Phalaris quoque: nam cùm nimia ejus atrocitas ampliùs ferri non poſſet, facto in eum univerſorum civium impetu, cor-

Phalaris quo mortis genere peremptus.

reptus, eo ipſo tauro, quo alios exuſſerat, incluſus, vivus crematus eſt. Quamobrem Ovidius in Ibin hæc memoriæ tradidit:

Utque ferox Phalaris, linguâ priùs enſe reſectâ,
More bovis Phario clauſus in ære gemas.

Diverſa ſentire videntur ex antiquis aliqui de Phalaridis morte.

Diſſentire ab hoc auctore videtur Valerius Maximus, qui libro 3. capite 3. de patientia extern. 4. loquens de morte Phalaridis, in hæc verba prorupit: *Increpitans Zeno Agrigentinis ignaviam ac timiditatem, effecit, ut ſubito mentis impulſu concitati, Phalarim lapidibus proſternerent.* hæc Valerius; cui proximè, ni fallamur, accedit Cicero de Officijs lib. 2. dum ait: *Phalaris præter ceteros nobilitata crudelitas, qui non ex inſidijs interijt, ſed in eum univerſa Agrigentinorum multitudo impetum fecit.* hucuſque Cicero: cujus quidem ac Valerij verba ſi atten-

attentè ſpectentur, apparebit eos ab Ovidio non differre: nam lapidibus fortaſſe primùm appetitus fuit, & poſtea in bovem æneum candentem (ut Ovidio, alijſque placuit) conjectus.

Christiani in tauro æneo excruciati, & quinam hi fuerint.

Præter hos, alij etiam permulti hoc ſupplicij genere affecti fuere, quorum aliqui Chriſtianam religionem profitebantur: Gentiles quippe ea furoris rabie in Chriſti fideles inſiluerunt, ut immaniſſima, ac vetera, & antiquata quæque martyrij inſtrumenta in illorum interitum excitaverint, atque applicuerint. Ceterum Chriſtiani, qui in eum immiſſi atque incluſi fuerunt, hi ſunt, [a] Antipas, [b] Euſtachius Patricius Romanus, Theopiſtes ejus uxor, Agapius & Theopiſtus filij, [c] Pelagia virgo, qui omnes (ut

a *Antipæ Acta Surius tom. 2. & Lipom. 7. ex Metaphr.*
b *Euſtachij vetera manuſcripta, & Lipom. 6. & Sur. 5. ex Metaphraſte.* c *Pelagiæ Lipom. 7. Surius 3. ex eodem Metaphr.*

(ut ipſorum Acta clamant) alacri promptoque animo in bovem candentem inſiluerunt; nam Antipas immenſas Deo gratias agens, & Euſtachius cum uxore & filijs nimiâ lætitiâ exultans eum ſunt ingreſſi, & Pelagia virgo Tarſenſis hymnum illic maximo gaudio triumphans cecinit Deo.

Barbarus miles Chriſtianus in tauro æneo incluſus non moritur.

Præterea de quibuſdam alijs Chriſtianis martyribus legimus, fuiſſe candenti tauro incluſos, qui tamen, divinâ eos protegente gratiâ, illæſi atque incolumes ex illo exiere: fuerunt ex horum numero miles quidam, Barbarus nomine, cujus res geſtas Petrus deſcripſit catalog. lib. 4. cap. 170. & Heliodorus, de quo Græci in ſuo Menologio 13. Kal. Decemb. his verbis agunt: *Natalis S. martyris Heliodori ex Maghedo urbe Pamphiliæ, Imperatore Aureliano in urbe Roma, præſidente Aetio in Maghedo civitate*

Heliodori martyrium.

tate Pamphiliæ, B. Heliodorus in illa ipsa urbe Christum prædicans, delatus est apud Præsidem. Itaque adductus, cùm idolis sacrificare non pateretur, suspenditur, & laceratur: cumque tormentorum acerbitatem sentiret, clamabat: Domine Iesu Christe, adjuva me. Statimque è cælo voce missa, audivit: Ne timeas, tecum enim sum. Hanc vocem, qui faces accensas tenebant, atque insuper quatuor videntes Angelos tormentorum vim prohibentes, in Christum crediderunt, & arguentes Præsidem, in mare projecti sunt, victoriæ coronas percipientes, Tunc jussit Præses æneum bovem accendi, atque in illum martyrem injici: & conjecto confestim ejus precibus ardens bos ille effectus est frigidus. Ea re Iudex magis obstupuit, quòd virum illum intus psalmos canentem sensit. Accedens verò ad æream illam machinam, cùm vidisset scintillas modò emittentem, repentè frigidam effectam; sanctum virum increpans, Heliodorus in bove æneo inclusus non læditur ab igne.

Tune,

Tune, inquit, sceleſtum caput, tuis magicis artibus in ignem prævaluiſti? Cui ſanctus ille; Meæ, inquit, magicæ artes, Chriſtus eſt. Præſcribe mihi, inquit, trium dierum tempus, ut mecum ipſe cogitem, quid agere debeam. Itaque remiſſione accepta, clam templum deorum adijt; cumque Deum precatus eſſet, idola omnia repentè decidentia contrita ſunt. Quod cùm audiſſet Præſes, Heliodorum ad ſe ductum, furore plenus, ſuſpendi juſſit, & clavos ignitos in ejus caput defigi: cùm verò Iudex vidiſſet martyrem nec multitudine, nec varietate tormentorum ſuperari, ad civitatem Atalenſium illum miſit: ibique conſtanter in confeſſione permanens, in ferventem ſartaginem immiſſus eſt; ubi ſtans, atque orans, illæſus permanſit. ex quo circumſtantes crediderunt in Dominum, dicentes: Verè magnus eſt Deus Chriſtianorum. Ut vidit Præſes multos in Heliodori Deum credidiſſe, timens ne fortè à

*manibus ejus eum eriperent, jussit ad urbem Maghedo reduci: quem milites orantem & psallentem duxerunt. Rursus vir sanctus interrogatus, eamdem Christi confessionem repetens, magis magisque asseruit. Præses jussit linguam excidi, & suspensum duabus horis cædi; & * camo imposito extra urbem traxerunt. quibus vir sanctus manu annuens, constitit ad prædicandum: qua prædicatione completa obtruncatus est.* hucusque Menologium. Jam verò de olla agamus.

* Camus genus vinculi. hinc Plautus in Caff. posuit pro fune, quo damnati furcæ alligantur.

De olla martyrij instrumento.

Meminit de olla martyrij instrumento Scriptura sacra Machabæorum 2. cap. 7. Josephus libro de Machabæis ad Polybium, & Acta sanctorum, nimirum Bonifacij à Surio tom. 2. ex Metaphr. recitata, & à veteribus manuscriptis tum nostræ bibliothecæ, tum aliorum; Julianæ à pervetustis.

tuſtis etiam codicibus manu exa-ratis, & à Metaphr. Surij 2. & Luciæ Romanæ à veteribus ſimiliter noſtræ bibliothecæ manu-

Olla quid ſit.

ſcriptis. Erat *olla* (ſicuti Nonius Marcellus, & prædictæ Sanctorum res geſtæ indicant) *capaciſſimum vas ex ære confectum, in quod damnati homines veſtibus denudati immittebantur, ut ibidem elixarentur.*

Vaſa plurium generum inſtrumenta carnificinæ.

Scire hîc poteris, hæc in more majorum extitiſſe, vt plurima vaſorum genera habuerint ad reos in ipſis excruciandos, & maximè Chriſtianos: utebantur enim ſartagine ad eorum carnes ſuffrigendas, lebete & olla ad eaſdem elixandas. Erat olla (ut nuper tetigimus) illud vaſis genus, quod nos vulgari ſermone *pentolam* dicimus, in quo carnes elixantur. Demonſtrat hoc non ſolùm hujus Latinæ vocis, ollæ, ſignificatio, ſed permulti quoque antiqui ſcriptores, qui per

per ollam hoc idem, & non aliud intellexere. Sic Varro à Nonio Marcello relatus, cùm ait: *Simul manibus trahere lanam, necnon simul oculis observare ollam, pultis ne aduratur.* Plautus, teste eodem, in Amphitryone:

Optimo jure infringatur olla cineris in caput.

idem etiam in Aulularia, præcipuè actu 1. & Persius satyra 4.

Cape, & farratam, pueris plaudentibus, ollam.

id est (veluti expositores ibidem) pultem, quæ in ollis coquebatur, & fiebat ex farre. Ampliùs Columella lib. 8. cap. 8. *Ejus*, inquit, *pulli fictilibus ollis conduntur.* S. Isidorus etymologiar. lib. ult. cap. 6. ubi de olla loquens, idem prorsus quod nos, pluribus asserit. Erat igitur olla (uti jam explicavimus) vas amplissimum ex ære factum, in quo

Olla martyrij instrumentum quo modo fabricata.

quo martyres ignominiæ gratiâ elixabantur; fabricatum (ut quædam pervetustæ ostendunt, quæ ex hujusce urbis ruinis erui nonnumquam solent) ad ollarum, quibus utimur ad cibaria coquenda, similitudinem, absque oris, cum duabus ansis, quæ vel partim quadratæ erant, partimque rotundæ; quadratæ ab imo ad medium, rotundæ à medio ad extremum: vel erant humanarum aurium instar confectæ. ab alijs verò lateribus inerant illis duo ferri frustula paululùm excavata, alterum adversùs alterum; quibus ad vectes ligneos immittendos annuli quidam ferrei (ut tortores eas manibus & faciliùs tenere potuissent, & quocumque eis placuisset, gestare) indebantur Apparebunt omnia hæc & singula in ea olla, quam ex antiqua tabella exprimendam curavimus.

Figura xxiij.

Mo-

Modi quibus Dei omnipotentis famuli in ollam immittebantur.

Demiſſo quandoque ad terram capite in ollam ſervi Dei immergebantur. quocirca de S. Bonifacio martyre hæc in ejus actis leguntur: *Iratus Iudex juſſit afferri ollam, & eam pice impleri bulliente, & mitti in eam ſanctum martyrem*, id eſt, *Bonifacium*, *verſo capite. Sanctus autem martyr Chriſti, facto ſigno crucis, merſus eſt in ollam.* hactenus res geſtæ. Ad hæc conjiciebantur etiam in ollam ſic prelo preſſi, atque plicati, ut caput eorum ad genua pelleretur. hujus alterius modi teſtis eſt Ioſephus loco citato his verbis: *Carnificum manibus ollæ aneæ imponitur (hoc pœnali ſupplicio nomen eſt) prelo gyrato, hoc eſt, verſato, ſanctum caput ad genua impellitur, ſicque corpore deorſum redacto, pugil in eam, quam diximus,*

mus, ollam miserrimè delituit. hæc ibi

Prelum martyrij instrumentum. Advertat hîc lector, Josephum per prelum denotasse quoddam instrumenti pressorij genus: prelum quippe non tantùm trabem illam significat, quâ in torculari uva, vel oliva calcata premitur, sed etiam, Budæo teste, instrumentum pressorium, quo potissimùm pannarij, chartarij, & librorum impressores utuntur. Unde Plinius libro 13. cap. 12. de chartarum generibus: *Premuntur*, inquit, *deinde prelis, & siccantur Sole, atque inter se pagellæ junguntur.* hæc ille.

De lebete.

Figura xxiij. C. Erat aliud genus vasis, quo majores (ut res gestæ martyrum testantur) ad Christianos elixandos utebantur, lebes æneus amplissimus, in quem oleo piceque ferventibus, plumbo ceraque liquentibus, aut consimilibus refer-

refertum ijdem injiciebantur. legitur de eo sæpissimè in Actis sanctorum martyrum, nominatim Sabæ à Romano Martyrologio & Menologio descriptis VIII Kal. Maij, Zenonis ab ijsdem libris III. Non. Septemb. Venerandæ virginis à Petro libro 10. capite 61. Præterea legitur quoque de lebete Machabæorum cap. 7. & in Iosephi lib. de Machabæis ad Polybium. Quod verò ad formam ejus attinet, videtur nobis (ut alia missa faciamus satis dilucidè innuisse eam Ovidius Metamorphos. 2. dum inquit: Forma lebetis qualis fuerit.

Vina dabant animos, & primâ
pocula pugnâ
Missa volant, fragilesque cadi,
curvique lebetes.

In ambobus hisce instrumentis excruciati fuere quamplurimi Christi milites: in olla [a] Bonifacius, [b] Iuliana, [c] Lucia, & [d] Eras-

a *Acta SS. Bonifacij,* b *Iuliana, atque* c *Luciæ qui rē ferant, vide suprà.*

[d] Eraſmus: in lebete [e] Zeno, Veneranda virgo, [f] Saba, [g] Marinus, [h] Pantaleemon, [i] Paulus, & [k] Iuliana [l] Eulampius, Eulampia ejus ſoror, & [m] Zenobius, Zenobiaque fratres.

De ſartagine martyrij inſtrumento.

Mentio fit de ſartagine Machabæorum 2. capite 7. & in quamplurimis ſanctorum martyrum Actis, nempe Eleutherij Epiſcopi à veteribus manuſcriptis, & à Metaphr. Lipom. 5. & Surij 2. relatis, cujuſdam etiam martyris, cujus nomen ignoratur à Romano Martyrolog. 5. Kal. Auguſti, & à S. Hieronymo in vita S. Pauli heremitarum novæ legis auctoris ac magiſtri, in ejus exor-

d *Eraſmi vero Acta Petrus deſcripſit lib. 5. cap. 75.* e *Zenonis,* f *Saba & Venerandæ virginis. vide ſupra.* g *Marini Petrus lib. 2. c. 60.* h *Pantaleemonis vetera manuſcripta, & Surius ex Metaphraſte tom. 4.* i *Pauli &* k *Iulianæ idem tom. 4.* l *Eulampij & Eulampiæ idem 5.* m *Zenobiæ idem eod. tomo.*

exordio. Item de eadem ſartagine in Actis Fauſtæ virginis, & Eulaſij à Metaphr. recitatis apud Aloyſium Lipomanum tom. 5. & Surium 1. & demum Iuſtinæ virginis ac Cypriani à veteribus manuſcriptis, & à Mombrit. tom.2.

Erat ſartago(ſi hujus vocis ſignificationi, prædictiſque SS martyrum hiſtorijs fides eſt adhibenda) patella quædam ampla, quæ (ut martyrum acta teſtificantur) oleo, pice, reſina, ac ſulphure referta, igni applicabatur; cumque ebullire, atque effervеſcere inciperet, injiciebantur in eam utriuſque ſexus Chriſtiani, qui conſtanter fortiterque in Chriſti fidei confeſſione perſtitiſſent, ut inſtar piſcium in oleum fervens conjectorum, torrerentur, ac ſuffrigerentur. Quocirca in S.Romani martyris hymno hæc à Prudentio de uno ex ſeptem fratribus Machabæis in ea cruciato ſcripta leguntur:

Martyres in ſartagine ſuffrigebantur vt piſces in eam injecti.

O *Vide*

Videbat ipsos apparatus funerum
Præsens suorum, nec movebatur parens,
Lætata, quoties aut olivo stridula
Sartago frixum torruisset puberem.

Sartaginis forma qualis.

Ceterum, quod ad ejus formam spectat, in ea nos sumus opinione, ut credamus rotundam illam fuisse: nam (ut experientia ipsa docet, ipseque pariter usus ostendit) singula vasa, quibus vel ad elixandum, vel suffrigendum, aut ebulliendum utimur, rotunda sunt. nec profectò verti in dubium debet, vasa, quæ nobis hodie usui sunt, ab antiquorum exemplaribus dimanasse, licèt illis sint ea perfectiora: Siquidem (ut dixit vir ille) facilè est inventis addere. Præterea reperiuntur aliqua vasa pervetustissima, quæ integra in hunc diem & permanserunt, & adhuc permanent, quæ non habent formam aliam à nostris. cujus rei fidem

fidem faciunt ollæ, urcei, & alia hujuſmodi, quæ ex ruinis Urbis aliquando eruuntur. Inviſitur unum horum in hunc uſque diem in Eccleſia S. Laurentij extra mœnia, illud nimirum, quo fortiſſimus Chriſti athleta Laurentius militem quemdam Imperatoris, Romanum nomine, baptizavit. Cùm igitur vaſa, quibus nos utimur, à vaſis priſcorum dimanaverint, & hæc noſtris ſimillima valdè fuerint; conſequitur ex his, ſartaginem, de qua hîc loquimur, circularis figuræ extitiſſe. Ampliùs antiqui ſcriptores in ſuis vaſis deſcribendis uſi ſunt verbis quæ hoc idem omnino oſtendunt, ut patet ex Ovidio loco citato. Sartago igitur apud veteres circularis extitit figuræ.

Vrceus quo ſanctus Laurentius baptizavit Romanum militem, eſt hîc in Vrbe.

Modus quo martyres in ſartagine torquebantur.

Dupliciter Chriſtiani in ſartagine torrebantur: nonnunquam

Figura xxiij. B.

 enim

enim toto corpore, vultu ad cælum verſo, in eam conjiciebantur; & tunc, quia aliqua debet eſſe proportio inter inſtrumentum excruciandi, & hominem in eo excruciatum; dicerem fuiſſe injectos in ſartaginem, quæ magis ad ovi ſimilitudinem, quàm ad perfecti circuli formam acceſſiſſet: nonnumquam verò (veluti S. Euphemiæ Acta atteſtantur à Petro lib. 8. c. 84. relata) non toto corpore, ſed per membra ſingula; quamobrem hæc ibi litteris conſignata habentur: *Mandavit Priſcus Proconſul eam,* id eſt ſanctam virginem, *ferris membratim dividi, & in ſartagine diviſa membra torreri,* &c. Porro fuiſſe hanc ſartaginem, ſicuti noſtræ ſunt, figuræ circularis, quia probabile alicui fortè videri poſſet, ut probabile aſſeramus.

Furcæ ferreæ in Sanctorum carnificina.

Ad hæc notabit lector, ſanctos martyres, dum in ſartagine torrebantur, furcis quibuſdam ferreis ibidem compreſſos fuiſſe: par enim

enim atque una ratio eſſe cratis ferreæ videtur, atque ſartaginis; nam & in hac, & in illa Chriſtiani adurebantur. Sicuti igitur qui in craticula aſſabantur, furcis in ea ferreis (ut ſancti Laurentij Acta inquiunt) coarctari à carnificibus ſolebant; ſic qui in ſartagine cruciabantur, ijſdem compreſſos fuiſſe, affirmare eſt opus.

Porro in hoc vaſis genere martyrio affecti leguntur [a] Eulaſius, [b] Cyprianus, [c] Fauſta, atque Iuſtina virgines, Conon, & filius ejus infantulus, cujus nomen adhuc ignoratur, item [d] Marinus, [e] Eleutherius, alijque permulti.

De craticula, lectoque ferreo.

Viſis inſtrumentis, quibus Chriſtiani vel elixabantur, vel ſuffrigebantur; ſupereſt modò, ut ad

a *Eulaſij Acta,* b *Cypriani,* c *Fauſtæ, atque Juſtinæ qui referant, vide ſup. Cononis Acta Petrus lib.5 cap.62.* d *Marini idem Petrus lib.2. c.6.* e *Eleutherij Lipom.5. & Sur.2. ex Metaphr. Mombritius tom. 1. & Martyrolog. Roman. XIV. Kal. Maij.*

illa quoque ſeſe noſtra convertat oratio, quibus eorum carnes à Gentilibus aſſari ſolebant: fuerunt autem hæc, craticula, & lectus ferreus, quorum utrorumque crebra in ſanctorum martyrum Actis habetur mentio. Craticulæ in rebus geſtis plurimorum Sanctorum à Martyrolog. Rom. relatis 3. Id. Aprilis, & ab Euſebio lib. 8. cap. 24. ſanctorum item Eleutherij & Cononis, quorum paulò ſuperiùs meminimus, S. Dulæ à Romano Martyrolog. 17. Kal. Iulij, ſancti Dorothei à Surio tom. 6. ſub S. Domnæ virginis inſcriptione, S. Laurentij à veteribus manuſcriptis, & à Surio tom. 4. ſanctorum Macedonij ac ſociorum à Rom. Martyrolog. pridie Id. Septembris.

Affabantur martyrum carnes.

Lecti verò ferrei in Actis pariter S. Eleutherij fit mentio, & præterea in illis quoque beatiſſimorum Clementis Ancyrani, & Agathangeli à Metaphr. recitatis

tis Surij 1. Platonis ab eodem auctore Lipomani 5. & Surij 4. & aliorum. Jam verò ad cratem ferream revertentes, dicimus fuisse eam, ſicuti vox ipſa significat, prædictæque Sanctorum historiæ, & craticula illa indicat, in qua ſanctiſſimus Chriſti confeſſor Laurentius aſſatus fuit, religiosè aſſervata partim in baſilica S. Laurentij in Lucina, & partim in Paneperna. Erat, inquam, ea tribus ferreis coſtis per longum ad palmum inter ſe diſtantibus fabricata, unius digiti craſſitudinis, duorum latitudinis, & longitudinis congruentis, cum ſeptem vel pluribus fruſtis ferreis per obliquum poſitis, & à ſeipſis palmi medietate diſjunctis; quorum aliqua rotunda erant, aliqua verò quadrata, illa nimirum duo, quæ coſtis per longum ductis ad craticulam conſtruendam firmandamque conjungebantur. inerant præter-

Figura xxij. A.

Cratis ferrea, in qua aſſatus fuit S. Laurentius, ſervatur hîc in Vrbe.

Cratis ferrea quomodo conſtructa.

ea in ejuſdem angulis, atque in medio fruſtula quædam ſimiliter ferrea elevata paululùm è terra, à quibus, quaſi pedibus quibuſdam, machinula illa ſuſtentaretur.

Non credimus ſingulas craticulas tribus dumtaxat coſtis per longum ductis fabricatas fuiſſe, ſed aliquas tantùm: nam in Actis S. Laurentij, & præcipuè manuſcriptis, legimus, juſſiſſe Imperatorem afferri cratem ferream trium coſtarum ad eumdem ſanctum virum comburendum: conſtat igitur extitiſſe eas apud antiquos & trium & plurium coſtarum.

Qui martyres in craticula cremati fuerint.

Vide quæ ſuprà in ſartagine ſcripſimus. Cruciati preſſique fuere in craticula, igne ſuppoſito, furcis quibuſdam ferreis * Laurentius, Dulas, Eleutherius, Conon, Dorotheus, Macedonius, Theodolus, Ta-

* *Quiſnam referat Acta SS. Laurentij & aliorum, vide, ſi vis, paulò ſuperiùs.*

Tatianus, & * Petrus, de quo Rom. in Martyrologio hæc IV. Id. Martij narrantur: *Nicomediæ passio B. Petri martyris, qui cùm esset cubicularius Diocletiani Imperatoris, & liberiùs de immensis martyrum supplicijs quereretur, jubente eodem, in medium adducitur, ac primò suspensus diutissimè flagris torquetur, deinde aceto ac sale perfusus, ad ultimum in craticula lento igne assatur, sicque verè Petri extitit & fidei heres, & nominis.* hucusque Martyrologium.

* Petri Nicomediensis martyrium.

De hoc eodem Petro plura scribuntur in Actis gloriosissimorum Christi militum Dorothei & Gorgonij antiquis manuscriptis codicibus contentis, quæ nos brevi tempore, unà cum innumeris rebus gestis aliorum utriusque sexus Sanctorum numquam in lucem editis, imprimenda, Deo dante, curabimus, septimo Surij tomo octavum, nonum, & decimum fortè addentes: quo peracto, si

adhuc in vita commorabimur, in ſingulas Sanctorum vitas hactenus editas ſcholia elaborabimus, quibus, quid in eis veri certique, quid item ambigui, quidve falſi reperiatur, quantum in nobis erit, aperire conabimur.

Figura xxiv. C. Et de craticula jam ſatis; à qua diſtinctum profectò erat illud inſtrumenti genus, quod in ſanctorum martyrum Actis, lectus ferreus, appellatum invenitur. Nam in hiſtoria ſancti Eleutherij Epiſcopi (cujus paulò antè fecimus mentionem) legimus Tyrannum, qui eum tormentis affici jubebat, decreviſſe, eumdem ſanctum virum juſſu ipſius in lecto ferreo jam cruciatum, deponi ex eo, & torreri in craticula ferrea. Quamobrem diſtinctus indubiè erat lectus ferreus à craticula. Ceterùm, ut lectori magis ſatisfaciamus, placet nobis verba hiſtoriæ in medium afferre; quæ quidem ſunt hæc: *Tunc fremens Hadrianus afferri*

Lectus ferreus diverſus à craticula.

ferri jussit lectum æreum, & superpositum virum per quatuor partes extendi in eo præcepit, quo ejus tenera membra dissiparentur: ignis verò subtus erat positus. ac paulò infrà : *Et cum transisset hora, existimans Imperator eum mortuum, solvi præcepit. Qui extendens manus suas, dicebat Romanis: Magnus est Christianorum Dominus, quem beatissimi viri Petrus & Paulus nobis prædicaverunt, qui multa signa & virtutes in hac urbe fecerunt, & Simonem illum magum glorificantem, dæmonesque colentem, quos & Hadrianus, eliserunt ad terram. Tunc Hadrianus jussit craticulam oleo perunctam afferri, & ignem supponi præcepit,* & cetera quæ sequuntur. hæc Acta Eleutherij; quibus apertè instruimur, diversam fuisse à strato ferreo craticulam. Confirmant hoc idem quæ de eodem sancto viro litteris consignata inveniuntur Romano in Martyrologio 14. Kal. Maij his verbis:

Sic legimus in Actis ejus manuscriptis nostræ bibliothecæ, quæ percurrimus.

Eleutherij martyrium.

O 6 *Mes-*

Meßanæ natalis sanctorum martyrum Eleutherij Episcopi Illyrici, & Anthiæ matris ejus; qui cùm essent vitæ sanctimoniâ, & miraculorum virtute illustres, sub Hadriano lectum ferreum ignitum, craticulam, & sartaginem oleo, pice, ac resina ferventem superantes. & quæ sequuntur. Erat igitur craticula à lecto ferreo distincta: qui quidem lectus (ut martyrum Acta testificantur) veri strati instar, & longus, & paulisper elevatus è terra, ad ignem subministrandum, fiebat, cum nonnullis ferri frustis per obliquum ductis, quasi tabularum loco, paululùm inter se distantibus.

Lectulus ferreus quomodo constructus.

Supplicio affecti fuere in lecto ferreo gloriosissimi martyres Eleutherius, Clemens Ancyranus, Plato, Zenobij fratres, de quibus omnibus suprà locuti sumus: item [a] Olympiades, Maximus, [b] Acindinus,

a S. Olympiadis & Maximi Acta Petrus refert lib. 4. c. 53.
b SS. Acindini & socior. Surius tom. 6. ex Simeone Metaphr.

dinus, Pegasius, Avempodistus, Astonius, Elpidephorus, & alij multi, quorum & nomina & numerum solus Deus novit.

De sella, galea, tunica, alijsque ferreis instrumentis ignitis.

Præter crates, lectosque ferreos, utebantur etiam Gentiles ad Christianos affligendos sella ferrea ignita. indicant hoc Acta sanctorum martyrum Pauli & Julianæ à Metaphr. recitata Surij tom. 4. & Eusebius historiæ lib. 5. cap. 1. vel 3. B. Gregorius Nyssenus in vita quam descripsit S. Gregorij Thaumaturgi, & demum res gestæ B. Blasij manuscriptæ, in quibus hæc verba leguntur: *Jussit iterum Judex septem subsellia ænea afferri; & ita eas*, id est septem mulieres, *quæ S. Blasij martyris, dum torqueretur, guttas defluentis sanguinis collegerant, per singula supersedere præcepit. Quæ verò subsellia adeò ignita erant, ut* *scin-*

De sella ferrea.

Figura XXV. B.

scintillæ ex eis, velnti valdè succensa fornace, micarent. hucuſque Capituli S. Mariæ Majoris vetera manuſcripta.

De galea ignea

At veniamus modò ad galeas igneas, quibus etiam Chriſtiani cruciabantur: ſi quidem in more poſitum erat inſtitutoque Gentilium, ut his nonnumquam eorum capita contegerentur. cujus rei teſtimonium dant res geſtæ ſanctorum martyrum Clementis Ancyrani à Metaphr. relatæ Surij 1. & Juſti militis à Menologio pridie Id. Julij his verbis: *Certamen ſancti martyris Iuſti, qui fuit ex urbe Roma, militans ſub Tribuno Claudio; revertens verò aliquando à cæde Barbarorum, vidit crucem inſtar cryſtalli apparentem, & illinc exeuntem vocem audivit, quâ divinæ pietatis myſterio initiatus, Romam profectus, facultates ſuas pauperibus diſtribuit, Chriſti fide exultans. Quæ res cùm Tribuno innotuiſset, & Chriſti martyr à propoſita confeſſione*

Figura xxv. C.

S. Juſti martyrium.

ſione diſcedere nollet; illum miſit ad Præſidem Magnentium: à quo interrogatus, cùm in Chriſtiana confeſſione conſtanter permaneret, juſſus eſt crudis nervis verberari, poſtea ignita galea capite indui, & globos ferreos igne accenſos ejus maxillis ſupponi; quæ omnia & alia hujuſmodi tormenta fortiter perferens beatus martyr, Deum celebrans, in caminum injectus, ſpiritum tradidit, ejus ſancto corpore integro permanente, ne pilo quidem læſo ab igne, in quem fuerat injectus. hæc Menologium; à quo non differunt, quæ de eodem ſancto viro brevi ſermone complexum eſt Romanum Martyrologium eodem loco, nempe pridie Idus Julij. Et de galea ignea hactenus.

His ergo tam diris tormentis excruciatis martyribus, non idcirco Gentilium furor in Chriſti ſervos remittebatur; imò ejuſdem impulſu fiebat, ut nova alia atque horribilia cruciatuum genera in dies

ſingulos, ad eoſdem immaniter torquendos, excogitarent, hinc vel tunica ferrea candenti induebantur, ut de S. Eraſmo legitur; vel clavis igneis eorum ſacra tempora transfigebantur, veluti de Victorico & Fuſciano martyribus apud Mombritium tom. 1. ſcribitur; aut accenſis ferreis obeliſcis ſub alis vel lateribus torrebantur, ſicuti Taraco, ſocijſque ejus contigit, de quibus vetera noſtræ bibliothecæ manuſcripta: vel denique æneis crepidis igneis induebantur, ut de S. Antymo Nicomediæ Epiſcopo narrat Nicephorus lib. 7. cap. 6. vel crepidis ferreis ignitis clavis confixis calceati, aliò incedere cogebantur. Quamobrem de S. Baſiliſco martyre hujuſmodi verba in Græcorum Menologio XI. Kal. Junij ſcripta reperiuntur: *Die 22. ſancti martyris Baſiliſci ſub Maximiano Imperatore ex regione Amaſeæ. hic propter Chriſti confeſſionem detentus ab A-*

Tunica ferrea.

Clavis igneis martyrum tempora transfodiebantur.

De obeliſcis ferreis accenſis.

Figura XXV. A.

De crepidis ferreis igneis.

S. Baſiliſci martyrium.

Agrippa Præside, indutusque sæpè crepidas ferreas, ignitis clavis confixus, jussus est impelli per viam, quæ ducit ad Comanos. Cumque in itinere venissent ad locum quemdam, ubi erat mulier nomine Trojana; sanctum Basiliscum, vinctis post terga manibus, in platano arida ligarunt; quam sanctus ille, missis ad Deum precibus, viridem reddidit, fontemque è terra subitò scaturire fecit: quod videntes milites cum muliere in Christum crediderunt. Cùm verò ad urbem Comanorum venisset, neque persuaderi posset, ut sacrificaret; Deum ipsum precatus, ignem è cælo demisit, qui Apollinis templum & idolum combussit. Qua re accensus Præses, obtruncari jussit martyrem Basiliscum, & in flumen demergi: itaque martyrij coronam assecutus est, in laudem & gloriam Dei nostri. hactenus Menologium. Et hæc de his martyrij instrumentis.

FIGVRA XXII.

A *Martyr in crate ferrea torrebatur.*

B *Ferrum ad carbonum ignem suscitandum.*

A

A

B Fig. XXII

FIGVRA XXIII.

A *Martyr in ollam demittitur.*

B *Martyr in ſartagine.*

C *Martyr in lebetem liquenti plumbo oleove ferventi plenum injicitur.*

Fig. xxiii

FIGVRA XXIV.

A *Martyris membra in sartagine posita.*

B *Martyr in taurum æneum conjectus.*

C *Martyr lecto ferreo impositus, & assatus.*

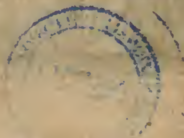

Fig. xxiv

FIGVRA XXV.

A *Martyr tunica ferrea, crepidisque candentibus indutus, & ustulatus.*

B *Martyr in sella ferrea sedens, cujus capiti galea ignita imponitur.*

A
B
Fig.xxv

CAPUT VIII.

De diversis alijs modis, quibus sancti Christi martyres igne torquebantur.

DOcebat totos dies tenebrarum ille princeps, mendacijque pater diabolus idololatras Imperatores, & eorum ministros, quomodo possent Christi famulos, præter jam dicta cruciatuum genera, alijs etiam atque alijs eosdem excruciare. Quamobrem eveniebat, ut eorum aliqui per pavimentum carbonibus candentibus stratum nudis pedibus incedere compellerentur; ex quorum numero [a] Tiburtius Romanorum nobilissimus, & [b] Pontianus extitere: alij verò ut in ignem ibidem consumendi conjicerentur. sic martyrij palmam adepti fuere [c] Polycarpus [d] Theodora, Euphrosyna,

Figura xxvj. A.

a *Acta Tiburtij vetera MSS. sub. S. Sebastiani nomine.*
b *Pontiani Sur. t. 1.* c *S. Polycarpi Acta refert Euseb. l. 4. c. 14.*

ſyna, Flavia Domitilla, [e] Fructuoſus Epiſcopus, Augurius, Eulogius, [f] Cyrion, Baſſanus, Agathon, Moyſes [g] Emilianus, [h] Agapes, Chionia, Hirenes, [i] Timon diaconus, [k] Pulio, [l] Antonia virgo, [m] Chriſtes, & Caliſtes, aliàs Chriſtina, & Caliſta, [n] Theophila nobiliſſima virgo, & viginti millia Chriſtianorum, de quibus Græci in Menologio quinto Kal. Januarij his verbis agunt: *Certamen ſanctorum viginti millium martyrum ſub Maximiano Imperatore apud Nicomediam combuſtorum.* hæc Menologium.

Præterea ejuſdem Satanæ indu-

c. 14. & vetera manuſcripta. [d] *Theodoræ, Euphroſynæ, & Domitillæ nos in hiſt. noſtra SS. virg. Romanarum.* [e] *Fructuoſi, Eulogij, & Augurij, Martyrol. Rom. 12. Kal. Febr. & Prudentius periſtephan. hym. 4.* [f] *Cyrionis, Agathonis, & Baſſani, & Moyſis Petrus lib. 3. c. 124.* [g] *Emiliani Martyrologium, & Menolog. 5. Kal. Aug.* [h] *Sanctarum Agapis, Chioniæ & Hirenis Sur. t. 2.* [i] *Timonis Petrus lib. 4. c. 66.* [k] *Pulionis idem eodem lib. c. 94.* [l] *Antoniæ Petrus etiam lib. ſimiliter 4. c. 123.* [m] *SS. Chriſtes & Caliſtes vetera MSS. ſub. B. Dorotheæ virginis inſcriptione.* [n] *Theophilæ virginis Sur. tom. 6. ex Metaphr. ubi etiam de ſanctis viginti millibus.*

ctu aliquando Christi fidelium corporibus, aut capitibus, vel intra ipsorum ora, aut aures accensi carbones immittebantur; vel saltem in eadem membra, sanctis viris nonnumquam lectis ferreis colligatis liquefactum plumbum, oleum candens, resina fervens, cera, sulphur, & similia pariter liquentia infundebantur. Indicant apertissimè omnia hæc & singula res gestæ sanctorum martyrum quamplurimæ, nimirum Agapiti à Petro descriptæ lib. 7. cap. 74. Timothei, atque Apollinaris ab eodem lib. 7. cap. 9. Erasmi à veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manu exaratis, Pelagij à Petro lib 7. cap. 120. Jonæ & Barachisij à Metaphr. apud Surium tom. 2. Victoris militis à Mombritio tom. 2. Felicis & Fortunati à Petro lib. 4. cap. 167. Primi ab eodem lib. 4. cap. 151. Bonifacij à veteribus manuscriptis, Claudij & sociorum à Surio tom. 4.

Tha-

Tharaci à nostræ bibliothecæ pervetustissimis codicibus, Dulæ à Surio tom. 3. Platonis à Metaphr. Surij 4. Agathangeli ab eodem Surij 1. sub sancti Clementis Ancyrani inscriptione, Quintini à Surio tom. 5. Miniatis militis ab eodem tomo similiter 5. & aliorum innumerabilium.

His itaque cruciamentis in Christianos olim adhibitis non contentus dæmon, fuit in causa, ut Christi martyres in * acutissimis testulis, atque carbonibus ardentibus, vestibus nudati, non sine maximo eorum dolore iterum ac sæpius volutarentur, vel ut carbones ardentes cum thure super manum positos tenere ante idolorum aras diu impellerentur *; ut si fortè evenisset eos excussisse prunas, thus falsis Gentium dijs obtulisse viderentur. Primi cruciatus generis fidem faciunt Acta sanctorum. Firmi & Rustici à Petro recitata lib. 2. cap. 42. Agathæ à

Figura. xxvj B.
* De martyribus super acutissimis testulis atque ardentibus carbonibus volutatis.

Figura xxvj. C.
* In manibus SS. martyrum ponebatur aliquando ignis cum thure.

veteribus manuſcriptis, & à Surio tom. 2. & Macræ virginis à Petro lib. 2. cap. 50. Alterius verò generis teſtimonium dant res geſtæ Procopij martyris à Metaphr. apud Surium tom. 4. relatæ, & B. Cyrillæ virginis à Menologio

S. Cyrillæ martyrium.

3. Nonas Julij his verbis: *Commemoratio ſanctæ martyris Cyrillæ. hæc ſub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, ex urbe Cyrenæ, quæ eſt in Libya, cùm accuſata eſſet apud Dignianum Præſidem, aſtitit cum Lucia & Roa devotis mulieribus: cumque perſuaderi non poſſet, ut idolis immolaret, in ejus ipſius manus injectis carbonibus, & thure, cogebatur ſacrificare. Illa verò clamans, Non eſt, inquit, hoc involuntariè factum, ſacrificium offerre. Combuſtis autem digitis, ſuſpenſa laniata eſt: mox de ligno detracta, ex plagis quidem ſanguis, ex mammis verò lac inſtar torrentis defluebat, & ſic beata martyr ſpiritum Deo tradidit* hæc Menologium.

Unum

Unum hîc velim, lector, ſcias, conſueviſſe Julianum Apoſtatam Chriſtianos milites decipere, dona illis pollicendo, ſi thus Imperatoriæ largitionis die ad ignem adoleviſſent. hujus rei teſtem habemus B. Gregorium Nazianzenum invectiva prima in dictum Imperatorem ita ſcribentem: *Imperatoria largitionis dies aderat, ſive anniverſarius* (Juliani Apoſtatæ ſcilicet) *ſive tunc ab Imperatore pro ſua improbitate ac verſutia ex tempore ita inſtitutus; atque adeſse milites oportebat, ut pro ſuo quiſque gradu & dignitate donativum acciperent. Rurſus illiberalitatis ſcena; rurſus impietatis fabula. Etenim benignitate quadam crudelitatem condire ſtudet, militumque vecordiam, & avaritiam, quas magna ex parte vita comites habent, pecunijs allicere, atque ineſcare. Ille igitur ſplendidus præſidebat, ſplendidè adversùs pietatem feſtum diem agens, atque ob aſtuta ſua conſilia magno-*

Vetus mos Imperatorum.

Impia Juliani calliditas.

 pere

pere animo elatus. Melampum quemdam, aut Proteum suspicari posses: ita in omnia vertebatur, facileque seipsum in diversas formas immutabat. Quæ autem circa ipsum erant, qualia tandem, quantisque luctibus & querelis apud cordatos homines digna, non ijs solùm, qui tum affuere, sed ijs etiam, qui nunc spectaculum illud auribus usurpant? Proponebatur aurum, proponebatur thus: in propinquo erat ignis, hortatores ad latus. Porro quàm plausibilis species, ut Imperatoria largitionis hic mos esse videretur, antiquioris utique & præstantioris. Quid deinde? thus incendere oportebat, atque ita exitij mercedem ab Imperatore accipere tantillam tantæ rei, hoc est, ipsarum animarum, impietatisque adversùs Deum. O miserum quæstum! ô miseram mercedem! Exercitus totus unica techna & fraude venalis prostabat; & qui universum orbem terrarum armis subegerant, parvo igne, atque auro,

ac per exiguum suffitum corruebant, magna ex parte ne suam quidem necem (quod omnium gravissimum erat) agnoscentes. Aderat quispiam ut lucrum facturus: at post lucrum, ne seipsum quidem habebat. Dexteram Imperatoris adorabat, nec se carnificem suum adorare notat. Quod si qui etiam id agnoscerent, nihil tamen propterea hinc ipsis accedebat, quippe malo semel occupatis, ac primam stoliditatem pro ejusmodi lege, quam infringi nefas esset, ducentibus. Quæ Persarum myriades, qui sagittarij, qui fundibularij, quis ferreus exercitus, atque undequaque à vulneribus tutus, quæ tormenta diruendis muris admota, ea efficere potuissent, quæ manus una, & tempus unum, & nefarium consilium perfecit? Militum deceptorum miseria.

Hîc narratiunculam quamdam admiscebo, superioribus tristiorem, & miserabiliorem. Ferunt quosdam eorum, qui per ignorationem capti ac circumventi fuerant, postquam contracta hac calamitate do- Pulchra narratio.

mum se recepissent, unà cum contubernalibus suis ad mensam accubuisse: deinde cùm convivium ad consuetam frigidæ potationem processisset, non secus ac si nihil gravius ipsis accidisset, ad aquæ poculum sublatis in altum oculis Christum cum Crucis signo appellasse. Cùm contubernalium quidam id miratus fuisset, dixissetque, Quidnam est hoc? Christum post abjurationem invocatis? illos statim his verbis examinatos dixisse: Quo tandem modo abjuravimus? & quinam hic novus sermo est? Hunc verò respondisse: Quoniam ad ignem thus adolevistis: quod idem omnino est, ac Christum abnegare. Tum verò illos, nullâ interpositâ morâ, è convivio exilientes, velut furiosos & mente captos, ac zelo & iracundia æstuantes, per forum cucurrisse, atque in hæc verba exclamasse: Christiani, Christiani animo sumus: audiant omnes mortales, & ante omnes Deus, cui & vivimus, & moriemur. Fidem tibi

Militum quorumdam zelus, & fortitudo.

datam

datam, Christe Salvator, non fregimus: beatam confessionem non abjuravimus. Si quid manus peccavit, mens certè minimè secuta est. Imperatoris fraude circumventi, non auro sauciati sumus. Impietatem exuimus, per cruorem purgamur, Posteaque ad Imperatorem celeriter profectos, atque aurum forti ac strenuo animo projicientes, ad hunc modum exclamasse: Non dona accepimus, Imperator, sed morte damnati sumus. Non honoris causâ vocati, sed ignominiâ notati sumus. Da hoc beneficium militibus tuis: Christo nos macta, atque obtrunca, cujus unius imperio subjicimur. Ignem igne repende: pro cinere illo in cinerem nos redige. Manus amputa, quas scelerate porreximus; pedes, quibus malè cucurrimus. Alios auro dona, quos accepisse postea non pœniteat: nobis satis superque est Christus, quem instar omnium habemus. Quam cùm orationem habuissent, simulque alios hortaren- Militum ad Julianum oratio.

tur, ut fraudem intelligerent, atque ab hac temulentia ſe colligerent, Chriſtoque ſanguine ſuo ſatisfacerent: tum verò Imperatorem irâ incenſum, apertè quidem illos interficere noluiſſe, ne martyres efficerentur, qui, quantum in ipſis erat, martyres erant; exilio tamen mulctaſſe, ac pœna ea contemptum ſui vindicaſſe, maximoque eos beneficio affeciſſe, quos à piaculis ſuis, verſutiſque conſilijs procul removiſſet. hæc beatiſſimus Nazianzenus; quibus ſine dubitatione ulla docemur, fortiſſimos Chriſti athletas neque contumelijs neque fraudibus iniquiſſimi Imperatoris è gradu pietatis dejici potuiſſe, imò conſtantiore animo ex hoc ad mortem pro Chriſto perferendam effectos fuiſſe. quocirca inanis ea Juliani cogitatio, irrituſque pariter conatus ad eos à Chriſti fide avertendos extitit.

Milites exilio mulctantur.

Duo

Duo alij modi consimiles, quibus Gentiles decipere posse Christianos arbitrabantur.

Narrat Eusebius historia lib. 8. cap. 3. fuisse nonnumquam Christianos, Diocletiano imperante, vi in sacrificantium numerum, ut idolis immolasse viderentur, relatos; sic namque ait: *Ex ceteris autem quisque varia tormentorum genera alternis subijt; hic plagis toto corpore dilaceratus; ille excruciatus distorsione membrorum; alius acutis & intolerabilibus novaculis dilaniatus. Inter quos nonnulli erant, qui vix satis honestum vitæ exitum consecuti sunt; alij item, qui sine fructu certamen decurrerunt. Nam ut unus infidelium violentiâ contrusus, & ad sacrificia illa nefaria impuraque deductus, quamvis non immolaret, tamen perinde atque si immolasset, liberè dimissus est: sic alter, quamquam non omnino appropinquaverat,* Varij Christianorum cruciatus & contumeliæ. *Eadem habet Nicephorus lib. 7. cap. 4.*

neque quicquam attigerat impuri; Gentilibus tamen eum sacrificasse affirmantibus, tacitus eorum tulit contumeliam, seque inde proripuit. Alius semivivus sublatus, velut jam mortuus projicitur. Quidam prostratus humi, inque numerum sacrificantium relatus, longinquo spatio pedibus abstrahitur. Alius vociferatus est, & magna voce contestatus, se hostias penitus repudiare. Alius salutaris Christi appellationis confessione gestiens, se Christianum esse clamavit. Alter neque immolasse, neque aliquando se immolaturum, asseveranter affirmavit. Attamen isti etiam frequentibus satellitum ad eam rem delectorum manibus in os verberati, & ad silendum compulsi, in vultum quoque & genas percussi, vi è medio extrusi fuerunt, ita pietatis hostes omnino vel videri effecisse, quod animo intendebant, permagni æstimarunt. hactenus Eusebius.

Ampliùs ad idem quoque osten-

tandum

tandum usui habebant ijdem Satanæ ministri immolatas carnes vi in os Christianorum immittere, vinumque sacrificij ibidem, ipsis pariter invitis, infundere. Quamobrem in Actis sanctorum martyrum Tharaci, Probi, atque Andronici Proconsularibus, quæ manu exarata habemus, hujusmodi verba hominum memoriæ sempiternæ traduntur: *Post hæc præcepit Præses afferri carnes immolatas, & vinum sacrificij, & ait: Infundite illi vinum, & carnes de ara mittite in os ejus. Cumque hæc agerentur, dixit Probus: Videat Dominus, & aspiciat de altissimis sedibus suis vim, & judicet judicium meum. Præses dixit: Multa sustinuisti, miser, & ecce jam sacrificium accepisti. Probus dixit: Nihil magnum fecisti, vim faciens: Dominus scit voluntatem meam. Præses dixit: Et manducasti, & bibisti. Probus dixit: Scit Dominus & vidit vim, quam patior.*

Christiani cogebantur immolatas carnes edere, & sacrificiorum vinum degustare.

tior. & paulò pòst de B. Andronico hæc ſubduntur. *Præſes dixit: Aperite os ejus, & mittite carnes de ara, & vinum infundite. Dum hæc agerentur, Andronicus dixit: Domine, Domine, vim patior. Præſes dixit: Vſquequo ſuſtines poſitus in pœnis? Ecce guſtaſti de ſacrificio. Andronicus dixit: Peccant omnes, qui colunt idola, tu & Principes tui.* hucuſque Acta.

Sed eò jam, unde huc, longiùs quàm voluntas fuit, digreſſi ſumus, revertamur, aggrediamurque ad alia, quæ ſuperſunt, explicanda, nempe ad modos, quibus olim ſancti martyres igni tradebantur, qui quidem varij diverſique fuerunt. Quandoque enim ſtipitibus erectis affixi, circum ipſos ignis accendebatur, vel ad quatuor palos ſubjecto igne extendebantur: quandoque vel in fornaces ardentes, ardentemque rogum, aut in foſſas prunis plenas injiciebantur, vel ſaltem in

Variis modis igni martyres tradebantur.

Figura xxvij.

in cupas immittebantur: nonnumquam verò cubiculis, templis, balneiſque, in quibus Gentium juſſu incluſi ſtabant, incendio inflammatis abſumebantur; vel lineis funibus oleo perfuſis ligati, ſulphure, & reſina conſperſi, aut pedibus lino in oleum intincto incenſoque obvolutis, vel tandem in naviculas pice & ſtupa refertas, ut in mari comburerentur, immiſſo igne, impoſiti, impollutum immaculatumque ſpiritum Deo omnium creatori & effectori feliciter fauſteque reddebant.

Teſtes ſunt horum omnium Acta martyrum: primi * res geſtæ ſanctorum Polycarpi ab Euſebio recitatæ lib. 4. cap. 14. & à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis; Tharaci à Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Alterius * modi teſtes item ſunt Acta S. Anaſtaſiæ virginis & martyris Romanæ à nobis in hiſtoria noſtra Sanctarum Vir-

* Martyres ſtipitibus erectis affixi igne cremabantur.

* Martyres quandoque cremabantur quatuor palis alligati.

* Martyres nonnumquam in fornaces ardentes, ardentemque rogum, aut in fossas carbonibus accensis plenas, vel in cupas, ut urerentur, immittebantur.

Virginum Romanarum. Tertij * autem generis, quarti, quinti, ac sexti, Acta beatorum Emiliani, de quibus nuper facta est mentio, Fidei, Spei, & Charitatis sororum ac virginum à Mombritio tom. 2. & à pervetusto quodam nostræ bibliothecæ libello manu exarato, S. Agnetis virginis à nobis in historia SS. Virginum Romanarum; Appolloniæ similiter virginis ab Eusebio hist. lib. 6. c. 3. Paphnutij à Metaphr. apud Surium tom. 2. & S. Dorotheæ virginis à veteribus manuscriptis; in quibus de Christe & Caliste sororibus, B. virginis Dorotheæ opera ad cultum Christianæ religionis, à quo defecerant, reductis, hæc verba narrantur: *Misit Præses nuncium ad Christem, & Calistem, jubens eas cum Dorothea venire ad se: quas cùm tulisset in partem, cœpit ab eis inquirere, num Dorothea animum permovissent. At illæ uno ore responderunt: Erravimus, & satis*

ſatis iniquè egimus, dum timentes pœnas & dolores momentaneos, ſacrificavimus idolis vanis, & ideo rogavimus eam, & dedit nobis pœnitentiam, ut poſſimus ad Chriſti indulgentiam pervenire. Tunc Sapritius (ſic enim vocabatur Præſes) ſcidit veſtimenta ſua, & cum furore nimio juſſit, ut dorſis inter ſe colligatæ mitterentur in cupam ſi ſacrificare nollent. & cetera quæ ibi ſequuntur.

Septimi verò generis fidem faciunt acta SS. Domnæ ac Theophilæ virginum à Metaphr. apud Surium tom. 9. deſcripta, & ſanctarum Romanarum ſimiliter virginum, Flaviæ Domitillæ, Theodoræ, Euphroſynæ, & Cæciliæ recitata à nobis in hiſtoria noſtra Sanctarum virginum Romanarum.

Quid

Quid sit calore balnei torreri.

Quoniam in B. Cæciliæ rebus gestis legimus, fuisse eam in calore balnei sui inclusam; ideo scire oportet, habuisse veteres hanc consuetudinem, ut noxios & reos homines, vel Christianos in balneis quandoque necarent: siquidem recludere eos nonnumquam solebant in prima balneorum camera, quæ Laconicum, vel sudatorium appellabatur; ut ibidem nimio calore suffocati, vitam cum morte commutarent. Thermæ enim quatuor constabant cameris; quarum prima, cujus usus erat ad excitandos sudores, sudatorium, vel Laconicum, aut calidarium quo largè sudor emitteretur, nominabatur; aliæ verò calidarium, tepidarium, ac frigidarium.

Thermæ quot cameris constarent.

In prima, nempe Laconico (ut jam innuimus) SS. martyres

res quandoque vitâ privabantur. quocirca in rebus gestis sanctæ Cæciliæ virginis hujusmodi verba comperies: *Tunc valdè iratus Almachius Iudex, jussit eam*, id est Cæciliam, *reduci in domum suam, & illic balnei calore consumi. Cùm autem esset in aëre calido balnei sui inclusa, & subtus tota die ac nocte magna vis lignorum adhiberetur; illic illæsa, tamquam in frigidario locata, permansit, salvaque Domini gratiâ, adeò ut nulla pars omnino ex ejus membris fuerit vel in minimo sudoris signo humefacta.* hæc ibi: quibus instruimur, in Laconico, qui in balneis necabantur, fuisse inclusos: nam Galenus libro 10. methodi, de Laconico scribens: *Ingredientes*, inquit, *in aëre versantur calido, hoc est in Laconico: deinde in aquam calidam descendunt.* hucusque ille. Monemur præterea ejusdem sanctæ virginis Actis, tunc

In Laconico noxij aliquando vitâ privabantur.

La-

Laconicum ad inferendam reis necem fuiſſe accommodatum, cùm clauſi in eo viri, vel mulieres, magna continuò lignorum ardentium vi ſubtus hujuſmodi cameram adhibita, detinerentur.

Porro ſi alia de balneis deſideras, lege Zoſimum lib. 2. Vitruvium lib. 5. cap. 10. Celſum lib. 1. cap 4. Aulum Gellium lib. 10. cap. 3. Galenum loco citato, & ex recentioribus Andream Baccium lib. 7. de balneis cap. 1. & ſequentibus.

Ceterùm proſequamur nunc alios modos, quibus etiam Chriſtiani à Gentilibus igne cremabantur, nimirum octavum, nonum, ac decimum, quorum omnium fideliſſimi teſtes ſunt Acta Sanctorum: poſtremi ſanctæ Reſtitutæ virginis ac martyris res geſtæ à Romano Martyrologio deſcriptæ 16. Kal. Junij: octavi verò, & noni, paſſiones Amphiani & Vrſicij: illius à Martyrologio

quarto Non. Aprilis his verbis: *Cæsareæ in Palæstina natalis sancti Amphiani martyris, qui in persecutione Maximini, cùm Vrbanum Præsidem idolis immolantem arguisset, sævè dilaniatus, ac pedibus lino in oleum intincto, eoque incenso obvolutis, acerbissimè cruciatus, demum in mare demersus, transiens per ignem & aquam, eductus est in refrigerium.* Alterius, hoc est, Vrsicij à Menologio 9. Kal. Septemb. sic: *Commemoratio sancti martyris Vrsicij, qui sub Maximiano Imperatore ex urbe Sibento, urbe existente supra Illyricos, delatus apud Imperatorem, traditus est Aristidi Præsidi; cumque in confessione stabili constanter permaneret, nervis boum verberatur vehementer, postea lineis funibus oleo perfusis involutus, sulphure & resina conspersus, succensus est: postremò latâ sententiâ sanctus vir Vrsicius à Valente delatore stricto gladio interfectus est. Itaque martyrio*

Amphiani martyrium.

Vrsicij martyrium.

tyrio functus, à fidele quodam muliere, Simplicia nomine, sepulturæ traditus est. Scribit de hoc eodem ſancto viro Martyrologium Romanum loco nuper citato: de altero verò, id eſt, de Amphiano, Euſebius lib. 8. c. 14. & 15. & Surius tom. 2.

De tunica moleſta martyrij inſtrumento.

Tunica moleſta quid ſit. Similia valdè ſunt, niſi eadem dicere velimus, hæc cruciatuum genera, quibus glorioſiſſimi Amphianus & Vrſicius affecti fuerunt, ſupplicio illi acerbiſſimo, quod veteres tunicam moleſtam nuncuparunt, quæ ignium alimentis illita & intexta (ut Seneca epiſtolâ 14. teſtatum reliquit) ac mox ſuccenſa, dirè obvolutos noxios, qui ſceleris gravioris comperti forent, incendio abſumebat. Meminit hujus cruciamenti Tertullianus libro. 6. ad martyres, & Cælius libro. 10. capite 5.

Tormento huic ſimili ab hæreticis crucitatus fuit Domitius Hurleus, ut teſtatur Theatrum crudelitatum hæreticorum noſtri temporis; qui à Gregorio Pontifice ejus nominis XIII. ob pietatis virtutiſque ſingularis præſtantiam, Archiepiſcopus Caſſelienſis, in Hibernia naturali patria, creatus erat. Siquidem accuſatus, quòd Confirmationis ſacramento infantes aliquos muniviſſet, comprehenſus eſt; & quia fidei Catholicæ renunciare noluit, furore hæreticorum quæſtionibus ſubjectus fuit: ocreæ enim oleo plenæ illius pedibus injectæ fuerunt, & ligatus deinde in ſella lignea, ut moveri non poſſet, ingentem ante focum collocatus fuit: ſicque vi flammæ ocreis aduſtis, tibiæ ſimul concrematæ fuerunt; adeò ut evellentes tum inde hæretici ocreas, ad genua uſque carnem avulſerint, relictis ſolis oſſibus nudis. Poſt hæc quodam mane, hora circi-

Q ter

ter tertia aut quarta, vimineo constrictus laqueo, quo langueret diutiùs, suspensus fuit, & sic ad cælum martyrij coronâ laureatus evolavit.

Ceterùm quia tunicæ molestæ occasione, de Catholicis ab hæreticis nostri temporis igne divexatis habitus est sermo; ob id, ne videamur potissimùm antiquos martyres Orthodoxos prætermittere, qui ab antiquioribus hæreticis sub Constantio, Valente, Leone Isaurico, & Constantino Coprónymo impijssimis Imperatoribus, & sub Wandalis Arianis ignis supplicio variè affecti fuere; aliqua ex SS. Patribus, aut ex eorum saltem rebus gestis in medium adducemus. Et primùm de Catholicis sub Constantio igne excruciatis hæc Athanasius ad solitarios: *Omnesque eos*, id est Orthodoxis infestos Arianos, *ut carnifices, ut maleficos, ut latro-*

nes

nes aversati sunt : quippe qui & monasteria everterint, & ignes injecerint ad monachos comburendos, domosque diripuerint. & in Apologia * : *Virgines enim ignibus flammantis rogi admotas adigebat ad confessionem Arianæ religionis.* hucusque Athanasius. Ampliùs de Catholicis sub Valente hæc Theodoretus historiæ lib. 4. cap. 22. *Constantinopoli autem Ariani navem pijs presbyteris refertam, sine armamentarijs in altum propellunt. Deinde quibusdam suæ sectæ fautoribus in aliud navigium impositis, mandatum dant, ut navem presbyteris refertam incendant. Quâ re confectâ, presbyteri cum igne & mari paulisper confligantes, tandem in profundum demerguntur, coronamque martyrij recipiunt.* hæc ille.. His similia videre poteris in Sozomeno lib. 6. cap. 14. & Socrate lib. 4. cap. 13. Præterea de Catholicis sub Wandalorum persecutione hæc Victor lib. 3. *Hos fustibus,*

* De fuga sua.

Navis presbyteris Catholicis referta ab Arianis incensa perijt.

Figura xxvij G.

illos ſuſpendio, alios ignibus concremabant. & eodem libro in ſanctorum Liberati & ſociorum paſſione : *Hoc autem*, inquit, *Tyrannicas pervenit ad aures. Qui ebrietate furoris accenſus, jubet eos adhuc inauditis ſupplicijs adigi, & majoribus vinculis onerari, navimque imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis, in medio pelago igne ſuppoſito, concremari*, &c.

De barba pice illita, & incenſa. Poſtremò de Orthodoxis ſub Leone, aut Conſtantino Copronymo, ſic Romanum Martyrologium IV. Kal. Septembris *SS. Hypatij, & Andreæ presbyteri, qui ob cultum ſacrarum imaginum à Leone, barba pice illita & incenſa, & cute capitis extracta, jugulati ſunt.* Idem in S. Stephano Iuniore, IV. Kal. Decembris, qui eodem ſupplicio ſub Copronymo affectus fuiſſe dicitur. habentur hujus ſancti viri

viri Acta in fine operum B. Damasceni, & in Surio tom. 7. Et hæc de his.

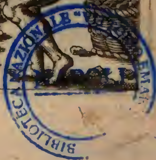
FIGVRA XXVI.

A *Martyr ſuper prunas ignitas incedens, plumbo liquefacto, oleove bullienti perfuſus.*

B *Martyr ſuper prunas ignitas volutatus.*

C *Martyr invitus idolis thus offerens, ſive, ut ætas illa loquebatur, thurificans.*

Fig. xxvi

FIGVRA XXVII.

A *Martyr funibus oleo illitis alligatus, ſuppoſito igne comburebatur.*

B *Martyr ad quatuor palos ſubjecto igne alligatus.*

C *Martyr in ardentem fornacem conjectus.*

D *Martyr in foſſam prunis plenam injectus.*

E *Martyr igne in cubiculum immiſſo cremabatur.*

F *Martyres in cupam immiſſi.*

G *Martyres in naviculam pice & ſtupa refertam, ut in mari comburerentur, immiſſo igne impoſiti.*

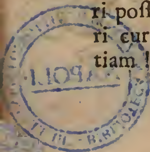
Fig. XXVII

CAPUT VLTIMVM.

De alijs instrumentis, ac modis quibus martyres cruciabantur.

EXoptans adhuc vehementissimè diabolus singulas hominum animas lucrari, non cessabat modos alios, aliasque rationes assiduè investigare, quibus Christi fidem funditus evertere, exturbareque potuisset: itaque arbitratus se nactum occasionem ad hoc facilè consequendum, si in Christi membra sævitiam exercere non desisteret, effecit, ut præclari illorum temporum Judices hoc uno sapientiam suam omnibus admirabilem fore putarent, si viros ac mulieres sanctissimæ nostræ fidei propugnatores ac præcones crudelissimè torqueri, excruciari, & quàm màximò fieri posset doloris sensu, trucidari curarent. O stultam sapientiam! ô inanem cogitationem! Verè

Verè, verè ſtulti facti ſunt principes Thaneos: verè defecerunt ſcrutantes ſcrutationes, & conſilia mala: *Defecerunt ſiquidem* (ut ſcribit Euſebius *) *carnificum manus, & ſibi inviciem ſuccedentes fatigati ſunt: hebetata eſt acies gladij. Videbam feſſos reſidere tortores, reſumere vires, animos reparare, mutare gladios, diem quoque ipſum non ſufficere ad pœnam. Nemo tamen omnium, ne puer quidem infans à morte deterreri potuit: ſed hoc unuſquiſque metuebat, ne, dum celerem Sol urgens clauderet diem, avulſus à conſortio martyrum remaneret. Sic confidentia fidei conſtanter & fortiter, cum lætitia & exultatione mortem præſentem, velut æternæ vitæ principia rapiebant. Denique dum priores jugularentur, reliqui ſpallentes, & hymnos Deo canentes, locum quiſque ſui martyrij expectabat, ut hoc modo etiam extremum vitæ ſpiritum in divinis laudibus exhalarent.* hæc ille.

* *Hiſtor. lib.* 8.

Verè igitur defecerunt peccatores, verè ſtulti facti ſunt, & in foveam, quam ante ſanctorum faciem foderant, incidêre: decernebant enim hi, ut Chriſtiani vel minutatim conſcinderentur, vel ſtylis ferreis, aut graphijs puerorum, quod idem eſt, creberrimis ictibus confoderentur, aut clavis toto corpore, vel aliqua ejus parte configerentur, vel medij ſerris diſſecarentnr, terebrarentur lanceis, aut gladijs transfigerentur, ſagittis configerentur; eorum ventres, avulſis jecoribus, diſcinderentur; jugularentur, capite plecterentur, notis & ſtigmate deformarentur, ſecuri aut fuſtibus eorum capita tunderentur, atque illiderentur, mulieribus abſcinderentur mamillæ, quibus etiam, ſicuti & viris, linguæ, manus, pedes, aut eorumdem crura frangerentur, evellerentur dentes, vel adhuc viventibus pellis crudeliter detraheretur,

aut

aut præacuta ſude per media viſcera transfigerentur; in unguibus, oculis, ac vultu acutiſſimis calamis excruciarentur; ex altiſſimis locis præcipites dejicerentur; per loca carduis & tribulis conſita, acutis lapidibus referta, equis indomitis, alijſve modis raptarentur, feris objicerentur, vivi terrâ obruerentur, in profluentem dejicerentur, in calcis fornacem conjicerentur, veſtibus denudati publicè ducerentur; vel, ut ſicubi vicinæ ſibi duæ arbores repertæ fuiſſent, vi quadam ab utraque inflexis contra ſe invicem ramis, eis ſingulis ſinguli martyris pedes alligarentur, ut rami qui vi adducti fuerant, remiſſi, impetu quodam ad ſitum ſuum naturalem revertentes, viſceribus diſcerptis, avulſa ſecum vincti hominis membra raperent: & demum vel ſtatuebant hi idolorum cultores, ut Chriſtiani in exilium omni penitus

nitus ſolatio deſtituti pellerentur, aut ad marmoreos lapides ſecandos, fodiendam arenam, eamdemque proprijs humeris ad eorum ædificia, quæ tunc extruebantur, deportandam, vel denique ut ad metalla impellerentur. His itaque cruciatibus, atque alijs, de quibus ſuperioribus capitibus, alijſque etiam, quorum nomina ob eorum immanitatem ſe ignorare Euſebius fatetur hiſtor. lib. 8. cap. 13. excruciabantur beatiſſimi Chriſti milites; non tamen ſuperari vincique poterant: cæleſti quippe præſidio muniti, omnia fortiter conſtanterque & ſuſtinebant, & perpetiebantur. *Stabant ſiquidem* (ut beati Ephræm verbis utamur) *certaminis tempore fortiſſimi bellatores Dei ſingula tormenta ſumma animi alacritate tolerantes pro nomine unigeniti Filij Dei, ac ſervatoris noſtri Chriſti. Quam verò ſtrenui, quantaque fortitudinis laude præditi fuere,*

S. Ephræm de laudibus SS. martyrum.

qui

qui subjecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modò nihil timuerunt, verùm majore quoque constantia pugnantes, cuncta perferendo superarunt! Cernebant ardentem rogum, ignitas sartagines, ebullientes ollas, quæ fervore nimio guttas picis & adipis longiùs jaculabantur. Aspiciebant item ferratas atque aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate versari. Intuebantur ferreas ungulas, laminasque candentes, fustes, ursos, leones, præcipitia, vectes, terebras, compedes, atque catenas, omnemque prorsus artem, quam veritatis inimicus adversùs confessores Domini Salvatoris invenit. Omnia enim pœnarum genera in conspectu martyris hostis callidus dedit, ut Sanctos verteret in formidinem, & aspectu ipso ac terrore pœnarum, lingua non ampliùs confiteri Dominum Iesum metu impedita præsumeret. Quid autem fidelissimi promptissimique bellatores Christi, inter hujusmodi ante oculos ex-

exposita horrenda inauditaque supplicia? promptiores effecti, majore fiducia, atque constantia, indubitanter & intrepidè ante tribunalia Iudicum ac Præfectorum Christum Dominum confitebantur. Non stridens flamma, non igneæ sartagines, non ollæ ferventes, non rotarum horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, non ungularum dentes, non cetera id genus tormenta, non compedes, non catenarum pondus immensum, non tyrannorum minæ, non Principum fremitus, non ars tota diaboli, ministrorumque ejus exterruit fortissimos milites Christi, non impulit abnegare impietatem, non à charitate Dei & Salvatoris abduxit: sed præcincti fide, conculcarunt machinas omnes inimici, neque illos omnino formido tentavit. Vidisti servorum fidelium robur? Vidisti gloriam pugilum Christi, atque constantiam? Vidisti alacritatem ingentem cæleste regnum tota fide quærentium, Christumque Regem

gem

gem suum omni affectu ambientium? Vidisti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidisti charitatem in beatissimis martyrum pectoribus flagrantem, pro qua terrena cuncta spreverunt, ut Deum suum tenerent, quem amaverant? Vidisti affectum Christi, quomodo à terra elevat sublime exaltari cupientes? Vidisti exultantem paradisum amplecti, ac fovere sui quosdam avidos milites Christi in æterna luce ac pace gaudentes. Accede, carissime, pertracta, contemplare martyrum gloriosos triumphos, aspice oculis cordis cælestium pugilum eximiam fidem, inviolabilemque pietatis affectum. Non potuit vis immensa pœnarum justorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipsa quivit extinguere. Cæsi, magno cum gaudio flagrorum ictus, ut summas delicias, suscipiebant; serenaque ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipsius nomine pati. Quibus ego vos laudibus

bus prædicem, ô perfecti milites Christi? aut quomodo appellem vos, inclyti atque beatissimi viri? quis vestræ fidei laudes explicare sufficiat? Obstupuit nempe oratorum facundia, philosophorumque sapientia, dum cernerent mirabilia in Christi famulis fieri. Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, sanctorum martyrum constantiam & alacritatem, immensamque athletarum Christi tolerantiam aspicientibus: nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, visceraque nudarent, non mœrentes aspexere, non tristes, nec solùm inter cruciatum gemitum non edentes, verùm lætiore facie gaudia interna obtestantes: quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obsequi potiùs quàm sævire videbantur. hæc S. Ephræm. Sed ut eò jam unde digressi sumus revertamur; probanda sunt singula hæc suppliciorum pœnarumque genera, rebusque gestis sanctorum martyrum confirmanda.

Indi-

Indicant primùm Acta Nicephori martyris à Romano Martyrologio descripta 5. Kal. Martij, & Jacobi cognomento Intercisi à Surio tom. 6. & à Mombritio tom. 2. Alterum verò S. Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Julianum de Marco Arethusio verba faciens, Victor de persecut. Wandal. lib. 1. res gestæ item B. Cassiani à veteribus manuscriptis recitatæ, & à Mombr. tom. 1. à Petro lib. 7. cap. 58. à Surio tom. 4. & à Prudentio, à quo ceteri desumpsere. De martyribus minutatim concisis.

Styli ferrei, seu puerorum graphia quid sint, quibusve usibus accommodata.

Erant hæc, instrumentum æneum, quo in albo, id est in ceratis tabellis, primis illis temporibus scribebatur, ut nunc in ligneis libellis vel codicillis mercatores scribere consuescunt. Job. 19. *Quis mihi det ut exa-* De martyribus stylis, stimulisque confossis.

exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina? Plautus Bacch. act. 4. ſcen. 4.

—— *Affer citò.*
P. *quid?* CH. *ſtylum, ceram, tabellas & linum.*

& paulò pòſt:

Cape ſtylum properè, & tabellas tu has tibi. MN. *quid poſtea?*
CH. *quod jubebo, ſcribito iſtîc: nam propterea te volo*
Scribere, ut pater cognoſcat literas, quando legat.

& quæ ſequuntur. Et milit. act. 1. ſcena 1.

Habes tabellas? A. *vis rogare? habeo ſtylum.*

Plinius lib. 34. cap. 14. *Et cùm ſtylo ſcribere inſtitutum eſt, ut vetuſtiſſimi auctores prodiderunt.* Hiſce itaque ſcribendi inſtrumentis, tamquam acerbiſſimo mortis genere, confodiebantur ſæpiſſimè morti adjudicati. teſtantur hoc varij auctores, & hi quidem graviſ-

vissimi, ut Suetonius in Cajo cap. 28. his verbis: *Cùm discerpi Senatorem concupisset, subornavit, qui ingredientem Curiam, repentè hostem publicum appellantes, invaderent, graphiisque confossum lacerandum ceteris traderent.* Seneca de clement. ad Neronem lib. 1. cap. 17. *Dum*, inquit, *Erixionem Equitem Romanum, memoriâ nostrâ, quia filium suum flagellis occiderat, populus in foro graphijs confodit.* Ad hæc, idem testantur quoque Marci Arethusij Acta; sic enim in eis legitur: *A pueris ad pueros Marcus pendulus remittebatur, cultris pennarijs, hoc est graphijs, generosum illud corpus excipientes.* idem etiam Acta S. Cassiani martyris his verbis: *Interrogatus hic sanctus vir à persecutore, quid artis haberet: quia pueros notas doceret, respondit.* & mox: *Spoliatus vestibus, ac manibus post terga revinctis, statuitur in medio: vocatisque pueris, qui-*

quibus docendo exoſus factus fuerat, data eſt facultas eum perimendi. At illi quantùm doluerant diſcentes, tantùm ſe ulciſci gaudentes; alij eum tabulis verberabant, alij ſtylis feriebant. Quorum quantò infirmior erat manus, tantò graviorem martyrij pœnam, dilata morte, faciebant hucuſque ejus res geſtæ ex veteri S. Mariæ Majoris manuſcripto deſumptæ.

Non idem erat torqueri ſtimulis, & ſtylis confodi

Aliud autem erat ſtimulis torqueri, & ſtylis ferreis confodi: namque (ut in Notis ad Romanum Martyrologium * legitur) hoc ſupplicij genere excruciabantur tantummodo rei, illo autem & excruciabantur, & crudeliſſimè etiam interficiebantur. Inſuper hoc, quod ſtimulum dictum reperitur, ſervis, qui furtum fecerant, admoveri conſuevit, illud graviſſimorum ſcelerum conſcijs. Meminit hujus cruciatus Prudentius hymno S. Hippolyti martyris, cùm inquit:

* In menſem Maij.

Ilia-

Iliaque infestis perfodiunt stimulis.

& Plautus pluribus in locis, speciatim Asinar. act. 2. scen. 4.

Utinam nunc mihi stimulus in manu sit.

& act. 3. scen. 2.

Advorsum stimulos, laminas &c.

& Mostel. act. 1. scen. 1.

O carnificinum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimuli, si huc reveniat senex.

& quæ sequuntur. & Menæch. act. 5. scen. 5.

At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies.

& Milit. glor. act. 2. scen. 6.

Nisi tibi supplicium stimuleum dedatur.

Adde, si vis, quæ idem scripsit Menæch. actu superiùs citato scena 2.

Iam aſcendo in currum, jam lora teneo, jam ſtimulus in manu eſt. quibus locis inſtruimur, fuiſſe ſtimulum, fuſtem, ſeu arundinem acutæ cuſpidis, quo ruſtici boves ſuppungunt. Confirmant hoc Acta S. Ioſephi martyris à Metaphr. recitata apud Surium tom. 2. his verbis: *Illi verò obeliſco longæ arundini aligato, eo Sanctum pungere imperabant.* hæc ibi. Et de his hactenus.

Stimulus quid eſſet.

Tertium verò ac quartum cruciamentorum genera, quibus SS. martyres vel clavis [a] configebantur, vel ferris [b] ferreis ſecabantur, oſtendunt Acta Sanctorum, Paphnutij à Rom. Martyrologio relata 8. Kal. Octobris, Severi Epiſcopi ab eodem Martyrologio 7. Idus Novemb. & ab auctore Theſauri concionatorum parte 2. Fauſtæ virginis à Metaphr. Lipom. 5. & Surij 1. & à Mombrit. tom. 1. Baſſi Epiſcopi à Petro lib. 1. cap. 30. Pionij

De martyribus clavis confoſſis, vel ferris diſſectis.

a *Figura* XXIX. C.

b *Figura* XXX B.

nij à Metaphr. Kal. Februarij, Floriani à Petro lib. 4. cap. 121. Philomeni martyris à Martyrologio, & Menologio 3 Kal. Decembr. Euphemiæ virginis à Mombritio tom. 1. & à Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Simeonis Epiſcopi à Surio tom. 2. & à Nicephoro Caliſto lib. 8. cap. 37. Meminit alterius horum ſuppliciorum, nempe quarti, Suetonius in Cajo cap. 27. ubi etiam de viris quibuſdam inſcriptione damnatis; de quo tormenti genere inferiùs tractabimus: quod quidem ideo fecit, ut ſævitiam Caligulæ Imperatoris ſempiternæ hominum memoriæ traderet. Ex quo colligi poſſet, maximam fuiſſe Gentium rabiem in Chriſti athletas, maximamque pariter Chriſtianorum hominum conſtantiam, atque virtutem, quâ omnia cruciamenta facili nulloque negotio & ſufferebant, & ſuperabant.

De martyribus terebris excruciatis.

Quintum cruciamenti genus, quo Christiani terebris afficiebantur, indicant Acta sanctarum virginum, Fidei, Spei, & Charitatis, quæ manuscripta habemus; & similiter Faustæ virginis, de qua Rom. in Martyrologio XII. Kal. Octobris hæc narrantur: *Cyzici in Propontide natalis sanctorum martyrum, Faustæ virginis, & Eulasij, sub Maximiano Imperatore: quorum Fausta ab eodem Eulasio idolorum sacerdote decalvata, & ad turpitudinem rasa, suspensa, & torta est; deinde cùm vellet eam mediam secare, & carnifices lædere non valerent, stupens Eulasius, in Christum credidit; & dum ipse etiam Imperatoris jussu fortiter torqueretur, Fausta capite terebrata, clavis toto corpore confixa, & sartagini igneæ imposita, cum eodem, voce de cælo vocata, transivit ad Dominum.*

* Figura. xxix. A.

De martyribus lan-

Sextum verò genus, quo Christiani lanceis, aut gladijs transfigeban-

gebantur, probari poteſt rebus geſtis SS. Marci & Marcelliani à Petro recitatis lib. 5. cap. 124. Benigni à Surio tom. 6. & à Petro lib. 10. cap. 3. Cyrilli diaconi ab eodem lib. 6. cap. 72. Symphoroſæ à Petro ſimiliter lib. 6. cap. 111. & à veteribus codicibus manu exaratis; Fuſcæ virginis à dicto auctore lib. 3. c. 119. Baſillæ & Anatholiæ virginum à nobis in hiſtoria noſtra ſanctarum Virginum Romanarum, Eupſychij à Romano Martyrologio VII. Id. Septembr. Juſtinæ virginis à Mombritio tom. 2. & à Petro lib. 9. cap. 32. & Polycarpi à veteribus manuſcriptis, & ab Euſebio lib. 4. cap. 15 Proſequamur modò ſeptimum.

ceis, vel gladijs transfoſſis.

Figura. xxviij. B.

Fidem faciunt ſeptimi cruciatus generis, quo martyribus ventres diſcindebantur, res geſtæ S. Cyrilli martyris à Theodoreto recitatæ lib. 3. cap. 6. & à Rom. Martyrolog. VII. Kal. Aprilis, his verbis: *Heliopoli apud Libanum*

Figura. xxxiv. B.

De martyribus quorum ventres diſcindebantur.

S. Cyrilli diaconi & martyris, cujus jecur, disciſſo ventre, avulſum Gentiles ſub Iuliano Apoſtata feraliter depaſti ſunt. Teſtantur hoc idem Acta ſanctæ Encratidis virginis, aliàs Engratiæ, ab auctore Theſauri concionatorum relata & à Martyrologio Romano 16. Kal. Maij, ubi hæc verba leguntur: *Cæſarauguſtæ in Hiſpania ſanctæ Encratidis virginis & martyris, quæ lacerato corpore, mamillâ abſciſſâ, jecore avulſo, adhuc ſuperſtes in carcere incluſa eſt, donec ulceratum corpus putreſceret.*

De conſimilibus atque diverſis cruciatibus & pœnis, quibus Christianæ virgines afficiebantur.

Genera tormentorum ac pœnarum diverſa, quibus Chriſtianæ virgines afficiebantur.

Diſcindebantur primùm, Iuliano Apoſtata imperante, ſanctæ virgines: quæ deinde, ventribus earum non nihil adhuc palpitantibus, motuque quodam agitatis, hordeo refertæ, immaniſſimis

mis porcis devorandæ objiciebantur. Narrat hæc omnia & singula S. Gregorius Nazianzenus 1. in Iulianum invectiva, dum ait: *Illi enim*, id est Heliopolitæ *(ut unum è multis commemorem, quod etiam atheis horrorem incutere queat) virgines castas, & mundo sublimiores, quæque vix etiam umquam viris in conspectum venerant, in medium productas, vestibusque nudatas (ut per aspectum contumeliam ipsis prius inferrent) ac postea proscissas atque dissectas (ô Christe! quomodo tuam illius temporis patientiam feram?) partim propriis etiam dentibus comminutas edisse, atque, ut eorum execrandum furorem decebat, crudis hepatibus sese ingurgitasse feruntur, ac cibo illo perfunctos, communem & usitatum admisisse: partim palpitantibus adhuc visceribus suillum pabulum inseruisse, ferocissimisque porcis immissis, hoc spectaculum objecisse; ut simul cum hordeo carnes laniari*

 atque

atque exedi perſpicerent & reliqua: quibus ſimilia penitus referunt Theodoretus lib. 3. cap. 6. & Sozomenus lib. 5. cap. 9.

His itaque omnibus monemur, fuiſſe Chriſtianas virgines ignominiæ causâ hoc modo diſciſſas, veſtibuſque pariter denudatas: nulla ſiquidem major contumelia virginibus contingere poteſt, quàm ab impudicis petulantibuſque oculis nudas conſpici.

Hoc ignominiæ genere affectæ fuere ſanctæ Chriſti virgines Priſca,[a] Agnes, Anaſtaſia major,[b] Febronia, [c] Eulalia Emeritenſis, [d] Barbara, Chriſtina, [e] Reparata, Euphemia Aquileienſis cum tribus ſororibus, nempe Dorothea, Thecla, & Eraſma, aliæque multæ. Præterea alijs quoque, atque alijs contumeliarum probrorumque

a *Agnetis, Priſcæ, & Anaſtaſiæ Acta, nos in hiſt. SS. virg. Rom.* b *Febroniæ Metaph. Lipom. 7. Sur. 3.* c *Eulaliæ auctor theſauri concionat.* d *Barbaræ & Chriſtinæ, noſtræ bibliothecæ vetera manuſcripta. Harum quatuor ſororum vetera manuſcripta, & Petrus lib. 8. cap. 29.* e *Reparatæ Petrus lib. 9. c. 39.*

f *Acta*

que generibus sacræ virgines vexabantur: capilli enim eis quandoque abradebantur. Tradunt hæc res gestæ beatarum virginum [f] Faustæ, [g] Charitinæ, Christinæ, & aliarum.

Porro quàm ignominiosum fuerit mulierum capita radere, ostendunt optimè Acta prædicta, Suetonius item in Caligula cap. 5. & ea denique, quæ in Notis ad Romanum Martyrologium annotat. 20. in mensem Septemb. de sancta Fausta virgine (quæ, ut ibidem narratur, ad turpitudinem abrasa fuit) leguntur. Ampliùs ignominiæ similiter causâ tradebantur Christianæ virgines, in nostræ fidei contemptum, vel lenonibus, vel petulantibus juvenibus; aut ad meretricum prostibula, ut ibidem earum virginitas violaretur, ducebantur. Deus tamen,

 cu-

f *Acta S. Fausta qui referat, & Christina, vide suprà.*
g *S. Charitina Sur. tom. 5. & Menologium tertio Non. Octobris.*

cujus nutu omnia reguntur, eas sibi, salvo pudore, voluit immolari. Si quæras, cur ista in virgines Christo dicatas scelesti illi perpetrarent; id (ut jam diximus) in Christianæ religionis contumeliam factum, respondere possumus. Quibus præterea adjungimus, non licuisse antiquo more Romanorum (Suetonio in Tiberio c. 61. auctore) virgines violenta morte necari, nisi priùs à carnificibus, vel lenonibus maculâ affectæ fuissent. ponam verba ipsius: *Immaturæ puellæ, quia (more tradito) nefas esset virgines strangulari, vitiatæ priùs à carnifice, deinde strangulatæ.* hæc ille.

Ex his jam sponte, nisi cæcus esse velis, potes Christi virtutem atque potentiam cognoscere, qui sponsas suas, hujusmodi periculo ac discrimini commissas, novit, earum salvâ integritate, conservare, & ab impudentium hominum manibus eripere, ac liberare.

indi-

indicat hoc Basilius Magnus lib. de vera virginit. in hunc modum: *Cùm ferveret persecutionis immanitas, electæ virgines propter sponsi fidem, ad illudendum impijs hominibus traditæ, corporibus inviolatæ durarunt, eo scilicet, cujus gratiâ perferebant, impiorum conatus in earum carne irritos arguente, & integra earum corpora non sine prodigio & virtute custodiente.* hucusque Basilius. Tradunt hæc eadem Acta sanctarum virginum [a] Agnetis, Dariæ, [b] Seraphiæ, [c] Theophilæ, [d] Euphrasiæ, [e] Antoninæ, [f] Theodoræ, [g] Luciæ, [h] Susannæ, [i] Martianæ, & aliarum. Si plura adhuc discere cupis, lege Notas in Romanum Martyrologium ad menses Ianuarij, & Septembris, hujus ad tertium Nonas, illius ad deci-

a *Agnetis, & Dariæ acta descripsimus nos in hist. SS. virgin. Rom.* b *Seraphiæ vetera manuscripta, & Sur. tom 5.* c *Theophilæ Sur. ex Metaphr. tom. 6.* d *Euphrasiæ Nicephorus lib. 7. cap. 13.* e *Antoninæ Surius tom. 3.* f *Theodoræ S. Ambros. de virgin. l. 2.* g *Luciæ ejusdem tom. 6. & vetera manuscripta.* h *Susannæ nos in hist. SS. virg. Rom.* i *Martianæ Petrus lib. 2. c. 56.*

decimum Kal. Februarij; item Nicephorum lib. 7. cap. 13. Senecam controverſ. lib. 2. Dionem lib. 56 & Tacitum lib. 5. Et de ſupplicijs, pœniſque, quibus Chriſtianæ virgines à Gentilibus afficiebantur, ſatis.

Ab hæreticis etiam ſub Conſtantio Conſtantini Magni filio, & Valente Imperatoribus Arianis, & ſub ſæviſſima Wandalorum in Catholicos perſecutione ſacræ Chriſti virgines varijs modis in ipſarum ſponſi odium ignominijs afficiebantur. De virginibus ſub Conſtantio probro affectis hæc narrat S. Athanaſius *: *Virgines enim ignibus flammantis rogi admotas adigebat (ſceleratiſſimus omnium hominum Sebaſtianus copiarum dux) ad confeſſionem Arianæ religionis: ibi cùm eas invictas cerneret, corpora nudat, atque ita in faciem cædit, ut vix longo poſt tempore à ſuis potuerint agnoſci.* & in epiſtola ad

* Apologia de fuga ſua.

ad Solitarios: *Ariani ſacra virginum corpora plagis concidunt, injectaque in veſtes manu trahunt, capita denudant; eas verò virgines, quæ inter trahendum obnitebantur, calcibus pulſant. Gravia quidem iſta, & nimiùm gravia ſed tamen quæ inſecuta ſunt, multò graviora, & genere contumeliæ prorſus intoleranda. Cùm enim ſcirent pudicitiam virginum, & aurium integritatem, & quòd patientiùs ferrent lapides & fuſtes, quàm obſcœna verba; fœdiſſimis dictis inter invadendum utebantur: & hæc Ariani juventuti ſuggerebant, quippe qui ad iſta dicta & facinora cachinnarentur. ſacræ autem virgines, & aliæ caſtæ mulieres, ut morſus aſpidum, ab iſtiuſmodi vocibus refugiebant. Chriſti verò perduelles ſuam quoque operam, ut hæc fierent, addebant; nec diſſimile eſt veritati, ipſos eaſdem cum juventute illas voces concinuiſſe: delectabantur certè petulantia & obſcœnitate verborum, quæ à ju-*

 ven-

veritute jactabantur. Et paulò post: *Multas*, inquit, *virgines*, *quæ & eorum impietatem damnabant*, *& veritatem agnoscebant*, *ex ædibus suis deportarunt*, *aliasque ad negotia sua euntes contumelijs affecerunt*, *operamque dedere*, *ut à proterviori-bus adolescentibus denudarentur*: *suisque mulieribus potestatem concessere*, *ut quam vellent indignè tractarent.* hæc Athanasius.

De ijsdem etiam virginibus sub eodem Imperatore ignominiâ affectis sic Theodoretus historiæ lib. 1. cap. 14. *Georgius Arianus virgines*, *quæ perpetuæ castitati se addixißent*, *coëgit non modò Athanasij denegare confessionem*, *verùm quoque fidei patrum anathema denunciare. suæ verò crudelitatis socium atque adjutorem habuit Sebastianum quemdam*, *ordinum militarium Præfectum: qui in media urbe accenso rogo*, *virginibusque nudis propter eum collocatis*, *fidem negare jubet. Quæ sanè spectaculum acer-*

bum

bum ac miſerum fidelibus pariter & infidelibus conſtitutæ, ignominiam illam pro magno honore duxere. hæc ille.

De virginibus ſub Valente ludibrio item affectis ſcribit Petrus Alexandrinus apud Theodoretum hiſtoriæ lib. 4. cap. 20. his verbis: *Palladius Eccleſiam Catholicorum ingreſſus, cœpit cum ſuis copijs, pro verbis gravibus, & Eccleſia dignis, ſimulacrorum laudes decantare; pro divinarum litterarum lectione plauſus indecoros edere; fractaſque voces cum obſcœnitate fundere, & contumelias in Chriſti virgines jacere non ſunt veriti. Quales quidem contumelias lingua proferre reformidat, quippe cùm dictu turpes ſint. Nam quiſnam benè ſanus, cum eas tàntummodo audiret, non aures penitus obſtrueret? imò verò optaret ſe potiùs ſurdum eſſe, quàm ut tantam obſcœnitatem auribus acciperet? Sed utinam verborum turpitudine contenti,*

in

in ea re ſolùm deliquiſſent: & non improbitate factorum, verborum petulantiam longè ſuperaſſent. Nam convicium, qualecumque illud ſit, eſt quidem tolerabile, præſertim his in quorum animis Chriſti prudentia & doctrina divina habitat. At iſti, vaſa iræ aptata ad interitum, naſuti, qui ſtrepitum laſcivum, ſonorum, & velut ex aquæductu (ut ita dicam) erumpentem, per nares effundebant; veſtes ſanctarum Chriſti virginum, quarum pius vitæ cultus exemplar vivendi ſanctorum expreſſit, dilacerare, eaſque nudas, uti in lucem editæ erant, per urbem triumphi loco ducere, & pro ſua libidine petulanter & obſcœnè irridere cœperunt: denique quæ perpetrata ſunt, tum crudelia erant, tum peregrina. Quòd ſi quis his rebus ad miſericordiam inductus, eos vel vi prohibere, vel hortando à talibus facinoribus diſſuadere conaretur, non ſine vulneribus diſceſſit. Verùm (proh

(proh dolor!) multæ virgines per vim ſtupratæ, complures etiam fuſtibus in capite cæſæ mutæ jacuerunt: quarum corpora tumulis mandandi nulla omnino permiſſa poteſtas eſt: & præterea complura earum corpora, quæ ſunt ab illarum parentibus cum multo gemitu quæſita, nondum reperiuntur. hæc Petrus.

De virginibus demum ſub Wandalis Arianis dedecore in Chriſti etiam contemptum oppreſſis ſcribit Victor Epiſcopus Uticenſis lib. 2. hoc pacto: *Præcepit deinde Tyrannus ſacras virgines congregari, dirigens Wandalos cum ſuæ gentis obſtetricibus ad inſpicienda & contrectanda contra jura verecundiæ verecunda pudoris, ubi nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes gravi ſuſpendio, atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorſo, ventri, mamillis, & lateribus apponebant. Quibus inter ſupplicia dicebatur: Dicite*

quo-

quomodo Episcopi vobiscum concumbunt, & clerici vestri. Quarum acerbitate pœnarum plurimas tunc scimus extinctas: aliæ quæ remanserunt, cutibus arescentibus, factæ sunt curvæ. hactenus ille.

Quibus omnibus optimè jam instruimur, priorum temporum hæreticos (quorum exempla recentiores, ut ex multis auctoribus colligimus, sequuntur) extitisse in sacris virginibus in Catholicæ religionis odium persequendis, ignominiaque afficiendis, sine dubitatione ulla Gentilibus inhumaniores, petulantiores, inexorabiliores, crudelioresque.

Figura. xxviij.D. At omissis nunc hæreticis, accedamus ad octavum propositorum cruciamentorum genus explicandum. Hujus cruciatus, quo Christiani sagittis configebantur, testes sunt eorumdem res gestæ, speciatim ducentorum sexaginta martyrum, quorum nomina nobis

Martyres sagittis configebantur.

bis

bis ignota ſunt; à Romano Martyrologio relatæ Kal. Martij, & à veteribus manuſcriptis ſub S. Valentini inſcriptione, vel Marij, Marthæ, & filiorum, Irenis virginis ab eodem Martyrologio Nonis Aprilis, Chriſtinæ ſimiliter virginis à pervetuſtis codicibus manu exaratis, & à Petro lib. 6. cap. 130. Sebaſtiani à veteribus etiam manuſcriptis codicibus, & à Lipom. tom. 5. Sur. 1. à Mombritio 2. & à Petro lib. 2. cap. 106. Chriſtophori à Rom. Martyrologio VIII. Kal. Auguſti, & Fauſti à Græcorum Menologio XVII. Kal. ejuſdem menſis, ubi in hunc modum legitur: *Eodem die S. martyris Fauſti, qui ſub Decio Imperatore propter Chriſtianæ fidei confeſſionem comprehenſus, & liberè Chriſtum ipſum profeſſus, cruci affixus, & ſagittis vulneratus, cùm quinque dies in cruce conſtanter permanſiſſet, in manus Dei ſpiritum commendavit.*

De

De plurimis item Catholicis telis confixis ſcribit Victor de perſecutione Wandal. lib. 1. his verbis: *Quodam tempore Paſchalis ſolemnitas agebatur: & dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diem Paſchalis honoris, noſtri ſibimet clauſam Eccleſiam reſerarent, compererunt Ariani. Statim quidam presbyter eorum,* Andiot *nomine, congregatâ ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accedit innocentum: introeunt evaginatis ſpatis, arma corripiunt, alij quoque tecta conſcendunt, & per feneſtras Eccleſiæ ſagittas ſpargunt. Et tunc fortè, canente populo Dei, lector unus pulpito ſiſtens, allelujaticum melos canebat. Quo tempore ſagitta in gutture jaculatus, cadente de manibus codice, mortuus, poſt cecidit ipſe. Nam & alij quamplurimi ſagittis & jaculis in medio crepidinis altaris probantur occiſi*, &c.

Noni autem cruciatuum generis,

ris, quo scilicet martyres jugulabantur, testimonium dant res gestæ B. Philippi patris S. Eugeniæ virginis Romanæ à nobis relatæ in filiæ historia, & beatissimorum martyrum Iusti atque Pastoris fratrum, de quibus Romano in Martyrologio 8. Idus Augusti hæc verba leguntur: *In Hispania sanctorum martyrum Iusti & Pastoris fratrum, qui cùm adhuc litteris imbuerentur, projectis in schola tabulis, sponte ad martyrium cucurrerunt, & mox à Daciano Præside teneri jussi, & fustibus cædi, cùm se mutuis exhortationibus constantissimè roborarent, extra civitatem perducti, à carnifice jugulati sunt.*

Figura: xxix. B. Martyres jugulabantur. Iusti & Pastoris fratrum martyrium.

Decimi generis, quo capitis damnabantur, fidem faciunt innumeræ ferè res gestæ sanctorum martyrum, nominatim Terentij, Pompeij, & sociorum à Metaphr. descriptæ Lipomani 7. & Surij 2. Victoris à Petro lib. 4. cap. 142. Gordiani ab eodem lib. pari-

Figura, xxviij. E. Martyres capite plectebantur.

pariter 4. cap. 149. à Mombrit. tom. 1. à Surio tom. 3. Palmatij Consulis, Simplicij Senatoris, & sociorum à veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & à Mombrit. tomo 1. sub S. Calisti Papæ inscriptione, Torpetis, & Evellij à Petro lib. 5. cap. 8. & à Mombrit. tom. 2. Venantij à Petro lib. eodem cap. 12. Anastasiæ, & Basilissæ à nobis in historia SS. Virginum Romanarum, Paulæ virginis à Romano Martyrologio. & Menologio 3. Nonas Iunij, Ioannis ac Pauli fratrum à Surio tom. 3. & à Petro libro. 6. capite 9. Fabij à Lipomano tomo 4. & à Surio tomo similiter 4. ex Adone, Quirini Tribuni à nobis in historia SS. Virginum Romanarum, Apollonij Senatoris à Petro libro 4. capite 62. Sulpitij & Serviliani à nobis etiam in eadem historia in Flavia Domitilla. Præterea demonstrant hoc pariter quamplurima ex Actis sanctarum Vir-

Virginum Romanarum, ut Martinæ, Tatianæ, Priſcæ, Soteræ, Theodoræ, Liciniæ, Reſtitutæ, Cantianillæ, ac fratrum ejus, Bonoſæ, Luciæ, Floræ, Lucillæ, Suſannæ, Benedictæ, Anaſtaſiæ majoris, alterius Lucillæ, Mariæ, & ſociorum, atque Artemiæ.

Credibile valdè eſt (ſicuti ſecundo Annalium Eccleſiaſticorum tomo legitur) majorem Chriſtianorum martyrum partem, plurimùm gladio, & non ſecuri percuſſam fuiſſe. tradunt hæc non ſolùm ſingulæ ferè Sanctorum res geſtæ veteribus manuſcriptis contentæ, vel ab ipſis non mutato ſtylo deſumptæ, in quibus ſemper fermè legimus Chriſti bellatores gladio animadverſos, cæſos, percuſſos, punitos fuiſſe, & ſimilia: ſed etiam quia majoris ignominiæ erat gladio feriri, quàm ſecuri: nam Spartianus in Geta de Antonio Caracalla teſtatur, improbaſſe, quòd Papinianus, quem inter-

Percutiebantur martyres gladio.

interfici juſſerat, ſecuri cæſus eſſet, & non gladio. Si plura vis ad horum confirmationem ſpectantia, vide Briſſonium libro 5. de formulis, ubi de gladij animadverſione ſermonem habet. Diximus, plurimùm martyres gladio percuſſos, quoniam negari nequit, ſecuri etiam aliquando hoc eodem mortis genere vitâ privatos fuiſſe: etenim reperitur nonnumquam apud aliquos Eccleſiaſticarum rerum ſcriptores, eos ſecuri percuſſos, victores ad cæleſtem martyrij coronam advolaſſe.

Decapitabantur martyres aliquando ſecuri.

Modus quo Chriſtiani capite plectebantur.

Obtruncabantur potiſſimùm SS. martyres (veluti ipſorum Acta indicant) genibus flexis, & corpore incurvato. ſic res geſtæ Sanctorum, Pauli ſub Lini nomine, Mennæ à Metaphr. apud Lipomanum tomo 7. Dionyſij, ac ſociorum ejus à Surio tom 5. & à ve-

Martyres flexis [illegible]ibus, oculis [illegible]tis, capite [illegible]bantur.

veteribus codicibus manuſcriptis, Montani Lucij, Flaviani, atque aliorum à Surio etiam tomo 1. In rebus quippe geſtis S. Pauli Apoſtoli hæc verba habentur: *Ligans ſibi Paulus de Plautillæ maphorte oculos, in terra utrumque genu fixit, & collum tetendit. Spiculator verò in altum brachia elevans, eum tota vi percuſſit, & caput ejus abſcidit.* in Actis autem B. Mennæ hæc: *Cùm ſic dixiſſet, genibus in terra poſitis, cervicem extendit, & ſtatim gladio percuſſus eſt.* in illis verò ſanctorum Dionyſij, Ruſtici, & Eleutherij, hujuſmodi verba: *Quapropter velut ab initio virgis in conſpectu omnium ſancti martyres nudi cæſi ſunt, & veſtibus reinduti, ad locum conſtitutum educti ad decollationem, ſunt genua flectere juſſi.* & poſt: *Poſitis genibus, & protenſis cervicibus, uno eodemque momento, ſecundùm Principis præceptum, ſecuribus decollati ſunt.* & paucis interpoſi-

Maphors accipitur hic pro ſudario & panniculo.

positis : *Lux ineffabilis cunctis resplenduit, & beatissimi Dionysij se cadaver erexit, sanctumque manu caput a corpore*, &c. demum in passione B Flaviani hæc: *Deinde ad locum victimæ, expleto sermone, descendit, & ligatis oculis ea vittæ parte, quam Montanus servare ante biduum jusserat, fixis tamquam ad preces genibus, passionem sua cum oratione perfecit.* idem quoque innuere videntur Acta SS. Acatij, Pauli, & Iulianæ à Metaphr. apud Lipomanum tomo 7. & aliorum.

Diximus potissimùm, sicut jam explicuimus, SS. martyres gladio percussos fuisse : quoniam alijs modis id eis accidere poterat : etenim apud Valerium Maximum libro 5. capite 8. (ut alios scriptores, quorum capite 1. & 4. meminimus, omittamus) publicis litteris consignatum invenitur, capite plectendos, palis alligari consuevisse : namque ibi ait : *Vir-*

Virgis cæsos, & ad palum religatos, securi percuti jussit. & libro 3. cap. 8. eadem penè habet. Item etiam, quia legimus B. Stephanum Papam in sua sede positum, & Christianum quemdam, Alexandrum nomine, stantem, capitis damnatos fuisse, in hujus enim Actis, quæ ex Metaphr. Lipomanus sub alterius Alexandri titulo tom. 7. descripsit, hæc verba referuntur: *Cùm hæc turbis dixisset, Alexander ad carnificem conversus, Mane, inquit, frater, parumper, ut adhuc Deum orem. Ac flexis genibus, ita Deum precatus est*, & paulò post: *Hac voce audita B. martyr surrexit è terra; & milites hortatus, Citò, inquit, fratres, facite quod jussi estis.* & post: *Hoc cùm ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, & linteo sumpto, oculos B. Alexandri contexit*, &c.

Ex his quæ hucusque diximus, colligitur, gladio percutiendos, Qui capire plectendus

S vir-

erat, virgis primùm cædebatur.

virgis primùm cæſos fuiſſe, & poſtea eiſdem oculos linteis aut ſudariolis obductos, atque velatos. Vide quæ nuper ex rebus geſtis ſanctorum Pauli, Floriani, Alexandri, Dionyſij, ſociorumque ejus, atque inſuper quæ ex Valerij Maximi auctoritate, quæve pariter capite 4. de martyribus veſtibus denudatis, flagelliſque verberatis ex antiquorum libris recitavimus.

Ad hæc item magis confirmanda referre poſſumus Acta S. Cypriani à Pamelio in ejuſdem ſancti viri operis initio relata, & B. Iuſtini à Metaphr. Lipomano 7. & Surij 3. in quibus hæc conſcripta leguntur: *Hæc audiens Præfectus, talem ſententiam pronunciavit: Qui dijs ſacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæſi, ad capitalem pœnam adducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque SS. martyres Deum collaudantes, ad conſuetum*

locum

locum perducti, post verbera securi percussi sunt. In rebus verò gestis S. Cypriani hæc: *Sed jam ligatis per manus suis oculis, moram carnificis urgere tentabat.* His proximè accedunt, quæ in passione S. Montani, cujus superiùs facta est mentio, continentur; sunt autem hujusmodi: *Et quo precis suæ fidem beatus hic vir, qui scilicet erat tunc gladio puniendus faceret; manualem, quo oculos fuerat ligaturus, in duas partes discidit, & jussit alteram reservari, quâ Flaviani oculi, qui & ipse capite plectendus erat, post crastinum ligarentur.* quæ verò sequuntur verba, jam suprà ad aliud comprobandum recitavimus. Lege pro dictorum confirmatione Iosephum de bello Iudaico libro 7. capite 14.

Insuper velim te scire, Catholicos aliquos ab hæreticis nostræ ætatis capitis damnatos fuisse, inter quos (Sandero teste libro 1. de schismate Anglicano) fuere

præcipuè duo Angliæ lumina, Ioannes Fuſcherus Epiſcopus Roffenſis, ſacratiſſimo Illuſtriſſimorum Cardinalium Collegio adſcriptus, & Thomas Morus equeſtris ordinis, paulò antè Regni totius Cancellarius.

Undecimi verò prædictorum ſuppliciorum generis, & duodecimi, quibus SS. martyres vel notis deformabantur, vel ſecuri, aut fuſtibus eorumdem capita tundebantur, téſtes ſunt res geſtæ beatiſſimarum virginum Romanarum Bibianæ, atque Aureæ deſcriptæ à nobis in earum hiſtoria, & Maximi, atque Olympiadis à veteri S. Mariæ Majoris manuſcripto, & à Surio tomo 3. ſub Laurentij martyris nomine, item ſanctorum Eutropij, & Getulij hujus à Petro libro 5. capite 104. illius ab eodem auctore libro 4. capite 105.

Figura xxx. A.

Fit mentio de hoc duodecimo ſupplicij genere (quo ſumma irroga-

Figura xxxij. D.

rogabatur injuria, cùm liberi hominis facies eo afficiebatur) à Suetonio in Cajo cap. 27. his verbis: *Multos honesti ordinis, deformatos priùs stigmatum notis, ad metalla & munitiones viarum, aut ad bestias condemnavit.* Item à Seneca lib. 3. de ira cap. 3. dum inquit: *Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis,* &c. à Valerio Max. lib. 6. cap. 8. & à Dione histor. Rom. lib. 97. Vetuit Constantinus Imperator hanc vultûs deformitatem, quâ reorum frontes atris notis perpetuò mansuris profundis characteribus incidebantur, *l. 2. de pœnis. C. Theod.* quam tamen Theophilus hæreticus Imperator Iconoclasta restituit: his siquidem notis sanctorum fratrum Theophanis ac Theodori vultus deformavit, imò potiùs decoravit. Legat lector Notas in Romanum Martyrologium in mensem Decembris *, Georgium

Supplicium inscriptionis vultûs quale fuerit.

Constantinus vetuit hanc vultûs deformitatem.

Theophilus Iconoclasta quid in Catholicos.

* 12. Kal Ianuarij.

gium Cedrenum in compendio historiæ in Theophilo, & Boëtium de consolat. pros. 4. Ceterùm placuit nobis hoc loco, ad majorem Dei gloriam, & fidelium devotionem, referre quæ de prædictis martyribus Theophane & Theodoro fratribus ex eorum epistola ad Episcopum Cyzici, & ad reliquam Orthodoxorum multitudinem, descripsit Metaphrastes. Sunt autem hujus generis: *Cùm nos* (id est Theodorus, & Theophanes) *ante conspectum Imperatoris stantes tacuissemus, & oculos humi dejecissemus, ad Præfectum, qui propè stabat, impudenti oratione & torvo aspectu conversus Imperator, cum magna ira & voce aspera hæc locutus est: Tolle eos, & in eorum facie inscribe & insculpe hos jambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram suam. Propè verò adfuit, qui eos habebat jambos, qui eos etiam fuerat meditatus, nomine Christodolus: cui etiàm*

etiam jussit eos legere, hoc etiam adjiciens : Etsi non sint pulchri, ne sit tibi curæ. Is autem dixit : In componendis versibus tam accuratè sumus exercitati, ut satis sit ad eos irridendos. Et ideo quidam, qui aderat, ad gratiam loquens ei dixit : Ne digni quidem sunt isti, ô Domine, ut sint jambi pulchriores. Satiùs est autem, illos ipsos, ita ut se habebant, inserere narrationi :

Cunctis ad urbem adire eam volentibus,
Stetêre ubi verbi Dei casti pedes,
Terrarum ut orbis per id queat consistere,
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reproba,
Cùm multa fecissent ibi perturpia,
Graviaque, quòd deesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostata :
Confugientes autem ad urbem Imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.

Quare notati & inscripti ut malefici,
Damnantur, exiguntur que improbi iterum.

His lectis, jussit nos adduci in prætorium, & postquam egressi essemus. Et inferius : *Est enim facilius facere, ut terra & cælum sint sursum & deorsum, quàm nos traducere à pietate. Tunc jussit inscribi nostros vultus: & cùm adhuc in nobis inflammatæ plagæ, quas ex flagellis acceperamus, graves afferrent dolores, extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cùm autem longo tempore pungerent, occidente Sole, tenebræ factæ sunt. Quod quidem effecit, ut vel inviti cessarent scribere. Egressuri verò, diximus Præfecto, & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt litteras, esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum in Paradisum, ut quæ sint reveritura no-*

nostros vultus pro communi Domino tam ignominiosè insculptos. Hoc enim à vobis solis factum est à sæculo, & hoc est novum inventum, & reddidistis omnes benignos & clementes, qui adversùs divinum nostrum dogma insanierunt. In facie autem Christi omnino agnoscemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ litteræ. Ipse enim dixit: Quæcumque fecistis uni horum minimorum, mihi fecistis. & infrà: *Neque enim nobis in angulo, neque in occulto hæc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum.* sic quidem epistola.

At prosequamur alia, nempe decimumtertium genus, quo mulieribus, augendi doloris studio, vel altera, vel ambæ mamillæ abscindebantur. Ostendunt hoc res gestæ earum, ut Euphemiæ, Dorotheæ, Theclæ, atque Erasmæ sororum recitatæ à Petro lib. 8. cap. 29. & à veteribus Aquileiensis Ecclesiæ manuscriptis, & duo- *Figura xxxj. C. De SS. mulieribus, quibus mamillæ abscissæ fuerunt.*

decim SS. matronarum, quarum nomina ignorantur, à Surio ex Metaphr. tom. 4. ſub S. Procopij inſcriptione, Theodoſiæ virginis à Romano Martyrologio 4. Non. April. Encratidis ab auctore Theſauri concionatorum, Calliopæ à Surio tom. 3. Febroniæ virginis à Mombritio tom. 1. atque ab alijs; Epiphanæ à Rom. Martyrolog. 4. Id. Iulij, Barbaræ & Iulianæ à Mombrit tom. 1. & à Surio tom. 6. Anaſtaſiæ Majoris à nobis in hiſtoria SS. Virginum Rom. Agathæ à veteribus noſtræ bibliothecæ codicibus manu exaratis, & à Surio tom. 1. & demum Helconidis à Græcorum Menologio 5. Kal. Iunij ad hunc modum:

S. Helconidis martyrium. *Eodem die S. martyris Helconidis. hæc fuit, Gordiano Imperatore, ex urbe Theſſalia: detenta verò ad Perennium Corinthi Præſidem ducta, idolis immolare paſsa non eſt; ſed Chriſtum ipſum prædicans, primùm alligata eſt pedibus jugo boum,*

boum, & proſtrata ſoluto plumbo & pice illæſa exijt, poſtea raſo capite, igne tota perfuſa eſt: tum inde dimiſſa, ingreſſa in templum idolorum, ſimulacrum Palladis, Iovis, & Æſculapij, precibus in terra proſtravit. Ad hæc, ſectis mammis, cùm Iuſtinus Proconſul ſucceſſiſſet Perennio, ad eum ducta martyr, in caminum ardentis ignis mittitur: ſed flamma ipſa illam non attigit, verùm multos ex militibus conſumpſit. Poſtea in grabatum æreum ignitum expanſa eſt. Repentè verò aſtiterunt Angeli, qui beatam martyrem incolumem ſervarunt. Poſtremò feris exponitur, quæ illam ne attigerunt quidem, ſed viros aliquos interfecerunt. Tunc lata ſententia Præſidis, libentiſſimè accipiens, ſecto capite, migravit in cælum. hæc Menologium.

Sed veniamus ad alia cruciatuum genera videlicet ad decimumquartum, quintum, ſextum, ſeptimum, & octavum, quibus

vel martyribus dentes evellebantur, linguæve excidebantur, aut manus, & pedes, vel horum alterum amputabantur, vel denique crura frangebantur.

De martyribus quibus evulsi fuerunt dentes.

Figura xxxj. B. Martyribus dentes evellebantur. Hujus cruciatus testimonium dant Acta SS. virginum Apolloniæ ab Eusebio ex Dionysio relata histor. lib. 6. cap. 30. & à Nicephoro lib. 8. cap. pariter 30. Anastasiæ Majoris à nobis in histor. SS. Virg. Rom. & Febroniæ, de qua suprà fecimus mentionem. Scribit de his omnibus Martyrologium Rom. varijs in locis; de Apollonia 5. Id. Februarij, de Anastasia 5. Kal. Novembris, & de Febronia 7. Kal. Iulij.

De martyribus quibus lingua excisa fuit.

Figura xxxi. A. Christianorum hujusmodi supplicio affectorum fidem faciunt

Acta

Acta similiter SS. virginum Anastasiæ, & Febroniæ, itemque res gestæ aliorum utriusque sexus martyrum, ut Romani à Mombr. tom. 1. Christinæ virginis à veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & à Mombr. tom. 1. Terentiani à Petro lib. 7. cap. 136. Florentij, atque Hilarij ab eodem auctore lib. 8. cap. 124. & SS. Agathocliæ, Basilissæ & Anastasiæ à Menologio: Agathocliæ, quintodecimo Kal. Octobris sic: *Natalis sanctæ martyris Agathocliæ servæ. Sancta martyr Agathoclia serva Nicolai cujusdam Christiani hominis, & Paulinæ uxoris, cùm esset Christiana, & Deum timeret, quotidie cruciabatur ab hera infideli muliere idolorum cultrice, quæ Agathocliam octo annis asperis lapidibus verberabat in vertice, eamque, nudis pedibus ambulare cogebat in hyeme & frigore ad ligna colligenda, per totos octo annos studens illi persuadere, ut*

Martyribus lingua excidebatur.

Agathocliæ martyrium.

ut adoraret idola: quod cùm omnino recusaret, laniata est; & excisâ linguâ, in carcerem conjecta, fame affligebatur: postremò injecto in collum igne, præsentem vitam cum æterna commutavit. De alijs duabus 17. Kalendas Maij in hunc modum: *Natalis sanctarum Basilissæ, & Anastasiæ, quæ cùm essent ex magna urbe Roma, genere & divitijs illustres, discipulæ sanctorum Apostolorum, illis martyrio coronatis, cùm eorum sanctas reliquias nocte sublatas curavissent, delatæ sunt Imperatori Neroni: itaque in carcerem conjectæ, & paulò post eductæ, cùm in Christi confessione se permanere professæ essent, suspensæ sunt, mammisque, manibus, pedibusque, & linguis excisis, capite obtruncatæ sunt.* hæc Menologium.

De martyribus quibus manus, vel pedes truncabantur, aut crura confringebantur.

Figura xxxij. B. & C. His tribus sanctorum Christianorum

norum cruciatibus testimonio sunt res gestæ Quirini relatæ à nobis in historia SS. Virginum Rom. & trigintaseptem martyrum, & Severi, ac Memnonis à Martyrologio, & Menologio 13. Kal. Septemb. item Theodori, Oceani, Ammiani, & Iuliani ab ijsdem libris pridie Non. Septemb. Charitinæ virg. à Lipomano lib. 6. à Sur. 5. ex Metaphr. Galationis ejusque uxoris, Hepistemis, & Hermogenis à Surio ex Metaphr. tom. 6. Hadriani & sociorum à veteribus nostr... bibliothecæ manuscriptis, & sanctorum quadraginta militum à Rom. Martyrolog. 7. Id. Martij.

Figura xxx. C. Sanctis martyribus manus, vel pedes amputabantur, ejsdemque quandoque crura confringebantur.

De modis quibus martyribus dentes evellebantur, linguæ & mamillæ abscindebantur.

Divina operante virtute, fiebat interdum, ut martyres, linguâ abscissâ, optimè verba pronun-

Figura xxxj.

nunciarent, ac loquerentur. tradunt hæc aliqua ex actis superiùs citatis, & ea quæ in notis ad historiam S. virginis Anastasiæ Majoris Romanæ scripsimus. Porro abscindebantur sanctis martyribus lingua, & mamillæ, dentesque evellebantur, ipsismet stipitibus erectis alligatis. Colligitur hoc ex Actis S. Februniæ virginis à nobis paulò superiùs relatis.

Quomodo SS. martyribus pedes scinderentur, cruraque confringerentur.

Figura xxx. C. Præcidebantur Christianis martyribus manus, & pedes (ut Acta S. Februniæ, & B. Oceani & sociorum testificantur) hoc modo. Collocabatur primùm super aliquod ligni frustulum, vel tabulam ligneam membrum præcidendum: deinde elevabat carnifex brachium cum securi: quod postea continuò demittens, illud percutiebat, sicque abscin-

debat.

debat. Crurifragium verò fiebat ita: Incus parabatur unà cum vecte ferreo: postea jubebatur miseris, sive Christianis pro Christi fide ad mortem damnatis; tibias super incudem imponere, quas carnifex inhumanus vecte validis ictibus perfringebat. Scribunt hæc S. Hadriani martyris res gestæ, quarum nuper ipsi meminimus. De hoc eodem supplicio, sicuti etiam de lumbifragio, mentionem facit ex scriptoribus antiquis Plautus in Pœnulo dum ait:

Ex syncerasto crurifragium fecit. & Apulejus lib. 9. sic: *Tunc uxor egregia diras in eum devotiones deprecata, & crurifragium ejus abominata, exangui formidine trepidantem adulterum abscondit.* de eadem etiam pœna pluribus Polybius histor. lib. 1.

Sen-

Sententia quorumdam de crurifragio examinatur.

Opinantur quidam, crurifragij tormento tunc aliquem affectum fuisse, cùm eidem cruci affixo crura suffringerentur. Sed si verum fateri velimus, falluntur hi: nam crura in crucem actorum frangere, ut sic citiùs ex hac vita migrarent, Judæis dumtaxat (veluti suprà cap. 1. ex Deuteron. ostendimus) usui erat, non Gentilibus: hi enim (ut ibidem etiam ex Valerio Maximo ostendimus) corpora cruci affixorum, in ea, donec putrescerent, permanere sinebant. tradit hoc quoque Plautus Milit. glor. actu 2. scen. 4. dum in persona cujusdam servi loquens, dixit:

Gentiles corpora in crucem actorum, in ea usque dum putrescerent, permanere faciebant.

Noli minitari, scio crucem futuram mihi sepulcrum.

& Horat. lib. 1. epist. ad Curtium:

Non

Non hominem occidi, non pasces
in cruce corvos.

Ex his itaque jam optimè liquet, non deposuisse Gentiles de patibulis, Judaico more, corpora illorum, quos cruci affigi fecerant, sed potiùs quoad putrescerent, ibidem permanere permisisse. Et hæc de his.

Pergamus modò probare reliqua suppliciorum genera, & primùm decimumnonum, vigesimum; & vigesimumprimum, quibus vel inter manuum ungues & carnem sanctis martyribus acuti calami fuerunt infixi, aut pellis detracta, vel * sude præacuta transfossi.

Sermo fit de his cruciamentis in varijs passionibus Sanctorum, speciatim Bartholomæi Apostoli à Romano Martyrologio recitatis octa-

* Sudes etiam ferreæ, de quibus in vita S. Quintini apud Sur. tom. 5. fit mentio, inter martyrij instrumenta connumerandæ veniunt, quæ alio nomine Tarinchæ dictæ leguntur, declaratur hoc optimè in Notis ad Rom. Martyrologium in mensem Decembris ex varia Actuum S S. Victorici & Fusciani martyrum lectione.

octavo Kalend. Septembris; item Glyceriæ virginis à nobis in histor. sanctarum Virginum Rom. Gregorij Armenij à Surio ex Metaphraste tom. 5. Tharaci in veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manuscriptis, Zenonis à Menologio Nonis April. & permultorum aliorum, quorum & nomina & numerum solus Deus novit, à Theodoreto lib. 5. cap. 39. item Metrani à Dionysio Alexandrino Episcopo apud Eusebium histor. lib. 6. cap. 30. & Nicephorum lib. 5. cap. pariter 30. Galationis & Epistemis à Surio (ut diximus) ex Metaphr. tom. 6. Bonifacij à veteribus manuscriptis cùm nostris tum aliorum, & à Lipom. tom. 5. à Surio 3. Benjamin diaconi à Theodoreto lib. 5. cap. 39. plurimorum itidem martyrum à Rom. Martyrologio Nonis Februarij, & Ischyrionis ab eodem Martyrologio 11. Kal. Ianuarij, & ab Eusebio historiæ lib. 6. cap. 34.

De

De martyribus verubus transfixis.

Verùm sancti Christi martyres non solùm sude lignea præacuta, de qua hoc loco verba fecimus, transfossi narrantur, sed etiam verubus ferreis. declarat hoc (ut S. Quintini martyris res gestas omittamus) Sozomenus lib. 5. cap. 8. sic dicens *Gazæ populus, Iuliano Apostata imperante, Eusebium, Nestabum, & Zenonem, Christianos eo tempore odio prosecutus, domi occultatos comprehendit, ac primùm conjicit in carcerem, flagrisque cædit. Deinde omnes ad theatrum convenire, & contra eos graviter propterea vociferari cœperunt, quòd sacra ipsorum antea profanassent, eisdemque ad religionem Gentilium delendam, afficiendamque contumelia superioribus temporibus abusi fuissent. Qui partim clamando, partim se invicem incitando, irâ accensi in eorum necem avidè feruntur. Atque ipsi se mutuò instigan-*

Figura xxxiv. A.

Gazæ totus populus insanit in Christianos.

tes

tes (quod à populo in seditione fieri solebat) ad carcerem concursare: eosque inde deductos, modo pronos, modò supinos trahere, interdum ad terram allidere, jam cædere, alij saxis, lignis alij, alij alijs rebus fortuitu oblatis, sicque crudelissimè interfecerunt.

Mulieres & coqui carnifices SS. martyrum.

Accepi etiam, mulieres è textrinis egressas, radijs illos confodisse. Quin etiam coqui in foro pars lebetes aqua ferventi ebullientes à focis arripere, inque illis effundere, pars verubus transfigere.

Martyres verubus transfigebantur.

Vt verò eos discerpserant, & capita ita confregerant, ut cerebrum in terram efflueret: extra urbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua projici solent. hactenus ille. Et de martyribus tarinchis, sudeque ferrea præacuta, seu verubus (quod idem omnino est, ut S. Quintini martyris Acta * apertè indicant) transfixis, satis superque dictum existimo.

* Apud Surium om. 5.

Agamus nunc (ut enumeratis pau-

paulò antè cruciatuum generibus finem faciamus) de modis quibus pellis martyribus detrahebatur, ac deinde de Catholicis nostræ ætatis, sub quorum unguibus acus ab hæreticis infiguntur.

Martyribus, integra mente, ceterisque sensibus, pellis plerumque totius corporis detrahi solebat, aliquando alicujus partis dumtaxat, ut dorsi, vultus, vel capitis, in quod accensi carbones nonnumquam immittebantur. Lege pro horum confirmatione Acta superius citata.

Figura xxxiij. A. Martyribus pellis detrahebatur, & quomodo.

Figura xxxij. A.

De Orthodoxis verò ab hæreticis acubus sub unguibus excruciatis scribit auctor Concertationis Anglicanæ in Alexandro Brianto ad hunc modum: *Cùm duorum dierum spatio in turri Alexander degisset, ab arcis Præfecto, Doctore Hammono & Nortono evocatus est, qui illum more suo exagitarunt, jusjurandum proponentes, quo ad omnia illum respondere cogant.*

Figura xxxv. D.

gant. Cumque fateri nollet, quorum eſset operâ ſuſtentatus, ubi rem divinam peregiſſet, & quorum excepiſſet confeſſiones; acus ſub unguibus ejus infigi demandarunt: quo tantum abfuit ut de conſtantia animi deturbari potuerit, ut hilari etiam vultu pſalmum, Miſerere mei Deus, recitaret, & obnixè Deum, ut ſuis tortoribus ignoſceret, deprecaretur. hæc ibi.

Catholicis ſub unguibus acus ab hæreticis infiguntur.

Figura. xxxix. A.

Sed proſequamur alia cruciatuum genera, nempe ſecundum & vigeſimum, quo martyres ex altiſſimis locis præcipites datos eſſe diximus. Fuiſſe martyres hoc ſupplicio affectos, eorum Acta confirmant, nimirum Clementis Ancyrani à Surio ex Metaph. recitata to. 1. Felicitatis & filiorum à Mombr. tom. 1. & Venantij à veteribus noſtræ bibliothecæ, Camerinenſiſque Eccleſiæ manuſcriptis. Scribit Tacitus lib. 2. Lucium Pithuanium magum ſaxo Tarpeio dejectum fuiſſe. Et Apulejus in

Martyres præcipitabantur.

ea

ea oratione, qua magiæ crimen à ſe alienum defendit, hæc ait: *O mirum commentum; ô ſubtilitas digna carcere & robore.* Dicebatur ſaxus Tarpejus, & robur, locus ille, ex quo præcipitabantur noxij. Cùm igitur jam liqueat, magos è robore præcipites datos fuiſſe; quis dubitet, Chriſtianos, qui à Gentilibus magi credebantur, hujuſmodi ſupplicij genere, martyrij corona ab ipſis donatos fuiſſe?

Saxus Tarpejus, & robur quid ſint.

Chriſtiani à Gentilibus ut magi habebantur.

Si plura adhuc de his cognoſcere quæris, lege Notas in Romanum Martyrologinm ad menſem Martij, & inſuper annotationes noſtras in ſanctæ Glyceriæ Romanæ virginis hiſtoriam. Et de his iſta ſufficiant. Veniamus deinceps ad alia cruciamenta ſanctorum.

Dè tertio & vigeſimo, ac ſequenti ſuppliciorum generibus.

Duobus hiſce cruciatibus, quibus

Martyres raptabau-

tur, & sæpissimè etiam feris objiciebantur.

bus beatissimi gloriosissimique Christi martyres vel diversimodè affecti raptabantur, vel feris diversorum generum objiciebantur, testimonio sunt quamplurimæ sanctorum res gestæ, ut Philemonis & Apollonij à Metaphr. descriptæ Lipom. 5. & Surij 6. sub sanctorum Thyrsi ac sociorum titulo; Cointhæ, aliàs Quintæ, à Dionysio apud Eusebium histor. lib. 6. cap. 30. & Nicephorum lib. 5. cap. itidem 30. Encratidis suprà à Trugillo in suo concionatorum Thesauro, Marci Evangelistæ à Romano Martyrologio 7. Kal. Maij, & à Nicephoro lib. 2. cap. 43. Hippolyti à veteribus manuscriptis, & à Surio sub sancti Laurentij nomine tomo 4. Onesiphori Apostolorum discipuli à Romano Martyrologio octavo Id. Septemb. Elpidij & sociorum ab eodem lib. octavo Kal. Decemb. Felicis ab Adone; Pontiani, cujus suprà facta est mentio: item Neophyti à Menologio

logio 13 Kal. Februarij, Tryphenis à Rom. Martyrologio pridie Kal Februarij, Ignatij à Metaphr. apud Surium tom. 1. Silvani ab Eusebio histor. lib. 9. cap. 6. & à Nicephoro lib. 7. cap. 16. Prisci & sociorum ab ijsdem, à Nicephoro lib. 6. cap. 11. & ab Eusebio lib. 7. cap. etiam 11. Martianæ virginis à Romano Martyrol. 4. Id. Iulij, Florelli à Mombritio tom. 1. & à Petro lib. 8. cap. 92. Mamantis à Surio ex Metaphr. tom. 4. Benigni à Surio tom. 6. Euphemiæ à Mombritio tom. 1. & à Petro lib. 8. cap. 48. Dariæ virginis à nobis in historia sanctarum Virginum Romanarum Blandinæ ab Eusebio lib. 5. cap. 3. & innumerabilium Sanctorum sub Nerone martyrio coronatorum; à Romano Martyrologio 8. Kal. Iunij, & denique Germanici martyris ab Eusebio lib. 4. cap. 14. & ab eodem Martyrologio 14. Kal. Febr.

Modus quo martyres raptabantur.

Figura xxxvij. A. Trahebantur nonnumquam martyres (ut ex illorum Actis, quæ ſuprà retulimus, colligitur) per loca aſpera atque ſaxoſa, vel tribulis, carduiſque conſita, collo aut caudis indomitorum equorum, vel funiculis perforatis eorum calcaneis immiſſis.

De Catholicis autem ab hæreticis noſtri temporis miſerandum in modum per urbes raptatis multa habes in Theatro crudelitatum hæreticorum, in Sandero de ſchiſmate Anglicano, & in libello de perſecutione Anglicana. Invenies præſertim in Theatro, viduam quamdam venerabilem ſexagenariam, apud urbem Mombrunum, crinibus ligno intortis alligatam, crudeliſſimè per plateas illius ab Huguenotis in contemptum religionis Catholicæ tractam fuiſſe. Et hæc ſatis.

De martyribus ad bestias damnatis.

Extitit præterea antiquis temporibus in more majorum, ut rei, vel etiam Christiani ad bestias damnarentur. Meminit hujus supplicij Asinius Pollio epist. 32. lib. 10. Aulus Gellius lib. 5. c. 14. Apulejus lib. 6. Athenæus lib. 3. Iosephus lib. 15. antiquit. Iudaic. cap. 11. & demum Acta sanctorum martyrum paulò superiùs citata: quibus planè, sicuti & Suetonio in Domitiano cap. 10. monemur, non tantùm leonibus, sed & canibus aliquando fuisse objectos, licèt leonibus frequentiùs. docent hæc, non solùm Androclis historia relata ab Æliano lib. 7. de animal. cap. ult. & res gestæ sancti Ignatij martyris apud Eusebium lib. 3. histor. Eccles. c. 34. & Hieronymum lib. de viris illustribus, sed etiam vulgaris populi Romani in Christianos *Figura xxxvj.*

acclamatio: testatur enim sæpissimè Tertullianus in apolog. cap. 39. populum Romanum crebrò acclamasse: Christianos ad leonem. *Si Tiberis ascendit* ait, *in mœnia; si Nilus non ascendit in arva; si cælum stetit, si terra movit, si fames, si lues, statim*, Christianos ad leonem *acclamatur; tantos ad unum.* & capite ultimo ejusdem libri. *Nam & proximè ad lenonem clamando Christianam, potiùs quàm ad leonem, confessi estis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna & omni morte reputari.* Idem lib. de spectaculis: *Et qui insigniori cuique homicidæ leonem poscit, item gladiatori atroci petat.* & in exhortatione ad castitatem: *Ne non sint, qui exclament; Christianos ad bestias.* apud Lampridium etiam in Commodo, in Senatus acclamationibus, hæ voces inveniuntur: *Delatores ad leonem.*

At fuisse Christianos hisce anima-

malium generibus, alijſque etiam frequenter, ut devorarentur, diſcerperenturque, objectos, docent eorumdem res geſtæ, & Tertullianus locis nuper citatis. nec mirum: nam (ſicuti ex *l.* 1. colligitur, *ff. de bon. damnator. &* *l.* 3. *ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* atque ex Ulpiano *l. ejus qui* §. 1. *&* § *ſeq. ff. qui teſtamenta facere poſunt*) ſervile ſupplicium erat; ſervis enim dumtaxat, vilioribuſque perſonis irrogari ſolebat: cumque Chriſti fideles apud Gentiles talis eſſent æſtimationis, ut pluribus Tertullianus tradit in apologet.) mirandum profectò non eſt, ſi ſæpiſſimè eos feris objectos fuiſſe, inveniatur.

Quale ſupplicium beſtijs objici.

Non uno eodemque modo feris ſancti martyres objiciebantur: ſiquidem aliquando veſtibus denudati, in medijs theatris, alijſve locis, in quibus morabantur, includi ſolebant; quando-

Figura xxxvi

Modi quibus martyres feris objiciebantur.

doque (ut Euſebius ſcribit lib. 5. hiſtor. Eccleſ. cap. 1.) ſtipitibus ligati, vel retibus involuti, aut ferarum pellibus induti; aut denique pedibus, perforatis lapidibus, liquefacto plumbo inſertis, & candentibus ſubulis in manuum digitis per longum defixis, canum laniatibus cuſtodijs concluſi tradebantur. Teſtantur hæc acta S. Benigni martyris ſuprà citata ad hunc modum: *His verbis commotus iniquiſſimus Imperator in carcerem eum includi præcepit, & grande ſaxum, idemque perforatum adduci, atque illi pedes ejus plumbo liquefacto inſeri, & in digitos manuum ejus calentes ſubulas in longum defigi, atque per ſex dies nullum ei nec cibum, nec potum præberi: porro etiam includi cum eo duodecim canes ſæviſſimos, fame & ſiti affectos, ut ab illis*

S.Benigni crudele martyrium.

Subulæ ferreæ martyrij inſtrumentum; à quibus non multùm, opinor, diſtabant, quæ à Ioſepho lib. de Machab. ſucceuſoria nuncupantur, namque ait, eſſe tenuia ferri tela ad incendendum martyrem comparata.

lis diſcerperetur : carceremquoque cuſtodiri à militibus. Itaque ſubulas acutiſſimas in manus ejus infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remiſſo, pedes ejus incluſerunt, caneſque ferociſſimos cum illo in carcere incluſerunt. & paulò poſt : *O miram Dei virtutem, ô paternum Ieſu Chriſti amorem in ſuos : Angelo ei auxilium præbente, canes manſuefacti ſunt, ita ut nec pilum capitis, nec fimbriam veſtimenti attingerent.* & quæ ſequuntur. Ampliùs, audiamus modò Euſebium loco dudum citato, & lib. 8. cap. 7. de Chriſtianis feris objectis ita loquentem : *Maturus ergo, Sanctus, Blandina, & Attalus, die cum beſtijs dimicandi in noſtrorum hominum cruciatum de induſtria præſtita, ad beſtias ducebantur, quo publicum & commune Gentilibus ſpectaculum plenum inhumanitatis, & ſævitiæ exhiberent. Atque Maturus & Sanctus*

in amphitheatro omne genus tormentorum denuò ſubeunt. & paulò poſt: *Suſtinent hi ſancti viri tum crudeles ferarum tractus, tum alia omnia cruciamentorum genera.* & paucis interpoſitis: *At Blandina trabi ligneæ ſublimis affixa, prædа beſtijs incurſantibus objicitur: quæ quoniam & in crucis ſpecie ſuſpenſa cernebatur, & ardenter preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem injecit: quippe in ipſo certamine: ex ſorore cruci ſuffixa, ipſum Chriſtum, qui pro nobis crucifixus eſt, oculis corporeis quodammodo videbant.* & poſt: *At cùm nulla beſtia ejus carnem tangere vellet, à trabe mox arrepta, in carcerem iterum truditur.* Et eodem capite de Alexandro medico & martyre hæc ſubdit *Populi multitudo contra Alexandrum vociferari cœpit. Ubi Præſes inſtabat, ſciſcitabaturque quiſnam ille eſſet; reſpondit, ſe Chriſtianum eſſe. Unde Præ-*

S. Blandina cruci affixa à feris non tangitur.

Præses ad iracundiam provocatus, illum condemnat ad bestias. Postero autem die eamdem cum Attalo dimicationem (Præses enim, quo populo gratificaretur, Attalum denuò bestijs condemnat) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro, &c. Nec multò post adjecit idem auctor: *Beata Blandina omnium postrema, tamquam nobilis & generosa mater, ubi liberos animaverat ad pœnam, & victores ad Christum Regem præmiserat, ipsa eosdem cum liberis certaminum cursus remensa, ad eosdem lætitiâ gestiens, ac de ipso vitæ suæ exitu permagno gaudio exultans properabat, non quasi ad bestias crudeliter projecta, sed ad cœnam sponsi amicè invitata. Atque post verbera, post bestiarum laniatus, post sartaginis exustionem, ad extremum in rete involuta, tauri ictibus objectatur. Quæ cùm ab animali illo diu multumque icta exagitataque fuisset, ac nullum sen-*

S. Blandina invicti animi mulier feris objecta tauri cornibus jactatur.

sensum cruciamentorum, quæ hactenus ei obtigissent, partim propter spem quâ Dei promissis adhærescebat, partim propter colloquia quæ intra se cum Christo conferebat, omnino haberet, tandem ense jugulata fuit. Et libro 8. capite 7. *Quosdam enim ex illis in Palæstina propter patientem tormentorum perpessionem claruisse scimus: alios Tyri Phœniciæ magnam laudem collegisse: quos quidem quis est qui non supra modum miratus fuerit, cùm oculis cerneret innumerabiles plagas, dimicationem cum bestijs voracibus, inque ea pardorum, ursorum immanium, aprorum agrestium, taurorum denique igne & ferro ad rabiem acriter incitatorum impetus, & eximiam generosorum martyrum contra cujusque bestiæ ictum tolerantiam? Quibus quidem rebus, dum gerebantur, ipsi interfuimus: divinamque potentiam Servatoris nostri, ipsiusque Iesu Christi, cui illi in cruciatu præ-*

Christiani feris objecti.

præclarum testimonium perhibebant, id temporis præsto martyribus opem tulisse, & evidenter seipsam eis ostendisse animadvertimus. Nam belluæ illæ rapaces, longo temporis spatio, neque Sanctorum corpora attrectare, neque ad ea propè accedere audebant, sed in infideles, qui extra repagula, alius aliunde, incitatione quadam eas in martyres instigârunt, impetu ferebantur. Et quamquam sancti Dei athletæ nudi consistebant in medio, manibusque ea provocabant, & in se pertrahere conabantur (hoc enim ut agerent, illis erat imperatum) illos tamen solos non omnino attigerunt: verùm interdum, dum in eos irruebant, tamquam diviniore quadam vi ac virtute fuerunt repulsæ, & retrò denuò quàm mox resilierunt. Quod cùm diu fieri cerneretur, non exiguam infidelibus spectantibus excitavit admirationem: usque adeò, ut prima bestia frustra incursante, secundam

Bestiæ infideles adoriuntur.

dam

dam, & tertiam in unum eumdemque martyrem dimitterent. Interea non modò virilem & intrepidam Sanctorum illorum animi tolerantiam, sed firmam etiam atque inflexibilem in teneris corporibus constantiam cum stupore quodam mirari licuerat. Vidisses enim adolescentulum non viginti annos integros natum, nullis constrictum vinculis, firmè consistentem, manibus in crucis modum è transverso expansis, robusta & excelsa mente in precibus ad Dei numen fundendis attentissimè defixum, neque omnino se commoventem, neque in hanc vel illam partem de loco, in quo steterat, deflectentem: idque cùm ursi & pardi furorem & mortem in eum exhalarent, eumque jam ejus carnem dentibus lacerare aggrederentur: quorum ora, divina quadam & inexplicabili potentia, nescio quo pacto fuere propriè obturata, & iterum ipsi retrò properè recurrerunt. Sed de isto hoc

Martyrum feris objectorum mira constantia.

hoc modo: *Alios rursum cernere potuisses (omnes enim simul quinque erant) agresti & immani tauro objectatos: qui nonnullos ex infidelibus propiùs adventantes, cornibus in aerem conjecit, eosque discerpsit miserè, & semivivos hominum manibus inde auferendos reliquit: Verùm ad sanctos martyres solos, dum furore & rabie exardescens in eos irrumpere conabatur, ne appropinquare quidem poterat: & tametsi pedibus atque cornibus huc illucque vibratis insultabat, & cauteriorum incitamentis lacessitus contra illos terrorem spirabat, tamen retrograda cursu divina sacri numinis providentia repulsus fuit; usque eò, uti cùm iste illos neutiquam læsisset, alias belluas in eos immittterent. Ad extremum, post graves & varias illarum etiam incursiones, ense obtruncati fuere, & marinis fluctibus sepulcrorum loco mandati.* hucusque Eusebius, qui alijs etiam lo-

locis de Christi fidelibus bestijs objectis pluribus agit.

Figura, xxxvj. C. Ceterum fuisse martyres canum lacerationibus à Gentilibus traditos pellibus ferarum indutos, ostendit (ut nostros mittamus) Cornelius Tacitus Ethnicus scriptor annalium libro 15. ita dicens: *Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & exquisitissimis pœnis affecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis ejus Christus, qui, Tiberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in præsens exitiabilis superstitio, rursus erumpebat, non modò per Iudæam, originem ejus mali, sed per Vrbem etiam, quo cuncta undique atrocia, aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primò correpti qui fatebantur, deinde indico eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quàm humani generis odio convicti sunt: Et pereuntibus addita ludibria, ut fera-*

ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecißet dies, in usum nocturni luminis urerentur. hæc ille. De his Sanctis quoque eadem fermè habet Martyrologium Romanum 8. Kal. Iulij, dum de pluribus Christianis sub Nerone martyrio coronatis sermonem facit.

Legimus præterea in Eusebio histor. Eccles. lib. 8. cap. 22. & in Actis sanctorum martyrum, speciatim Marcelli Papæ, fuisse Episcopos, Maxentio imperante, ad maximam eorum contumeliam, curæ jumentorum ascriptos: in rebus quippe gestis Marcelli Romani Episcopi hujusmodi verba habentur: *Hic coarctatus, & tentus est, eò quòd Ecclesiam ordinaret: & comprehensus à Maxentio, ut negaret se esse Episcopum, & sacrificijs se humiliaret dæmoniorum: qui semper contemnens & deridens præcepta Maxentij, damnatus est in catabu-*

Episcopi jumentorum curæ ascribebantur.

tabulum. id eſt (ut innuunt ea, quæ de ipſomet ſcribit Romanum Martyrologium 17. Kal. Februarij) in ſtabulum jumentorum; vel (quod idem eſt) ad alendos (ut Euſebius aitloco nuper cita o, equos, & camelos Imperatoris) qui publicæ utilitati ad vehenda onera inſerviebant. Si adhuc alia quæris, vide Notas ad Romanum Martyrologium in menſem Januarij, & Acta ſanctorum Indes & Domnæ à Metaphraſte deſcripta apud Surium tom. 6. itemque Theodoretum hiſt. ſuæ Eccl. l. 5. cap. 38. ibi enim de ſancto Hormiſda martyre Perſa loquens hæc ait: *Hormiſdam quemdam, virum in Perſis apprimè nobilem, ex genere Achemenidarum oriundum, patre Præfecto, cùm Rex ſcilicet Perſarum Gorаranes Iſdigerdis filius, eum Chriſtianum eſſe accepiſſet, adſe adduci, & Deum ſervatorem pernegare jubet. At Hormiſda: Quod imperas,*

Hormiſdæ glorioſa confeſſio, & invicta conſtantia.

peras, ô Rex, neque justum est, inquit, neque utile; nam quicumque didicerit Deum omnium gubernatorem facilè contemnere, eumque denegare, multò faciliùs Regem, quippe cùm homo sit, mortalis naturæ particeps, contempturus est, & post: *Rex autem, quem oportuerat sapientissimam ejus orationem admiratum esse, athletam generosum divitijs & honore spoliavit, deditque ei mandatum, ut omnibus vestibus, solo subligaculo excepto, exutus, camelos qui erant in exercitu, duceret. Cùm verò dies complures præterijssent, Rexque è tabulato despiciens videret optimum illum virum & radijs solis exustum, & conspersum undique pulvere; nobilitate ac splendore illius in memoriam revocato, primùm jubet eum adduci ad se, & indusio lineo vestiri. Deinde arbitratus ejus animum partim cruciatu præterito, partim humanitate erga eum jam declarata mollitum esse; Nunc*

Camelorum curæ ascriptus S. martyr Hormisda.

Nunc demum, inquit obstinatione deposita, filium fabri negato. At ille divino zelo accensus, indusium dilaceravit, eoque ad Regem projecto, sic eum affatur; Si me hujus causâ pietatem deserturum putas, habeas tibi donum cum impietate. & quæ sequuntur. Meminit consimilis pœnæ generis Victor lib. 1. de persecutione Wandalica, dum loquens de Armagasto nobilissimo Christi martyre, inquit: *Tunc Theodoricus in Byzacenam provinciam ad fodiendas eum condemnat scrobes. Postea quasi ad majus opprobrium, haud procul Carthagine, ubi ab omnibus videretur, pastorem eum præcipit esse vaccarum.* hæc ibi. At nunc ad alia.

Armagastus Comes Christi confessor, vaccarum pastor efficitur à Wandalis Arianis.

De martyribus Christianis objectis vel muribus, ut abroderentur; vel equitibus, ut eorum corpora ab ipsis obtererentur.

Christiani soricibus rodendi tradebantur.

Muribus tradebantur Christiani à Corarane Persarum crudelissimo,

mo, ut de ipsis tradit Theodoretus histor. lib. 5. cap. 38. his verbis: *Quin etiam lacus effodere; eos*, id est Christianos, *summa cum diligentia injungere, deinde ingentem soricum numerum in eos concludere; postremò pietatis athletas, eorum manibus pedibusque constrictis, ne bestias abigant, soricibus velut alimentum objiciunt; sorices autem fame oppressi, sensim carnes Sanctorum absumunt, sicque diuturnum & acerbum cruciatum illis afferunt*, &c. Simile aliqua ex parte huic cruciatus generi, licèt immanius, videtur illud, quo nostri temporis hæretici (ut annotatur in libello, qui Theatrum crudelitatis hæreticorum inscribitur) Catholicos divexant, atque affligunt; dum videlicet eos resupinos ligantes, nudo eorum ventri pelves inversas cum vivis glirbus intus inclusis superimponunt, superque pelves ignes extruunt, ut illis excitati glires, den-

Immanis cruciatus.

Catholici diris valdè modis ab hæreticis vexantur.

tibus

tibus ventres abrodant, & in viscera se condant. Hoc tam acerbo tamque diro supplicio plurimi ex Catholicis temporibus hisce nostris, ut Orthodoxam fidem desererent, affecti fuerunt: è quorum numero etiam aliqui extitere, qui ad exemplum Christianorum Neronis tempore passorum, ferarum pellibus insui magis voluerunt, & rabidissimorum canum morsibus (Elizabetha Angliæ Regina sic jubente) objici, quàm nefaria ejus imperata exequi, & à vera Christi fide vel minimùm deficere atque recedere.

Catholici nostri temporis ab hæreticis ferarum pellibus insuti morsibus rabidissimorum canum objiciuntur.

Præterea de Christianis martyribus (quod dilucidandum nobis erat) & præcipuè Episcopis, quorum corpora miserè impiorum jussu humi prostrata, conculcata, contritaque ab equis fuere, scribit Victor de persecutione Wandalica lib. 3. inquiens: *Post hæc edicta feralia veneno toxicato trans-*

ver-

versa, jubet cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum jam Ecclesias, domos, & substantiam cœperat, in hospitijs, quibus erant, expoliari, & expoliatos foràs muros propelli: non animal, non servus, non mutanda quæ ferebant vestimenta penitus dimittuntur: addens adhuc, ut nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstaret: qui autem hoc miserationis causâ facere tentasset, cum universa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam projecti Episcopi fecerunt, ut licèt mendicantes, exinde non abirent; quia si recederent, non tantum violenter omnino revocarentur, sed & mentirentur eos, sicuti mentiti sunt, fugisse conflictum; maximè, quia ubi reverterentur, jam nequaquam fuerat, Ecclesijs, substantia, vel domibus occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum, nudo sub aëre jacerent; factum, ut Rex impius ad piscinas exisset. Cui universi occurrere maluerunt,

runt, dicentes; Ut quid taliter affligimur? Pro quibus malis fortè commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quare expoliati? quare traducimur? quare differimur? & sine Ecclesijs & domibus nostris foràs civitatem, fame & nuditate laborantes, medijs stercoribus volutamur? Quos ille torvis oculis aspiciens, priusquam suggestionem eorum audisset, jussit super eos cum sessoribus equos dimitti, ut tali violentia possint non solùm conteri, verùm etiam necari, quorum tunc multi contriti sunt, & præcipuè senes, & infirmi. hucusque Victor.

Sic scribit Theatrum crudelitatum hæreticorum nostri temporis.

Porro hæretici nostri temporis, imitantes horum exempla fratrem quemdam, cui Ioannes nomen erat, virum venerabilem ex Ordine S. Francisci, Episcopum Daventriensem paulò antè designatum, quem immanissimè vulneraverant, pluribusque alijs injurijs

jurijs & opprobrijs affecerant, pedibus conculcarunt, & inſtar putridi & abjecti cadaveris in plateis reliquerunt. Idem legimus, Diocletiano Imperatore, ſanctis Chriſti virginibus Maximæ, Secundæ & Donatillæ accidiſſe. Et de his jam ſatis.

De ſexto & vigeſimo, ac duobus poſt ſequentibus SS. martyrum cruciatibus.

De his ſuppliciorum generibus, quibus martyres in profundas foſſas injecti terrâ obruebantur, aut in profluentem, vel in puteos, aut in calcis fornacem deturbabantur, ſermonem faciunt eorumdem res geſtæ, ſpeciatim Caſtulli à Surio relatæ tomo 1. ſub S. Sebaſtiani titulo, Vitalis à Mombritio tomo 2. & à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, Marcelli à Surio tomo 5. & à Petro libro 8. capite 37. Phile- *Figura xxxviij. A. B.*

monis & sociorum à Martyrologio, & Menologio 10. Kal. Decemb. Paulinæ ac Dariæ virginum Romanarum à nobis in earum historia, Sabini à Metaphraste Lipomano 7. & Surij 2. Iuliani à Menologio Idibus Martij, Montani & Maximæ à Romano Martyrologio 7. Kal. Aprilis, & à Petro lib. 3. cap. 233. Cæsarij, & alterius Iuliani ab eodem auctore libro 10. capite 2. & à Surio tomo 6. Ulpiani à Romano Martyrologio 3. Non. April. Agathopodis, ac Theoduli à Lipomano tomo 7. & à Surio 2. ex Metaphraste Apollonij, ac sociorum à Petro libro 4. capite 44. Calisti, & Carisij ab eodem libro etiam 4. cap. 55. Floriani à Mombritio tomo 1. & à Surio 3. Theoduli, Thecusæ, Alexandræ, Claudiæ, Fainæ, Euphrasiæ, Matronæ, & Iulittæ virginum à Martyrologio, & Menologio 15. Kalend. Iunij; Peregrini, sociorumque ejus à Menologio

itidem Nonis Iulij, Symphorosæ à veteribus manuſcriptis, & à Petro libro 6. cap. 111. Hieronidis, Leontij, & aliorum à Menologio prid. Id. Septemb. Calliſtrati ab eodem libro 5. Kal. Octobris, & à Metaphraſte Lipom. 6. & Surij 5. Clementis Papæ, & Claudij à nobis in hiſtoria SS. Virginum Romanarum, Agapij à Romano Martyrologio 12. Kal. Decemb. Rufinæ & Secundæ ſororum à nobis in rebus geſtis ſanctarum Virginum Romanarum, Mamantis à Metaphraſte apud Surium tomo 4. Hermilli & Stratonici ab eodem apud eumdem ſcriptorem tomo pariter 4. Heſychij à Martyrologijs 14. Kal. Decemb. Claudij, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij, atque Simplicij à Surio tomo 6. Caliſti Papæ à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, & à Mombritio tomo 1. & Anthuſæ Iunioris à Menologio 16. Kal. Septemb. Flori,

& Lauri ab eodem 15. Kal. ejuſdem menſis, ubi iſta leguntur: *Natalis SS. martyrum Flori, & Lauri. hi viri ſancti erant fratres gemelli, cæſores lapidum, quam artem didicerant à Proclo, & Maximo: poſtea verò quàm eorum magiſtri pro Chriſto martyrium perpeſſi ſunt, relicto Byzantio, venerunt in Illyricam regionem, in urbem Vlpianorum: ubi apud Licionem Præſidem metalla perſcrutantes, propriam artem nobiliter exercebant. poſtremò multos paſſi cruciatus, à Licione Præſide in profundum puteum dejecti, Deo ipſi animas commendarunt.* hucuſque Menologium.

Figura xxxix. Martyres in calcis fornacem fuiſſe deturbatos oſtenditur.

Iam verò fuiſſe ſanctos martyres in calcis fornacem (quod probandum reſtabat) conjectos, aperiunt S. Clementis Ancyræ Epiſcopi Acta à Surio ex Metaphraſte tomo 1. deſcripta, & trecentorum martyrum, de quibus Romanum Martyrologium nono Kal. Septemb. in hunc modum ſcri-

ſcribit: *Carthagine ſanctorum trecentorum martyrum tempore Valeriani & Gallieni: qui inter alia ſupplicia, cùm Præſes fornacem calcariam accendi juſſiſſet; & in præſentia ejus prunas cum thure exhiberi, atque illis dixiſſet: Eligite è duobus unum; aut thura ſuper his carbonibus offerte Iovi, aut in calcem demergimini: fide armati, Chriſtum Dei Filium confitentes, ictu rapidiſſimo ſe injecerunt in ignem, & inter vapores calcis in pulverem ſunt redacti: ex quo, candidatus ille beatorum exercitus, Maſſa candida meruit appellari.*

Quomodo SS. martyres terrâ obruerentur.

Sciri hîc debet, priuſquam ſermonem noſtrum alio transferamus, Chriſtianos tormentis obnoxios, non ſemper fuiſſe toto corpore in profundas foſſas, ut terra lapidibuſque obruerentur,

injectos, sed plurimùm: legimus namque in Actis nuper citatis sanctorum Philemonis & Marcelli, fuisse eos ob hanc eamdem causam usque ad renes in ipsismet inclusos. percurrere poterit lector, si volet, eorum res gestas.

De modis quibus ijdem Christi martyres in mare, vel flumina, projiciebantur.

Figura xl. & xlj. Non uno eodemque modo, sed varijs in profluentem dejecti leguntur sancti martyres: quandoque ingentibus saxis, aut plumbeis ponderibus ad collum, vel pedes, aut eorum dexteram alligatis, ut Sabino, Agapio, Agathopodi, Theodulo, Floriano, Thecusæ, Alexandræ, Claudiæ, Fainæ, Euphrasiæ, Matronæ, Iulittæ, Symphorosæ, Claudio, Rufinæ, Secundæ, Mamanti, Hesychio, Lucianoque contigit. Quandoque verò,

cò, vel ligatis manibus, ac pedibus, vel retibus involuti, aut plumbeis loculis conclusi, vel culeo insuti. Testantur hæc beatorum Faustini & Iovitæ Acta à veteribus manuscriptis relata, & Hermilli, Ulpiani, Stratonici, Nicostrati, Symphoriani, & aliorum.

Monemus hîc lectorem, fuisse culeum antiquissimum tormenti genus: ejus siquidem Plautus (teste Nonio) meminit in Vidularia his verbis: De culeo.

Iube hunc insui culeo, atque in altum deportari, si vis annonam bonam. Culeus quid sit.

Porro culeus, de quo hîc agimus, uter, seu saccus fuit ex corio factus, quo cum cane, gallo, serpente, simia, vel aliquibus saltem horum insutus parricida, præceps, ex legis Romanorum decreto, in mare, seu flumen dabatur. Unde antiquis temporibus (veluti ex Cicerone cognosci potest libro 2. de invent.) hujusmodi lex in parricidas ex-

titiſſe videtur : *Si quis parentes occiderit, aut verberaverit; ei damnato obvolvatur os folliculo lupino, ſoleæ ligneæ pedibus inducantur, & in carcerem ductus, ibi ſit tantiſper, dum paretur culeus, in quem conjectus in profluentem præcipitetur.* hucuſque Cicero. Verùm lata fuit lex iſta (ut Sigonius docet libro 2. de judicijs cap. 31.) ad homines deterrendos, ne L. Hoſtij exemplo moti, qui primus omnium, poſt Annibalis bellum, patrem interfecit, ſuis genitoribus & ipſi, ferro, alijſve modis vitam eriperent. Itaque cùm bello Cimbrico anno DCXL. Publicius Malleolus matrem interemiſſet, hoc cruciatus genere affectus fuit. Scribit hæc Livius libro 18. hoc modo: *Publicius Malleolus, matre interempta, primus omnium inſutus culeo, in mare præcipitatus eſt.* & in Rhetor. ad Herennium : *Malleolus judicatus eſt matrem necaſſe : ei damnato, ſtatim folliculicu-*

Soleæ ligneæ erant compedes.

Hoſtius poſt Annibalis bellum primus omnium patrem interfecit.

liculo lupino os obvolutum est, dum culeus, in quem conjectus in profluentem deferretur, compararetur, hæc ibi. Post hæc tulit Pompejus in parricidas, dum Consulatus dignitate potiretur, ejusmodi legem: *Prætor, qui ex hac lege quæret, de ejus capite quærito, qui patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, patruelem, matruelem, patruum, avunculum, amitam, materteram, consobrinum, consobrinam, uxorem, virum, generum, socrum, vitricum, novercam, privignum, privignam, patronum, patronam occiderit; cujusve dolo malo id factum erit, sive conscius fuerit: deque ejus matris capite quærito, quæ filium, filiamve occiderit; & avi ejus qui nepotem occiderit, ejusque qui emit venenum, ut patri daret, quamvis non potuerit dare. is si confessus erit, virgis sanguineis verberatus, deinde culeo insuatur, cum cane, gallo gallinaceo, & vipera, & simia; deinde in*

De virgis sanguineis vide infrà.

Animalia quæ in culeo insuebantur.

in mare profundum culeus jacte-tur. Meminit hujuſce Pompeiæ legis Iuſtinianus Inſtit. tit. de pub. jud. § alia deinde. dum ait: *Lege Pompeia de parricidio cave-tur, ut ſi quis parentis, aut filij, aut omnino affinitatis, ejus, quæ nun-cupatione parentum continetur, fa-ta præparaverit, ſive clam, ſive pa-lam id auſus fuerit, necnon is, cu-jus dolo malo id factum eſt, con-ſcius criminis extitit, licèt extra-neus ſit, pœnâ parricidij punia-tur; & neque gladio, neque igni-bus, neque ulli alij ſolemni pœnæ ſubjiciatur; ſed inſutus culeo, cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & ſimia, & inter eas ferales angu-ſtias comprehenſus, ſecundùm quod regionis qualitas tulerit, vel in vi-cinum mare, vel in amnem projicia-tur. Si quis autem alias cognatio-ne, vel affinitate conjunctas perſo-nas necaverit, pœnam legis Corne-liæ de ſicarijs ſuſtinebit.* Ex his ita-que jam liquet, illud ipſum culei

tor-

tormentum à majoribus (veluti Cicero oratione. pro Rosc. Amer. indicat) excogitatum fuisse, à Pompejo verò auctum, atque in propinquorum, patronorumque interfectores extensum. Cicero siquidem loco citato, rationem reddens, cur majores vivum hominem culeo insutum in flumen dejici præceperint, nullam prorsus mentionem facit de gallo, simia, vipera, & cane, imò nec etiam alijs in locis, quibus de hoc eodem supplicij genere, prout antiquioribus usui erat, locutus est. auxit igitur illud Pompejus, & non adinvenit. Ceterùm an necessarium extiterit, culeo omnia hæc animalia unà cum reo insuere; putamus non fuisse: tum quia non semper horum omnium habetur sermo, cùm de culeo lege Pompeia auctor eperitur ab antiquis facta mentio: tum etiam quoniam in Actis SS. martyrum hoc supplicio af-

Pompejus non inventor culei.

In culeo non omnia animalia in lege Pompeia de parricidio recensita insuebantur.

fectorum, præsertim, Ulpiani, non legitur omnia simul cum ipsis in eo inclusa fuisse, sed aliqua dumtaxat. vide Eusebium ipsorum Acta referentem histor. lib. 8. cap. 15. Hujusmodi tam immani, tamque acerbo cruciatu punitus fuit (ut Valerius Maximus testatur libro 1. capite 1.), Attilius Triumvir, eò quòd sacros libros describendos tradidisset. Et insuper cùm jam (Paulo teste libro 5. sententiarum tit. 24. ad l. Pomp. de parricid.) ob nimiam ejus atrocitatem ampliùs usui non esset; Christianorum tamen aliqui, eo iterum adhibito, martyrij coronâ donati fuere. Si plura de culeo desideras, lege Ciceronem pro Rosc. Amer. Suetonium in Octavio c. 35. Senecam de clem. lib. 1. cap. 23. & controversiarum 7. controversia 1. itemque C. Theodosiani lib. 9. tit. de parricidijs, Cujacium paratitl. lib. 9. titul. 17. Fulgentium de prisco sermone, Isido-

Attilius Triumvir culei supplicio damnatus.

Culeus licèt in usu ampliùs non esset, tamen ad Christianos ex cruciandos iterum adhibitus fuit.

Isidorum lib. 6. etymol. cap. ult. Brissonium de verborum significationibus, Sigonium de judiciis lib. 2. cap. 31. & lib. 3. cap. 17. & Notas in Romanum Martyrologium in mensem Aprilis. In Cujacio, loco citato, nempe titulo 17. *De his qui parentes vel liberos occiderunt*, hæc de culeo narrantur: *Lex Pompeia de parricidio magis recepta est, tamquam novissima, & latissima, quæ pro parricidio etiam habet cædem cognatorum ex transverso, & adfinium, & patronorum, & conjugis. Propriè enim parricidium committitur tantùm inter parentes & liberos: quod constitutioni hujus tituli magis placet puniri more majorum, primitus virgis sanguineis cæso parricida*, l. pen. ff. ad l. Pomp. de parricid. *quales virgas lictorum esse apud Plinium legi ex fruticibus sanguineis, qui arboribus infelicibus adnumerantur; ut quemadmodum alij criminosi more majorum arbori infelici suspendun-*

Virgæ sanguineæ.

Arbores infelices.

Quid paterentur noxij, priusquam culeo insuerentur.

duntur, ita parricidæ ante supplicium cædantur fustibus ex arbore infelici decerptis; deinde insuantur culeo, cum impiis animalibus impii homines, ut inter sententias Imperatoris Hadriani legi, quæ referunt etiam parricidam insutum culeo cum illis animalibus plaustro juncto bobus atris in mare deportari, & abjici in profundum. Nova hæc pœna dicitur in Institutionibus, quæ est vetustissima. & paulò post: *Valdè notandum est quod Suetonius scribit in Augusto, hoc acerbissimo supplicio nec convictum etiam manifesti parricidii reum adfici solitum, nisi ultro confiteretur.* Atque hæc quidem de culeo Cujacius. Nunc ad alia pergamus.

Quomodo ducerentur culei supplicio afficiendi ad mare.

De Christianis Orthodoxis ab hæreticis in mare, vel flumina deturbatis, aut terrâ obrutis.

38. martyres in naves fractas sine

Sribit Victor Uticensis Episcopus, fuisse Catholicos in naves

fractas,

fractas, sine velo, atque remigio, ab hæreticis Arianis impositos, & sic vastissimo mari ad certissimum naufragium commissos. Quocirca inquit: *Tunc verò memoratæ urbis Episcopum*, id est Carthaginis, *Deo & hominibus manifestum, nomine Quodvultdeus, & maximam turbam clericorum navibus fractis impositam, nudos atque expoliatos expelli præcepit. Quos Dominus, miseratione bonitatis suæ, prospera navigatione Neapolim Campaniæ perducere dignatus est civitatem. Senatorum atque honoratorum multitudinem primo exilio crudeli contrivit.* ita Victor de persecutione Wandalica lib. 1. Atqui non modò ab antiquis hæreticis comperimus fuisse Catholicos in aquas conjectos, sed ab his recentibus etiam. Attestatur hoc Theatrum crudelitatis hæreticorum nostri temporis his verbis: *Cum urbem Flandriæ Audenardam Geusij stratagemate:*

velo remigioque impositi, maris discrimini committebantur.

mate occupaßent; ſacerdotes omnes ejuſdem provinciæ virtute & doctrina celebres corripuerant & in caſtellum adduxerant: hos inter magiſtrum Petrum, virum venerabilem, & qui ætate omnes antecedebat, poſt illata ei varia opprobria & contumelias, veſtibus ſpoliatum, pedibus manibuſque in dorſum colligatis, per feneſtras in fluvium præcipitem dederunt. Orabat is, dum caderet, alacri animo & conſtanti: Fiat voluntas tua, Domine. Et mox: *Eodem modo ſubſequenter præcipitati ſunt, venerabilis Ioannes Paulus, & reliqui; è quorum numero magiſter Iacobus provectiſſimæ ætatis, & debilis, nec natandi peritus, ſublatus undis non longè ab eo loco, ereptus eſt, & vitam habuit incolumem.* &c. non multò poſt: *Vrſula Taleſia in Beguinagio Harlemenſi religioſa virgo, poſt patrem grandævum, ejus civitatis magiſtratum gerentem, plureſque alios cum eo Catholicos magni nominis:*

Urſulæ virginis noſtræ ætatis conſtantia atque martyrium.

minis viros laqueis suffocatos, sub patibulum perducta est, & rogata num fidem, Orthodoxamque religionem desereret, & militi cuidam nuberet: quod cùm constantissimè negaret, illico in aquas projecta est, & submersa. Et post: *Hoc unum etjam advertes, hæreticos civitatis Nemausi in Linguadoca sitæ, ingentem Catholicorum multitudinem pugionibus trucidatam, & semimortuam in ejusdem urbis puteum satis amplum atque profundum submersisse, & eumdem duabus vicibus complevisse.* & hæc quidem liber Crudelitatum hæreticorum nostri temporis. De Catholicis autem terrâ obrutis hæc idem scriptis mandavit: *Huguenoti presbyterum quemdam, Petrum nomine, ex parœcia Beaulhensi, capite dumtaxat extante, vivum defoderunt; & insuper sacerdotes quosdam in Belgio non longè ab Ypris, eodem modo, vivos terra & lapidibus obruerunt; metasque è capitibus intervallo relicto.*

licto constituentes, ad illa globos lapideos, aut ferreos ludi gratiâ dirigebant, & hactenus de his.

Reliquum est deinceps, ut alia cruciamentorum pœnarumque genera comprobemus, declaremusque. Quamobrem loquemur primo loco de martyribus, qui publicè vestibus spoliati per civitates ducebantur; deinde de illis, qui vel in carceres vitreis stratos, vel testaceis fragmentis, vel etiam muricis ferreis, nudis coporibus inclusi, miserandum in modum illorum aculeis torquebantur, vel ad duarum arborum ramos alligati discerpebantur. tertio & postremo loco de martyribus habebitur sermo vel in exilium pulsis, vel ad opus, aut ad metalla damnatis.

De martyribus qui vel publicè vestibus denudati dedu-

Supplicijs primi alteriusve generis testimonio sunt Acta SS. martyrum Carpi & Papili à Metaphr. recitata Surij tom. 2. Mennæ ab

ab eodem ſcriptore Surij tomo 6. Alexandri à Lipom. tomo 7. Vincentij à veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis. Petri & Marcellini à Petro lib. 5. cap. 74. Victoris & Coronæ à veteri noſtræ bibliothecæ manu exarato codice, & à Metaphraſte apud Lipomanum tomo 7. & Surium 3. item Stratonis à Menologio quinto Id. Septembris, ubi hæc verba referuntur: *Natalis B. martyris Stratonis, qui in duobus cedris ligatus, & in duas partes ſectus pro Chriſti confeſſione, cum cæleſtibus conjunctus eſt.* hæc ibi.

cebantur, vel aculeis teſtaceorum, vel conſimilium torquebantur, vel ad duarum arborum ramos alligati diſcerpebantur.

De pluribus Chriſti fidelibus hoc eodem cruciatu affectis ſcribit Euſebius lib. 8. cap. 9. Nicephorus eum ſecutus lib. 7. cap. 8. & Metaphr. in rebus geſtis paulò antè citatis B. Victoris, & Coronæ.

De-

De Catholicis, ac præcipuè religiosis, & sacerdotibus, quorum ventres ab hæreticis nostro sæculo dissecti sunt.

Non solùm ab antiquis idololatris, atque hæreticis Christiani martyres varijs diversisque modis dissecti fuere, ut nuper & paulò superiùs aperuimus, sed etiam ab hæreticis nostri temporis. Perveniant, quæso, ad aures nostras, quæ de his scribit Surius in commentario rerum suo tempore in orbe gestarum, & Theatrum crudelitatum. Sunt autem ejusmodi: *Huguenoti apud S. Macarij in Vasconia presbyterorum ventres ferro dissecuerunt, & eorum intestina paulatim baculis circumvoluta evulserunt. In urbe Mancina, capto sacerdoti admodùm grandævo, amputarunt pudenda, atque igne tosta, in os ingesserunt; & ut viderent quomodo ea digereret, viventi ventriculum*

lum diffiderunt, atque ita interemerunt. Cuidam alteri presbytero, ut erat vivus, Iuliani tyrannidem sævitiamque imitantes, ventrem ferro aperuerunt, & imposita avena pabulum equis suis præbuerunt.

Hæc sunt sacerdotum Christi tormenta: sed audi adhuc alia, dira quidem & ipsa, atque aspera; ut nihil eorum, quæ ad Catholicorum pro vera religione occisorum gloriam pertinent, prætereamus. *In parochia Cassenovili, vicina Engolismæ, Huguenoti presbyterum quemdam, Ludovicum nomine, virum, testimonio habitatorum ejusdem loci, optimæ & exemplaris vitæ, apprehenderunt, cujus manus aheno oleo bullienti pleno tam sæpè ac diutinè immerserunt, quousque avulsa ab ossibus caro exciderit: nec crudeli eo satiati tormento, infuderunt ori ejusdem bulliens istud oleum; & cùm nondum mortuum viderent, glandibus plumbeis, è fistulis ferreis emittentes, interemerunt. Cœperunt*

runt & alium presbyterum, Colinum nominatum, quem, abſectis pudendis, ciſtæ perforatæ incluſere; deinde tantam bullientis olei vim ei ſuperinfudere, ut animam, his tormentis victus exhalaret. In parœcia vulgò appellata, Rivieres, *alium quemdam comprehenderunt, cui adhuc vivo linguam, mento perforato, evulſerunt, tum inde trucidarunt: ſimiliter & alium, cui nomen Ioannes, excoriatis candenti ferro pedibus, jugularunt. Simon Vicarius S. Hilarij Montierienſis, ſexagenarius, vir omni virtute refertus, ab eo, quem fidum ſibi crediderat, proditus, captivus Engoliſmam tractus eſt, coactuſque ingenti pecunia vitam redimere, non ſine magna difficultate mulctam impoſitam exſolvit. Redeunti, & in libertatem, ut putabat, reſtituto, emiſſus perditorum quiſpiam per portam S. Petri, qui conſequeretur, occurrit; qui apprehenſo, tamquam carnifex, oculos eruit, & linguam ſub*

mento

mento evulsit. Arnoldus Durandeau Vicarius Fleacensis, octogenarius, ab Huguenotis jugulatus, in fluvium projectus est. Franciscus Raboteau, in parœcia Foucquebrunensi Vicarius captus ab Huguenotis, adjunctus est, & alligatus bobus plaustrum trahentibus, atque tot & tam gravibus stimulis adactus, & flagellis cæsus est, ut inter ea tormenta tandem expiraret. Eo tempore, quo Auriacus Princeps Ruremundam Geldriæ urbem occupârat, milites ejus monasteriumCarthusiense vi invasere, exclamantes Gelt, Gelt, *ea vociferatione significantes se velle pecunias. In introitu interempti sunt fratres laici tres, Albertus, Ioannes, & Stephanus Ruremundensis: inde in templum proruentes, venerabilem Priorem Ioachimum, precibus unà cum ceteris fratribus intentum, offendunt: eum cùm vulneribus afflixißent, inde extraxerunt; monachi ibidem quatuor necati, nempe Ioannes &*

Seve-

Severus ſacerdotes, Henricus & Federicus diaconi; reliqui graviter vulnerati relicti ſunt. Vincentius Hercquius monachus laicus, ab iiſdem captus, & in templum raptus, flexis genibus poſtquam oraſſet; Domine Deus, merear, quæſo, fratribus meis morte & martyrio ſociari: militum unus, eo audito, ingens illi in caput vulnus inflixit; adeò ut ſanguine murus, uti adhuc conſpicitur, admodum altè conſpergeretur. Poſt hæc in plateas attractum, num religionem deſerere, & partes ſuas tueri vellet, rogavit, vitam ei ſervaturum incolumem. Negavit id ſe facturum monachus conſtantiſſimè, & ſe mori malle, quàm fidem negare, profeſſus eſt: precatuſque, Domine, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt; ab iiſdem virtutem ſuam ſtupentibus, ſclopetorum (ut dicunt) miſſilibus, trucidatus eſt. Eodem tempore Paulus à Valvich Reverendiſſimo D. Ruremundenſi D. Guil-

hel-

helmo Lindano à ſacris, qui ad id monaſterium, ut in hac feliciſſima turba moraretur, confugerat, ibidem interemptus eſt. In civitate Engoliſma frater Ioannes Auril, ex Ordine S. *Franciſci, octogenarius, ab Huguenotis, capite bipenni diviſo, in latrinas projectus eſt. Ampliùs ab ijſdem Satanæ miniſtris, diverſis in locis, ſacerdotibus pluribus Deo miniſtrantibus nares & auriculæ amputatæ fuerunt, oculique eruti. Quocirca tanta extitit Huguenoti cujuſdam impudentia, atque barbaries, ut ex abſectis preſbyterorum auriculis torquem ſibi confecerit, & eo tamquam facto ſtrenuo coram primarijs gloriaretur. Ad hæc, ijdem Huguenoti in Alcmaria Bataviæ urbe, fratri Engelberto à Burgo, Ordinis S. Franciſci, inter alia, quæ paßus eſt tormenta, vivo corpus, thoracis in morem, cultellis conſciderunt. Apud Goudam Bataviæ ſimiliter urbem, Dominus de Lumay, duobus compre-*

hensis monachis, Ioanne nempe Ricestellio collationis domus (ut vocant) patre, & Hadriano ejusdem domus Procuratore; eos nudari jussit, & à militibus suis gladiorum ictibus, se inspiciente, compelli, ut per densissima currerent spineta; demum laceratis corporibus, & effuso sanguine, nihil motus, trucidari mandavit. Insuper Calvinistæ hæretici in Angliæ Regno commorantes, presbyteros Catholicos, divino sacrificio peragendo intentos, trahunt, & ut sacras induti sunt vestes, equis impositos meridionali tempore, funalibus ardentibus prælatis, in ludibrium per plateas circumducunt. Iisdem auriculas candenti ferro perforant: quibus etiam, sicuti & aliis religiosis hominibus, ludibrio in theatro publicè expositis; capita numellis, ut vocant, inserunt, simulque aures ad tabulata clavis affigunt: & hoc quidem non aliam ob causam, nisi quòd de innocentia mar-

Hoc tormenti genere affecta fuit, Diocletiano imperante, sancta Christi virgo Charitina.

martyrum, cæterorumque Catholicorum, qui propter Orthodoxam fidem affliguntur, benè sentiant, & loquantur. Atque hæc (ut alia missa faciamus, quæ superioribus capitibus diximus, quæve inferiùs loco suo dicturi sumus) hæretici adversùs nostros in Anglia, Hibernia, Gallijs, & Belgio.

Age verò, quoniam tempus jam est, redeamus ad alia tormenta martyrum antiquorum declaranda, comprobandaque tum quæ paulò antè, tum etiam quæ initio capitis proposueramus; nimis enim forsitan ab his digressi sumus.

Ceterùm de cruciamentis ac pœnis ultimo loco positis, & primùm de martyribus exilio mulctatis, fidem faciunt Dio in Domitiano, dum de Flavia Domitilla * loquitur, Tertullianus in apologet. c. 12. Cyprianus epist. 77. ad Nemesianum, & ceteros in metallo constitutos, Hiero-

De martyribus in exilium pulsis.

* Vide quæ de hac Flavia Domitilla scripsimus in historia nostra SS. virginum Romanarum.

ronymus de ſcriptoribus Eccleſiaſticis in Joanne Apoſtolo, & innumeræ ſanctorum martyrum res geſtæ, ſpeciatim Clementis Papæ relatæ à nobis in hiſtoria noſtra SS. Virginum Romanarum, Cornelij à veteribus manuſcriptis, & à Surio tomo 7. Cypriani à Pamelio, & à codicibus pervetuſtis manu exaratis, Pontiani Papæ à Martyrologijs 13. Kal. Decemb. Bibianæ, & Demetriæ, ac Severæ virginum à nobis in hiſtoria noſtra SS. Virginum Romanarum & aliorum.

De Chriſtianis verò ad opus damnatis, ad fodiendum, portandumque arenam, lapides, & conſimilia, res geſtæ Sanctorum à nobis in hiſtoria noſtra SS. Virginum Romanarum deſcriptæ, videlicet Clementis Papæ, Severæ virginis, ac Papiæ & Mauri militum.

De illis denique qui ad metalla, Tertullianus, & Cyprianus locis quorum nuper meminimus

Clem.

Clem. Rom. lib. 5. Apostol. constit. cap. 1. Eusebius historiæ Ecclesiasticæ lib. 8. cap 15. 17. 18. 19. 22. 24. 27. & quamplurima Sanctorum Acta, videlicet Heliæ & sociorum à Romano Martyrologio 14. Kal. Martij, & ab Eusebio historiæ Ecclesiasticæ lib. 8. cap. 22. Silvani Episcopi, & aliorum trigintanovem à Nicephoro lib. 7. cap. 16. Nemesiani, Paphnutij, atque Spiridionis à Rom. Martyrologio varijs in locis. De Nemesiano & socijs quarto Id. Septemb. hoc modo: *In Africa natalis sanctorum Episcoporum, Nemesiani, Felicis, Lucij, alterius item Felicis, Littei, Poliani, Victoris, Iaderis, Dativi, & aliorum, qui sub Valeriano & Gallieno exurgente presecutionis rabie, ad primam confessionis Christi constantiam, graviter fustibus cæsi, deinde compedibus vincti, & ad fodienda metalla deputati, gloriosæ confessionis agonem consummârunt.*

De sancto Paphnutio tertio Id. ejusdem mensis sic: *In Ægypto S. Paphnutij Episcopi, qui unus fuit ex ijs confessoribus, qui sub Maximiano Imperatore dextro oculo effosso, & sinistro poplite exciso, ad metalla damnati fuerunt: deinde sub Constantino Magno adversùs Arianos pro fide Catholica strenuè decertavit: & demum multis coronis auctus in pace quievit.* De S. Spiridione 19. Kal. Ianuarij ita: *In Cypro insula natalis B. Spiridionis Episcopi, qui unus fuit ex illis confessoribus, quos Maximianus, dextro oculo effosso, & sinistro poplite succiso, ad metalla damnaverat. Hic prophetiæ dono, & signorum gloriâ inclytus fuit, & in Nicæno Concilio philosophum Ethnicum Christianæ religioni insultantem devicit, & ad fidem perduxit.* Scribit præterea de Christianis ad metalla damnatis S. Athanasius ad solitariam vitam agentes, in hunc modum:

In

In ſumma, ita erant Ariani feri & acerbi in omnes, ut carnifices, homicidæ, nefarij delatores, malefici; & quidvis potiùs quàm Chriſtiani ab omnibus vocarentur: quippe qui Scythas imitantes, rapuerint Eutychium ſubdiaconum, virum probè Eccleſiæ inſervientum; quem primum ſcuticis uſque ad mortem curaverunt verberari, deinde ita moribundum in metallum mitti, & non in quodvis metallum, ſed in id quod Phæno *appellatur, in quod cùm homicida condemnatur, nonniſi ad pauciſſimos dies ſupereſſe poteſt: & quod immanius eſt, ne paucis quidem horis ad curationem vulnerum conceſſis, hominem ſtatim in metallum deportarunt; prædicantes, ſi hoc fieret, omnes in metu futuros, & ſecum conſociatum iri. Ceterùm ille non longè avectus, cùm imbecillior eſſet, quàm ut ad metallum perduci poſſet, ex dolore vulnerum in itinere deceſſit. Et ita ille cum gaudio mortuus eſt, poſſidens*

Eutychius ſubdiaconus ad necem flagellatus, deinde in metallum letale damnatur.

gloriam martyrij hæc Athanaſius. Cui proximè accedere videtur Petrus Alexandrinus apud Theodoretum hiſt. lib. 2. cap. 20. dum ait: *Mandatum dabatur à*

Palladius Præfectus impius.

Palladio urbis illius Præfecto, homine ſuperſtitioni deditiſſimo, ut omnino Catholici lacrymari deſinerent. Vnde multi qui plorabant, hique præ divino zelo ſtrenui Eccleſiæ propugnatores, arrepti primùm in cuſtodiam conjiciebantur: deinde verberibus cæſi, lacerati, & tormentis affecti, ad metalla, quæ ſunt in Phenneſo, & Proconneſo, amandabantur. Inter quos complures erant monachi, ad numerum viginti trium, qui, quo ſeveram diſciplinam excolerent, in ſolitudine habitârunt.

Quid in Damaſi Papæ diaconum Ariani.

Quibuſcum unà diaconus, qui litteras tum conſolationis tum communionis à Damaſo Epiſcopo Romano ad nos attulerat, manibus à tergo colligatis à lictoribus palam, tamquam maleficus inſigniter improbus, trahebatur: qui acerbioribus

bus

bus tormentis, quàm quisquam homicida, excruciatus fuit: cujus cervices lapidibus & plumbo crudeliter verberatæ erant. Postremò nave ad trajiciendum conscensa, eodem modo cum eo atque cum ceteris factum est. Nam omni ope ac subsidio destitutus erat, & propterea frontem signo sanctæ crucis consignavit; sicque metallis æneis, quæ sunt in Phenneso, traditus est. & de Catholicis ad metalla damnatis hæc Petrus. sed jam reliqua prosequamur.

De martyribus exilio damnatis.

Relegari solebant fortissimi bellatores Christi in insulas, veluti Tertullianus tradit in Apolog. cap. 12. & res gestæ Sanctorum, nempe Pontiani Papæ, Cæciliæ virginis, Flaviæque Domitillæ item virginis, & alterius ejusdem nominis, quæ Flavij Clementis martyris uxor extitit; & aliorum. Fit mentio de hoc

exilij genere à Marciano in *l. exilium ff. de interdict. & relegat.* ubi docet triplex fuisse exilium, videlicet aut certorum locorum interdictionem, aut latam fugam, ut omnibus locis præter certum locum interdiceretur: vel demum insulæ vinculum, hoc est, in insulam relegationem: & in hanc qui exilio mulctati erant, inde egredi nullo pacto eis licebat, *l. relegat. ff. eo.*

Porro hæc eadem pœna post relegati etiam mortem manebat: nam si quis in insulam relegatus ibi è vita migrasset, aliò corpus ejus tranferri, inconsultoque Principe tumulo mandari nequibat, *l. 2. ff. de cadav. punit.* Præterea alijs quoque pœnis hoc modo in exilium ejecti afficiebantur. Siquidem vel deportati, vel relegati erant in insulas. Si primum; tunc, Ulpiano teste, *l. ejus qui. §. 1. & §. sequenti, ff. qui testamenta facere pos-*

possunt non solùm singulis suis bonis, domo, & patria privabantur; sed etiam civitate Romana, si cives Romani erant, spoliabantur. vide, si libet, *legem* 1. *ff. de bon. damnat.* Si verò relegabantur; vel ad tempus, vel in perpetuum, *l. relegatorum.* §. *hæc est. & l. relegatus. ff. de interdict. & relegat. l. quod si fortè.* §. *quid ergo. ff. de solut.* Si ad tempus: tunc ejusmodi relegatis neque bona, neque bonorum partem adimi debuisse, rescriptis quibusdam cavebatur. Ulpianus enim dicta *l. relegatorum.* §. *hæc est.* testatur, eorum sententias reprehensas fuisse, qui ad tempus exilio mulctatis bona, vel partem bonorum ademissent; sic tamen, ut non debilitarentur sententiæ quæ ita prolatæ fuissent. Ac relegationis absque bonorum ademptione extat exemplum apud Arianum Epithet. *lib.* 1. *cap.* 1. Perpetuò autem relegatorum

poterat pars saltem fisco adjudicari. sic Marcianus *l. relegati. ff. de interdic. Et l. in ratione. §. cùm quidam. ff. ad leg. Falc.* proponitur quidam, qui dimidia bonorum parte spoliatus in exilium missus fuit Hoc idem ostendere videtur Paul. *l. si quis aliquid. §. si abortionis. & §. si quis instrumentum. ff. de pœnis.* Atque hæc de relegatorum pœnis, de quibus adhuc plura tradit Brissonius lib. 5. de formulis.

Ceterùm legimus in sancto Athanasio, alijsque patribus, quamplurimos Orthodoxæ fidei sectatores fuisse ab Arianis, sub Constantio præsertim & Valente Imperatoribus, atque sub Hunerico Wandalorum Rege hæretico, exilio mulctatos, & varijs insuper diversisque pœnarum probrorumque generibus, cùm in itinere, tum in exilij loco, miserandum in modum affectos. Quamobrem hæc ille in apologia de fuga sua: *Quis igitur locus reliquus,*

quus, qui non ipsorum, id est Arianorum, *sævitiæ monumenta possidet? Quæ Ecclesia non luget eorum insidias? Nonne Antiochia ob Eustratium confeßorem & orthodoxum virum ademptum in mœrore est, & Balanea ob Euphrationem, Bultus & Antaradus ob Cymatium & Carterium, Hadrianopolis ob Eutropium Christo addictissimum, deinde ob Livium, qui ipsorum opera sæpe & catenas gestavit, & in catenis mortem obijt? Nonne Ancyra Marcellum luget? Berœa Acyrum? Gaza Diasdepan? quos sæpius antea contumeliosè habitos, tandem suis dolis in exilium eliminarunt. Nonne itidem Theodulum & Olympium, Thraces? Quid autem de nobis ipsis, nostris presbyteris dicam?* Et post: *Arianorum scelera qui umquam condignè extulerit? aut tanta memoria, ut quæ ab illis designata sunt, plenè recenseat? Pacata enim hactenus Ecclesia, populoque in sacris Synaxibus orante, Liberius*

Eustratius in exilium actus cum multis alijs Episcopis.

Livius in catenis mortuus est.

Episcopi in exilium pulsi, quòd contra Athanasium scribere nollent.

rius Romanus Præſul, Paulinus Galliarum Metropolitanus, Dionyſius Italiæ, Lucifer Sardiniæ, Euſebius item Italiæ, omnes boni & præclari Epiſcopi, veritatis præcones, aguntur, raptantur, & in exilium profligantur, nulla prorſus de cauſa, niſi quòd non adſtipulati ſunt Arianorum hæreſi, & illorum calumnijs adversùs nos fictis ſubſcribere noluerunt. Nam de magno & graviſſimæ ætatis viro, eodemque confeſſore Oſio, qui verè Oſius eſt, id eſt ſanctus, ſuperfluum arbitror mentionem facere; cum nullus fortaße ſit, quin cognitum habeat eum ab iſtis quoque in exilium miſſum eſſe, &c. ac paulò poſt: *Ceteros deinde omnes, quotquot comprehenderant, in eam partem Ægypti, quæ Magna Oſis appellatur, relegârunt. Corpora autem defunctorum initio ne ſuis quidem dari voluerunt, eaque pro libidine ſui conſilij inſepulta clanculùm habuerunt, quòd putarent ſuam crudelitatem*

latere:

latere posse. Qua in re vecordes illi magno errore mentis tenebantur: necessarij enim amicique interfectorum, de confessione quidem suorum læti, sed mœsti admodum de subductis corporibus, nec tacentes facti immanitatem, causam dedere, ut scelerum tragœdia semper in majus divulgarentur. Illi autem ex Ægypto & Africa hos Episcopos ad fugam exiliumque compulerunt, Ammonium, Muum, Gajum, Philonem, Hermem, Plinium, Psinosirim, Pelamonem, Agathonem, Anagamphon, Marcum, Ammonium, & alterum ejusdem nominis, Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum; presbyteros verò, Hieracem, & Dioscorium: quos tanta acerbitate raptaverunt, ut quidam in via, quidam in exilio mortem oppetierint, actis in fugam pluribus quàm triginta Episcopis. Item & in epistola ad solitarios idem Athanasius: *Imperatore Constantio prompto ad omnia que*

Episcopi multi ex Ægypto & Africa in exilium pulsi.

quæ ipsi Ariani vellent, effecere, ut ab Alexandria in Armeniam duo presbyteri & tres diaconi relegarentur. Arium porro, & Asterium, alterum in Petra Palæstines, alterum in Petra Arabiæ Episcopum, qui ab ipsis desciverant, non solùm in superiorem Africam relegârunt, sed ut contumelias paterentur, operam dedêre. Lucij porro Hadrianopoleos Episcopi manus, cervicemque plurima adversùs ipsos audaciâ utentis, & impietatem redarguentis, iterum uti priùs ferro vinxerunt, vinctumque in exilium deportarunt, ibique (quos ipsos minimè latet) extinctus est. Et paulò post, loquens de Lucifero Metropolitano Sardiniæ, alijsque Episcopis, ait: *Excusso igitur Sancti pulvere, & oculis in Deum rejectis, nec Cæsaris minas verebantur, neque ob strictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerij sui officium acceptârunt, pergentes de loco in locum, & de civitate in civi-*

Presbyteri, diaconi, & Episcopi in exilium pulsi.

Ferro vincti.

civitatem: & nihilominus, quamquam in vinculis essent, evangelizabant, piam quidem fidem deprædicantes, Arianam autem hæresin anathemate damnantes. Atque hæc quidem S. Athanasius. Petrus verò Alexandrinus apud Theodoretum historiæ lib. 4. cap. 20. de Catholicis sub Valente in exilium pulsis hæc narrat: *Sententiam de pijs, populo universo ante tribunal graviter lamentante, pronunciat Magnus provincialium largitionum Comes, ut Alexandria exacti, ad incolendum Heliopolim, urbem Phœniciæ, transportarentur: in qua quidem urbe ne unus quidem habitabat, qui Christi nomen audire (omnes enim simulacra colebant) omnino sustineret. Itaque jussit illis actutum navem conscendere, ille ipse in littore stans (nam in balneis publicis, quæ propè inde aberant, eos condemnaverat) ensem districtum illis ostendit, ratus quidem se terrorem injectu-rum*

Qualis fuerit hic Magnus, habes in hac eadem Petri epistola.

rum eis, qui ancipiti gladio Spiritus, infestos dæmones sæpenumero vulnerassent. Dat igitur mandatum, ut jam, cùm neque commeatum ullum in navem imposuissent, neque quicquam omnino haberent, quo exilij molestias sublevarent, inde solvant. & paulò post: *Cùm enim tota civitas Heliopolitana in luctu & mœrore esset; hi,* hoc est Ariani, *quorum crudeles animi nullo modo exaturari poterant, non conquieverunt., sed scelus de integro exercere aggressi sunt. Nam voluntatem suam, quæ ad deteriora inclinabat, patefacientes, suæ malevolentiæ virus in illius provinciæ Episcopos effundere cœperunt. Siquidem operâ Magni, quem diximus, Comitis largitionum, satellites ad injuriam satis instructi, nonnullos eorum in judicium adducere: alijs, quo libitum erat modo, insidias parare, eo consilio, uti omnes ubique impietatis laqueis irretirent, nihil intentatum relin-*

linquentes. Quin etiam omnia loca circuire, non aliter atque diabolus ipsorum hæreseos parens, quærentes quem devorent. Atqui cùm in eo quod conabantur, ab omnibus se destitutos viderent, undecim tamen Episcopos Ægypti, viros qui ab ineunte ætate, ad summam usque senectutem solitudinem severæ disciplinæ causâ incoluerant, qui sanctam ac sinceram fidem audacter & liberè prædicarant, pietatisque dogmata unà cum lacte nutricis suxerant, qui victoriam contra dæmones reportarant, qui virtute adversarium repreßerant, qui Arianam hæresin suis (ut ajunt) coloribus depinxerant; Magno illo, quem suprà nominavimus, velut instrumenta crudelitatis usi, in exilium ejecerunt: oppidumque nomine Diocæsaream, a Iudæis qui Dominum interfecerant habitatum, incolere compulerunt. Et tamen non aliter quàm Orcus, morte fratrum minimè satiati, ubique terrarum, velut amentes ac

stupidi,

ſtupidi, ſuæ crudelitatis monumenta relinquere non verentur, atque adeò maleficijs ſe nobilitare ſtudent. Ecce enim rurſus Eccleſiæ Catholicæ clericos, qui Antiochiæ commorabantur, quique cum quibuſdam monaſticæ vitæ ſpectatis tragica eorum ſcelera teſtata apud omnes relinquere conſtituerant, iſti vocibus maledicis contra eos in auribus Imperatoris infuſis, Neocæſaream Ponti relegandos curaverunt; qui quidem, propter locorum aſperitatem, vita quoque brevi ſpoliati ſunt. hactenus Petrus Alexandrinus. Porro Victor de perſecutione Wandalica lib. 2. de Catholicis ab Hunerico Rege Ariano in exilium actis, deque eorum pœnis hæc publicis monumentis conſignavit: *Nitebatur ſemitam invenire, per cujus aditum, publicam, ſicut fecit, faceret perſecutionem. Et ita faciens, nullo modo inveſtigare potuit quomodo Chriſti Eccleſiam macularet. Quibus autem*

tem prosequar fluminibus lacrymarum, quando Episcopos, presbyteros, diaconos, & alia Ecclesiæ membra, id est, quatuor millia DCCCCLXVI. *ad exilium eremi destinavit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per ætatem annorum lumine temporali privati. In quorum erat numero beatus Felix Abderitanus Episcopus, habens jam in Episcopatu quadraginta quatuor annos; qui paralysis morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maximè cogitantes, quòd non posset jumento portari, suggessimus, ut à suis Rex peteretur, ut saltem eum properè moriturum Carthagini esse jussisset, quòd ad exilium nulla poßet ratione perduci. Cui ita fertur Tyrannus cum furore dixiße: Si animali sedere non potest, jungantur boves indomiti, qui eum colligatis funibus trahendo perducant, ubi ego præcepi. Quem ex transverso super burdonem vinctum, quasi quemdam ligni truncum,*

Multa millia martyrum in exilium actorum.

Felix Episcopus relegatur.

Barbaries inaudita.

cum, toto itinere portabamus. Congregantur universi in Siccensem & Larensem civitates, ut illuc occurrentes Mauri sibi traditos ad eremum perduxissent. Supervenientes igitur Comites duo subtilitate damnabili blandis sermonibus cum Dei confessoribus agere cœperunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, ut ita pertinaces sitis, & domini nostri præceptis minimè obtemperetis, qui esse poteratis in conspectu Regis honorabiles, si ejus festinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus, dicentibus ingenti vociferatione; Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem unum Deum inviolabilem confitemur: includuntur graviore quidem, sed adhuc latiore custodia, ubi nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & divina mysteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi; quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ

Promptitudo SS. martyrum.

Infantuli in exilium amandati.

aliæ gaudebant se martyres peperisse, aliæ morituros diluvio rebaptizationis nitebantur à confessione fidei revocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit ad terram. Nam quædam quid tunc fecerit anus, breviter referre delectat. Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & fortè magis noctibus promoveremur propter Solis ardorem, conspicimus mulierculam, sacculum & alia vestimenta portantem, manu infantulum una tenentem, atque in his sermonibus consolantem, Curre, domine mi; vides universos Sanctos, quomodo pergunt, & festinant hilares ad coronas? Quam nos cùm increparemus, quòd importuna videretur aut viris pro sexu jungi, aut exercitui Christi sociari; Benedicite & orate pro me, & pro isto nepote parvulo meo; quia etsi peccatrix, filia sum quondam Turritanæ civitatis. Cui nos: Et

Matres gaudent ob filiorum exilium, perinde ac martyrum genitrices.

Anus Catholicæ ardor.

Et quare ita abjectè ambulas? & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstratis? Quæ respondit: Cum hoc servo vestro parvulo ad exilium pergo, ne inveniat eum solum inimicus, & à via veritatis revocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lacrymis, nihil dicere valuimus, nisi ut voluntas fieret Dei.

Sed ubi adversarius, qui jam fortè dicebat. Participor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea; nullum potuit occupare: inquirit angusta & deterrima loca, in quorum conclavibus Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam visitationis humanæ negata consolatio, puniuntur & custodes fustibus, & graviter affliguntur. Jactantur confessores Christi super invicem angustia coarctante, unus super alium, ut agmina locustarum, & ut propriè dicatur, ut grana pretiosissima frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale of-

Includuntur martyres in angustissimo loco unus super alium quasi agmina locustarum. In angustioribus locis quanta paterentur confessores Christi.

officium nulla ratio sinebat loci; sed stercora, & urinam, urgente necessitate, ibidem faciebant, uti ille tunc fœtor, & horror universa pœnarum genera superaret: ad quos aliquando dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Wandalis, vix clam admissi sumus intrare. Qui introëuntes, veluti in gurgite luti, usque ad genua cœpimus mergi; illud tunc Hieremiæ videntes fuisse completum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora sua.

Quid multa? præcepti sunt, undique perstrepentibus Mauris, ad iter, ubi destinati sunt, properari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul, & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnibus Sanctis ejus. Aderat enim ibi tunc beatus Pontifex Cyprianus Unizibirensis Episcopus, Cypriani Unizibirensis Episcopi charitas.

Y *con-*

consolator egregius, qui singulos pio & paterno fovebat affectu, non sine fluminibus currentium lacrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se ultroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare; qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit: quarebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui postea per multos agones & squalores carceris, ad exilium, quod desiderabat, cum exultatione perrexit.

Quanta tunc multitudines de diversis regionibus & civitatibus ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur via, vel semita: qua cùm agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & vallium concurrens turba fidelium inastimabilis descendebat, cereos manibus gestantes: suosque infantulos vestigijs martyrum projicientes, ista voce clamabant: Quibus nos miseros relin-

relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt parvulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentiâ obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est: Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis. Qui nos solemnibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus divini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? Vobiscum & nos licebat pergere: si liceret, tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret. In his vocibus & lacrymis nullus jam pergere admissus est consolator; sed arctabatur multitudo ad currendum, ut ubi cannava erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cùm senes deficerent, & alij fortè, etsi juvenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tundi: unde magis deficientes, ampliùs lassabantur. Pòst verò imperatum Urgebantur martyres ad currendum stimulis & alijs modis.

Tanta feritate rapiebantur SS. ut multi ex eis inter manus trahentium spiritum emiserint.

est Mauris, ut eos qui ambulare non poterant, ligatis pedibus, ut cadavera animalis mortui, traherent per dura & aspera lapidum loca, ubi primò vestimenta, postea membra singula carpebantur: quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alij latera findebantur, & ita inter manus trahentium spiritum exhalabant; quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine coërcente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura Sanctorum, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perveniunt; in quibus collocati hordeum ad vescendum ut jumenta accipiunt. Ubi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta dicitur esse multitudo, ut ignorantibus incredibilis videatur: quæ solo flatu etiam procul positis veneni virus infundat; ab scorpij autem percussu nullum dicunt aliquando evasisse:

SS. hordeo, ac si jumenta fuissent, pascebantur.

quo-

quorum feritas virulenta usque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum servorum ejus nocuisse docetur. Sed cùm illic aluntur hordeaceis granis, postea & hoc ablatum est; quasi non poterat Deus, qui pluerat patribus manna, pascere & nunc tali exilio mancipatos. hucusque Victor de Hunerici in Catholicos immanitate: qua quidem referta Elizabetha Angliæ Regina Christianos orthodoxos acerrimis tormentorum generibus, atque innumeris calamitatibus, pœnisque excruciat, & in exilium nonnumquam (sicuti Sanderus testatur lib. 3. de schismate Anglicano) in exemplum & argumentum suæ simulatæ clementiæ, pellit. De hujus ac patris impietate plura suis locis præfati sumus.

Animalia virulenta SS. Christi confessoribus non nocent.

Catholici in Anglia jussu Elizabethæ in exilium mittuntur.

De damnatis ad opus, id est, ædificiorum operibus aſcriptis, vel purgationibus cloacarum, vel etiam viarum & vicorum munitionibus.

Figura xliij. A. B. C.

Meminit hujus ſupplicij Suetonius in Nerone cap. 31. ait enim, *eum piſcinam à Miſeno ad Avernum lacum inchoaſſe, & foſſam ab Averno Oſtiam uſque; quorum operum perficiendorum gratiâ, quod ubique eſſet cuſtodiæ, in Italiam deportari, etiam ſcelere convictos nonniſi ad opus damnari præcepit.* Idem in Caligula c. 27. *Multos*, inquit, *honeſti ordinis, deformatos priùs ſtigmatum notis, ad metalla, & ad munitiones viarum, & ad beſtias comdemnavit.* Trajanus lib. 10. epiſt. Plinij: *Si qui vetuſtiores inveniuntur, & ſint ante decem annos damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria, quæ non longè à pœna ſunt: ſolent enim hujuſmodi ad balineum, ad pur-*

Publicis miniſterijs mancipari quid ſit.

purgationes cloacarum, item ad munitiones viarum & vicorum dari. Ampliùs de eodem ſupplicio res geſtæ Marcellini Papæ ſub. S. Marcelli nomine his verbis: *Tempore illo, quo Maximianus ex partibus Africæ redijt in urbem Romam, volens placere Diocletiano Auguſto, ut in nomine ejus Thermas ædificaret, cœpit ob invidiam Chriſtianorum, omnes milites, ſive Romanos, ſive alterius gentis, ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnare. In ipſo tempore, erat vir Chriſtianus, nomine Thraſon, vir potens, & facultatibus locuples, & vita fidelis: hic cùm vidiſſet affligi Chriſtianos fatigatione & labore, de ſua facultate ſanctis martyribus alimenta & victum miniſtrabat.* &c. paucis interpoſitis: *Juſſit Maximianus Auguſtus, ut Cyriacus ſcilicet, Largus, Smaragdus, & Siſinnius ſub cuſtodia foderent arenam,*

& humeris suis portarent, usque ad locum, ubi Thermæ ædificabantur: Erat autem senex inter eos, nomine Saturninus, qui jam senectute maceratus erat; & cœperunt eum ad portandum juvare. hoc autem cùm viderent custodes, quia Sisinnius & Cyriacus diaconi suas & aliorum sarcinas portarent, &c. hucusque Marcellini res gestæ: eadem quoque vel saltem consimilia sunt, quæ habentur in passionibus SS. Cyriaci & sociorum apud Surium tomo 4. Severæ virginis ac martyris apud nos in historia nostra SS. Virginum Romanarum. Præterea de eodem quoque supplicij genere mentionem facit S. Athanasius his verbis: *Et quemadmodum post nostrum exilium contigit, Episcopos homines confessores flagris conscindi, alios in carceribus haberi, Præsulesque longissimi in suo Episcopatu temporis publicis ministerijs mancipari, & ferè omnes clericos & populos*

Episcopi flagris conscissi, publicisque ministerijs mancipati.

los Ecclesiæ Catholicæ insidijs appeti, & persecutionem pati. Et in epistola ad solitarios : *Veteres Episcopos Ariani profugos fecerunt, & hos quidem in * lapidicinis manciparunt, illosque ad necem persecuti sunt.* ita Athanasius. Ampliùs de his etiam multa nobis scripta reliquit Victor de persecutione Wandalica, præsertim lib. 2. ubi hæc tradit : *At ut Tyrannus isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat ut nostræ religionis homines in aula ejus constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoque & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit viros ingenuos & admodum delicatos ad campum Uticensem, ut sub* ar-

Episcopi ad lapidicinas damnati, id est, ad excidendos lapides.

* Lapidicinæ, locus ubi lapides exciduntur, latumiæ à Græcis dictæ. unde & carcerem latumiam vocamus, sive quòd damnati ad lapides excidendos mittebantur ; sive quòd Syracusanorum Tyrannorum latomiás habebant instar carceris excavatas, ex quibus excisi lapides fuerant ad urbem extruendam, hisque pro carcere utebantur. Plautus in Capt. *In lapidicinas facite, deductus siet.* Lege Budæum ac Brissonium de verborum significationibus.

ardentis Solis incendio cæspites messium desecarent, ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino lætabantur. hæc ille.

His itaque sine controversia aliqua persuademur, in more majorum extitisse, ut vel rei, vel Christiani homines, ad summam eis injuriam inferendam, & præcipuè qui militiâ nobiles essent, ad opus ascriberentur: *l. si quidem Pedius. §. nam plurimum ff. de incend. ruin. & naufr.* viliores personæ dumtaxat in publicum opus tradi solebant: sic namque ibidem legitur: *Si sordidiores personæ erunt, in opus ejus temporis publicum dabis.* Igitur si milites in opus publicum dabantur, contra ipsorum leges profectò erat, quibus (ut Modestinus asserit *l. 3. §. nam in metallum. ff. de re milit.*) non licebat militem ad metalla damnari, aut torqueri: igitur neque ædificiorum operibus, ne more

Christiani ad opus damnabantur.

Viliores personæ ad metalla damnabantur.

Milites Christiani ad opus Thermarum ascripti.

ſervorum diuturno labore defatigari cogerentur, aſcribi.

Extructa fuit Chriſtianorum militum ſudoribus ac laboribus, eorumdemque deinde martyrum, moles illa Thermarum, quam Diocletianam ad hæc tempora appellamus. Unde Dei optimi maximi beneficio accidiſſe putandum, ut ſuperioribus annis, Pio Papa IV. ſedente, ejus potiſſima pars, quæ integra remanſerat, in Eccleſiæ uſum, memoriamque Dei genitricis Mariæ, & Angelorum, ſanctè ac religiosè fuerit commutata. Sed de damnatis ad opus hæc ſatis.

De martyribus ad metalla damnatis.

Multa invenimus pertuliſſe eos qui ad metalla damnabantur. Notis primùm ac ſtigmate deformabantur, boniſque omnibus civitateque Romana ſpoliabantur: fuſtibus deinde cædebantur. Ad metalla damnati multa perpetiebantur.

bantur, compedibus vinciebantur: humi jacere, si fessis membris quietem dare voluissent, compellebantur: squalore, fœtore, ac longa inedia affligebantur: insuper medium eis caput abradebatur: ac denique sanctis martyribus, hoc modo, Maximiano, Diocletiano, atque Galerio Imperatoribus, damnatis dexter oculus, sinistro eisdem poplite exciso, eruebatur. Ac fuisse damnatos ad metalla notis & stigmate deturpatos, ostendunt apertè Suetonius in Caligula cap. 27. & Constantinus *l. 2. de pœn. Cod. Theod.* Suetonius enim ait: *Multos honesti ordinis, deformatos priùs stigmatum notis, ad metalla condemnavit*, &c. Constantinus verò ad Eumelium rescribens, inquit: *Si quis in ludum fuerit, vel in metallum pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minimè in ejus facie scribatur: dum & in manibus, &*

Faciei deturpationem vetuit Constantinus.

& in furis possit pœna damnationis una scriptione comprehendi: quo facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis cælestis est figurata, minimè maculetur. Datum XII. Kal. April. Cabilluno, Constantino A. IV. & Licinio IV. Conss. hæc ille: quibus profectò docemur, ad ejus usque tempora hanc consuetudinem extitisse, ut facies illorum qui ad metalla damnabantur, atris notis perpetuò mansuris, profundis characteribus inciderentur. Quòd autem bonis exteris patriâque privarentur, ex aliquibus legibus cognosci potest, præcipuè *l. 1. ff. de bon. damnat. & l. ejus qui. §. 1. & seq. ff. qui testam. facere possunt.* Præterea damnatis ad metalla servitus irrogabatur, *l. in metallum. l. aut damnum. §. est pœna, & l. divi fratres. ff. de pœn. l. in metallum ff. de jure fisci. & l. Pedius. §. non plurimum ff. de incendio ruina & naufragio* in qua hæc verba reperies:

ries: *Flagellis cæsos in metallum damnabis.* His ergo, qui hoc modo puniebantur, servilis conditio saltem irrogabatur: ex quo consequitur ut singula eorum bona damnatione publicarentur, *l.* 1. *ff. de bonis damnatorum:* confirmatur hoc idem *l. in metallum. C. de bonis proscriptorum seu damnatorum* ubi hæc leguntur: *In metallum damnatus pœna servus efficitur; & ideo ejusmodi sententiam passi bona vindicantur rationibus fisci. Quare si quid rerum habuit is, quem postea nostrâ indulgentiâ liberatum esse proponis, ad jus fisci potiùs quàm ad ipsius dominium pertinet.*

Ad metalla damnati martyres fustibus cædebantur, vinciebantur, & abradebantur.

Ad hæc, SS. Martyres ad metalla damnatos, fustibus cæsos fuisse, compedibus vinctos, dimidia eis capita abrasa, fame, fœtore, ac squalore, alijsve modis afflictatos, demonstrat Cyprianus epist. 77. ad Nemesianum & ceteros martyres in metallo constitutos, dicens: *Quòd au-*

tem

tem fuſtibus cæſi priùs graviter & afflicti, per ejuſmodi pœnas initiaſtis confeſſionis veſtræ religioſa primordia, execranda nobis iſta res eſt. Neque enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expavit, cujus eſt ſpes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſervus agnovit: redemptus ligno ad vitam æternam, ligno provectus eſt ad coronam. Quid verò mirum, ſi vaſa aurea & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium, dati eſtis, niſi quòd nunc metallorum natura converſa eſt, locaque quæ aurum & argentum dare antè conſueverant, accipere cœperunt? Impoſuerunt quoque compedes pedibus veſtris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligaverunt; quaſi cum corpore ligetur & ſpiritus, aut aurum veſtrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus & fidem ſuam religioſa virtute teſtantibus armamenta ſunt iſta, non vincula; nec Chriſtianorum

pedes

pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, sed à Domino resolventur! O pedes feliciter vincti, qui itinere salutari ad paradisum diriguntur! O pedes in sæculo ad præsens ligati, ut sint semper apud Dominum liberi! O pedes compedibus & transversarijs interim cunctabundi, sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri! Quantum vult hîc vel invida crudelitas, vel maligna, nexibus vos suis & vinculis teneat, citò à terris & pœnis istis ad cælorum regna venietis. Non fovetur in metallis lecto & culcitris corpus, sed refrigerio & solatio Christi fovetur. Humi jacent fessa laboribus viscera, sed pœna non est cum Christo jacere. Squallent sine balneis membra situ & sorde deformia; sed spiritaliter intus abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illic exiguus: at non in solo pane vivit homo, sed in sermone Dei.

Ad metalla relegati nuda humo cubabant.

Ve-

Vestis algentibus deest: sed qui Christum induit, & vestitus abundanter, & cultus est. Semitonsi capitis capillus horrescit: sed cùm sit caput viri Christus; qualecumque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas, detestabilis & tetra Gentilibus, quali splendore pensabitur? hæc ille. His consimilia sunt quæ epistola sequenti ab ijsdem ad S. Cyprianum rescripta recitantur: *Agunt ergo tibi nobiscum damnati maximas apud Deum gratias, Cypriane dilectissime, quod litteris tuis laborantia pectora recreasti, fustibus vulnerata membra curasti, compedibus pedes ligatos resolvisti, semitonsi capitis capillaturam adæquasti, tenebras carceris illuminasti, montes metalli in planum deduxisti, naribus etiam fragrantes flores imposuisti, & tetrum odorem fumi exclusisti. Fecit autem & prosecutum ministerium tuum, & Quirini dilectissimi nostri, quod per He-*

Aliæ pœnæ ad metalla damnatorum circa eorum victum & vestitum.

Herennianum hypodiaconum, & Lucanum, & Maximum, & Amantium acoluthos distribuendum misisti, quacumque necessitatibus corporum defuerant, expediri. hucusque Nemesiani, Dativi, & aliorum Episcoporum epistola ad Cyprianum.

Damnatis ad hoc pœnæ genus dexter oculus eruebatur, sinistrique pedis nervi præcidebantur.

Demum hisce damnatis dextrum oculum effossum fuisse, sinistrique pedis nervos præcisos, indicant Romanum Martyrologium atque Eusebius locis paulò superiùs citatis. nam hæc Eusebius: *Cum malorum nobis impositorum exuberantia deinceps Diocletianus & Maximianus defessi essent, & in hominum cæde defatigati, & satietatem ac fastidium in sanguinis effusione cœpissent, & se ad tantam clementiam ac facilitatem (ut ab illis putabatur) convertissent, uti de reliquo nihil acerbitatis contra nos moliri viderentur (non enim decere ajebant, civitates intestino cruore contaminare, neque propter*

pter crudelitatem Imperium eorum qui principatum tenebant, utpote omnibus tam clemens & mansuetum, ignominiæ notâ afficere, sed potiùs beneficentiam humanæ ac veræ regiæ potestatis in omnes patere oportere, uti nulli de reliquo morte mulctarentur, hocque contra nos supplicij genus propter Imperatorum benignitatem remitti relaxarique debere) tum oculos effodi, alterum crus suffringi solùm præcipiebatur. Ista enim apud illos mitia admodum cruciamenta, atque lenissima supplicia, quibus nos torquerent, videbantur: adeò ut dicendo explicare non possimus innumerabilem ferè multitudinem eorum, quorum ob istam impiorum mansuetudinem non solùm oculi dextri sicis antè eruti fuerunt & excisi (quibus evulsis, loca in quibus inerant, ferro candente exusserunt) sed lævi pedes etiam in ipsis flexuum commissuris cauterio ambusti fuerunt, & prorsus debilitati: ac postea isti ad æris metal-

metalla in singulis provincijs, non tam ministerij causâ, quàm afflictationis & cruciatus, condemnati. sic Eusebius *Hist. Eccl. lib.* 8. *cap.* 24. Innuit præterea S. Clemens, Christianos ad metalla damnatos à militibus asservari consuevisse: lex * autem eosdem verberibus servilibus coërceri solitos docet. De hac re vide plura apud Tertullianum de habitu muliebri cap. 5. & Eusebium locis nuper adductis, & denique apud S. Clementem Romanum Pontificem libro 5. constitutionum Apostolicarum capite 1. & *l. pariter in metallum ff. de jure fisci.* Ceterùm hanc eamdem metalli pœnam à Tarquinio Superbo excogitatam, tradunt Eutropius libro 1. capite 10. & Suidas verbo σούπερβος. Quamquam ille hujus pœnæ auctor atque inventor primarius non exstiterit, cùm ante eum Semiramis metalla invenisse, eaque per ca-

Ad metalla damnati à militibus custodiebantur.

Pœnæ metalli inventor qui fuerit.

Suidas verbo Semiramis.

* *l. Pedius de qua suprà.*

captivos exercuisse, Diodorus Siculus & idem Suidas apertis verbis doceant. Habebant autem Romani, quibus præcipuè hujusmodi pœnæ genus valdè usui fuit, metalla multa. Desumitur hoc ex *l. sacrilegij. §. ult. ff. ad l. Iul. pecul. & l. 9. atque* 11. *Codicis Theodosiani de indulgent. debit. l.* 11. Porro hac pœna damnati metallici appellabantur, perinde ac metallo addicti & mancipati. *l. aut damnum.* §. 1. *l. in metallum.* & demum *l. in servòrum.* §. 1. *ff. de pœnis.* Ampliùs, etsi nihil referre nec diversum esse, in metallum, inque opus metalli damnari, dixerit Callistratus *l. cognitionum numerus in fin. ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus.* quia utravis in perpetuum damnatus, libertatem amittebat, maximamque per eam capitis patiebatur diminutionem, attamen discrimen aliquod esse inter utramque pœnam, præ-

Romani multa metalla habebant.

In metallum dati Metallici dicebantur.

An idem sit, in metallum, & in opus metalli damnari.

præsertim in vinculis, colligi potest ex *l. aut damnum.* § *inter eos.* & *l. sequenti,* § *sed enim. ff. de pœnis* & *l. capitalium.* §. & *ut generaliter. versu divus. ff. eo.* & *l. penult. in fin. ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus.* Namque gravioribus primum coërcebantur vinculis qui in metallum dabantur, quàm qui in opus metalli, *dicta l. aut damnum.* Deinde, refugæ ex metalli opere, in metallum damnabantur; ex metallo verò refugæ graviùs dumtaxat coërcebantur, *dicta* quoque *l. aut damnum.* Denique licèt non debuerit quispiam ad tempus in opus metalli damnari; nihilominus si hoc alicui contigisset, libertas ei non perinde adimebatur; *l. capitalium.* §. *divus. ff. de pœn.* Erat ampliùs tertium pœnæ genus feminis etiam conveniens, in ministerium videlicet metallicorum damnari, de quo *dicta l. aut damnum.* Et de his hactenus.

Ad tempus in opus metalla damnatus non amittebat libertatem

Feminæ damnabantur ad ministerium metallicorum.

De

De contumelijs & probris cùm Gentium, tum hæreticorum, in sanctorum martyrum cadavera.

Quoniam paulò antè, S. Athanasij verba de Catholicis in exilium pulsis referentes, legimus Christianæ Orthodoxæque fidei inimicos, non solùm in SS. martyres adhuc viventes crudelitatem exercuisse, sed etiam in eorumdemmet cadavera, ob id opinamur non extra rem omnino fore, si de inhumanitate ac sævitia ipsorum in martyrum corpora sensu vitaque carentia adhibita, aliqua hoc loco scriptis mandemus. Narrat igitur in primis Eusebius quamplurimis locis suæ historiæ de hujuscemodi re proposita multa, quorum aliqua recitabimus. Et sunt hæc: *Nam cùm Cæsar responsum per litteras misisset, illos qui fidem Christi confiterentur, tym-*

*tympanis * eſſe torquendos ; Præſes beatos martyres, tamquam ſpectaculum & glorioſam pompam de illis multitudini præſtiturus, ad tribunal deduci jubet, iterum in quæſtionem vocat, datque ſententiam, ut qui municipes Romani eſſent, percuterentur, reliqui autem amandarentur ad beſtias.* Et poſt Sanctorum martyrio coronatorum victorias, adjecit : *Verùm eorum rabies & crudelitas in Sanctos non ita exaturata fuit, nam ab immani & furioſa bellua diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitatæ ; vix, aut ne vix quidem à furore ſuo aliquando acquieverunt : imò verò in corporibus martyrum ſuam deintegro contumeliam cœperunt & malevolentiam exercere Nam*

* Tympana, in Ariſtophanis Pluto, ligna ſunt, quibus cæderentur noxij. Hæc Rodiginus lib. 10. cap. 5. ubi ſanè fallitur, dum ait, apud Tertullianum adverſùs Gent. c. 12. aſcias & runcinas inter inſtrumenta ſævitiæ connumerari: ibi enim, ut ex eodem Tertulliano & Pamelio colligitur, hoc inferri non poteſt ; ad aliud quippe propoſitum verba illa, ſicuti legenti eum locum patebit, proferuntur.

Nam quamvis martyrum constantiâ penitus essent superatæ; tamen quia omnem humanam rationem omnino exuissent, illorum amentia minimè fuit retardata repressaque: sed acerba bilis cùm Præsidis, tum populi (qui quidem in nos letale odij sui virus evomebant) tamquam immanis belluæ magis magisque incensa; sic ut Scriptura verè impleretur: Impius adhuc impiè agat, & justus justificetur adhuc. *Etenim corpora eorum, quos carceris pestifer odor & cruciatus suffocaverat, canibus laceranda objiciuntur: studioseque nocte dieque observant, ne quisquam è nostris illa tumulis mandet. Tandem verò martyrum in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec bestiæ adhuc vorârant, nec ignis absumpserat, partim minutatim dilaniata, partim instar carbonum ambusta, quinetiam securi percussorum capita unà cum corporum truncis collecta, dies complures similiter militum excubijs in-*

Contumeliæ & probra Gentium in martyrum corpora.

insepulta custodiunt. Porro alij fremere, & dentibus contra eos frendere cœperunt, toto animo connitentes aliquam graviorem in ea exercere contumeliam. Nonnulli irrisione ludere, & falsos cachinnos tollere, summaque commendatione & præconio idola sua efferre: quibus quidem tamquam auctoribus pœnam & ultionem Christianorum acceptam retulerunt. Non pauci, quamquam factis aliquanto modestiores erant, & de illorum afflictatione aliquantùm condolescere videbantur, verbis tamen eos acerbè vexare, ad hunc modum: Ubi jam illorum Deus? Quid illis hæc profuit religio, quam suæ ipsorum vitæ præposuerunt? Quæ ad Gentilium crudelitatem pertinebant, talem habebant veritatem. Quæ autem ad nos, videbantur sanè magnum mœrorem propterea in se complecti, quòd martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid

quid afferre præsidij, neque magna pecuniæ vis eorum animos flectere, neque preces ulla ex parte placare poterant: sed nulla non ratione & via corpora illa erant assiduè ab illis observata: & id quasi in magno lucro deputatum, si penitus inhumata jacerent. Paulò post etiam ista addunt; martyrum corpora sex dies continuos sub dio jacentia & maximâ ignominiâ affecta, post autem ab impijs & facinorosis carnificibus exusta, inque cineres redacta, in Rhodanum fluvium, qui illic in proximo defluit, spargebantur, quo nullæ quidem illorum reliquiæ ampliùs super terram restarent. hæc Eusebius lib. 5. cap. 1. in Marco Aurelio, L. Vero. Ampliùs lib. 8. cap. 6. *Reliqua autem Christianorum multitudo vinculis colligata, & à lictoribus in scaphis imposita, in vastum maris gurgitem fluctusque præceps projecta fuit. Famulos illos regios post mortem decoro & celebri funere terræ mandatos, Impera-*

Cineres martyrum in Rhodanum effusi, & quare.

Hi fuerunt è familia Diocletiani.

Martyres sepulti rursum effossi, & in mare projecti.

Martyres sepulti rursum effossi, & in mare projecti.

peratores, qui eorum domini putabantur, rursus de integro effodiendos, inque mare præcipitandos, sententijs decreverunt; ne, ut eorum ferebat opinio, quidam eos in sepulcris & monumentis conditos, deos esse reputantes, divina veneratione prosequerentur. Et cap. 7. *Ad extremum, post graves & varias illarum etiam incursiones SS. martyres ense obtruncati fuere, & marinis fluctibus sepulcrorum loco mandati.* Et cap. 19. *Iste igitur* (hoc est, Maxys Tribunus) *immanitate longiùs progrediens, & rabiem propè belluinam contra pios in dies adaugens, adeò extra naturæ leges penitus egressus est, ut inanimis sanctorum virorum corporibus sepulturam impudens invideret; & propterea cadavera sub dio, ut à bestijs dilaniarentur, noctu assiduè & interdiu servari præcepit. Itaque non exiguum hominum numerum, multorum dierum spatio, huic immani & barbaro man-*

Corpora martyrum gladio cæsorum in mare projiciuntur.

Maxys Tribunus sævissimus sub Diocletiani Imperio.

Sepultura martyrum corporibus negata.

mandato inservientum, cernere licebat. Quinetiam alij ex specula & loco edito, tamquam operæpretium facturi, ne cadavera surriperentur, sedulò observabant. Itaque agrestes bestiæ, canes, & aves carnivoræ membra discerpserunt humana, eaque huc illuc dispersrunt; & tota civitas undique visceribus ossibusque hominum constrata fuit; adeò ut illis ipsis, qui antè fuissent infesto animo in nos affecti, nihil umquam crudelius, nihil aspectu horribilius videretur; neque tam eorum calamitatem in quos hæc admissa erant, quàm cùm suam ipsorum, tum communis parentis naturæ ignominiam deplorabant. Spectaculum enim humanarum carnium, non uno loco devoratarum, sed ubique miserè disjectarum (quod omnem dicendi facultatem, omnemque tragœdiæ speciem longè superat) propè civitatis portas cujusque oculis subjectum fuit. Nonnulli autem mem-

bra, cadavera integra, & viſcerum partes etiam intra portas ſe vidiſſe dixerunt. Sed audi modò miraculum magnum. Dum permultis diebus iſta gerebantur, tale quoddam accidit. Cùm clara eſſet ſerenitas & aër pulchrè ſplendeſceret, totiuſque cæli omnia ſuo complexu ambientis ſumma extaret tranquillitas, derepentè columnæ civitatis, quæ publicos & communes porticus ſuſtentabant, multas veluti lacrymarum guttas quodammodo ex ſe profuderunt. Forum item, & plateæ, nullâ pluviæ guttâ ex aëre decidente, neſcio unde, quove modo, aquâ aſperſæ maduerunt; ſic ut illico rumor per omnium ora volitaret, terram, utpote rerum id temporis geſtarum ſcelus & impietatem non ferentem, inexplicabili quadam ratione lacrymarum vim ex ſe fundere, & lapides naturamque inanimam nefaria ea facinora deflere, quo hominum naturam tam ferream, tam immitem, tam-

Lacrymæ miraculoſè editæ in martyrum commiſerationem.

tamque ab omni affectione vacuam, justa reprehensione coargueret. Atque hæc quidem Eusebius: cui proximè accedere videntur Petrus Alexandrinus Episcopus apud Theodoretum historiæ Ecclesiasticæ lib. 4. cap. 20. in Valente, & Sozomenus libro 5. capite 8. in Iuliano. Ille his verbis: *Porro autem cum Palladius homo superstitioni deditissimus tenera puerorum Catholicorum corpora torqueret, quidam eorum post cruciatus remansere jure sepulturæ defraudati: idque cùm parentes, fratres, cognati, & tota penè dixerim civitas postularet, ut unum hoc, atque adeò ultimum vitæ solatium illis tribueretur. Sed ô sævam judicantis, imò verò condemnantis crudelitatem! Nam qui pro pietate decertarint, idem cum homicidis judicium subeunt, corporaque eorum manent insepulta: & qui pro fide strenuè dimicarint, bestijs & volucribus objiciuntur ad*

vorandum : qui denique patres cæsorum conscientiæ causâ commiserati sint, tamquam impij facinoris auctores securi feriuntur. Sozomenus autem loco dicto hæc ait: *Ut verò eos* (id est, sanctos Eusebium, Nestabum, & Zenonem) *discerpserant, & capita ita confregerant, ut cerebrum in terram efflueret, extra urbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua projici solent. Atque accenso rogo, eorum corpora comburunt: reliqua autem ossa, quæ ignis nentiquam absumpserat, ossibus camelorum & asinorum, quæ ibi projecta erant, admiscent: adeò ut perdifficile esset ea inter tot ossa reperire. Attamen non diu sic latuerunt.* hucusque Sozomenus.

Ossa SS. martyrum, quæ ignis non consumpsit, ossibus asinorum & camelorum admiscent Gentiles.

Reliquum est modò, ut aliqua eorum, quæ explicuimus, formis expressa proponamus. Non enim singula quæque, quæ tam hoc capite, quàm præcedentibus discussimus, tabellis repræsentanda

tanda ſuſcepimus, ſed aliqua dumtaxat, eaque præcipuè quæ martyrij inſtrumenta dènotant, tamquam alijs cùm obſcuriora, tum etiam difficiliora.

FIGVRA XXVIII.

A *Martyr puerorum graphijs confossus.*

B *Martyr lanceâ transfixus.*

C *Martyri crura & brachia praescindebantur.*

D *Martyres sagittis transfigebantur.*

E *Capite plectebantur.*

F *Securi quandoque ipsorum capita contundebantur.*

D

B

Fig. xxviii

FIGVRA XXIX.

A *Martyr terebris excruciatus.*

B *Martyr immisso in jugulum pugione confossus.*

C *Martyr clavis confixus.*

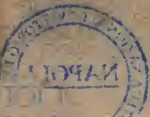
Fig. xxix

FIGVRA XXX.

A *Martyr vecte vel fuste percussus.*

B *Martyr serra ferrea per medium secatus.*

C *Martyr cui pedes & manus truncatæ sunt.*

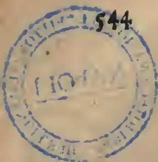

A

B

C

Fig. xxx

FIGVRA XXXI.

A *Martyr cui lingua præscinditur.*

B *Martyr cui dentes evelluntur.*

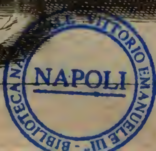
C *Martyr cui mamillæ abscinduntur.*

C

A

B

Fig.xxxi

FIGVRA XXXII.

A *Martyri pellis vultus detrahitur.*

B *Pedes truncantur.*

C *Crurifragio afficitur.*

D *Stigmatibus in fronte deturpatur.*

A
B
C
D
Fig. XXXII

FIGVRA XXXIII.

A. A. *Martyres pelle exuuntur.*

A

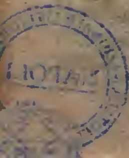
A

Fig. XXXIII

FIGVRA XXXIV.

A *Martyr acuta ſude per media viſcera transfigitur.*

B *Martyri, diſciſſo ventre, jecur avulſum, quod Gentiles aliquando dentibus appetebant.*

A
B
Fig. xxxiv

FIGVRA XXXV.

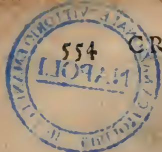
A *Martyris pedes ad duarum arborum inflexa & vi adducta capita deligati.*

B *Martyr acutis calamis ſub manuum pedumque unguibus infixis torquetur.*

A

B

Fig. xxxv

FIGVRA XXXVI.

A *Martyr retibus implicatus feris objiciebatur.*
B *Martyr nudus bestiis devorandus objicitur.*
C *Martyr ferina pelle indutus bestiis laniandus objicitur.*
D *Martyr pedibus saxo infectis, subulisque candentibus in digitos defixis, canibus famelicis discerpendus traditur.*

Fig. xxxvi.

FIGVRA XXXVII.

A. A. *Martyres indomitorum equorum caudis aut collo alligati misere raptabantur.*

B *Vel funiculis ad eorum pedes immissis per plateas, & loca saxosa trahebantur.*

Fig. xxxvii

FIGVRA XXXVIII.

A. A. *Martyres vivi in profundas fossas injecti, terra, lapidibusve collo tenus obruebantur.*

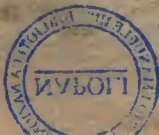
B *Martyres manibus post tergum revinctis semisepulti relinquebantur.*

A
A
B
Fig. XXXVIII

FIGVRA XXXIX.

A. A. *Martyres è loco ſublimi præcipites dabantur.*

B *Aut in calcis fornacem conjiciebantur.*

A

A

Fig. xxxix

FIGVRA XXXX.

A *Martyr gravi ſaxo ad pedes alligato in profluentem dejicitur.*

B *Martyr retibus involutus in flumen projicitur.*

C *Saxo ad illius manum alligato in vicinum amnem projicitur.*

D *Item plumbeo pondere ad collum alligato.*

E *In puteum præceps datur.*

A

B

D

C

E

Fig. xxxx

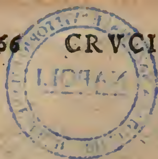
FIGVRA XLI.

A *Martyr plumbeo loculo inclusus, mox in flumen demergitur.*

B *Culeo insutus cum gallo, vipera, simia & cane, in vicinum mare vel fluvium projicitur.*

Fig. xxxxi

FIGVRA XLII.

A *Martyr conjecto ad collum ferreo vinculo per urbis compita circumactus.*

B *Martyr vestibus denudatus, & super ferreos acutosque tribulos volutatus.*

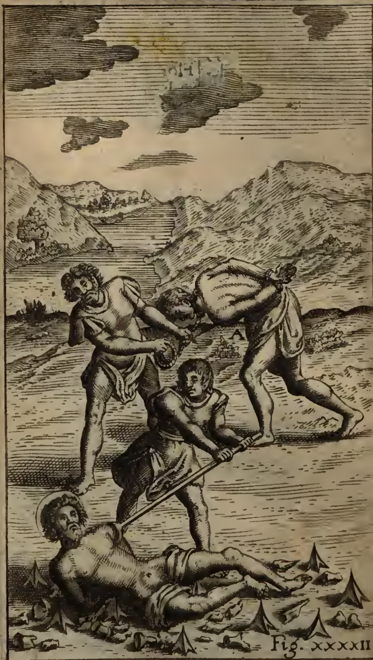

Fig. XXXXII

FIGVRA XLIII.

A *Martyr ad opus publicum damnatus.*

B C. *Martyres ad marmoreos lapides ſecandos cædendoſque damnati.*

A
A
B
B
Fig. XXXXIII

FIGVRA XLIV.

Trophæum ex omni ferè genere eorum instrumentorum, quibus martyres cruciabantur compositum.

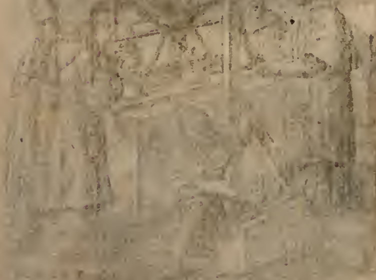

Fig. xxxxIV.

HÆc itaque, quæ hucuſque à me ſunt enarrata, tormenta illa ſunt, illique pariter cruciatus, quibus utriuſque ſexus Chriſtiani martyrij palma perſecutionum temporibus donati fuêre.

Hæc igitur, ô formoſi milites Dei, hæc, ô invicti duces Chriſti, hæc inquam, victoriæ veſtræ clariſſima ſunt inſignia; veſtræque inſuper fidei ac fortitudinis apertiſſima indicia, hæc gloriatio veſtra. Mors, ô glorioſiſſimi bellatores Dei, quam cupidè appetiſtis, perennem vobis felicemque peperit vitam. O vos ergo verè beatos. Et quis vos plenè beatos non prædicabit; ſiquidem divitias, atque hujus ſæculi voluptates pro Chriſti nomine faſtidio habentes, extremum vitæ ſpiritum atrociſſimis tormentis profundere ſummoperè concupiſtis? Quamobrem cùm preſſuræ tempore, cruciatuum dolores vobis augerentur,

rentur, mentis oculis cœleste præmium intuentes, ad hunc modum Domino in cordibus vestris sine motu labiorum loquebamini: Amplificentur hic, ô benignissime Domine, corporis supplicia, ut illic in paradiso voluptatis propagetur & requies. O pectora divini amoris calore flagrantia, ô corda Spiritus sancti ardore succensa.

Mirandum profectò non est, si in medio procellarum commorantes fortissimi athletæ Dei, non solùm deterreri non potuerint, immò promptiores, robustioresque ex eis effecti, vehementissimè sitierint, ut singulis horis nova eis, & quidem acerbissima crudelissimaque supplicia, perinde ac si pœnis saturari non possent, admoverentur.

Sed ô miseros nos, ô infelices: quam, quæso; quam excusationem apud Dominum in tremenda Iudicij die habituri sumus,

qui

qui ſine perſecutionis atrocitate, ſineque cruciatibus, charitatem Dei, vitamque noſtram ita parvipendimus, ut torporis ſomno detineri omninò velimus? Quid igitur tunc temporis agemus? quid dicemus, quando & columnæ cæli contremiſcent? quando ſingulæ tribus terræ plangent? quando nobiliſſimi, beatiſſimique Chriſti martyres propè ſolium gloriæ magna cum lætitia ac fiducia aſtantes, vulnerum cicatrices oſtendent in ſuis corporibus lucentes, Soliſque fulgorem propria claritate ſuperantes? nos quid tunc ibi oſtenſuri ſumus? quas virtutes in medium adducturi? num charitatem Dei? num inviolabilem fidem? num terrenorum omnium nuditatem? num eleëmoſynas? num jejunia, carniſque macerationem? an manſuetudinem? an patientiam? num orationes mundas? an lacrymas? num compun-

ctio-

ctionem ſalutarem ? an fortè cordis tranquillitatem ? an quietem ? an vigilias. O beatos ſanè illos, ô felices, quos illic iſta amplectentur : efficientur enim & martyrum ſocij, & eorumdem gloriæ participes, ac conſortes.

Rogamus itaque, etiam atque etiam oramus, & obteſtamur vos, ô beatiſſimi martyres, qui pro Deo, proque illius charitate ſponte, hilarique vultu tormenta ſuſtinuiſtis, atque ideo majore ei familiaritate conjuncti vitam nunc beatam ducitis, ut pro nobis miſeris, peccatiſque graviſſimis obnoxijs, ac negligentiæ ſqualore ſordentibus Dominum interpellare dignemini; quo eum toto corde, totiſque viribus in hac valle lacrymarum diligentes, mereamur in die mala, quando occũlta hominum manifeſta fient, miſericordiam conſequi, ac ſalutem æternam. Nec

quæ-

quæſo, mei omnium miſerrimi, ô glorioſiſſimi Dei milites, obliviſcamini: veſtris enim precibus felicitatem perpetuò duraturam conſequi, vitamque beatam adipiſci, vobiſcumque etiam torrente voluptatis Dei potari, ubertateque domus ejus inebriari, & deſidero, & toto animi affectu atque conatu expoſco.

IN-

INDEX RERUM
ac
VERBORUM,
Quæ in hoc volumine de Cruciatibus SS. Martyrum continentur.

Aria-

Com-

Fe-

Hieron

Mar-

Ni-

Thyr-

Vir-

Un-

FINIS.

